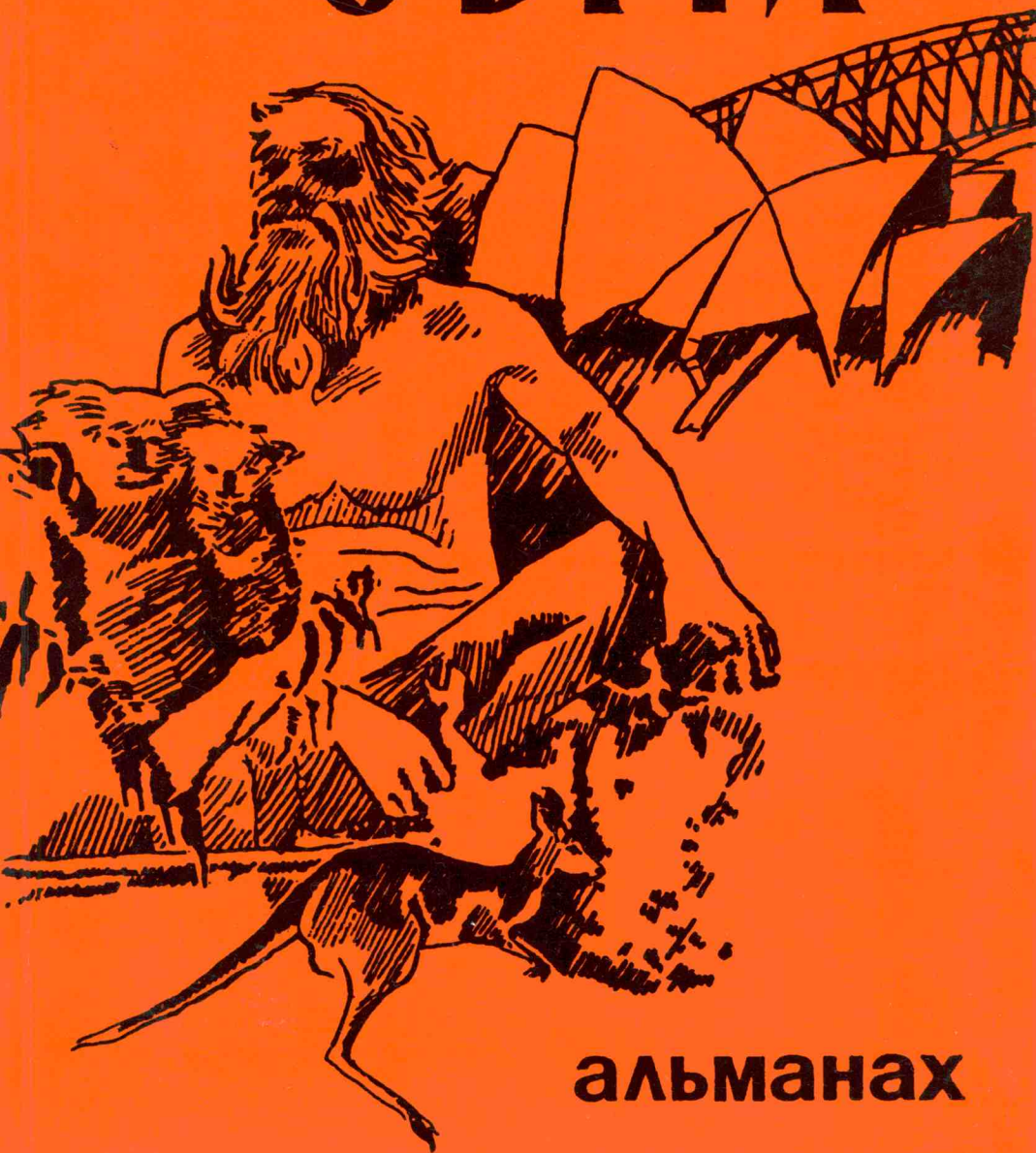

НОВИЙ ОБРІЙ

альманах

АЛЬМАНАХ
НОВИЙ ОБРІЙ
ч.10

50 РОКІВ
УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ
І ПРАЦІ В АВСТРАЛІЇ
(1948 - 1998)

Понованому Зми-
лекові, видатному дія-
чеві українського реліг.
Олексієві Коновалову
із широю повагою

Дмитсенко
(Дми. Гр.)
27.10.1997р
Мельбурн

THE NEW HORIZON

ALMANAC No. 10

Literature, Art, Culture Life

Compiled by Dmytro Chub

Edited by Hryhory Vyshnev

Cover by Luba Kyrylenko

ISBN 0 9496 1717 2

Альманах видає Літературно-мистецький клуб
ім. Василя Симоненка в Мельборні /Австралія/.

Упорядкування та загальна редакція: Дмитро Чуб.

Редакція мови: Григорій Вишневий.

Редколегія:

Григорій Вишневий, Неван Грушецький,
Боженна Коваленко, Зоя Когут
та Дмитро Нитченко /Дм. Чуб/.

Обкладинка: Люба Кириленко.

Printed by BRADLEY PRINTERS, Melbourne, Australia

НОВИЙ ОБРІЙ

АЛЬМАНАХ

ч. 10

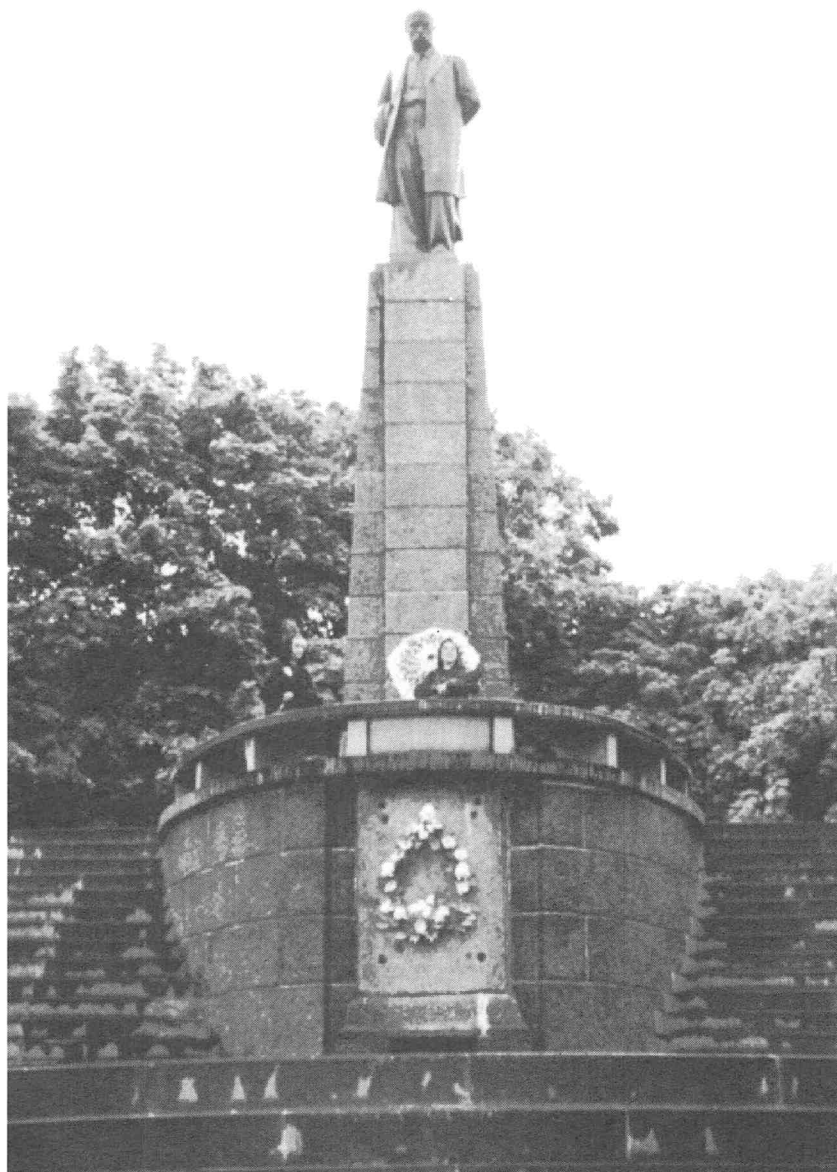
Література, Мистецтво,
Культурне Життя

В-во "Ластівка"

Мельборн – 1997 – Австралія

135 РОКІВ ВІД ЧАСУ ПЕРЕПОХОВАННЯ *Тараса Шевченка*

*Пам'ятник Т. Шевченкові на Тарасовій горі в Каневі.
Фото: Л. Гімбельрайх*

*До 135-річчя
від часу
перепоховання*

М. Шевченко

Оля Павлишин

НЕ ЗАБУЛИ ПОМ'ЯНУТИ...

Чи міг думати Тарас Шевченко 150 років тому, в грудні 1845-го, коли, хворий, писав вірш "Заповіт", що його не тільки ніколи не забуватимуть пом'янути в багатьох місцях земної кулі, але його ім'я стане ще й символом боротьби з несправедливістю, символом нескорености і справжньої любови до України.

Шевченка шанували і любили ще за його життя. Шанували за

його рішучість, цілеспрямованість і волю, а любили за те, що він був надзвичайно доброю, сердечною людиною, з товариською і щедрою вдачею. Щедрою і в приятельстві, і в стосунках з іншими людьми, і в тому, як роздаровував свої вірші і малюнки. Щодо свого життя, яке не можна назвати легким, Шевченко ніколи не вимагав собі мученицького вінця. Він просто жив, писав і малював, бо життя без писання і малювання було для нього неможливе.

Та справжня слава і шана, разом з мученицьким вінцем, прийшла до Тараса Шевченка вже після його смерті. Як повідомляв часопис "Основа" (1861, номер 6) у Петербурзі вже в день похорону Шевченка друзі та шанувальники поета з української громади Санкт-Петербургу склали програму перших заходів щодо увічнення його пам'яті (перевезення тіла Шевченка в Україну, спорудження йому пам'ятника, заснування народної школи імені поета, запровадження шевченківських стипендій в університеті й Академії Художеств, видання творів поета, його біографії і т.д.).

В 1861 р. відбулися перші громадські вшанування пам'яті поета. В березні студентська молодь Харкова, а в квітні українська громада Петербурга, вшановуючи пам'ять поета, зорганізували концерти з читанням віршів Шевченка. Ці вечори поклали початок щорічному традиційному громадському вшануванню пам'яті поета.

Згідно з заповітом Шевченка, тіло поета перевезено в Україну. На вимогу членів петербурзької громади і особливо Григорія Честахівського, петербурзького приятеля Шевченка, поховали Тараса на Чернечій горі біля Канева, на правому березі Дніпра, 22 травня 1861 року. Досить швидко й у великій мірі завдяки старанням Честахівського, який після похорону залишився в Каневі і зайнявся впорядкуванням могили Шевченка, Тарасова гора стала місцем багатолюдних зібрань. Честахівський розповідав усім, хто приходили поклонитися Тарасові, про життя Шевченка, читав його вірші.

З могилою пов'язувано багато легенд. В одній з них, наприклад, розповідалося, що Шевченко не вмер, що він десь заховався, а в його могилі лежать священні ножі. Народ повинен дочекатися, коли до Канева приїде Тарас і до нього прибуде 25-тисячне військо, а тоді вирізати всіх панів. Хто вигадував такі легенди, невідомо, але до київського генерал-губернатора Васильчикова доходили скарги про те, що до могили Шевченка, як до святині, сходиться багато відвідувачів.

Урочисті вечори, що їх влаштовували студенти київського та харківського університетів, літературні поминки у Шаховому клубі

в Петербурзі стали щорічними. В Галичині, яка перебувала тоді у складі Австро-Угорщини, 1862 року також відбулися вшанування пам'яті поета. У Львові проведено шевченківські вечори, в червні 1864 року там уперше після смерті Шевченка поставлено його п'єсу "Назар Стодоля". Для шевченківського свята у Львові 1868 року Микола Лисенко написав свій перший твір на вірші поета, музику до "Заповіту".

В наступних роках, у зв'язку з посиленням урядових утисків, пов'язаних з Валуєвським циркуляром та Емським указом, заходи щодо вшанування пам'яті Шевченка проводились з великими труднощами. Зате значного розмаху набуло вшанування пам'яті поета в Галичині. Щороку відбувалися шевченківські вечори у Львові, Станіславові, Тернополі і Дрогобичі. У Львові 1873 року засновано літературне товариство ім. Шевченка, яке через 19 років було реорганізоване в НТШ.

1882 року в пресі була порушена справа про занедбаний стан могили Шевченка, про необхідність її реставрувати. Почалась збірка пожертв. Протягом двох років могила Шевченка була впорядкована, але влада заборонила будь-які заходи вшанування пам'яті поета біля неї. Пізніше, в хаті сторожа могили Івана Ядловського, було обладнано спеціальну кімнату - "Тарасову світлицю", в якій висів портрет Шевченка, а на столі завжди лежав "Кобзар". В цій кімнаті відвідувачі читали вірші Шевченка, записували свої враження до спеціальної книги, яку розпочали 1897 року. В той час на могилі побували Леся Українка, Михайло Коцюбинський, Іван Нечуй-Левицький, Марія Заньковецька і Ольга Кобилянська.

При кінці 19 ст. було споруджено й перші пам'ятники Шевченкові. В 1881 році встановлено бюст поета у Форті Олександрівському, колишньому Новопетровському укріпленні в Казахстані.

В кінці 1880-х років на Соکیلській скелі, над Черемошем, каменярі-гуцули створили монумент у вигляді білої колони, на якій вибили слова Шевченка: "Схаменіться! Будьте люде, бо лихо вам буде. Розкуються незабаром заковані люди-настане суд..." 1899 року на замовлення Христі Алчевської скульптор Беклемішев створив мармуровий бюст, який знаходився в Харкові в садибі Алчевських і назвався нелегальним пам'ятником Шевченкові. Щодо "офіційного" пам'ятника, то тільки в серпні 1905 р. міністерство внутрішніх справ дозволило почати в межах Російської імперії збір коштів на спорудження в Києві пам'ятника Шевченкові. Кошти надходили з цілої України, Кавказу, Далекого Сходу, Сибіру, Кореї і

Канади. Таким чином, на пам'ятник було зібрано понад 170 тисяч крб., а його встановлення в Києві відбулося в 1919 році. На рік раніше були відкриті пам'ятники в Москві і Петрограді. Взагалі, на сьогоднішній день у світі існує біля 400 пам'ятників Шевченкові.

Та пам'ятали про Тараса Шевченка не тільки в межах Російської імперії, в якій він жив і влада якої так боялася його не тільки живого, а й мертвого. Пам'ятали його й у всіх куточках земної кулі, куди доля закидала його співвітчизників та шанувальників. З початку 20 століття регулярно відбувалися свята Шевченка в США, Канаді і Бразилії. Однією з перших подій зорганізованого життя Української Громади Вікторії (Австралія) також стало свято Шевченка, яке відбулося в червні 1950 року.

Рядянська влада, яка прийшла на зміну царату, враховуючи величезну популярність Шевченка і його творів серед людей, не могла просто забути чи заборонити вшановувати його пам'ять. Зате вона цілий час використовувала ім'я Шевченка у своїх цілях, перетворюючи його на революціонера, атеїста і проповідника "братської" дружби між українським і російським народами. Зовні все виглядало дуже імпозантно: присвоєння імені Шевченка вулицям, школам і університетам; видання його творів і проведення наукових конференцій; спорудження пам'ятників і відкриття музеїв і картинних галерій Т. Шевченка; присвоєння щорічних премій його імені та проведення урочистих вечорів. Але, насправді, 22 травня, а саме цей день став популярним і неофіційним днем пам'яті Тараса Шевченка в Україні, біля його пам'ятника в Києві чатували загони міліції, щоб не допустити інакомислячих, несанкціонованих зібрань. А люди, що приходили того дня до пам'ятника Шевченкові біля університету, неодмінно ставали об'єктом підвищеної уваги КГБ. Пам'ять про Шевченка, кожен вірш чи поема якого звучать актуально і 10, і 150 років після їх написання, в Радянській Україні була раціонально і планомерно дозована і цензурована. А сценарій святкування повторювався з року в рік і був приблизно такий: присудження постановою ЦК КПУ і Ради міністрів УРСР премії Шевченка, у день його народження клалися квіти до пам'ятника Леніну, до монумента на честь жовтневої революції, на могилу невідомого солдата, а також до пам'ятників Пушкіну, Гоголю і Шевченкові.

Ситуація змінилася десь тільки на початку 1990-их років. У травні 1991 відбувся похід із Санкт-Петербурга до Канева, присвячений 130-річчю перепоховання Шевченка. 47 учасників походу (з України, Молдови, Росії, Вірменії, США, Канади й

Австралії) почали свій шлях з панахиди в Петербурзькій Академії художеств. А далі були Москва, Тула, Орьол, Кролевець, Батурич, потім Ніжин, де 130 років тому зустріч була особливо урочистою. Цього ж разу прибуття походу вітали тільки рухівці та нечисленні глядачі. Це сталося тому, що місцеве керівництво, побоюючись урочистостей із синьо-жовтими прапорами, відкриття і освячення пам'ятника Шевченкові тихо і скромно провело... за день до того.

На в'їзді до Києва похід вітали урочистими дзвонами, а назустріч вийшла з іконою родинна громада "Шевченкові нащадки". Так, як і 130 років тому брати і сестри, тіло Шевченка зустрічала його найближча родина. Була й ще одна зустріч - біля мосту через Дніпро - де 1861 року студенти університету "відпрягли коней і на собі повезли тлінні останки через все подільське шосе, до самої церкви". Цього разу похід знову зустрічали студенти університету піснею "Прощай, батьку..."

Між іншим, до Шевченка, який ніколи не був одруженим і не мав дітей, після його смерті часто зверталися з особливою пошаною: "Батьку" чи, навіть, "наш батьку". А, аналізуючи книгу відвідувачів канівського музею, можна помітити, що автори записів зверталися до Шевченка, ніби він був живим, питали його про різні речі і відповідали в його імені. Очевидно, могила Шевченка стала для багатьох людей, які її відвідували (а тільки в 1897 -1916 рр. таких було 150,000), священним місцем, де можна було поділитися своїми болями, радостями чи думами, або скласти присягу на вірність Україні.

Закінчився похід 22 травня 1991 року в Каневі на Чернечій горі. Загальний урочистий настрій канівців і гостей не могли зіпсувати ні щільні ряди міліції, яка почала забирати жовто-блакитні прапори, ні вимкнені мікрофони, ні міжконфесійні суперечки, бо стало відомо, що нарешті і Україна повинна повернути собі національну гордість.

І це велике щастя, що ось уже п'ять років Україна вшановує пам'ять Тараса Шевченка - не підпільно, або під наглядом комуністичних ідеологів та міліції, а відкрито і щиро, з повним усвідомлення того, що ім'я Тараса - це джерело розуміння своєї політичної і національної суті, джерело переживання, болю і гордості за свою незалежну Україну.

*Володимир Савчак.
Бульйонський ліс.
Франція. 1981 рік.*

*Володимир Савчак.
Гітарист.*

Зоя Когут

НАЩАДКИ КУЦІ...

Мій край, здається, вже на волі.

Чому ж на серці гіркота?

Яка його чекає доля?

Яка в голів його мета?

Як важко з відламків руїни

Воздвигнути Державний Храм!

Як важко вирвати людину

З роками втовчених програм!

І так стоїть мій край в розпуці,

Над прірвою новітніх бід,

А прадідів нащадки куці

Поводяться, як той сусід,

Що витискав із нього соки

І наживавсь його добром.

І тихо стогне край широкий

Вже під синівським хомутом:

З хабарництва, жадоби влади,

Захланности й церковних чвар.

Й чекає люд, як бідне стадо,

В тіні ще видимих примар,

На прихід рідного Мойсея,

Що вирве їх з тенет облуд,

І, розігнавши Кочубеїв,

Над ними вчинить Страшний Суд!

Микола Скеля-Студецький

КІНЕЦЬ ІМПЕРІЇ

Кінець імперії, кінець!

Їй вороття уже не буде.

Ведіть свободу під вінець,

Ведіть її, о добрі люди.

Ви чуєте? Кінець, кінець!

О, як стомилися ви, люди!

Тепер ти є сівач і жнець,

Народе мій, та без облуди...

Із збірки "Крамольні вірші"

УПРАВА СОЮЗУ УКРАЇНСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ АВСТРАЛІЇ (СУОА) в канденції 1995 – 1996.

Сидять: Тетяна Слінецька, Стефан Романів (голова), Мар'ян Ткачук.

*Стоять: Юрій Федюшин, Лідія Конюшко, Мирослав Слінецький, Надія Стасишин,
Ярослав Михайлишин.*

Джек Г. Гайдс

АРЕШТ ГОПА-ГЕЛУ

Півстоліття австралійці посилали патрулі в хащі Нової Гвінеї, досліджуючи новий край, вступаючи в контакт з примітивними племенами і намагаючись переконати їх в недоцільності диких забобонів та звичаїв, таких як канібалізм та полювання за головами. Між цими молодими людьми, які ризикували своїм життям заради тубільної людності, був Джек Гайдс. Він народився в Новій Гвінеї 1906 року і прожив там майже все своє життя, спершу чиновником Папуаського уряду, а потім як незалежний шукач і дослідник золота. Він помер 1938 року після повернення з однієї небезпечної експедиції в до того часу ще не досліджену територію.

Наступний уривок з повісти засвідчує кінець патрульної гонитви за одним убивцею в гористій і небезпечній місцевості. Місяць перед тим Гопа-Гелу, ватажок загону племені Лопело, замордував одинадцять тубільців племені Амула. Дев'ять тіл забрали вони з собою і зі'ли. Амули закликали уряд відшкодувати втрату. Гайдс, повіривши амульцям, що лопеловці справді винні, взяв собі за провідника ватажка амульців Гапелу й несподівано появився на околиці села, в якому жив Гопа-Гелу.

Григорій Вишневий.

О десятій годині зійшов місяць, ушух дощ, і небо прояснилося. Я скликав свою команду, і ми, разом з сержантом Пакаєм та ватажком Гапелу, спустилися в байрак. Ми пробиралися через старі зарості, крізь які пробивалися молоді паростки, освітлені місячним сяйвом. Минуло дві години повзання й спускання по мокрій поверхні землі. Ми дійшли до річечки і наблизилися до села. Треба було дертися на круту гору, а іноді повзти на колінах, тихо і мовчки, щоб нас не почули й не побачили. Внезабарі ми перелізли через примітивний паркан і обережно, напружуючи слух, вслухалися в ніч, щоб почути щонайтихіший звук чи людський голос.

Десь о другій годині, якихось сто метрів перед нами, заманячили високі стіни бар'єру. Між нами і селом пролягало поле очеретної трави й пробігала стежка, що, як запевняв Гапелу, вела в тунель, а відтак аж до дверей бар'єру. Просуватися треба було вкрай обережно, бо ці тубільці здібні вловлювати щонайменший звук.

Я прикликав до себе поліцаїв і пояснив їм свій плян дальшої дії, як і те, що уряд сподівається від нас. Я сказав їм, що поставлю їх вартувати біля дверей деяких халуп і що вони ні за яких обставин не повинні лишати своїх постів без дозволу, мого чи сержантового.

Рекрутам я продемонстрував, як вони, при повній безпеці, змогли б стояти біля дверей і, таким чином, перешкоджати пожилцям втікати з халуп чи стріляти в нас. Подавши ці інструкції, я кивнув до Гапелу, показавши рукою на село, і ми всі пішли одним рядом. Хвилювання й нервові напруження від того, чи нам пощастить зайти в село й зайняти наші позиції непоміченими, доводило до тремтіння в тілі. Я йшов за Гапелу зі своїм малим поварчуком, який ніс мою рушницю за мною. З важкими чобітьми на ногах, намагаючись не зійти зі стежки в темряві тунелю, я вживав не тільки ніг, а й рук, щоб рухатися вперед без найменшого шереху.

Минуло може п'ять хвилин обережного, напруженого руху, нас освітив місяць знову, і саме тоді я побачив перед собою стіни бар'єру й велетенські стовпи, що сягали висоти якихось шість метрів угору. Гапелу опустився на живіт і, обернувшись обличчям до мене, показав, як йти далі. Я пішов уперед. Спершу я наткнувся на три довгезелні стовпи, закопані в землю при вході в бар'єр і міцно зв'язані вгорі і внизу, перегороджуючи нам дорогу. Але - який жах! - одразу за стіною, може з десять метрів углиб бар'єру, стояла халупа, і я проскочив через малі двері в ній. У ту страшну мить мені здавалося, що біжу по жаринах згасаючого вогню.

Я ледве не заплакав з розчарування. Наша позиція здавалася безнадійною. Все ж таки, як би не було, ми мусили робити щось та ще й негайно. Я зрозумів одразу, що нам не вдасться перерізати шнури на стовпах без ризику розбудити пожилців у халупі. Тому я звелів Гапелу розхитати один зі стовпів. Тремтячи від страху, я спостерігав, як він приступав до виконання наказу тихо й наполегливо. А коли стовп похитнувся, я підійшов до нього, й ми вдвох витягли його з фундаменту, лишивши отвір цілком достатній, щоб пролізти людині... Потім, показуючи рукою діяти найобережніше, я проліз крізь отвір і ліг збоку на землю. Гапелу й поліцаї полізли за мною, тихо й беззвучно. А коли вже всі опинилися в бар'єрі, ми попростували до вигону села. Тепер Гапелу вів нас.

У селі була така тиша, ніби в гробі, навіть жодна свиняка не хрокнула. Я пережив багато раптових відвідин у ворожі села папуасів будь-якої години дня чи ночі. І завжди в селах старі жінки сиділи собі й розмовляли. Село могло спати, але ці старі балакучі жінки не припиняли розмови. Про що, я ніколи не знав. Поліція, як звичайно, бубоніла: "Жінки люблять балакати". Тим часом ми далі заглиблювалися в село. Нарешті, почувся голос двох бабусь на вигоні. Але це мене не стурбувало. Натомість, я думав, що людська

раса не підлягає змінам.

Ми щасливо поминули декілька халуп по обидві сторони від нас. А коли наближались до вищої й довшої халупи з дахом, що спускався аж до землі, Гапелу дав знак рукою затриматися. Він навшпиньках підійшов до мене й схвильовано шепнув мені на вухо: "Гопа-Гелу". Й тієї ж миті показав нервовим пальцем на халупу. Мої поліцаї стояли довкола мене, нетерпеливо чекаючи на вказівки. Я швидко торкнув трьох Північних чоловіків за плече й скерував їх на їхні пости. Вони знали, що від них вимагається, бо були тубільними солдатами загону доброго вишколу. Я супроводив їх очима, як вони безшумно перетинали шлях до будинку; два з них стали на варті біля входу, що був єдиним шляхом до втечі, а один шмигонув за будинок. Мені здавалося, що поліція мене не підведе і що ніхто не втече з будинку аж до ранку.

Найбільше я боявся пролиття крові. Я завжди вірив, ідучи в якесь село арештовувати примітивних людей уночі, що відповідальність падає на мене. Якби вони могли кинутися на мене таким способом, що я повинен був би відстрілюватися, то це означало б, що мої пляни не були добре продумані і що мій досвід недостатній для такої операції. Бувало, що я власноручно стріляв у дикуна, але тільки тоді, коли це був явний напад самих тубільців з метою визволити своїх людей, яких я арештував. Моїм завданням було в ту хвилину стримати цих людей, але так, щоб вони не ранили себе.

Лишивши трьох Північних поліцаїв та шість амульців біля халупи Гопа, я подався до горішнього кінця села з сержантом Пакаєм і чотирма рекрутами з Ріго. Гапелу знову вів нас.

На вищій частині бар'єра стояло дві халупи, в яких, як здогадувався Гапелу, ховалися ті папуаси, яких ми шукали. Біля цих халуп я поставив рекрутів з Ріго, по два на дверях кожної халупи.

Заледве поліцаї зайняли свої позиції, як раптом ті дві баби припинили своє щебетання, а з однієї з халуп хтось крикнув, про щось питаючи. Відповідь почувалася з халупи, біля якої стояв я, було чути шарудіння ніг по підлозі. Нас помітили.

На якусь мить запанувала тиша, ні руху, ні звуку не було чути з халуп. Ми стояли завмерши, напружені, чекаючи на пожильців зробити перший рух. Раптом хтось спробував вибігти в двері біля мене, а, зрозумівши, що двері стережуться, заволав на сполох жажливо переляканим голосом. Мій перекладач був зі мною й, за наперед приготовленим пляном, крикнув голосно до людей в

халупах, що до них прибула влада поговорити з Гопа-Гелу і що влада не зачепить нікого і що "всі дороги для втечі закриті", і що їхній непослух чи спротив не принесе ніякої користі.

Однак пожильці не звернули уваги на голос перекладача. Вони не знали нічого про якусь там владу, думаючи, як я думав, що всякий, хто хотів їх полонити, говорить так, щоб їх повбивати.

Неймовірний галас здійснювся в халупах. Чулося голосіння й верещання на смерть переляканих людей, викрики гніву оточених дикунів. Щось кричала поліція, стоячи стійко на своїх постах. Вереск і рохкіт панічно втікаючих свиней, гавкіт псів і тріск дерева при спробі пожильців вискочити з халуп.

Жінки й діти, маючи доступ до отвору й можливість утікати, стрімголов виривалися з хлуп, перелякані, з вибалушеними очима. Деякі жінки тримали дітей на руках, а інші - малих поросят. Вони проскакували повз мене, немовби втікаючи від смерті. Один малий хлопець, не старше десяти років, з примруженими очима, вибіг з ближчої халупи. Напівсонний, він ледве не наскочив на мене, поки зрозумів свою помилку. Здавалося, не знав, що робити. Страшний гамір вселив йому страх у серце, і він був збентежений докраю. Він підбіг до мене з виглядом прохання на обличчі, схопив мене за руку й почав нестримно її цілувати. Я легенько поляпав його по плечу й показав йому на кінець вулиці, де жінки вже зникали з овиду. Біжи, мовляв, за ними. Але він і не рушився з місця, тримаючись мене ще більш перелякано, аніж напочатку.

Я не знав, що робити з цим самотнім і стероризованим дикуном, бо був тоді заклопотаний своїм обов'язком. Однак заспокоїв його, торкнувши за плече, й дозволив йому бути зі мною. На ім'я він був Кайтай, як я пізніше довідався, і він згодом поїхав зі мною в далеку подорож до Порт Морсбі, де подав цікаві доводи про напад на амульців та пізнішу канібальську оргію.

Після хвилевого огляду позиції з горішнього краю села я передав команду сержантові Пакаєві й пішов до халупи шефа Гопа-Гелу. Північні поліцаї, як я переконався, тримали варту дуже добре. При допомозі шістьох амульців вартували вони не тільки біля дверей, а й за халупою. Я чув, як пожильці робили відчайдушні спроби втекти через двері й, навіть, крізь щілиноподібні отвори в стінах. Вони грюкали в підлогу й колихали халупою аж до кровів. Списи пронизували щілини в стінах під будь-яким кутом. Пожильці стріляли з лука через дірки в дверях й намагалися кинутися на поліцію, що стояла на варті, з сокирами на довгих сокирищах. Але всі ці спроби були марні.

Покриваючи галас і гамір, чувся голос, подібний до реву вкрай осатанілого бугая. Гапелу, що стояв біля мене, прошепотів: "Гопа-Гелу". Я почав звертатися до нього через перекладача, пробуючи врозумити його. Одначе, він не хотів і чути про якісь переговори. Згодом він вигукнув, що я можу забити двох чи трьох його людей і забиратися геть з села.

І ось за таких обставин прибіг до мене сержант Пакай, сказати, що рекрути з Ріго лишили свої пости біля горішніх халуп напризволяще, внаслідок чого виникла небезпека на все село. Я негайно поспішив туди з Пакаєм і Гапелу.

Коли ми прибігли до тих халуп, Пакай обережно побіг наліво, а я й Гапелу - направо. Ми наступали декілька хвилин без особливих труднощів. Раптом я побачив, що Гапелу впав на землю, встигнувши крикнути "Обережно! Вони стріляють з лука!" Я зрозумів, що наше завдання було занадто тяжким, бо пожильці зірвали обаполи з дверей і почали стріляти з лука в отвори, таким чином тримаючи під обстрілом широкий простір. Я почув, як одна стріла промигнула мимо мого вуха. Ще секунда, і Гапелу впав набік, з стрілою в правій скроні.

Я крикнув до Пакая й побіг на поміч лежачому й раненому Гапелу. Сержант поспішив до мене і, як справді хоробрий і вірний чоловік, став у мене спереду, щоб захистити від ратищ, що летіли з двох халуп. Коли я пробував відтягнути раненого Гапелу з лінії обстрілу, то почув тріск Пакаєвої рушниці. Пакай обернувся до мене й повідомив, що один з пожильців відважився вискочити з халупи, пробуєчи стріляти в нас. Ми не знали, чи той пожилець був ранений чи ні, бо, коли ми доглядали Гапелу, він з іншими пожильцями втік, перестрибнувши через загорожу в кінці села.

Гапелу лежав непорушно з самого початку. Стріла так сильно застряла, що Пакай мусив опертися лівою ногою на голову Гапелу й витягти її сильним ривком. На кінчику стріли стирчало стальне лезо. Воно пробило праву скроню вглиб на чотири дюйми. Бідний і хоробрий Гапелу був мертвий.

Божевілья крику й вереску помітно втихло, бо в селі лишилися тільки пожильці в халупі Гопа та ми. Повернувшись з Пакаєм до халупи Гопа з тілом Гапелу, я побачив, що малий Кайтай все ще був з нами. Здавалося, що він нічого не боявся й не відходив від мого поварчука, ніжно тримаючись йому за руку. Я дивувався, чому він не втікав від нас.

Час минав швидко. Уже рожево-пурпуровий світанок показався

над долиною. Зрозумівши, що йому не втекти, Гопа, здавалося, погодився зі своєю долею. Так чи інакше, тиша тепер запанувала в його халупі. Я крикнув з усієї сили: "ГОПА !!"

-І-і-і ! - відгукнувся Гопа з халупи. Це підбадьорило нас, і я попросив перекладача сказати Гопі, щоб здавався, пояснивши, що ми урядові люди, що в селі нікого не вбито, за винятком одного з наших людей, і що всі жінки й діти лишили село й перебувають поза небезпекою. А коли перекладач скінчив говорити, я наказав малому Кайтаєві запевнити ватажка Гопу, що ми не хочемо його вбивати, а тільки арештувати. Кайтай говорив так мудро й зворушливо своїм співучим голосом, так жалісливо просив ватажка вийти з халупи й здатися, що той довго й не надумувався.

Гопа сказав, що, якби я підійшов до дверей, то він вийде надвір. Я так і зробив. Гопа простягнув свою руку до мене, а коли я взявся за неї, він вийшов з халупи через отвір, тримаючись за мене й тремтячи від жаху. Поліцаї ледве відірвали його від мене й наклали йому на руки сталіні наручники.

Ватажок Гопа-Гелу став балакучим, намагався переконати мене, що в халупі не було ні одного чоловіка. Я ж тільки посміхався. Повів трьох поліцаїв у халупу. При світлі ліхтаря здавалося, що там, справді, нікого не було, навіть угорі, в комірчині, де трималися пальмові горіхи. Я звик до ловів на примітивних людей і наказав поліцаям підняти дошки підлоги. Коли вони це зробили, ми швидко знайшли двох міцно збудованих мужчин, що, мов кроти, ховалися в попелі річної давности. Як вони дихали, я не знаю. Коли їх витягнули звідти, вони мали вигляд школярів, зловлених на гарячому, й зовсім не противилися.

Ми вивели їх на денне світло й прив'язали наручниками до Гопи. Коли я знову глянув на цього хитрого старого негідника, він зрозумів, що треба вибріхуватися. Він з поспіхом заявив, що абсолютно забув про цих двох мужчин. Він назвав їх обох на ім'я: Огаву і Гамуле. Другий був його син. І всі вони разом, коли ми їх запитали про напад на амульців, не вагалися признатися, подаючи подробиці про те, що вони зробили з тілами вбитих амульців. Гопа сказав: "Ми порізали їх на куски, а наші жінки поварили їх у кам'яних печах. Дещо з'їли ми самі, а дещо викинули свиням".

З арештом цих папуасів наступило для мене несказанне заспокоєння. Не пощастило б мені при першій спробі захопити Гопу, то минуло б може 12 місяців гонитви за цими людьми, шукаючи їх без відпочинку в горах, в обставинах вкрай несприятливих, закінчившись можливо пролиттям крові, бо, незважаючи ні на які

труднощі, папуаси ніколи б не видали свого ватажка. Спіймати злочинця в примітивній країні можна тільки тоді, коли заженеш його в безвихідний куток.

Разом з відпочинком після нервового напруження останніх днів наступило відчуття перевтоми. Мене хилило в сон, хотілося заплющити очі бодай на кілька хвилин. Тому, наказавши сержантові Пакаєві тримати пильну варту над арештованими й збудити мене негайно, якби щось недобре сталося, я заснув на шматку кори посеред села, біля малого вогнища.

З англійської мови переклав Григорій Вишневий. 11-09-1992.

Дмитро Павличко

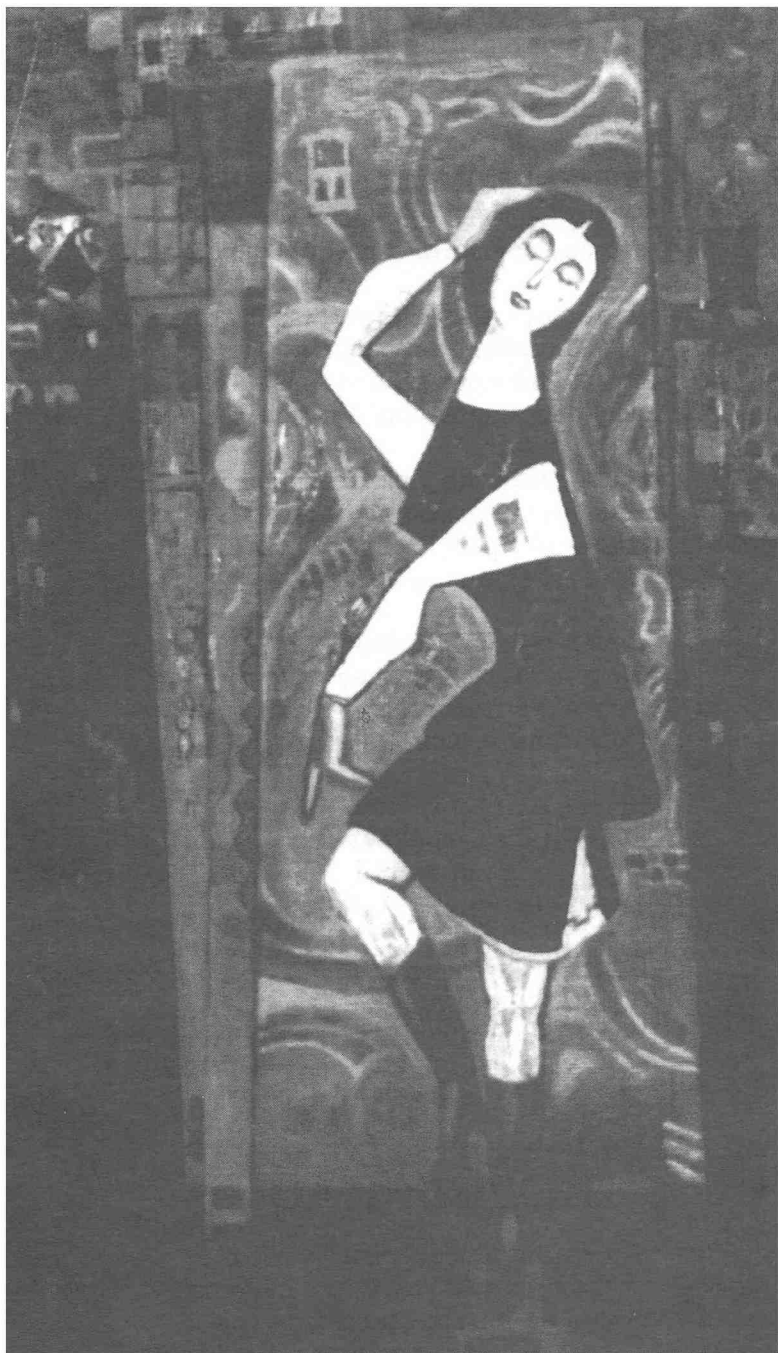
ДЖОХАР ДУДАЄВ

Він народився у вагоні,
В тюремнім темнім ешелоні,
Що віз народ його в Сибір.
Йому на маминому лоні
Слізьми вмивали душу й зір.
Колеса в колискові пісні
Збивались на слова залізні:
"Помри, нема тобі життя,
І вижбурне тебе з вагона
Повсюдносуща охорона
Вовкам сибірським на жраття!"
Та непокірна й віща мати
Дитину сповивала в шмати,
Молилася до немовляти,
Немов до Господа: "Живи!
Живи, моя чеченська крове,
Моє дитя ясне й здорове,
Вбирайся в силу і закови,

Що куті волею Москви,
На серці нашім -розірви!"
І сталося! Кайдани впали,
Джохар одкинув їх, мов грузь,
Та не на те завоювали
Кавказ російські генерали,
Щоб оддавать його комусь.
На світовому перехресті
Горить Чечня! Горить Джохар,
Великий воїн волі й честі,
І віє в очі дим і згар,
І танки сунуть, як потвори,
Вертається у вільні гори
Московського ярма тягар.
В крові свободи голос тоне
(А світ ховається в брехні!)
І знов сибірські ешелони
Москва готує для Чечні,
І для Чечні, й для України,
І для Європи - місце є,
Є машинові карабіни,
І дріт колючий у три зміни
Нова імперія снує!

О люди, вирослі в неволі,
Від послушенства ниці й кволі,
Чекає вас тяжка судьба,
Товарняків гулки колеса,
І тюрми від Пелопонеса
Аж до Чукотки! Проклятьба
Й душі подвійної ганьба,
Допоки з непокірних сяєв
Не зродиться Джохар Дудаєв
У серці кожного раба!

18 січня 1995 р.

Ст. Хвиля: У світі уяви. Олія. Акрилік.

Зоя Когут

ЧОМУ ?

Сидиш, встроївши зір в чужу блакить,
А думка лине в далечінь, за обрій,
Туди, де люд по-рідному мовчить,
А мова скиглить в прадідівській торбі,

Чекаючи на свій Воскресний День...
І хочеш вовком з розпачу завити.
Невже ця мова тільки для пісень
І скорбно-поетичної еліти?

Невже ця мова прадідівських мрій,
Яку ми зберігаєм по чужинах,
В Ріднім Краю і на землі своїй,
Плазує, мов жебрачка, на колінах

Перед своїми марними дітьми,
Що нею, мов непотребом, гордують,
І тільки в п'яних закутках корчми
Подекуди у пісні парадують...

Невже нам мову лиш на те дано,
Щоб ми її протринькали за ласки?
Мовляв: "Ну й що ж? Чи це не "всьо равно",
Чия це перемога чи поразка?

Й сидиш, встроївши зір в чужу блакить,
І думаєш чи прозою, чи віршем:
Чом Рідний Край не хоче оцінить,
Що в чужині, ти знаєш, НАЙЦІННІШЕ?

Зоя Когут

НЕ ДЛЯ НАС

Сивина в обох у нас з тобою,
Сивина на душах і на скронях.
Дні за днями стали чередою.
І куди дивитися спросоння?...

Бачиш ранок? Пощо, любий, ранок?
Бачиш день? Навіщо день прийдешній?
Не для нас вже мрії і світанок,
Не для нас весна, чекання й решта...

Прожили ми. Йшли життям, як вміли,
Мучились, страждали, помилялись,
І не знаю, чи колись вловили
Краплю хоч того, чого старались.

Сивина у тебе і у мене,
І мозолі на душі й тілі.
І з життям, хоч як воно буденне,
Ми вже, мабуть, борсатись не в силі.

*Леся Богуславець (Л. Ткач) та видавець полтавського журналу
"Криниця" Катерина Нікітіна на Сорочинському Ярмарку. 1996 р.*

В КРАЇНІ ЛЮДОЇДІВ

Коли в 1949 році я “плянував” виїзд із розбомбленої Німеччини до далекої Австралії, а мої приятелі насміхалися, що це країна, в якій навіть опери немає, я був бідний і голодний. Мій добрий приятель /по війні справді були такі!/, баварський німець Ернст Дірмаєр, дав мені адресу свого брата, який, як місіонер Лютеранської церкви, виїхав на місійну працю до країни, що як і не одна африканська країна, належала до тих, де людським м'ясом не гордили, його їли, як була для цього нагода.

Нова Гвінея — острів гористий, майже в цілості покритий тропічним лісом. Населення чорношкіре і донедавна не визнавало одягу. Це наш земляк Миклуха-Маклай здобув собі повагу у місцевих папуасів, коли погрозив їм, що, як будуть нечемні, то... Він певно думав про те, що з нього можуть зробити смачний биток, або завинуту його в болото і спекти, як печеню, кинувши в огонь. Миклуха налив ложку спирту, який на око виглядав, як звичайна чиста вода, й запалив так довколiшнє море, а риба- то харч папуаса, тож страх чорношкірих був немалий. Але краще читайте про Нову Гвінею в котрійсь із енциклопедій, а я розкажу вам веселу історію, яка трапилась мені.

Висівши з корабля у столиці Нової Гвінеї Порт Морсбі, в місті, яке заснували й розбудували білі: німці, голляндці й французи, а англійці загосподарили по війні, коли острів теж змінив опікуна, як завалився Гітлерів Третій Райх, що названий був тисячолітнім, але проіснував, Богу дякувати, 10 років.

Місіонер, отець Макс Дірмаєр, чекав на мене у півторатоновому вантажному авті, і ми поїхали кудись в недалекий ліс, до місцевости, що її названо по-німецькому Шварцес Дорф /Чорне село/.

Коли після війни ділили гітлерівські маєтки, поселення почали називати Блек Вілледж, так, як і місіонера отця Йозефа, тепер вже звали фазер Джозеф, кокосові горіхи не нусбавмами, а кокос-пальмами. Заїхали ми до великого будинку, стодоли такої, де господарила Лютеранська церква. Там була невелика школа, каплиця для молитов, кімната з ліжками для хворих. Коли цю німецьку колонію Об'єднані Нації передали під нагляд Австралії, в селі заведено було навіть електрику. Отець Джозеф представив мене кільком учням у школі й англійською мовою роз'яснив, що я приїхав на працю до Австралії і з цікавості прибув до Нової Гвінеї, щоб побачити, як розвивається ця країна з новим господарем. Я звернув увагу, що кожний місіонер мав штани, зап'яті ремінцем, на якому була велика

залізна гітлерівська пряжка з написом: "Гот міт унс" /Бог з нами/. Єдина релігійна ознака, що їй допускали гітлерівці. Фазер Джозеф конче хотів мені довести, яку велику зміну принесла цьому племені християнська релігія, як моляться тепер при кожній нагоді папуаси. Тому й почав ставити питання: "Скажи, Джоні, - запитав він першого, - що робиш ти перед сном?" Джоні мав відповісти, що він молиться до Бога, але він сказав: "Перед сном я ще дивлюся дитячу програму в телевізії".

Тоді отець запитав другого хлопця:

-Що роблять батьки твої, поки засинають вечером?

Однак, замість бажаної відповіді, янг* Макс сказав:

-Вони ще несуть нічну їду нашому псові.

Тоді отець Джозеф звернувся вже до старшого папуаса, щоб той відповів, що роблять його батьки перед сном. Хлопець не розгубився й ревно відповів:

- Отче Джозеф, Ви знаєте і я знаю, що роблять батьки перед сном, але чи про те конче треба говорити в школі - не знаю!

Отець Джозеф побачив, що йому трудно унапрямити думки підопічних у бажаному напрямі й сказав до мене:

- Підемо, я ще покажу вам нашу плянтацію кокосових горіхів і грядки кави.

В недалекому саду, під одною з пальм, сидів уже старий папуас, що в долішній частині тіла мав чотирикутню, десь 20 х 20 сантиметрову шмату чи хустку, звану Ляп-Ляп, яка заслоняла деякі його органи. Ми зупинилися біля нього, й отець Джозеф, знаючи моє зацікавлення, спитав папуаса, який мав ще німцями дане йому ім'я:

-Скажи, Сеппл, чи їв ти колинебудь людське м'ясо?

-О, так! -відповів той. - І то не один раз! Смачно було!

-Скажи, а чи тепер ти з'їв би таке м'ясо?

Дякуючи навчанню релігії, Сеппл, мабуть, мав би відповісти, що релігія вчить, що людини їсти не можна. Але він відповів, як підказувала йому власна голова:

-Отче Джозеф, ви, мабуть, жартуєте! Як би я міг тепер їсти людське м'ясо, коли я вже не маю ні одного зуба. Старий вже я!

Ми ще оглянули гарну рибу в ставку, у клітках гарних різнокольорових папуг, а в городі чудову, досі не бачену ярину. Ставити питань далі не було вже кому.

---

*янг (нім.) - юний

УПРАВА УКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДИ ВІКТОРІЇ (УТВ)
за кандецію 1995 - 1996

*Сидять: Н. Яворський, Н. Стасишин, А. Філонюк, Я. Полатайко, С. Романів (голова),
А. Глуханьч, Т. Яворська, Ю. Федішин.*

Стоять: Я. Кутний, Р. Занко, П. Шкурат, Р. Попович, І. Романів, В. Михайлів, Т. Галас.

СЕРГІЙ СУРМАЧ

Сергій Сурмач народився 13 липня 1955 року на Полтавщині. У 1977 закінчив Полтавський Педагогічний Інститут. За фахом історик. У 1974 р. як мистець перебував під тиском репресивних органів КДБ. У 1979 р. рукопис першої книги поезій “Квіти заметілі” одержав схвальні відгуки офіційної критики Спілки Письменників України, однак з цензурних міркувань не був надрукований... Друга збірка поезій “Вирій” тривалий час перебуває у В-ві “Полтавський літератор”. Друкувався у вітчизняних та зарубіжних газетах та журналах, зокрема у “Шляху перемоги”. Член Літературно-Мистецького клубу ім. В. Симоненка в Лубнях.

Сергій Сурмач

Сергій Сурмач

ЩОДЕННИК СТУДЕНТА СКРИПКИ

I

Канікули! Нам завтра від'їжджати
З Яринкою, кумедним янголям!
Вона везе мене в свої Карпати,
Як зятя, на оглядини батькам.
Ми цілий рік розвеснено - щасливі
Кохалися до самозабуття.
Нам гуртожитку пестоці квапливі
Не замулили чисті почуття.
Вона у мене перша і єдина.
Я інших навіть і не помічав.
Запала в серце зіронька - жарина,
Моя Ярина! Мрій моїх причал.
Одне чуття у світі цім химернім
Мене трима, виповнюючи вщерть.
За це кохання варто навіть вмерти -
Життя без нього ще мертвіш, ніж смерть.
Не знаю, з ким прощались, що прощали
Липневі сльози придніпровських злив.
І тризубом центрального вокзалу
Гойднувся Київ і назад поплив.
Ось і вокзал. Позаду шум столиці,
А тут Карпати сині вдалині.
Густе повітря, хоч бери й напийся.
Туркочуть голуби в гущавині.
Нас зустрічати вийшла бабця Марта,
Суха і жовта, наче падолист.
<<Ну, славайсу, приїхали. А мати
Із батьком десь до Польщі подались.
Їх не застала ваша телеграма,
Мабуть Варшаву приступом беруть.
Торгують, щоби вижить в цім бедламі.
Ходімо, внучки, чей втомила путь>>.
Яринка вмить бере мене під руку,
Бабуня поруч смішно дріботить,

І ми йдемо по галицькому бруку,
Яка прекрасна, неповторна мить!
(Прекрасна мить, спинися хоч на мить!)

Була вечерея і було безсоння,
Стогнала ніч чаклунно - вогняна.
Будили вранці нас пташки і сонце,
І день здавався келихом вина.

В один із ранків цих святкових буднів
Вдяглась ошатно бабця, як Марго:
<<Піду до міста, там сьогодні судять
Прокіпчука, однолітка мого.

Якраз у травні, коли повне місто
Наїхало гостей - фронтовиків,
Впізнав він серед них енкаведиста,
Якого все життя знайти хотів.

Впізнав і задушив. Тепер за це він
Перед судом скінчить життєву путь>>
...До сірого будинку, як до церкви,
Разом із нами люди йдуть і йдуть.

II

Судова зала - тридев'яте царство.
Сидіння в'язів. І погляди сумні.
Зник над суддею фотоідол Маркса,
Лишився прямокутник на стіні.
Устати - сісти. Секретар Гафійка
Записує дебати на папір.

І знову - <<трійка>>. Як та давня трійка,
Що вислала Остапа у Сибір.
Лунає голос строгий і державний:
<<В такий то день, як сам і сповістив
Підсудний Прокіпчук, у сквері Слави
Громадянина Злова задушив>>.

Казенні фрази гупають у скроні,
Притихла зала кашляє в кулак.
Старий мовчить. Премудрощі законів
Не годен осягнути він ніяк.

- <<Відповідайте, по якій причині
Вчинили цей подвійний злочин - гріх:
Ви посягнули на життя людини
Й на пам'ять визволителів своїх!>>
Сяйнув суддя зачовганим лацканцем,

Мов поправляв уявні ордени:
<<Ви, знаю, діду... той... були повстанцем,
Але ж убитий - ветеран війни!
Це ж фронтовик, а не якийсь лакуза!
Дійшов він до Берліна від Москви.
Він був герой Савецького Союзу!
Союз умер. Героя вбили ви>>.
Дід подививсь на мозолясті руки
(Що не мозоль, то наче перевал):
<<Якби ожив ізнов оцей падлюка,
Йому б я вдруге горло перервав.
Цей Злов тут воював не в сорок першим,
А років так із десять по війні,
На ката файно вишколений Смершем,
Мабуть, рівня самому Сатані.
Я був в УПА звичайним шеренговим,
Як тисячі однолітків моїх.
Я надивився стільки смерти й крові,
Що стало б і на сто життів таких,
Тоді наш край терзали МГБісти,
Москви криваворукої посли,
Удень шукали схрони по обійстях,
Вночі кудись машини їх везли.
Та і в пільмі не можна вічно критись,
Шептались люди з жахом тут і там,
Що топлять москалі діток в криницях
І відрізають груди матерям.
Якось уранці, це було в неділю,
У ліс прибігла дівчинка з села.
Уся в крові, вона одна вціліла
І куреню крізь плач розповіла,
Як уночі прийшли ті душогуби
У наших строях, скурвині сини,
Замість зірок - начеплено тризуби,
Та люди враз впізнали, хто вони.
Що там було! І різали й кололи
Жінок, дітей, старих і молодих.
Горіла церква, хати і стодоли.
Найбільше Злов старався серед них.
Дівча на мене глянуло безтямно
І облизало губи від золи:
<< А ваших Лесю та Марійку, дядьку,

Солдати голих в хащі потягли.
Я ниньки вранці бігла через кладку,
Їх там вже мертвих вкинули у став.
А вашу жінку разом з немовлятком
Той Злов край лісу власноруч вбивав ».
Вона ще довго називала вбитих
По іменах, по хатах та дворах.
А я стояв, мов обухом прибитий,
І білий світ чорнів мені в очах.
...Я божеволів з лютого безсилля,
Не спав, не їв, ввижалось день у день,
Як він мого...найменшого... Василька
Схопив за ноги й хряснув ним об пень.
Я втік із лісу. Я зламав присягу.
Мене шукали вже й свої з СБ.
Я жив, як звір. Я помстою просякнув.
Шукав його. А може - і себе...
І підстеріг! У лісника в колибі
Загін червоних саме спочивав.
Після «трудів» нічних вони пили всі.
Цей Злов «Катюшу» під гармонь горлав.
Їх командира звали Федір Скрипка,
Ще зовсім юний, але кат з катів.
Все матюкався по-московськи бридко
І пісню Злова слухать не хотів.
Я повз, як вуж. Підповз під саму хату.
На ганку сонний вартовий куняв.
Я їм жбурнув через вікно гранату,
І скоростріл мій довго не змовкав.
Нарешті втихли Єрихонські труби
Страшного суду власного мого.
Десятків два лежало труп на трупі,
Та я шукав між ними одного.
Мене вже почало нудить від крові,
А я все в лица їхні зазираю,
Однаке ані Скрипки, ані Злова
Серед убитих так і не впізнав.
Під лавою стогнав якийсь солдатик,
Кров по губах стікала, як вино.
Він і сказав, що з вибухом гранати
І Скрипка й Злов втекли через вікно.
...Стекло життя палючою сльозою,

Відтоді я лишився сам - один.
Так і прожив весь вік самотиною,
Не дай вам Бог подібних самотин>>.
Суддя ще оголошував перерви.
Дядьки курили. Плакали жінки.
А я утік - не витримали нерви,
І біг за мною спомин той жажкий.

III

Вдягнувся вечір в темні оксамити.
Чумацький шлях - мов пасмо сивини.
Я повертався з гір увесь розбитий,
Зі щемом незнайомої вини.
Уже ліhtar освітлював подвір'я.
Цвіркун десь молоточком молотив.
Яринчин подив: "Ти куди подівся?"
Бабусин усміх: "Що то - молодий!"
Здогадок повен, ледве я не скрикнув,
Прорвалось те, що зачаїв в собі:
"Скажіть, бабуню, хто той Федір Скрипка,
Що ми про нього чули у суді?"
Стара уважно глянула на мене:
"В п'ятдесят п'ятім він тут "воював"
Проти дідів та підлітків зелених.
Хвацький мастак грабунків і облав.
Він родом був з Великої України.
Як зараз бачу: на коні сидить,
Літ двадцять, красивий і наївний,
Але в душі - закінчений садист.
Було, кричить: "Вас всіх "бандер" негідних
Перестріляю!" "Бог йому суддя,
Нема українців західних і східних -
Одна Україна, як одне життя.
Я літ на п'ять була від нього старша.
Через війну і заміж не пішла.
Він все сміявся, кликав в секретарші
І ласим лисом зиркав з-під чола.
Боялась я того страшного сміху:
Уста сміються, а в очах - зима.
А він уже собі намислив втіху,
Що не втекти - те знала я сама.
І він прийшов, мов татъ, посеред ночі,

Пашів, як змій, відбірним перваком.
Мої благання, сльози й честь дівочу -
Все розтоптав казенним каблуком.
А перед світом наші хлопці з лісу
Прийшли в село і зав'язався бій.
Заледве загриміли перші кріси,
Утік "герой" без споднів, геть нагий.
Його тоді підстрілили повстанці
(В шпиталі Львівським бачив хтось з села).
З тих пір і слід запався за поганцем,
А я від нього доньку понесла.
Ярисі мати - то моя Наталя.
Росло мале в образах та плачах.
В селі над нами довго посміхались,
Мовляв, що москалеве байстрюча".
Я вже не чув бабусиної згадки,
У скорнях бився чорним птахом жак:
"Невже це татко? Ну невже це татко?"
Яринка все збагнула по очах.
"Не треба, бабцю", - зойкнула благально
І затулила очі, повні сліз.
І я підвівся: "Скрипка той... мій батько.
Я в нього пізній. Я у нього піз..."
Яринка подивилася безтямно,
Сахнулась враз, немов од нагая:
"То це виходить... ти і моя мама...
Брат і сестра... А я тобі... а я..."
Ніч прямокутно стала поміж нами,
Відтяли двері голос той слабий.
Моє кохання босими ногами
У темряві втікало від судьби.
Я вибіг теж. Побіг зо всього духу,
Але не наздогнати, а втекти.
Втекти, щоби нікого вже не слухать.
Душа благала смерті й самоти."

IV

Ну ось і все. Розтерзане кохання
В кривавий присмерк вкутує гора.
Надія, кажуть, помира остання,
А що робить, як першою вмира?
Це називають "актом суїциду"

Смішна термінологія смішних.
Закрити очі і лиш крок ступити.
Зате вперед. І більш не бачить їх.
Обридло. Остогидло. Одвернуло.
Який резон в так званому бутті?
Коли щасливе втрачено минуле,
Не сподівайсь на щастя в майбутті.
Ген, унизу тріщить весела ватра,
Дівочий сміх, весла далекий сплеск.
Чи може повернутись? Ой, не варто.
Усе спочатку - це як знов на хрест.
А де ж вона, утрачена єдина?
Яринка! Ні дружина, ні сестра...
Війнуло холодком із полонини.
Чиєсь кохання ватрою згора.
Прощайте, зорі, горами підперті.
Простіть мене, смерічки і плаї.
І смерть моя - це лише плата смерті
За всі гріхи - і предків, і мої.
Пролив мій батько тут потоки крові,
І кров моя ріденька, не мутна
Вже не стривожить спокій вечоровий
Цих бескидів над прірвами без дна.
Чи, може, гори зовсім не байдужі,
Їх також душить пам'яті аркан,
І щоб від гніту вивільнити душі
Щоночі плачуть росами в туман.
Та годі сліз. Душа осиротіла -
Лиш півдуші, огорнена в печаль.
Війна таки розлучниця уміла,
Коли і досі в силах розлучать.
Стою край скелі, як на ешафоті.
Сам кат і жертва на гірських вітрах.
Як лунко камінці гримлять в безодню!
Крок уперед. Я вже лечу. Я - птах.

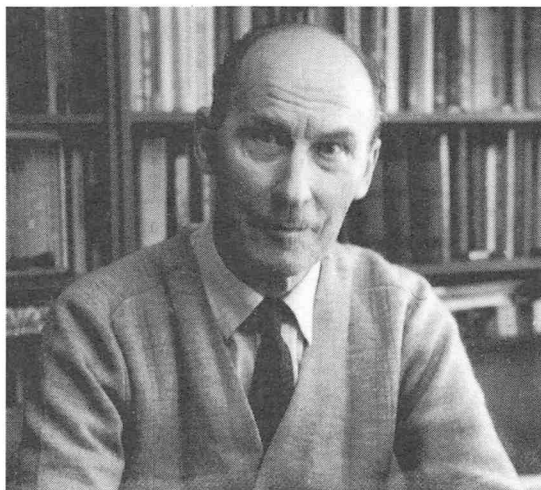
1995 рік, м. Лубни.

На фото з книжкою Дмитра Чуба стоїть Теодор Кучар, диригент і керівник Національної Оркестри України. Поруч: Д. Нитченко та члени оркестри. 1995 р. Після концерту в Мельборні.

Марічка Галабурда - Чигрин

Петрові Кравченкові 75

Художник: Петро Кравченко

Відомий в Сідней мистець, художник, декоратор ПЕТРО КРАВЧЕНКО людина стримана, часами, так мені здається, замкнута. З журналістами розмовляти не дуже любить, хоч зі мною радо говорить про громадсько-культурне життя, про події в Україні, які зокрема його дуже цікавлять. Та не любить він говорити про свою творчість.

21-го червня 1996 р. виповнилося 75 років від дня його народження. Мені пощастило переконати художника розповісти про себе.

Нелегкий був життєвий і творчий шлях Петра Кравченка. Підлітком виявив потяг до малювання. Закінчив середню школу. А в 1939-му закінчив Київську Художню Школу ім. Т. Г. Шевченка. Його вчителями були видатні мистці України: Петро В. Носко, Георгій В. Киянченко, Іван С. Макушенко, Константин М. Єлева. Мріяв студіювати мистецтво художника в кінематографії, але призов в ряди советської армії в 1940 р. обірвав ці плани. З початком війни попав у німецький полон, де пережив неабиякі приниження. По закінченні війни залишився в Німеччині, де працював художником -декоратором.

В 1949-му році покидає зруйновану війною Європу і "тінь

советського терору", яка нависла була над нею, приїжджає в Австралію. Після відбуття контракту продовжив професійну освіту, закінчив Інститут Комерційного Мистецтва. Одружився з ВАЛЕНТИНОЮ ПОНОМАРЕНКО, відомою в Сідней декляматоркою, поява якої радо вітається на сценах української громади. Відразу ж поринає у вир мистецького життя української спільноти, беручи якнайактивнішу участь у збереженні на 5-му континенті української культури. Бере на свою відповідальність мистецько-графічне оформлення програмок національних свят, академій, афіш, декорацій, пропам'ятних відзнак СУОА, ФУСА, 1,000 ліття Хрещення України, грамот, зразки яких зберігає у своєму архіві.

Про свою першу працю, декорацію до п'єси "Ніч під Різдво", Петро Кравченко згадує так: "Це було в січні 1950-го року. Я жив в готелі Кронала. В його приміщенні я малював декорації. В день самої виставки (до речі, першої в Сідней) я зайнявся транспортуванням цих декорацій до Сіднею, до домівки "ІМКА", яка знаходилася на Піт стріт. Фінансів не було. Я й мій колега несли на плечах декорації до залізничної станції, не звертаючи уваги на протести австралійців, вперли їх до вагону, зайнявши всю вхідну площадку. Їхали 35 кілометрів, а потім майже кілометр від Центральної Станції несли їх вулицями Сіднею. Ми тоді і недодумались, що в Сідней існують тягаровики, які можна було б найняти чи замовити для транспортування отих декорацій. А другий такий похід по вулицях Сіднею відбувся, коли ставили п'єсу "Моя донька - шкарлупа". Художник Степан Хвиля і я несли декорацію на своїх плечах понад 2 кілометри до вистави".

Творчість Петра Кравченка різновидна й кольориста. Є в нього темпера, олійні картини, акварелі, пастель, тиснена мідь, скульптури. Емоційність сприйняття творів Петра Кравченка досягається тим, що малює він дороге, близьке й пережите, в кожний твір вкладає частку своєї душі. І тому кожний глядач знайде щось таке в його творах, що до нього промовить і зворушить. Майже всі його твори закорінені своїм змістом в українській традиції.

Мені зокрема подобається його твір "КАМЕНЯР" на тему вірша І.Франка - панно, яке знаходиться в Українському Народнім Домі в Лідкомбі, "КАВКАЗ" на тему поеми Т. Шевченка, "Думи мої", портрет Шевченка. Це цікава композиція: думи і мрії пророка України. Картина ця знаходиться в Музеї ім. Т. Шевченка в Києві. До вподоби мені і серія "НОША УКРАЇНИ КРІЗЬ ВІКИ" з 60 картин як відображення української національної ноші від початків буття українського народу до 18-го століття. Серія ще не закінчена. До

не менш важливих картин належить портрет композитора Миколи Лисенка (пастель) та ряд інших портретів: І. Франка, Л. Українки, місцевих наших співачок... А ще картина "Дніпрова чайка", на якій козак долає на чайці бурхливі хвилі Дніпра з його порогами. ТРИПТИХ - шамот. Ця композиція присвячена 1,000-літтю Хрещення України. На ній зображено княгиню Ольгу, Св. Володимира Великого та Митрополита Василя Липківського. Далі: Київська опера, Софійська площа і пам'ятник Б.Хмельницькому - тиснена мідь. Бюст художника Мих. Кміта, "Гопак", "Голод 33-го року". Та не перерахувати всіх творів художника. Їх надто багато. Крім того, Т.Кравченко займається і геральдиком всіх регіонів України. Робить і різні моделі церков.

В 1967 році П. Кравченко був одним із співзасновників Спільки Українських Образотворчих Мистців Австралії, де донині виконує функції секретаря. Брав участь у спільних виставках, організованих СУОМА.

Працював П. Кравченко професійно в австралійській державній телевізійній станції ABC як "дезайнер бутафорії" в відділі костюмів Студії СН2. Його праці були там відзначені телевізійними публікаціями "729 НЮС" 1971 року та "СКЕН ABC" - 1980-го.

Після 42-ох річної розлуки Петро Кравченко поїхав у рідний Київ, де зустрівся з своїми рідними та різними діячами української культури і просто з земляками. Він побував досі в Україні 6 разів.

Художник передав місту Києву, де він родився, кілька своїх праць: картину "Думи мої" - портрет Шевченка, картини "Княгиня Ольга", "На Івана Купала", "Ніч перед Переяславською Радою". Згадані три картини виставлялися в Києві в 1991 році на виставці українських художників, об'єднаних назвою "ПОГЛЯД". Участь у ній взяло сто українських художників з України й діаспори. Після виставки ці твори передані до Музею Історії Києва.

13 та 14-го липня 1991 року в залі Церкви св. Андрія в Лідкомбі відбулася виставка творів П.Кравченка, дохід з якої був призначений на допомогу дітям, які потерпіли від Чорнобильської катастрофи. Я мала приємність відвезти ті гроші в Київ і передати їх в четвер, 10-го жовтня 91 року, на сходинах Жіночої Ради. Пані Ярослава Ткаченко прочитала була на цих сходинах листа П. Кравченка, і цей його жест був оваційно сприйнятий присутніми.

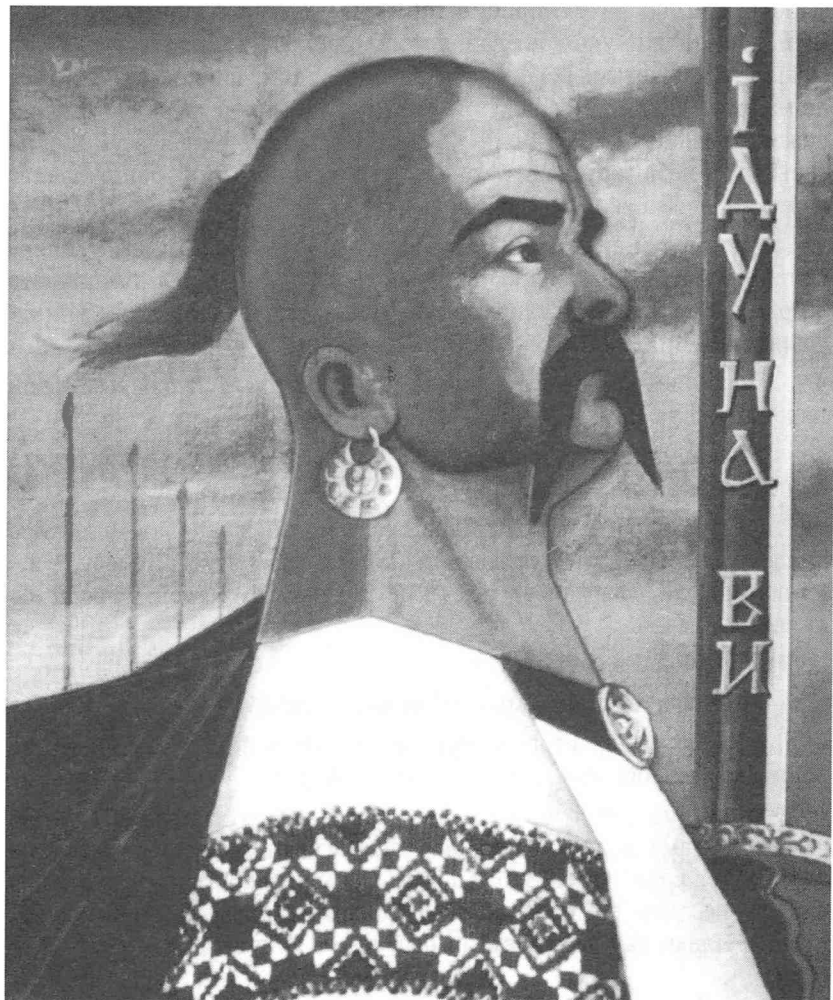
Петро Кравченко належить до Дирекції ФУСА та до Ювілейного Комітету по відзначенню 150-ти річчя з дня народження Миклухи Маклая. Він утримує тісні зв'язки з діячами культури в Україні. І ще одна риса характеру П. Кравченка: він цікавиться успіхами молодших

українських мистців, співаків, малярів, музик і ніколи не мине мистецьких концертів з України. Побажаємо художникові відзначити своє 75-ти ліття в рідному Києві, а ще кріпкого здоров'я та творчої наснаги на многії літа!

* СУОА - Союз Українських Організацій Австралії

ФУСА - Фондація Українознавчих Студій Австралії

ЛДКОМБ - Сіднейське передмістя, де знаходиться центр української громади.

Петро Кравченко: Святослав (Олія, анлікація)

Євген Гаран

УКРАЇНСЬКИЙ БАЙБЛ БЕШЕР

(оповідання)

Колишній колгоспник Панас Каракайка, переживши сталінське і гітлерівське лихоліття, прибув нарешті в демократичну Австралію. Свій переїзд він уподібнював до біблійної історії про втечу синів Ізраїля з єгипетської неволі. За щасливий кінець належиться подякувати Богові. Але як? Який тут вжити обряд? Сталін позсилав священників на Колиму. То Панас дякує по-своєму. Щодня зранку, як небо зарум'яниться, цей християнин-самородок вилазить на евкаліпт і співає Давидові псалми.

Його голос має вібрацію єрихонської труби, від якої колись валилися мури, а тепер прокидаються службовці іміграційного табору Батгурст. Потужні звуки зганяють солодкий сон з їхніх ясних очей і кидають добрих людей у невимовну лють.

- Пора вислати цього артиста на роботу! - скаржаться вони директорові табору.

- Та він уже затруднений тут у ролі городника, - приходить відповідь.

Директор передбачає труднощі. Не всякий працедавець захоче панькатися з таким робітником. У Панаса, крім різкого голосу, є ще й інша морока. Він не їсть м'яса і не торкається грошей. "Гроші від диявола," - каже.

Та службовці вимагають:

- Вишли ти його, а то ми самі підемо з табору.

Жаль було директорові сумлінного городника, та нічого не попишеш. Влаштував Панаса на овечій фермі.

Фармер був завзятий бушман. Він приборкував диких коней, голими руками ловив отруйливих гадюк, а от Панасового співу не злюбив. А коли почув, що від того і старий пес Блекі розпучливо виє, то посадив нового робітника до авто і повіз назад на біржу праці. Тільки там розкоркував свої вуха, вийнявши з них кульки вати.

Отак Панас не міг закорінитися на одному місці. Доля, як каламутна течія повені, несла його все далі на захід. Аж під кінець

опустила чоловіка у казковому містечку Аліс Спрінгз, яке, оточене горами і пустелями, розташувалося зеленою оазою на зрошеній долині.

Тут, у центрі континенту, дні гарячі, сухі, як у степовій Україні, а ночі холодні з великими, ясними зорями.

Панасові заїмпонувало місто. Але Панас не заїмпонував містові. Його вранішні псалми негайно збаламутили жителів. В тому граничному кліматі люди або люблять, або ненавидять. Цей імігрант не їсть м'яса, не п'є пива, не торкається грошей.

- І навіть уряд нав'яже нам на шию таких типів? - стогнуть ці жителі і засмаглі патріоти. - О Австраліє, кво вадіс?

Саме тоді вийшов фільм на екрани під назвою "Кво вадіс?" А це означає "Куди йдеш?"

Впродовж тижня новоприбулого спостерігали здалека і зблизька, зважували на око, і прийшли до спільної думки, що він ненормальний. Психічно-хворий! Що йому було б краще в великому місті, в Аделайді, у спеціальній лікарні з фаховим, м'язистим персоналом.

Ще два-три сеанси невгамовних псалмів, і жителі вже сказали "годі!". Хтось оформив для Панаса папери. Хтось інший привів його на станцію. А якийсь баньканий відрекомендувався, як його супроводжувач.

Пojзд звався Афганським експресом. Їде собі такий експрес поволі і вистукує колесами, наче вони квадратні. Кондуктор розносить пиво. Пасажири п'ють і викидають порожні пляшки через вікна.

Супроводжувач, наклюкавшись, заснув. А наш пасажир уже зрозумів, куди його везуть. На той час він трохи засвоїв англійську мову. Вийшов на платформу і зіскочив. Так він ще недавно у згвалтованій Україні скавав, рятуючись від голоду.

Ось супроводжувач спохватився, а пацієнта нема. Кинувся по вагонах. Ні виду, ні сліду! Це ж чоловік пропаде в пустелі без води! Тільки й зостануться від нього сухі ребра!

Жителі центру завжди мають в серці співчуття до того, хто загубиться в пустелі. Пекельна загроза дегідратції висить над головою кожного. Вістка про Панасову втечу рознеслася блискавично. Його приреченість на смерть не сходила нікому з думки.

- Може, бідолаха, і не був божевільним, - бідкалися дяди.

- То правда, що він хвалив Бога по-своєму. А хто хвалить не по-своєму?

В найізолюваніших закутках Австралії натрапиш на "шукачів Бога". Завзятіші з них зветься "байбл бешерз". І цих диваків не відсилається в Аделейду.

Найбільше драгував жителів отой поспіх у випадку новичка Панаса. В гарячому кліматі поспіх нічого доброго не приносить, тільки шкодить.

Місто Аліс Спрінгз вислало на розшуки загін з досвідченим поліцаєм на чолі і з тубільним слідопитом. Добровільці шукали цілий тиждень. І вдень, і вночі. І вже втратили всяку надію побачити цього іммігранта в живих. Коли це слухають, а з-за горбів лунає бадьорий спів Давидових псалмів.

Це тоді всю Центральну Австралію облетіла радісна вістка: знайшли!

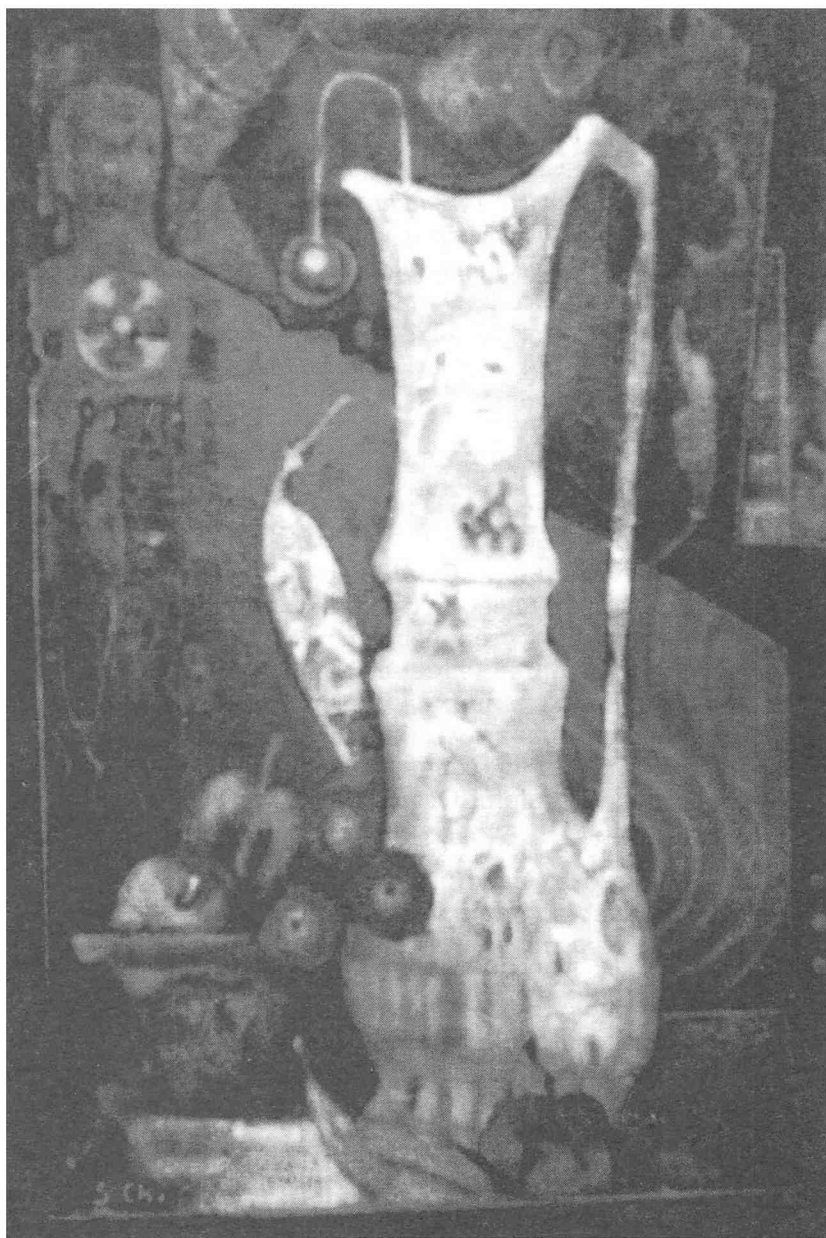
Ніхто більше не називав Панаса дурним. Якщо чоловік зумів вижити в тих пекельних умовах, то він не дурний.

Місцевий лікар вистукав і вислухав врятованого. І між іншим попросив його не будити людей співом.

- Ваш голос не такий гарний як сильний, - сказав тактовно.

Це було вперше, що Панаса хтось попросив не співати. Чоловік зрозумів. Тепер зранку, коли сонце запалить краєчок неба, наш християнин стане десь на підвищенні і зачудованими очима спостерігає Божу красу. А Бог такий, що, хоч ти і мовчиш, він читає вдячність у твоєму серці.

1. **Кво вадіс?** (лат.) - Урочистість цього виразу підкреслюється його давністю. Так буває з латинськими прислів'ями.
2. **Байбл бешер** (англ.) - Байбл - Біблія, беш - гатити, бити. Людина, яка надмірно вживає Біблію для підсилення своїх тверджень.

Ст. Хвиля: Композиція. Олія, Акрилік.

АНАТОЛІЙ БОРТНЯК

Анатолій Бортняк - вінничанин, член Спілки письменників України. На батьківщині він відомий український поет, лауреат трьох республіканських літературних премій ім. Вол. Сосюри, Олександра Копиленка та Степана Олійника /1992/. Він володіє багатьма жанрами: пише вірші, поеми, фейлетони, гуморески, пародії, шаржі, епіграми, що були друковані в пресі, та окремими збірками, як "Немирівське шосе", "Мелодія", "Адреса", "Бажаю успіху", "Де правда, де вигадка", "Помилки Колумба" та інші. Нині працює в редакції "Вінницької газети". Нижче подаємо один з його талановитих віршів.

Анатолій Бортняк

ЧИТАЙМО ВІРШІ СТУСА ВАСИЛЯ

Читаймо вірші Стуса Василя -
з-за ґрат казенних зблиски лазурові,
з довічного тернового гілля
круті, терпкі, запеклі грона крові.
В рядках, живих і спраглих, як рілля,
його душа - незгойна та нетлінна.
У них лівіше серця - Україна.
Читаймо вірші Стуса Василя!

Читаймо вірші Стуса Василя -
той хрест важкий, ту совість незбориму.
І наскрізь нас прониже звідтіля
жагуча правда, з вічністю у риму.
Згадаємо тоді, що ми не тля,
не послухи яремної потали.
Ми їх, як слід, іще не прочитали.
Читаймо вірші Стуса Василя!

Читаймо вірші Стуса Василя -
що понад чорну безвість, понад скверну
ячать останнім криком журавля:
"Народе мій, до тебе я ще верну..."
Поверне він, повернеться здаля
у добрий час, на світлу переміну.
І ми вертаймо з ним на Україну.
Читаймо вірші Стуса Василя!

Дмитро Павличко

ЧЕЧНЯ

Знов Москва розпинає народ,
Що повстав за державу свою,
Знов закутих в залізо заброд
Зустрічає чеченець в бою.

Двоголовий орел в два дзьоби
П'є чеченську палаючу кров!
Ну, а ми мовчимо, як раби,
Що збоялись вчорашніх заков.

Це фальшивої волі мораль,
Честь лукава, сповита в брехню.
Та прийде знахабнілий москаль
І до нас, як зруйнує Чечню.

Прометею, кривава красо,
Ти й з Парижу підмоги не жди!
Може, тільки хлопчина з УНСО
Принесе тобі в жмені води.

А Європа, та курва стара,
Посміхатися буде здалік,
Як наповняться кров'ю Кура
І всі русла зросійщених рік.

Буде лиця ховать у вуаль,
Видавати за жар порохню.
Та прийде знахабнілий москаль
І в Париж, як зруйнує Чечню.

Там - пітьма. Там стоїть Прометей,
Боже правди, Кавказ освіти!
Я кричу, та не бачу людей,
Бачу тільки глухі животи.

Петро Ротач

КОНІ МОЇ, КОНІ

Вечорове іржання коня
Зачепилось за гриву туману...

П. Шкраб'юк

Коні, коні! Давні міфи малюють вас крилатими. Гоголь не випадково писав: "Птиця-тройка". Ви були рядом з людьми і допомагали їм у тисячолітній боротьбі за краще життя. Чи ж залишилися вдячні вам за це люди?

Як і кожен сільський хлопчик, я зростав поруч з кіньми на просторах полів і лук. У пам'яті - коні в тумані над степом, і в полі за плугом під осіннім дощем, і в хуртовині на степовій дорозі. Запах поту, дзвін уздечки, грім копит, печальне іржання в принишклих травневих просторах... Коні, коні, дорога мені пам'ять про вас!

На зламі давнього літа прямо од сівалки поїхав я на навчання до міста й не повернувся більше в село. Не знаю, чи згадували мене мої коні - в поспіху я їм і прощайте не сказав, та я їх згадував часто й повсюди, як і своїх друзів, що залишилися на батьківському полі. Не поспішав сказати прощайте, бо й сам не вірив, що вже не вернуся назад. А тепер ось крізь літа і відстані вчувається мені задержувате іржання коней у вечірньому присмерку - далеке, голосне, бентежне. Чи може то луна юності ще й досі бродить над рідним селом?

Найніжніших слів заслужив кінь від людини: коник, гнідко, соколик. "Коню, мій коню, коню вороненький", - співається в народній пісні. Скільки тепла в цих словах! З фольклору це тепло перелилося в поезію. "Коник соколом літав" - так у Левка Боровиковського. "І що за невідома сила вирує в цих незбагнених світом конях?... Може вихор сидить у ваших гривах?..." - захоплювався натхненний Гоголь. Спираючись на фольклорну основу, Боровиковський, щоб передати політ коня, добирав відповідну форму вислову: "Широкою гриву на вітер пускай. Неси мене, коню, за бистрий Дунай!" А козацькі коні, що пробігли святу українську землю вздовж і впоперек, виганяючи з неї зайд і завойовників! Віє вітер, віє буйний, а в степу летить птицею, летить, мов стріла, запорозький кінь, рветься в даль неозору. Козак, припавши до гриви, зірким оком окидає таємничий степ, а під ним б'ють і, як писав славний Сосюра, мерехтять копита, "золоті копита

чорного коня". Нічого подібного про машину ще не написано.

І вся поезія без образу коня була б збіднена. Образ свині годиться для байки, щоб висміяти негативні риси в людині. А кінь - друг людини, супутник в роботі, в поході на ворога, в коханні. З конем ділила людина свої радощі й горе. "І дуже любив я, - читаємо в "За чарованій Десні" Довженка, - коли дід розмовляв з конем і лошам, як з чоловіком". Ось чому в народній творчості коні наділені людською мовою, людським розумом. Довженко, користуючись цим мистецьким засобом, розповідав, як одного разу вночі підслухав розмову батькових коней Тягнибіди і Мурая. Вони говорили про недоброту людську, про поганий харч і батіг, та, виявляється, розуміли й болі "проклятого, бідного чоловіка". Пройнявшись повагою до коней, як розумних істот, Довженко каже, що "від того часу ні разу не вдарив коня".

Почуттям милосердя сповнена й казка "Сліпий кінь". Якось господар, врятований конем від розбійників, обіцяв йому вічну вдячність. Але, осліпнувши, кінь опинився за хазяйськими ворітьми. Згодом він випадково підійшов до стовпа, на якому висів дзвін для бідних. Голодний кінь почав жувати шнурок, і дзвін озвався тривогою. Збіглися селяни, в яких було за звичай допомагати нужденним. Прийшов і колишній господар коня. "І так йому страшно стало, коли він увидів, що єго конь просить помочи". Забрав селянин коня додому і вже не виганяв його до самої смерті. А коло стовпа на камені вирізали люди коня, який у дзвін б'є, щоб усі люди знали, що треба жаліти не тільки людей, а й тварин, треба до всього живого милостивим бути.

Велику історичну місію виконав кінь і тим заслужив любов і повагу. Все робив він спільно з людиною: землю обробляв, будував, досліджував, рятував з біди, разом страждав.

Я, кінь вороненький, море перескочив,
Море перескочив, копита не вмочив,
Ані копитечка, ані сіделечка,
Ні ружжя, ні меча, ні тебе, панича!

Природну єдність коня й людини засвідчила історія. Чи можлива без коня гармонія в природі? Ще кілька десятиліть тому таке питання не приходило в голову. А тепер ось мелькають в газетах заголовки: "Про коня", "Ще раз про коня", "Останній...". "Переводяться коні", - пише одна з центральних газет. Невже ж кінь стає непотрібним? Важко в це повірити. Але те, що механізми витісняють коня, принаймні, витісняють на задній план, - це реальність. Ось уже французи "Музей коня" створили, і мистецький керівник пояснює: "Ми

хочемо нагадати людям, що не слід так необачно відмовлятися від свого минулого, тим більше від такого вірного багатовікового супутника". Люди розуміють: не слід, і б'ють тривогу.

Чи давно здивоване село бігало дивитися на трактор? Не бозна коли - на нашім віку. То була знаменна подія. Але тепер з нашої пам'яті все частіше виринають образи коней, а не тракторів; коней, що тягли плуг, сівалку, жатку, гребку; коней, яких ми пасли місячної ночі в навколишніх ярах, яких любовно купали в ставку під вербами. Живі, одухотворені істоти, у великих очах яких ми читали й довір'я, і цікавість, і смуток, і гнів. Нелегко було ходити весь день за плугом, мокнути на осінній негоді, возити на морозному вітрі соломку з далекого поля. Всі труднощі терпіли разом. Біля коня і нам тепліше було. І коли я згадую тепер сільські дні і вечори, обвівають мене щемливі запахи злаків, полину, трав, побризканого дощем дорожнього пилу, кінського поту і збруї. І я кажу собі: спасибі долі, що все те було колись у мене, що і я з'їв шмат власними руками приробленого хліба!

Ми й не помітили, як машини почали тіснити коней. Ми всі раділи: революція на селі! Було з чого радіти: полегшала хліборобська праця, захоплювали швидкості, вражала сила. Що той кінь перед трактором, бульдозером, самоскидом? Тут і з'явилося зневажливе слівце кляча. Де й поділася предковична ніжність і шана: кониченько, літавець /Мчи, літавцю білоногий!" - Л. Боровиковський/, коник вороненький. Подув засушливий вітер непам'яті. Стали викидати з хат як непотріб освячені дідами-прадідами меблі, знімати з родинних фотокарток вишиті матір'ю чи бабусею рушники з пахучого домотканого полотна. І не в музей відносили /бо де ж той музей?/, а прямо на смітник... Серед безугавного шуму, гуркоту, вилясків, в задусі отруйних газів декому здавалося, що вороні теж віджили свій вік. Але чи віджили?

Вересневі поля ще дихали теплом, ще лежали на них літні кольори: світлорожевий, жовтавий, зелений, а подекуди густоголубий - то розлилися озерцями по стерні пізні васильки. За лісосмугою війнуло в обличчя повітря простору. Над головою проплив ширококрилий ворон і довго виднівся попереду, мовби визначав мені напрям до лісу, який проступав блакитною смугою за ярами. Здавалося, ворон розплутує переді мною нитку невидимих дитячих слідів. Ухопившись за неї, я тепер входив у призабутий, але дорогий світ природи. Так я дійшов до яру, і коли вже у вибалку за колишнім Яньковим хутором в очах окреслився кущ шипшини, з голубого серпанку осіннього надвечір'я виринули силуети коней. Я

так довго їх не бачив, що навіть здивувався: звідки вони тут?

З десяток різномасних коней паслося і лежало на траві по цей і по той бік струмка, якого майже не видно було в густій рослинності яру. Лише одна кінська голова повернулася в мій бік. Спокійний, мирний настрій табуна не порушився. Тепле почуття розлилося в моїй душі, коли я побачив ту мирну картину. Від напливу радості, легкості душевної ж гукнув, як це бувало в дитинстві: "Здрастуйте, коні!" Голос мій покотився вниз, де лежали коні, і вони з цікавістю стали піднімати голови в мій бік, а деякі, здалося, кивнули привітно. Яроч заливало надвечірнє сонце, промені відблискували на траві й кінських спинах, спалахували миттєвими вогниками в очах лошат, що часом пустували, відбігаючи на десяток метрів убік й одразу повертаючись назад до матерів. Кругом панувала тиша й гармонія...

І думалося: саме десь тут, на життєдайній рідній землі, біля лісу і води, мабуть, і треба шукати таїну єдності людської душі й природи. Яка ж вона зайва, нікчемна, неприродна наша щоденна метушня без глибинного зміслу біля так званих життєвих благ. Де і коли випали ми з кола своїх скромних природних потреб, а гонимо тепер на машинах невідомо за чим, замість того, щоб шукати істину в духовній єдності з природою. Прислухаймося до голосу Григорія Сковороди: чи не він нагадає про мізерність того, що вважаємо найнеобхіднішим для себе? Чи не він повертає нас до справді людського і вічного?...

Ось і я в оточенні коней, в зосередженій вечірній тиші сильніше відчуваю свою любов до землі, свій зв'язок з природою. І вдячність до них була вдячністю, успадкованою від пращурів. Вони теж свого часу були вдячні за хліб і воду, за пісню і слово, за тепле сонце і красу місяця, за голоси тварин і птахів, - за все, що дарує людині природа. Як же сердечно мусить ставитись до неї людина! Як оберігати її й захищати! А вона - це і земля, і вода, і птах, і кінь.

Земля без коня - чи можливе таке? А без птаха небо - можливе? Байдужий скаже: птахів замінили літаки, коней - трактори. Ну й що - все гаразд? Павло Юхимович з Каленівщини, котрий весь вік прожив на лоні природи, біля поля і лісу, сказав мені: "Минулої весни жайворонка не чув" - і в голосі його був смуток. Бо і його, старого чоловіка, пече турбота про завтра: що залишаємо у спадок нащадкам? Невже тільки "Червону книгу"? Книгу втрат і жалю? Невже й коня маємо занести до цієї чорної книги?

Сільський побут складався тривалий час, в ньому є певна традиційна своєрідність. Все краще з минулого треба вберегти. Кінь - частка вікової культури села. Чи розумно втрачати в поспіху

перебудов і модернізації добрий досвід наших працюючих дідів і прадідів? Вміє поєднання нового, прогресивного з старим, але не застарілим, піде на користь людям, слугуватиме добру. Кінь не тільки робоча сила - він і вихователь добрих, гуманних рис у характері сільських дітей. В одному селі коником відвозять дітей до школи. Яка ж то радість для дитини! Машина не викликає в маленькій чутливій душі таких прекрасних емоцій.

Мимо кінського табуна став я підійматись на Ярошівське узгір'я, щоб звідти прямувати до лісу. Коні спокійно собі паслися, але в їхніх великих і сумовитих очах пливла моя тінь. Чи догадувались вони, які думки, які тривоги непокоїли мене? Такі добрі, урівноважені істоти, і такі беззахисні перед всесильним прогресом.

За якийсь час я повертався з лісу, але йшов іншою дорогою. Обухів яр уже був затканий густими тінями, криниця ледве біліла в траві. Цієї миті горою на сірому тлі неба попливли силуети коней, що виткнулися з поля. На спині одного з них хтось сидів. То був конюх, він гнав табун додому. Коні віддалялися, над принишклим полем розвіювалася рожева хмарка пилу. Завтра, думав я, коні стануть до роботи. У дбайливих господарів робота знайдеться. І проводжаючи їх поглядом, бажав їм добра: - Будьте здорові, коні!

Петро Ротач - поет, історик літератури, публіцист, бібліограф, культуролог. Народився 24 січня 1925 р. на хуторі Коленівщина, Роменського повіту на Полтавщині, в селянській родині, яка під час колективізації була репресована. У 1942-45 рр. як "остарбайтер" працював у Німеччині. Писав про голод, розкуркулювання вірші і прозу, друкував у ж. "Дозвілля" /Німеччина/, в ж. "Пробоєм"/Прага/ та в інших виданнях. По репартізації був переслідуваний, живе в Полтаві. Лише в 1954 р. здобув вищу освіту, але й далі, протягом 40 років, був під моральним тиском та терором КДБ. Протягом життя був колгоспником, рахівником, учителем, бібліотекарем. Від 1985 р. викладав історію літератури у вищих навчальних закладах. Петро Ротач - автор цілої низки окремих видань про батька української музики Миколу Лисенка, про Михайла Драгоманова, збірника віршів, бібліографічної праці про письменників діаспори, що походили з Полтавщини. Лише недавно, в 1995 році, вийшла його найповніша ґрунтовна праця "Іван Котляревський у листуванні". Тут подаємо один з його численних розвідок та нарисів "Коні, мої коні".

Від 1992 року Петро Ротач належить до Співки письменників України.

УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ХОР “БОЯН-СУРМА” В СІДНЕЇ

Два найстарші та найбільш заслужені хори в Сіднеї - це хор Українського Співучого Товариства “Боян” і український Національний Хор “Сурма”. Для відзначення першої річниці незалежності України в серпні 1992 р., обидва хори об’єдналися для спільного виступу під диригентурою Тараса Фіголя, першого диригента “Бояна” та довголітнього диригента хору “Сурма”. Відтоді обидва хори почали виступати спільно на наших національних і громадських святах. 28.10.1993 року рішенням співаків ці хори з’єдналися в один ансамбль під назвою Український Національний Хор “Боян-Сурма”. Головою вибрано Павла Чудакевича, а його заступником - Валентину Кулик. Пост диригента зайняв Тарас Фіголь, а його заступником став Микола Бараняк. Солістами хору є: Валентина Кулик, Анна Парасин, Марія Суховерська, Ірена Хитра, Микола Бараняк і Володимир Рихтовський.

Можна сміло сказати, що не було національного свята чи громадської імпрези без виступу немолодого вже, але компетентного хору. Важливіші самостійні імпрези були: виїзд з повною програмою до міста Волонгонгу на відзначення 40-ліття існування української громади, хор виступав на запрошення німецького музичного товариства на фестивалі, а також на запрошення голландського хору “Санрайз” на їхньому ювілейному концерті, гідно репрезентуючи українську пісню. Власними силами влаштовано 1993 р. концерт на пошану Т. Шевченка та Відродження України; у 1994 році, під назвою “Поет-художник”, де, крім мистецьких виступів, була влаштована виставка образів - копій нашого великого поета й художника, виготовлена Юрієм Голобродським.

23.10.1994 р. відзначено 50-ту річницю з дня смерті нашого визначного диригента і композитора Олександра Кошиця концертом, де у програмі були виключно його твори.

Хор виступав також з нагоди 400-річчя з дня народження великого гетьмана України Богдана Хмельницького. 1995 рік закінчено успішним концертом колядок і щедрівок.

За цей короткий час існування Український Національний Хор “Боян-Сурма” вніс належний вклад у культурне життя Сіднею, проявляючись, як дисциплінований і культурний мистецький ансамбль. Фортепіановий супровід для хору - Лариса Лук’янчук. Члени управи: Олександр Корженівський - секр., Степан Крук - скарбник, Степан Кулик - прот.секр., Богдан Ланиця - заст.гол. і організ., Дарія Доців - госп.строїв.

УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ХОР "БОЯН-СУРМА", СІДНЕЙ

На фото, починаючи зліва, в першому ряду: Р. Пришляк, Н. Бенько, А. Завада, Л. Корженівська, М. Стеткевич, Г. Квасниця, Л. Островська, В. Кулик, А. Парасин, О. Намурен, О. Сачко, А. Войтович, І. Хитра, М. Стеценко, В. Хитра, М. Ланиця, Д. Дацив, Кі. Атаманюк та Е. Ставицька. Другий ряд: О. Бенько, В. Рихтовський, М. Бараняк, Ю. Кузик, А. Корженівський, Р. Стеткевич, П. Стеценко, В. Марушечко, М. Столинець, Т. Бардич, І. Дацив та Р. Шока. Третій ряд: П. Чудакевич, Ю. Плавайко, Б. Ланиця, І. Лесняк, С. Кулик, С. Крук, А. Джердж, П. Намурен, С. Лютак, М. Ілин, М. Прендецький та Л. Дриг.

Фото зроблене на святі Т. Шевченка 10/3/1996 р.

УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ХОР "БОЯН-СУРМА", СІДНЕЙ

Концерт з нагоди проголошення самостійности України.

На фото, починаючи зліва, в першому ряду: М. Кузик, Н. Чаплинська, А. Забада, В. Кузик, Е. Бутилевич, Н. Бенько, М. Столинець, О. Барановська, А. Парасик, В. Кулик, М. Ланиця, К. Атаманюк та Е. Ставицька. Другий ряд: Л. Луканчук - піаністка, М. Стеценко, Р. Аришляк, М. Суховерська, М. Стеткевич, Г. Кбасниця, А. Новицька, О. Сачко, І. Хитра, В. Хитра, А. Війтович, Д. Даців, Л. Клуніцька, Х. Бутилевич, Тарас Фіголь-диригент. Третій ряд: О. Бенько, О. Кенцало, Ю. Кузик, В. Рихтовський, М. Бараняк - заст. диригента, П. Стеценко, В. Павлів, С. Цимбалюк, І. Кобрин, В. Марушечко, М. Смолинець та Т. Бардич. Четвертий ряд: М. Приказа, Б. Ланиця, П. Чудакевич, Ю. Плавайко, І. Лесняк, Р. Стеткевич, С. Кулик, С. Лютак, І. Ярошук, М. Лип, Б. Бутилович, Я. Прендецький, І. Даців та Л. Ярич. Фото 12/5/1992 р.

Григорій Вишневий

У БЕРЕЗОВІМ ЛІСІ

Притулися плечем до біління берези
І вгамуй на хвилину боління турбот.
Хай опуститься спокій з небесних висот,
Від горіння душі хай тебе протверезить.

Час краплиною зник у безжальній безодні,
Скоро станеш у чергу під браму Петра.
Пролетіла у безвість звияжна пора,
Втихомирились бурі, гарячі й холодні.

Не жалій, що не все, що так мало для Неї
Ти створив у блуканнях у світі чужім.
Вже Вона неухильно будує свій Дім,
А ти в нього вложив крихту сили своєї.

1993

ВЕЧІРНІ ЗОРІ

Прости мої задивлені зіниці.

Очей не можу відвести.

В яким краю родилась ти,

Душі моєї зваба і жар-приця?

Не скажеш ти, не треба, не питаю,

Не той вже час, не ті літа.

Я вчора знов читав листа

Із світу див, з покинутого краю.

Кривих рядків сумні вечірні зорі

Збудили в серці спалах мрій.

Я б все віддав далекій їй,

Красуні тій, і немічній, і хворій.

Вона така, як ти, палка і юна,

Лиш не тепер, давно колись,

Світила нам небесна вись,

Стежки гаїв вкривала буйна руна.

Прости мої задивлені зіниці,

Очей не можу відвести.

Мов сестри ви, вона і ти,

Душі моєї зваби і жар-птиці..

1994

Григорій Вишневий

ТИ МІЙ РАЙ

(пісня)

Забудь про всі незгоди в світі,
На личко в люстрі не зважай.
Не всі надії ще розбиті -
Люблю тебе, бо ти мій рай.

Це ж ти жар-птицею влетіла
В життя мого сумирний дім.
І я летів, немов на крилах,
В чудовім щасті золотім.

Серця з'єдналися навіки,
В душі горів палкий вогонь.
І попливли кохання ріки,
Аж поки сніг припав до скронь.

Літа минали, ми марніли,
Ти квіти вносила у дім.
А я дививсь і личко миле
Все бачив у букеті тім.

Минали дні, і в'яли квіти,
Не в'яла лиш любов моя.
Пішли у світ дорослі діти,
Ми знов самі: і ти, і я.

Не плач, дружинонько, не треба,
І сліз від мене не ховай.
Моя душа живе для тебе,
Люблю тебе, бо ти мій рай.

Моїх дітей прекрасна Нене,
За кривди всі пробач, пробач!
Всміхнися, рибонько, до мене...
Ось бачиш, як минає плач.

У небі ясне сонце світить...
Оцей садочок: твій і мій.
Його вкривають ніжні квіти
Для тебе, вічно молодій.

Козаровичі, 7. серпня 1994 року

Григорій Вишневий

НЕ ПО КОЛУ

Пісня чужа ходить лугами...

Іван Драч

За тополями мрій і надій,
Там, де ліс зажурився березовий,
У країні моїй чарівній
Задихаються пісня й поезія.

Не допоможе ні плач, ані сум,
Коли ніч надривається п'яною,
Коли дух занепав і на глум
Насміявсь над Іваном Купалою.

По воді не пливтиме вінок,
Не покаже дороги заміжньої.
І змалілий в ярочку ставок
Не привабить химерами ніжними.

Та й химери не всім до ладу,
Коли рота загвинчено пляшкою,
А дівчата собі на біду
Не танцюють веселою пташкою.

Не по колу веде хоровод,
Не стрічає Купалу цимбалами,
Чужу пісню співає народ
Голосами хмільними, нездалими.

Ой Іване, мій друже Іван,
В тебе мови нема марнослівної.
Був у нас і Тарас, і Боян,
Та нема в нас, нема Чураївної.

9 грудня, 1994 року.

Григорій Вишневий

НІЧОГО НЕ ХВАЛЮ

Я був у тебе гостем, рідний Краю,
Тоді, як літо плакало дощем.
Спливав у душу невгомонний щем,
Мов серце хтось ножами краяв.

Я був тобі чужим немилим гостем,
Не пізнавав і я, божусь, тебе,
Шукав очима небо голубе,
Свої літа на калиновім мості.

І не знайшов того, що збереглося
В душі моїй в блуканнях по світах.
Нужду побачив я, палючий жах -
Про них у нас писать не повелось.

Я бачив Бахмач, Займище і Канів,
Не бачив лиш усміхнених облич.
А рідний Київ, мов надутий сич,
Не грав красою золотих каштанів.

І те ярмо, що звисло над юрбою,
І мова та чужа, мов живолуп,
Що ранить, мов змія, й лишає труп
З усього, що уздріє над собою.

Нічого не хвалю. Бо що хвалити?
І що в душі до Бога понесу?
Твою журбу? Зруйновану красу?
Твої міста, запущені, невмиті?

Нічого не хвалю, а серце кличе
Вклонитися тобі, о Краю мій!
Твоїй красі, змарнілій, голубій,
Героям Крут, що впали войовниче.

Нічого не хвалю, а серце лине,
До тебе, Краю мій, несе любов.
Воно зросло у заростях дібров,
Де луг розцвів і поле соколине.

Не віряться мені, що час настане
Піднятися тобі на повний зріст,
Живуть бо ще монгол і анархіст,
Що правлять на тобі кривавий танець.

Не віряться мені, що ти здолаєш
Недуги злі, накинені тобі.
На ноги сп'явсь, та сили ще слабі,
Чужі кайдани ледве що скидаєш.

Синів твоїх приваблюють монголи,
Що вже кують на тебе гострий меч.
У вирі зла, незгоди й ворожнеч
Святої волі не здобуть ніколи.

Та не покину я тебе в загрозі,
Хай переможеш чи в бою впадеш.
Ти ще живий, ти ще до волі йдеш,
Не хочеш скніть в монгольському гіпнозі.

Молю тебе - розправ могутні плечі,
І видно стане - ворог не страшний.
Коли по ньому вдарить меч міцний,
Він сам від тебе кине́ться до втечі.

Коли б таке святе вчинилось чудо,
Не знав би лиха ти, о Краю мій!
Зажив би ти у славі золотій,
Бо бід страшних і голоду не буде.

А буде правда, воля і відвага,
І кануть в небуття твої кати.
Тож не вагайсь, куди тобі іти.
Твій шлях один: безстрашшя і звитяга.

І аж тоді заллється злою кров'ю
Монголоїдна рать, що жре людей.
На цей раз не твоїх. Своїх дітей
Сама пожре хижацькою любов'ю.

Січень 1995.

Григорій Вишневий

ВІСТІ З-ЗА МОРЯ

Газети пишуть, радіо кричить:
В моїй країні тьмариться блакить.
В моїй країні хмари, мовби сажа,
Вітри гудуть у вухо: "Кража, кража!"

В моїй країні завмирає спів,
Не чути в лісі горлиць і сичів.
В моїй країні не втихає сварка,
Вітри гудуть у вухо: "Чарка, чарка!"

В моєму місті гине рідне слово,
Його почуєш тільки випадково.
Кукіль між квіти русотяп посіяв,
Для нього суть життя - чужа Росія.

В моїй країні мільйонери мруть,
Їх поглина купонна каламуть.
Вітри гудуть у вухо: "Добрий сину,
Продай півхати, - купиш домовину".

В моїй країні завмирає сміх,
Убити чоловіка - то не гріх.
Вітри гудуть у вухо: "Чорне море -
То наше непоправне горе, горе".

В моїй країні гине дитинча,
Повзе до влади всяка саранча.
Вітри гудуть у вухо: "Там безладдя,
Пирує там безличне гаддя, гаддя".

В моїй країні краде депутат:
І комуніст, і горе-демократ.
Вітри гудуть у вухо: "Нам не бути,
Страшного горя нам не перебути".

В моїй країні править Сатана,
В подобі дурня, блазня, хапуна,

Що служить ревню москалеві
За гріш, за цяцьку металеву,
За дулю, що під яничарський ніс
Москаль йому на radoщах підніс.

В моїй країні похорон справля
Диявол... аж кривавиться земля.
То яничари показились п'яні,
Бездушні, безголові, препогані,
Людей молящих в груди, в спину б'ють,
Бурлить страшна, мов полум'я, їх лють.

Нарешті добра вістка про погоду
Розвіяла журбу мою й незгоду:
В степах і горах випали дощі
І звеселили трави і кущі.

І вродить хліб, обізвуться сичі,
І затуркочуть в лісі горлиці вночі.
Та чи засну я тихим добрим сном,
Далекий від безладдя й осором?

Австралія, літо 1995

Переклади: Григорій Вишневий

З ЧУЖОГО ПОЛЯ

Йоган Вольфганг Гьоте /1749 -1832/
- німецький поет і мислитель.

РИБАЛКА

Вода шумить, ріка повніє,
Рибалка всівсь і жде клювка,
Хоч серце юне й байдужіє, -
Очей не зводить з поплавка.
І він сидить і слуха клекіт,
То хвиля хвилю порива.
Аж чує сплеск і тихий шепіт -
З води русалка виплива.

Вона співа, вона говорить:

“Чом вабиш мій коханий рід
На вудку смерти, чорне горе?
Невже ти підлий рибоїд?
Якби ти відав, як щасливо
Живеться рибонькам на дні,
Ти б сам під воду йшов сміливо
І жив би в щасті, вір мені!

Поглянь - побачиш сонце в морі,
Вночі побачиш молодик.
У цій воді, ясній, прозорій,
Ти жив би, ніби водяник.
Поглянь на небо під водою,
На цю яскраву, вогку синь.
Тут царство є. Живи зі мною,
Іди до нас, а вудку кинь!”

Вода шумить, ріка повніє!
Так мило в ній його ногам!
А серце б'ється, серце мліє,
Цілунку чує фіміям.
Вона говорить і співає,
За руку тягне, він іде.
Пішов. Куди? Ніхто не знає.
Його не бачили ніде.

ЧОРТ

Хтось їде так пізно крізь вітер і ніч.
Звисає жупан із похилених пліч.
То батько синочка везе на коні,
В обіймах тримає і гріє в теплі.

“Мій сину, чому ти нахмурив лице?”

“Ой тату, я чорта побачив оце.

Вже видно корону, бісівський каптан”.

“Мій сину, то дурить людину туман”.

“Мій синку, дитино, поїдемо в даль.
Цікаві розваги прогавити жаль.
Там квіти барвисті над морем цвітуть,
До мами моєї лежить туди путь”.

“О тату, мій тату, чи чуєш, що є?
Вже чорт мені шепче, дарунки дає”.
“То вітер у листі посохлім шумить,
Затихни, синочку, бодай хоч на мить!”

“Поїдеш зі мною, мій сину, чи ні?
Там дочки на тебе чекають мої.
І “Райн” затанцюють опівніч тобі,
А потім піснями присплять, далєбі”.

“О тату, мій тату, чи бачиш тих дам?
То чортові дочки розсілися там”.
“Мій синку, я бачу усе так, як є:
То простір від саява сірјавим стає”.

“Люблю тебе, сину, за слово і кшталт,
Якщо ж не захочеш, поїдеш на гвалт”.
“О тату, мій тату, так страшно мені,
Вже чорт мене ранив і зник в долині”.

Злякався татуньо, коня підганя,
Тримає в жупані слабе дитиня.
Приїхав до двору, не сам, не один,
В обіймах у нього холов мертвий син.

Під назвою ERLKOENIG /король карликів, ліліпутів, злих створінь/ цей твір Гьоте появилъся піснею в опереті “Рибалка” 1782 року, а потім, як окрема поема, 1789 року в памфлеті “Шрістен”. Здається, тему до цієї поеми поет Гьоте запозичив з датської мітології. Слово “Райн” тут означає не ріку, а танець.

УСІ ШЛЯХИ ВЕДУТЬ ДО СОДОМУ

Двадцятилітня Ольга Грум, студентка медицини, в цьому семестрі стала перед загрозою повного провалу в навчанні. Незважаючи на наполегливість, з якою вона завжди бралася до студій, її увага розсівалася; читала одно, а думки мандрували деінде. Самітність давалася їй взнаки, згубно впливаючи не лише на її студії, а й на взаємини з рештою світу. Хоч з вигляду їй нічого не бракувало: голубоока шатенка з правильними рисами та свіжим рум'янцем на лиці, пристійної будови - все як належить молодій дівчині, щоб бути щасливою - але вірного друга або подруги вона не могла знайти. Після довгих вагань, вона вирішила звернутися до пані Кван, опікунки соціальними проблемами при інституті.

У маленькому охайному приміщенні Соціальної опіки стояло удекороване статуеткою балерини та вазою свіжих квітів бюро, за яким сиділа вічноусміхнена пані Кван. Перед бюро стояло двоє крісел для клієнтів. Пастелеві шпалери, гармонізуючи з зеленим килимом на підлозі, творили атмосферу комфорту, прохолоди й спокою. Єдиний малюнок у китайському стилі /на задній стіні/ неодмінно притягав на себе увагу та змушував глядача бодай на кілька хвилин забути про справжнє оточення та все з ним пов'язане.

Ще на порозі Ольгу зустріли вогники приятні, що світилися з азійських очей пані Кван і, не встигла вона вмотитися в кріслі, як між ними зав'язалася невимушена дружня розмова. Скоро пані Кван довідалася, що Ольга з українського роду, але свою рідну мову майже цілком забула, а звичайв взагалі не пригадує і тому не наважується зустрічатися зі своїми земляками. Але й серед австралійської молоді, зокрема серед студентів, вона не тільки почувається незручно, але й залякано.

"Мені було всього вісім років, - пояснила Ольга, - як внаслідок автомобільної катастрофи я втратила тата, маму і меншого брата - всю родину. По році в притулку, мене adopтували п-во Грум та й виховували до сімнадцяти років. Тим часом, мої adopтовані батьки кількаразово розходились та знову сходились, а це мене дуже турбувало й гнітило. Пам'ятаючи, як мирно та любо жили мої рідні тато й мама, я відчувала приховану ненависть до своїх нових батьків".

"Це цілком зрозуміло," - зі співчуттям ствердила пані Кван.

“Нарешті, перед моїм закінченням середньої школи, адоптована мати нас остаточно кинула та повіялася з іншим чоловіком, не знати куди, а батько... Який жах! Він наполягав, щоб я йому заступила втрачену дружину”.

“Чи йому те вдалося?” - запитала тихо пані Кван.

“Ні. Я втекла з дому до своєї шкільної подруги, а за кілька днів улаштувалася на працю і найняла собі квартиру з іншими дівчатами. На щастя, іспити в школі на той час уже майже закінчились”.

“Чи твій адоптований батько турбував тебе пізніше?”

“Ні. Він, мабуть, побоявся”.

“А як твої співмешканки?”

“З ними я великої приязні не мала: вони були дуже вільнохарактерні”.

“Але ти мусіла мати бодай одного приятеля”.

“Не відразу. Пізніше познайомилася з одним, але за пару місяців я йому набридла, і він пригорнувся до моїх співмешканок; на зміну - то до одної, то до другої. Від того часу мені всі стали бридкими. Я найняла окрему кімнату в іншому передмісті та відганяла всіх залищальників, як могла, але почувалася так осамітнено, ніби на іншій планеті. Це відбивалося на моїй праці; робила багато помилок, забувала про певні доручення і таке інше. Через те я не могла довго утриматись на жодній праці. Чимраз було все тяжче деь влаштуватися, і я вже не мала чим платити за помешкання”.

“Твоє рішення продовжити навчання, - казала пані Кван, - було мудре та заслуговує на признання й підтримку. Багато дівчат у подібних обставинах пускаються на “легкий хліб” з випадковими пригодами...”

“Я не певна, чи моє рішення було таке добре. Любителів випадкових пригод серед студентів більше, ніж в інших середовищах; як хлопці, так і дівчата не зацікавлені у довготривалій дружбі, вірності; ночують щоразу з іншими, а по п'яних оргіях усі сплять покотом на підлозі і навіть не знають, з ким цілуються та милуються. Мене огортає жах. Колись таке може трапитись і зі мною, звичайно, проти моєї волі, а тоді... божевілля або самогубство. Я намагаюся триматись від усіх на відстані, але й самотність не віщує нічого кращого...”

“Я тебе розумію, Ольго, і співчуваю тобі. Суспільство, справді, прямує в згубному напрямку і, на жаль, освіта того не виправляє і не стримує. Винаходи медицини мали полегшити життя мільйонам

молодих людей, зокрема визволити дівчат від страху перед небажаним передчасним материнством, але наразила їх на куди гіршу небезпеку - втрату совісти, самоконтролю й пошани до самих себе і до інших. Відсоток венерично хворих зростає всупереч удосконаленню лікування. Але не треба впадати у відчай, дорогенька. Ще є люди, які правильно оцінюють теперішній стан, ще є надія на покращення. Я постараюся тобі допомогти, чим зможу. Перш за все, ти мусиш змінити помешкання, бо ті студенти, з якими ти тепер мешкаєш, очевидно, не сприяють нормалізації твого життя. Тобі було б краще жити в порядній родині..."

"Але я не маю грошей, щоб платити за такий люксус".

"Я знаю одну родину, яка тебе радо прийме, а в грошах вона не зацікавлена. Справа лиш в тому, чи ти згідна жити в азійській родині".

"Вони китайці?"

"Ні. Японці. Панство Міцшімура Косакі мають дві доньки шкільного віку, які заступлять тобі рідних сестер. Дуже порядна, висококультурна родина".

"Але ж я не знаю їхніх звичаїв, як між ними поводитись".

"Зате вони добре знають європейські звичаї, говорять багатьма мовами. Твоя нормальна поведінка їм дуже сподобається. Запевняю тебе, що якби не їхні вузькі очі /"такі, як у мене," - жартома додала пані Кван/, то ти ніколи б не подумала, що вони не європейці".

"Ваші очі прекрасні, пані Кван, - щиро заявила Ольга, - вони сповнені любов'ю, про яку я так мало пам'ятаю з дитинства. Якщо та японська родина хоч на половину така мила, як ви, я сьогодні б рада з ними познайомитись".

"Сьогодні я тебе їм представляю. О, дякую за комплімент! А зараз я замовлю тобі побачення з психологом".

Ольга зблідла, перелякано насторожилась.

"Не бійся, дорогенька, я зовсім не підозріваю в тобі розумового заламання, але твої нерви перевантажені вже довгий час і краще запобігти лихові, ніж боротися з ним, як вже запізно".

По короткій телефонічній розмові, пані Кван виїняла з шухляди візитівку та, зазначивши день і час візити, вручила її Ользі.

"Ось маєш тут адресу клініки й час візити, Ольго. Доктор Ґат є досить визначна особа в даній професії. На доручення уряду він опікується тими, хто неспроможний платити за такі послуги, як от студенти, неодружені матері та інші, а, крім того, він викладає

психологію та соціологію в Університеті ім. Мердоха та є одним з найвпливовіших членів Асоціації Охорони Суспільного Здоров'я, що має великі впливи на правосуддя у цій країні, зокрема на реабілітацію тих, що знайшлися поза нормами суспільного правопорядку”.

Ольгу охопив жах. Реабілітація тих, що знайшлися поза нормами суспільного правопорядку простою мовою означає безкарне потурання розпусти, збочення, насильства, морду та інших злочинів проти суспільства. Тримавши візитівку, вона недовіриливо дивилася в косі очі і не могла з них нічого вичитати.

“Слухай, Ольго. Я розумію, що тебе лякає зустріч з таким фахівцем /більшість клієнтів на початках побоюються/, але ти скоро переконаєшся, що нічого в тому страшного немає. Ти навіть не мусиш брати до уваги його поради, якщо запідозрюєш у них щось невігідне, але, прошу тебе, відвідай його бодай раз - дай собі можливість переконатись на власний глузд”.

Не довелося Ользі познайомитися з панством Міццімура. Виявилось, що пару днів перед візитом Ольги в супроводі пані Кван Міццімурів поспішно відкликала їхня фірма в Токіо для перебрання щойно звільненої там посади.

У почекальні д-ра Гата сиділо кілька пацієнтів, не звертаючи уваги ні на величезних розмірів абстрактні мальовидла, ні на заржавілу залізну статую в одному з кутів, що нагадувала кістяки чоловіка, жінки й дитини, а ні на появу нової пацієнтки.

При дверях, що вели до самої клініки, за шклянню огорожею сиділа насуплена телефоністка - секретарка, до якої зголошувалися пацієнти. Поряд шкляної куртини стояла гігантська попільниця, яку курці ігнорували, а в другім кінці залі владно розмістилася велика бетонова скриня з якоюсь тропічною рослиною. Мов барикади, тут і там хаотично стирчали м'які крісла, здебільша порожні.

Незважаючи на точно визначений час для авдієнції, Ольга вже понад годину часу очікувала на виклик. Їй не терпілося. Несподівано з-за її плеча дмухнув струмінь задушливого тютюнового диму. Оглянувшись, вона зіткнулася віч-на-віч з усміхненим обличчям незнайомої молодой жінки.

“Я знаю”, - промовила незнайома, посміхаючись.

Ольга стояла здивована, чекаючи почути, що саме ця жінка знає.

“Ти не хвора, - заговорила, нарешті, незнайома, - але не турбуйся. Звідси здорові не виходять. Ха-ха-ха-ха!”

Розлючена Ольга метнулася до виходу, але в ту мить почувла команду секретарки:

“Міс Грум! Діс вей, пліз!”^{1/} -показала вона на розчинені двері до клініки.

Це була простора кімната з голими білими стінами, якщо не брати до уваги довгої полиці, на якій валялось кілька книжок та паперів. Перед полицею стояло велике, темnobрунатне бюро, завалене паперами, з яких виглядав людський череп. Біля стіни, праворуч, стояла лава, а далі - польове ліжко. Ліворуч -велике французьке вікно.

“Ольга Грум”, - відрапортувала секретарка, поклавши перед доктором реєстраційну картку і зникла за дверима.

Щойно тепер Ольга зауважила доктора, що, як мумія, непорушно сидів зігнувшись за бюро, встромившись у якийсь папірець. У такій позі він нагадував мішок, з якого стирчала розкуйовджена вовна. Ні на що не реагуючи, він мовчки просидів ще кілька хвилин, заки спромігся на одно слово:

“Сідай”.

Ольга, подякувавши, сіла на лаві. Знову запанувала мовчанка.

“Чи він часом не спаралізований?” -майнула у неї думка, як несподіваний голос змусив її підскочити:

“Що Вам треба?” -запитав д-р Гат, не відриваючи зору від папірця.

“Гм...”, -розгублено почала Ольга. -Мене скерувала до Вас пані Кван...”

“Я те знаю. Що Вам треба від мене?”

“Вона казала, що все Вам з'ясує в листі”.

“Вона могла з'ясувати, а я питаю Вас - що вам треба?”

Не глянувши на Ольгу, д-р Гат підвівся, наблизився до вікна і, може в тисячний раз оглянув стіну сусідньої будови. Не знаючи з чого почати, Ольга цілком розгубилася.

“Я слухаю. Чого Ви чекаєте?” - напивав д-р Гат.

“Я чекаю на Вашу допомогу, - крізь сльози промовила Ольга. - Чи може я заблудилась не на ту адресу?”

Обернувшись, доктор вперше глянув в обличчя пацієнтки та водночас показав їй свою зарослу, ніби чагарником, фізіономію. Оглядаючи його з голови до ніг, Ольга зауважила, що з-під забриндзятих, пожмаканих, довгих штанів виглядали оголені пальці ніг. Трудно було встановити, чи йому було тридцять чи шісдесят

років. Зморщившись, ніби від щойно проковтненої цибулини, він прохрипів:

“На яку допомогу ви сподіваєтесь, не відкривши таємниці, що Вас гнітить?”

“Я сумніваюсь, чи Вас хоч трохи цікавить те, що мене гнітить”.

“Щиро кажучи, - ні. Я пацієнтів собі не замовляю; вони самі приходять, і я вислуховую охочих говорити”.

“Чи Ви читали лист у моїй справі від пані Кван?”

“Читав. Вона пише, що Ви маєте труднощі в підшукуванні партнера протилежної статі”.

“Більше нічого?”

“Я не знайшов більше нічого вартого уваги”.

“Ви навмисно все занадто спрощуєте і, якщо б я тут виклала Вам усі подробиці своєї біографії, то й тоді Ви усе звели б до тваринних похотів.”

“Маєте рацію. Усі людські пляни і вчинки спрямовані остаточно й виключно на досягнення однієї мети - статевого задоволення”.

“Якщо Ви думаєте, що я прийшла до Вас з надією на Ваші обійми, то нам нема про що взагалі говорити. Не гін самиці, а туга за людиною...”

“Ні, того я не думав, панно Грум, але й підшукати Вам партнера я не можу”.

“Мені сказали, що Ви фахівець психолог, а не сваха чи ворожка якась. Я сподівалася від Вас мудрої поради, як позбутись мені страху, що переслідує мене на кожному кроці, а Ви мені про самців маячите”.

“Якщо Ви хочете, я Вам дам раду: ніякого партнера Вам не потрібно. Людина створена самовистачальною і, як така, може мати всі без винятку розваги без жодного партнера: поза всяким сумнівом - без партнера протилежної статі”.

“Ви є такої породи свиня, яку треба винищувати, бо ваша порода нищить усе найдорожче в світі - нищите у людині Людину, зводячи її до стану бездушної бестії. Я проклинаю Вас і ту хвилину, в яку Ви прийшли на світ!” Не попрощавшись, Ольга грюкнула за собою дверима, так що стіни задвигтіли, і, як опечена, вискочила на вулицю.

Кілька днів пізніше в місцевій газеті появилася єдина посмертна згадка про Ольгу Грум-Івченко від пані Кван Су Чен.

І/ Панно Грум, сюдою, прошу Вас.

П.С. Років 10 тому автор цього оповідання помер у Західній Австралії.

Яр Славутич

МОСКОВІЯ

Стоїш з украденим ім'ям,
Напівтатарка, панівфінка,
Жахає свистом Солов'я
Билин осквернена сторінка.

Живеш, як злодій на горбі,
І косиш око в безмір степу,
Кленучи в дикості й журбі
Ясновельможного Мазепу.

Ідеш упирем по Костях -
І стигне піною отрути
На хижо стиснутих устах
Зневага Сталіна й Малюти.

О, муко! Вп'явши пазурі
У жертви скорбні і невинні,
Жирують смерди і царі,
Аж очі рвуться яструбині.

О, смерте! Сморід твій пливкий
Проймає землю всю до краю.
Лежать в скелетах Соловки,
І надра Вінниці ридають.

Та вірю в правду майбуття,
У благовістя правди вірю -
Впадеш, не знавши каяття,
В подобі раненого звіра.

На радість гнобленим впадеш!
І снаговито спрагла зміни
Устане з полум'я й пожеж
Священна воля України.

1945.

(1920-1992)

ЗЛОДІЇ

Іти в жита, або вмирати -
Була дорога з двох одна,
І йшла з мішком голодна мати,
Як ніч похмура й мовчазна.

Гули хрущі, з Дніпра волога
Пливла у темряві, як дим,
І кожен шелест, мов тривога,
Вставав над степом золотим.

Нестигле жито уклонялось
Перед руками матерів,
Важким колоссям поле бралось
У хвилях лагідних вітрів.

Неначе привиди казкові,
В житах бродили в темну ніч,
І боязкі, й на все готові,
Зустрівшись з кимось віч-на-віч.

Нещасні ті, що в вечір темний
Йдуть брати вкрадене, своє,
І перед ким чолом доземний
Нестигле поле віддає!..

Нещасні ті, хто чисту руку
Злодійством мусить очорнити,
Щоб перейти нелюдську муку
Й дітей від смерти схоронить!..

Неначе птиці, що на влови
Летять для голих пташенят,
На понизов'я придніпрове
Йшли матері з голодних хат.

Й тим житом, краденим із лану,
Жили землі господарі,
Й прокляття хвилями туману
Йшло вниз і в гору по Дніпрі.

25.2.1956 р.

Цей вірш віддзеркалює часи голодомору, який у 1933-му році організувала Москва в Україні. З її наказу були розстріляні тисячі людей, навіть неповнолітніх, які, рятуючись від голодної смерті, ішли вночі на поле "стригти" колоски. А всім відомо, що від того голоду померло в Україні більше 10 мільйонів нашого українського люду.

Зоя Когут

ПОРАДА РЕДАКТОРАМ

В теперішніх часах, коли так розвелось письменників і поетів, як грибів по дощі, хотілося б дати бідним редакторам надзвичайно цінну пораду, як повертати авторам небажані рукописи.

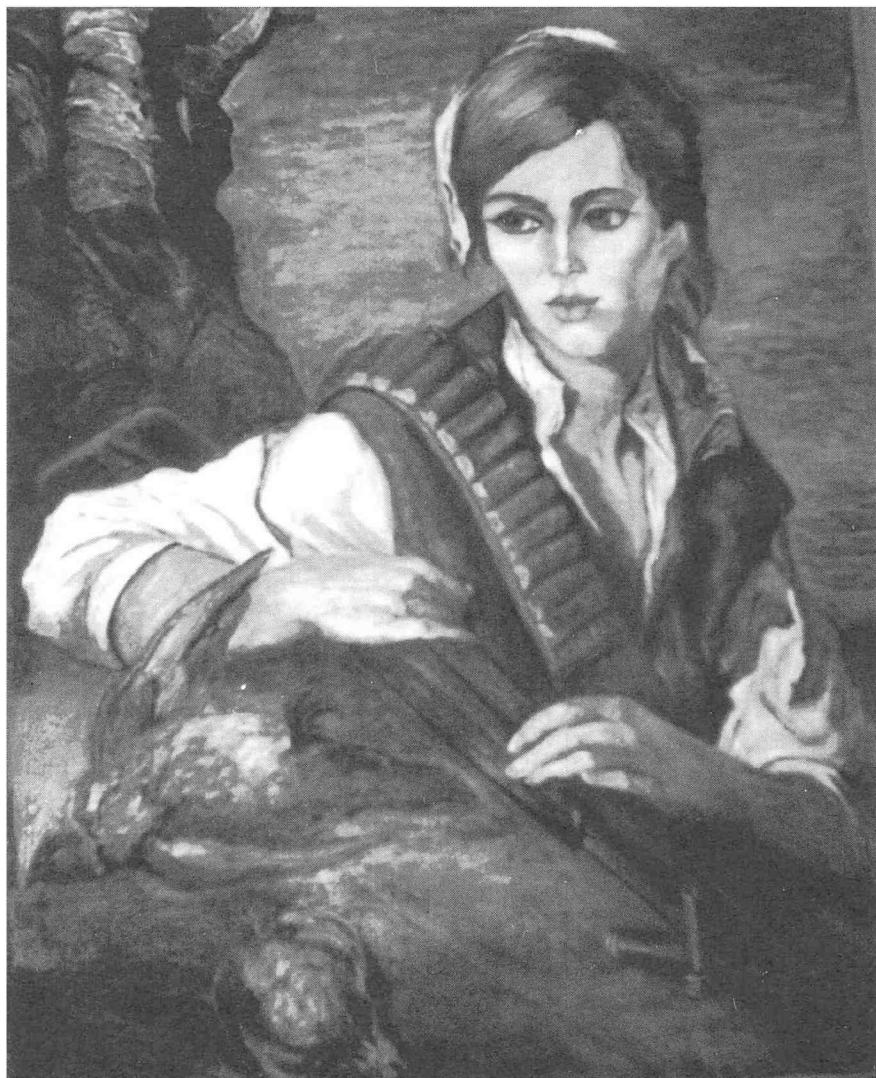
У сиву давнину в Пекіні виходила газета "Цзін-Пао".

В її редакції лежали бланки з готовим уже текстом - треба було лише дописати вгорі потрібне ім'я. Текст звучав так:

"Преславний брате Сонця і Місяця!

Раб твій розпростертий біля ніг твоїх. Я цілую землю перед тобою і благаю дозволити мені говорити і жити! Твій шановний рукопис удостоїв нас лицезріння і ми, з захопленням, прочитали його. Клянуся рештками моїх предків, що я ніколи не читав нічого подібного. ...Зі страхом і трепетом відсилаю тобі назад. Якби я дерзнув надрукувати цей скарб, то президент звелів би, щоб він завжди був взірцем і щоб я ніколи не смів друкувати нічого такого, щоб було нижче нього. При моїй літературній досвідченості я знаю, що такі перли трапляються один раз на десять тисяч років, і тому я повертаю тобі його. Благаю тебе: пробач мені! Схиляюсь до ніг твоїх. Слуга слуги твого, бідний редактор" - і підпис.

Чи не варто б і нашим редакторам мати такі готові тексти?..

Стефанія Петрик. Еспанка

ВРАЖЕННЯ З ПОДОРОЖІ

Завтра мій літак відлітає до Австралії. Кожного разу, коли покидаю Україну, подумки прощаюся з рідною землею і думаю, що це, мабуть, востаннє. П'ять з половиною тижнів на Україні були повні вражень: радісних і сумних. Мені хочеться бути об'єктивною, щоб мій оптимізм не приймав бажане за реальне. Згадую свої мандри...

З Ужгороду, де відбувалися Шевченківські святкування, до Києва вернулася після півночі, а о десятій вечора того ж дня вже треба було рушати до Харкова. На залізничну станцію повіз мене господар. Заплативши за автостоянку сто тисяч карбованців, попрошкували до вокзалу. На моїм квитку написано: восьмий вагон. Прибув поїзд. Ходимо, дивимось, рахуємо, що за лиха личина: є сьомий вагон і є дев'ятий, а восьмого ніби корова язиком злизала! Декілька разів дивлюся і очам своїм не вірю - таки немає мого вагона. Звертаюся до провідниці:

-Так, восьмого немає, - згоджується вона, - він лише запланований.

Починає вичислювати причини, чому це так, а мені хіба від того легше: "сім бід, один одвіт". Саме підійшла начальниця поїзду, то я до неї: «Рятуйте!». Поїзд мав відходити за п'ять хвилин. Спасибі їй, врятувала, знайшла останнє місце в спальнім вагоні, в купе на двох. Та з ким же прийдеться їхати всю ніч: з жінкою чи з чоловіком? Та ще, не дай Боже, п'яницею... В купе зайшов чоловіча років тридцяти п'яти з плящиною в руках. Придивляюся, написано «лімонад». Зітхнула з полегшенням, зняла черевики і швиденько, як стояла, лягла спати.

-А моєму знайомому була придибенція в поїзді, - говорить сусід. - Встав рано, а черевиків немає, видно комусь сподобались. Так я тепер завжди свої в чемодан ховаю. І це мовлячи, поклав свою взувачку в валізу.

У Харкові мене з квітами стрічала ціла делегація родичів та ближчих мені людей. Після обіду рушаю до редакції журналу «Березіль». Тут мене чекають друзі та знайомі. Я вже декілька років листуюся із невтомним редактором Юрієм Стадниченком, поетесою Іриною Мироненко та іншими. Довідавшись, що до редакції «залетіла» заморська птиця, зібралися й інші журналісти та письменники.

Я знаю, як тяжко працювати цим людям у зрусіфікованому Харкові та ще в сучасних економічних умовах. Хоч, кажуть, що легше верблюдаві пролізти через вушко голки, ніж багатому потрапити до раю (хто зна ще, як там в тому раю), проте, подорожуючи по

Україні та бачачи зубожіння людей, я не раз шкодую, що я не мільйонерка... І напевне ніколи нею не стану. А все ж гадаю, якби заморські гості, будучи в Україні, не полінилися зайти до редакції газети чи журналу та дали б і свою «лепту», це було б великою матеріальною і духовною підтримкою. Недарма кажуть: громадою по нитці, бідному сорочка.

Відвідала Музей розстріляного відродження, який, незважаючи на велике історичне значення, теж переживає не кращі часи.

З Харкова я мала їхати автом до Полтави, але «трьохніка» підкачала, а тому прийшлося добиратися дизельним поїздом. В охорону «березильці» приставили мені гумориста Леоніда Курохту. Такого скромного і соромливого, що я подумала: «А це ще хтозна, хто кого буде обороняти в разі біди», У вагоні були переважно селяни. Одні спозаранку встигли вже гайнути до Харкова на базар, розпродались і тепер вертаються із сітками і торбами, повними батонів хліба. Другі видно порали свої городи і сиділи з сапками. Дизельний поїзд помаленьку чухав і спинявся на кожній станції. Як приємно було чути рідну говірку. Розмовляли про городи, сусідів та свою біду.

В Полтаві просто з вагона я попала в обійми чорнявої, кароокої, такої типової української жінки: щирої, енергійної, симпатичної, та ще в додачу красивої. Це була Катерина Нікітіна, дружина колишнього голови обласної Спілки письменників, який помер на серце два роки тому. Минулого разу нас із батьком стрічав саме він. Коли я згадую пані Катерину, то бачу, як вона сидить за столом і сумно сніває:

Жіноча доля, хто її розкаже?

Жіноча доля, хто її збагне?

Їй на землі моїй чомусь найважче,

Жіноча доля вибрала мене.

Коханий мій, коханий мій,

Не всі літа ми молоді,

Але й тоді любов моя,

Моя любов не обірветься,

Лише один зі мною,

Лише один зі мною ти в житті,

На відстані сльози,

На відстані самого серця...

А з портретів, прикрашених рушниками, дивиться Тарас Нікітін -

Її покійний чоловік.

В Полтаві відвідую письменника Петра Ротача з дружиною і записую його спогади про поета Василя Онуфрієнка, який недавно номер у Сіднеї. Також, хоч на коротко, завітала до рідного Зінькова.

З Полтави до Черкас їдемо автом... Зачаровують краєвиди. Згадуються Шевченкові слова: «неначе писанка село...», минаємо ліси і знову села: хатки з садками, річечки, дітки купаються, качечки хлюпошуться. Шофер у мене молодий, має двох діток. Хоч закінчив середню освіту, сумлінно працює шофером для друкарні, якою керує пані Катерина. Тяжко тепер знайти роботу.

-Багато молодих, освічених тепер кидають Україну?- питаю.

-Так, чималенько, але я не кину рідної землі. Один мій знайомий поїхав і незабаром вернувся, каже: «Ніхто нас там не чекає ». Де рідний край, там і під ялиною рай.

Я з ним згоджуюся, ніяке багатство не замінить батьківщини. В наших батьків вибору не було, а в нас, дітей, тим паче... Згадую йому, що, мовляв, біда з безробіттям, закрилося багато підприємств.

-Так, - погоджується він,- але зате хоч природа трохи ожила. А то викидами угроблювали її.

Перед Черкасами міст через штучне море. Тут затоплені, кажуть, одні з мальовничіших закутків України. В Черкасах живе моя сваха. Тому їду туди з трепетом серця. Це ж наша перша зустріч.

Стрівши мене, сваха не знає, де мене посадити. Ставить різні страви на стіл, припрошує, щохвилини обнімає мене і цілує. Помалу страх мене покидає і я почуваюся, як кум королю і сват міністру. Сваха моя роботяща і добра господиня. В комірчині в неї рядочками стоять банки з консервованими фруктами та городиною. І все так ловко у банки повкладано, хоч на показ виставляй. Пізніше їдемо в поле дивитися на їхні грядки. Ділянка у сватів чималенька. Тут теж панує порядок. Навіть колорадські жуки, які цього року напали на поля, не дуже відважуються потикатися на свашину ділянку. І я певна, що коли б сваху вибрали до Верховної ради, вона б і там навела порядок: швидко припинила б їхню балаканину, оте переливання з порожнього в порожнє, та вивела б країну з економічної кризи...

Крім городу, свати мають ще й «дачу». Це невеличкий клаптик землі, де серед городини та дерев стоїть однокімнатна будова. В ній ліжко, знаряддя для городу і сулії з вином власного виробу. Якось злодії вибили вікно, влізли до середини та загадили сулії й кімнатку. Сват поставив грати на вікна, тоді нечестивці зламали двері. Цим разом сват поставив важезні двері й стопудовий замок.

Треба бути багатирем, щоб їх відкрити. А сват мій козацької будови, чорнявий і високий.

Я вперше зустріла свата на тролейбусній зупинці. Ми саме з свахою надвечір верталися з оглядин міста. Сваха відразу закликала його привітати мене, як годиться. Але він не поспішав із цілуваннячком та обніманнячком. Адже хто зна, яка ця новоз'явлена заморська родичка...

Все ж у неділю, коли пекло сонце і сваха показувала місто, він теж терпеливо ходив за нами по крамницях, парках, околицях міста, носив наші пакунки, і навіть в останній день, коли прощалися, без нагадувань свахи, обняв мене і поцілував.

Одного вечора ми поверталися із сватами від їхньої дачі, коли вони вирішили піти додому навпростець. «Навпростець тільки ворони літають» - майнула в мене думка. Вечоріло. Широка дорога була безлюдною. Тільки звернули на бічну, коли побачили ряд авт і натовп жевжиків, які щось жваво обговорювали.

-Мабуть, аварія, - вирішила сваха. Та, пройшовши кілька кроків, змінила думку. - Мафія зібралася, - промовила стиха.

Зліва понад дорогою росли тополі, і саме під ними група підстрижених молодиків про щось начебто сперечалася... На початку дороги та вкінці теж стояли авта, в яких сиділи міліціонери. Декілька чоловіків глянули в наш бік, кинули якусь репліку і засміялися... Я йшла і подумки весь час просила Всевишнього пробачити мені всі гріхи вільні і невольні та захистити нас... Дуже боялася, щоб молодики не спровокували свата на якусь реакцію.

Другого дня надвечір ми з свахою пішли на місцевий базар. Щойно зайшли в перший ряд, як побачили: перекинутий ящик, розсіпані вишні в пилюзі та дитину років двох, яка ті вишні вибирала. Поруч бідно вдягнена молода жінка гукала:

-Кого ж ви грабуєте? Ви ж жебраків грабуєте! - Біля неї стояло двоє коротко підстрижених молодиків з полотняними торбинами через плече. Стояли та їли помалу вишні. І, не зважаючи на її плач та благання (Москва сльозам не вірить), чекали плати. Скраю базару була «забігайлівка». Перед нею за столом сиділа шайка таких самих підстрижених. Вони голосно розмовляли, сміялися, чекали, мабуть, поки хлопці зберуть «данину» з продавців. Збоку проїхала міліція. Я спитала бабусю, яка поруч продавала картопельку:

-Це мафія вимагає гроші?

-Так, - тихо прожебоніла вона. - Проходьте, бо не оберетесь лиха.

-А міліція як? - здивувалась я.

-А вони мені гірші собак, - відказала стара.

І тоді я згадала розповідь чоловіка в одному селі. Син його поїхав шукати роботу в місті. Прийняли у міліцію. Пробув там місяців три і попросив, щоб керувати вуличним рухом. Пізніше батькові признався: «Не міг далі витримати. Треба було бити людей, щоб зізнавалися у злочинах. Оце, як побачать, що немає кому заступитися за чоловіка, чи що з села приїхав, хапають і б'ють, поки не погодиться, що скоїв злочин. А не признається, можуть убити і звернути на самогубство».

Кажуть гора з горою не сходиться, а людина з людиною стрітється... З Людмилою Тараненко, головою Спілки письменників у Черкасах, я познайомилася ще 1990-го року, коли ми вертались автобусом з Полтави, після Шевченківських святкувань. І в 1991-му році ми бачилися, коли я з Вінниці разом з письменниками їхала до Канева. Людмила вже тоді була у нас генералом. З нею ми по дорозі відвідали Софіївку, Моринці, Кирилівку, і все йшло, як годинник під її керівництвом.

І ось тепер, довідавшись, що я прибилась до її міста, вона гукає мене прийти на презентацію книжки *Без матері* Левка Хмельковського. Тут місцеве радіо записує інтерв'ю з автором. Коли Левкові було три роки, його молоду, красиву й активну матір арештувало КГБ. Вся книжка - це короті пояснення, фотографії, але головним чином листи: спершу бабусині, потім його до матері з різних сиротинців та материнські до нього з далекої півночі. Вони зустрілися знову лише через двадцять років: молодий чоловік і стара зламана хвора жінка... Хоч книжечка невеличка і видана на дешевому папері, але її не можна читати спокійно.

Наступного дня, разом з Людмилою та ансамблем «Козак Мамай і Брати Січовики» (керує ними чоловік Людмили) їдемо автобусом до села Стеблів. Мимо села протікає річка Рось, а в самому селі будинок-музей Нечуя-Левицького. І досі в селі живуть нащадки з його невмирущих творів *Микола Джеря*, *Кайдашева сім'я*, *Баба Палажка та баба Параска*.

Сьогодні в селі Стеблєві посвячують пам'ятник славному землякові, хореографові Василю Авраменкові, чий прах перевезли сюди з Нью-Йорку, за його заповітом. За селом, на цвинтарі, в тіні дерев, після довгих мандрів, обтанцювавши увесь світ, спочиває тепер майстер танцю... Пам'ятаю, вже у старшому віці він відвідав і Австралію.

Тут працівники радіо і телебачення, хори та танцювальні групи,

серед них його колишні учні, а тепер керівники. Прийшло трохи селян. День був гарячий, лунали співи, промови... Єпископ із священиками посвячували надгробний пам'ятник.

Чую, жінка збоку пошепки проказує:

-Оце, мабуть, і кістки його перевертаються в труні. Як же так запросили на посвячення служителів московського патріархату!

Українською мовою єпископ говорить промову про те, що він недавно був у Нью-Йорку і що таких патріотів, як небіжчик, не тільки там, але й на рідній землі не густо. Все решта правилось на старослов'яській мові. Записую все, фотографую. Пізніше звертаюся до попів, та вони говорити українською мовою не вміють і не хочуть. Питаюся єпископа, чи справді він московського патріархату. Він говорить, що очолює незалежну українську православну церкву і що минулого року поховав тут Авраменка, але після мого повторного запитання незадоволено стверджує, що він московського патріархату.

Після посвячення ми поїхали в село до будинку культури. На сцені майоріли гуцульські, подільські і полтавські ноші. Були промови, лунали пісні... З усіх куточків України з'їхалися артисти вшанувати славного земляка. З Америки мав прибути Мар'ян Коць з дружиною, але, на жаль, не вдалося. Це з його ініціативи та спонсорства відбулося це свято. Наступного дня мало з'їхатися півтори тисячі людей (артистів та інших) на вшанування пам'яті Василя Авраменка.

Запрошували і мене туди, але рада душа в рай, та гріхи не пускають: приїхала на три дні до сватів, то треба ж і з ними поспілкуватися.

Коли ми вертались додому, на дорогу артистам дали «сухої перекуси». Хоч яка там вона «суха», коли було більше мокрого у пляшках? Бо, як кажуть люди: без горілки нема говірки. До нас присусідилась молода гарна дівчина. Їй треба було дістатись на хутір. Сміх та жарти не вгавали всю дорогу. Особливо «підсипалися» до неї двоє співаків. Дівчина була тоненька, принадна. Та, хоч співали їй «... Ой ти, Галю, Галю молодая, краще тобі буде, як в рідної мамі...» вона не послухала, висіла серед поля, попрощалась, гукнувши:

-Приходьте завтра на весілля! - І подалася стежиною до свого хутора... А двоє парубків сумно дивилися їй вслід...

Пекло сонце. Незабаром зупинилися біля річки перепочити. Дехто пішов купатися, намагаюся все до найменшої деталі запам'ятати, сфотографувати своїм зором та скласти у скриньку спогадів. Щоб не раз, пізніше, подумки виймати ці спогади й чути голоси, запах бузку,

бачити річку, дітей, які стрибають з помосту в воду, яскраве сонце в небі, відчувати спеку і знову переноситись в ті краї.

В Черкасах познайомилася з цікавими земляками, які потім писали мені: «Так шкода, що не було часу повезти вас до Холодного Яру, Мотронинського Монастиря, та ще почастувати вас пиріжками з калиною, варениками з маком, квасом з грушок, маківниками з конопляним молочком, дерунами, плачиндою з гарбузом...» Що ж, може іншим разом... На згадку, вони подарували мені солом'яного бриля власного виробу, який я на місці передарувала сватові, і він хоч-не-хоч у ньому ходив того дня.

З Черкас моя дорога пролягла знову до Києва. Тут, незважаючи на спеку, бігаю і записую інтерв'ю з Марією Бурмакою, в якій недавно народилася донечка. Марія виглядає дуже молодо і, головне, така симпатична і красива, що рідко поєднується в одній людині. Дитинці щойно минуло шість тижнів, і моє інтерв'ю перше після народження. Також записую відомого артиста Анатолія Паламаренка, а перед цим слухала із захопленням його запис для телебачення поеми «Сон».

Ще з першого дня намагаюся збагнути, чим живе Україна, що думає народ. І щохвилини чую протилежні твердження. Тих самих депутатів-демократів одні ганять і твердять, що то просто балакуни, кар'єристи, які допалися до корита, а інші знову величають їх великими патріотами. Одні згадують часи, коли гроші, вкладені у банк, не втрачали вартості, не було безробіття, для дітей була забезпечена школа і праця (забуваючи голод, заслання, цензуру), і починають прислухатися до баєчок комуністів. Інші кажуть: лис може стратити зуби, але не апетит, і працюють на двох і трьох роботах, якимось «крутяться», все вірячи у краще майбутнє. Не дарма кажуть: навчить біда ворожить, як нема чого в рот положити. Мусить бути нормальне життя, мовляв, як не нам, то нашим дітям або навіть внукам.

У суботу й неділю жителі міста їдуть за місто обробляти свої клаптки землі, незалежно, яку вони мають освіту чи професію.

Люди розчаровані Верховною радою. Коли між гілками влади ситуація загострилась, президент погрожував провести референдум. От прийшов день, коли депутати вирішали у парламенті: підписувати їм чи ні конституційну угоду. Я прибула до Верховної ради о десятій ранку. Як ніколи, ложі нагорі були заповнені журналістами, депутатськими дорадниками, напоготові були телеапарати. А внизу теж майже всі місця зайняли депутати. Праворуч сидів президент із своєю свитою у повному складі! Всі

відчували, що це історичний момент.

Спершу виступив Кучма із закликом підтримати конституційну угоду, потім Мороз теж закликав її підписати. Я записую їхні промови. І от важливий момент. В залі запала тиша, лише електроніка робить своє обчислення. На табло з'явився вислід: присутніх депутатів - 349, за конституційну угоду - 240, проти - 81, утрималися - 8, не голосували - 20 осіб. Тобто, більшість за конституційний договір. Слава Богу! Всі віддихнули з полегшенням. Зчинився галас: журналісти побігли до телефонів, інші висловлювали свої враження. Зал спорожнів. Після півгодинної перерви вернулося лише небагато депутатів, сесію вів заступник голови. Комуністи виступали ще тричі, щоразу намагаючись доказати, що конституційний договір підписувати не можна, бо треба було набрати більше голосів. Їх уже ніхто не слухає, нагадують, що тепер ідуть процедурні питання і врешті виключають мікрофон. Всі надіються, що все піде на покращання, бо в іншому разі, як каже народня приказка: всі собаки через низький тин скачуть, а коли усе єсть, то навіть свині честь. Мені лише дивно було, що з комуністами голосували деякі націоналісти.

Ходжу вулицями Києва і придивляюся до жителів міста. Вражає яскрава вдяганка закордонного виробу. Що це: на пузі шовк, а в пузі вовк? Вітчизняного виробу купують неохоче, а це теж сприяє безробіттю. Є директори, які навмисне створюють безробіття (самі ж далі отримують платню), чи то з власного, чи партійного розрахунку. Театри напівпорожні, і в Києві, і у Львові: немає часу, немає грошей... Коли ж мистецькі групи хочуть поїхати на гастролі закордон, казали мені, не помажеш, не поїдеш...

Вулиці захаращені автами, і приходить мимоволі думка, чи не краще ті гроші вкласти у справу, яка дасть заробіток і допоможе суспільству. Коли судити з вигляду людей на вулиці, ніби все гаразд, але в домашнім побуті місто збідніло, втомилося чекати кращого майбутнього... Минули давні гостинні звичаї.

Слухаю розповіді господині:

— Лаборантка сьогодні спізнилась на роботу, чекала, поки зможе здати у склотару пляшки, на автобус грошей не хватило. Отримує вона в місяць два з половиною мільйони, а в неї ще ж син студент.

До останніх днів перебування в Україні мене постійно вражають контрасти. Безробіття, тяжкий економічний стан, штурмування з боку російської літератури, музики і, з другого боку, мов гриби знову ростуть пам'ятники, так як колись Ленінові. Я чула, як під

Львовом у селі Тисарів, де відкривали пам'ятник письменникові Пратицькому, один з промовців так і сказав: «Треба в кожному селі поставити пам'ятник! Вони на це заслужили». Хай то люди і заслуговують на них, але ж не тепер, а в кращі часи. Ті ж самі діячі колись жили і боролися за українську культуру в тяжких обставинах, і я певна, коли б їх спитали, то вони б вибрали собі увіковічнення не в камінні, а в стипендіях різних галузей культури, в допомозі видавництвам друкувати шкільні підручники та потрібні книжки.

Поетеса Марія Влад розказувала: «Вийшла книжка українських військових термінів, а закупити її для війська грошей немає!» Животіють театри, вмирає кіно, перестають виходити газети, журнали, всі ділянки культурного життя занепадають через нестачу грошей. А ще ж є сироти, інваліди, хворі, старі, багатодітні родини. Там же в Тисареві почула від людей, які стояли гуртом біля пам'ятника, таку розповідь: «Отой унсовець (назвали ім'я та прізвище) приходив на Службу Божу до церкви при зброї. Всі це бачили. Коли його вибрали в депутати, їздив по селах і питав знайомих дядьків: хто вам якусь шкоду зробив? Ті називали імена, винуватих приводили і давали батогів. Отак заробляв свою популярність...»

Деякі грандіозні плани й споруди просто відбирають подих. Водили мене, показували будову однієї церкви. Розрахована на дві тисячі мирян. Внизу зала для щоденних Богослужень і ще безліч кімнат, а нагорі мають відправлятися святкові Богослуження. Прикидаю, скільки треба мільйонів доларів, щоб викінчити цю будову. Стіни виведені лише наполовину. Щоби закінчити їх, накрити дах, навести порядок всередині - роботи край непочатий... І питають, чи не зможе допомогти діаспора...

Саме були Зелені Свята, зібралися вірні в невеличкій будові, яка стояла поруч. Служба затягнулася, закінчити мали біля третьої. Вибачаюся, що не можу zostатися до кінця, бо увечорі їду далі. Запрошують на обід. У кімнатах для духовенства розставлено три столи: угинаються від дорогих лікерів, вин і горілок. Я прикинула оком всі ті випивони і вирішила, що моя скромна пожертва тут зайва.

Люди в Україні казали мені: "Нехай діаспора дає на конкретні цілі чесним перевіреним людям. А коли можна, то й самі хай роздадуть, де потрібно. І щоби був завжди звіт, бо інакше все зникне в «чорну дірку»».

Жінка одна у Львові працює в суспільній опіці. Відвідуючи лікарню, я довідалася про тяжкий стан одної хворої. Отримала для неї ліки з-за кордону і принесла хворій. Звеліла: «Ви їх заховайте,

спитайтесь лише лікаря, скільки приймати». Хвора показала лікареві таблетки, він їх прихватив, кажучи, що пізніш віддасть, та тільки й бачила... Добре, що не всі ліки показала.

Або ще такий контраст: привезла я в музей передані гроші для бідних. Просять вислати стару одержу. При музеї засновано організацію допомоги бідним. Записую інтерв'ю, обіцяю, що й сама вишлю пакунок вжитих речей. Прощаючись, одна активна працівниця музею гомонить:

-Там у вас в Австралії один чоловік має колекцію метеликів, обіцяв нам подарувати. Треба тільки поїхати та взяти. - Я грохи не впала.

-Та ж сам квиток, - кажу, - коштує понад дві тисячі доларів, та й, приїхавши до Австралії, будуть витрати... Чи ж варті ті метелики таких витрат?

-О так! Вже один чоловік їздив, дивився на них...

-Ну, тоді, - мовлю, - ви маєте рацію. Треба обов'язково поїхати і забрати їх! Щоб вийти з скрути, Україні зараз справді тільки австралійських метеликів бракує.

Цим разом, будучи у Львові, мала нагоду завітати до майстерні художників. Кажуть, що тепер тільки діяспора може собі дозволити купувати картини. Оглянула я і вибрала собі дві, а потім розговорилися. Розказує цей художник, що його роботи знаходяться в картинних галереях Європи. Навіть, знайома дружина Клінтона приїздила до нього. А от раз «залетіла» до нього наша «меценатка». Довго вибирала, багато їй сподобалось, і почала торгуватися... як на базарі. «Ну, добре, - погодився вкінці художник, хай буде по-вашому: по десять доларів за кожну картину».

—Знав, - каже мені, - що добре вона на них заробить, та не було ради, в кишені вітер гуляв. А вона тоді всміхнулася до мене та й рече: «Я у вас так багато беру, скиньте ще по три долари, хай буде по сім». Отут мене обурило, що вона поводитьсь, ніби картоплю на базарі купує! «Ні, шановна пані, - відповів я їй, - я вам жодної картини не продам!» І не продав.

Трапилось мені піти в Києві до Українського дому, де саме відбувалася зустріч слухачів і глядачів з працівниками радіо і телебачення. Вечір вів редактор газети «Вечірній Київ» Віталій Карпенко. На сцені сиділи директор українського радіо та диктори. Після нарікань, що українські програми сходять «на пси», один росіянин дав запитання російською мовою. Відповів директор українського радіо теж російською. Присутні запротестували.

-А ви мусите звикати, - відказав він, -адже в Україні проживає 50

процентів росіян!

Я не буду переказувати реплік, які посипались на його адресу. Потім хтось запитав, чому немає репортажів з інших країн.

-У нас немає грошей на те, - відповів директор Ляшко.

Тоді виступила молода журналістка з Франції:

-Я покинула професійну, добре оплачену працю, - сказала вона, щоб давати репортажі для українського радіо. Хтось скаже, що лише божевільний зробив би таке, але я хотіла допомагати Україні, звідки походять мої батьки. Та цього року київське радіо відмовилося від моїх репортажів. Чому?

Директор підтвердив, що дійсно репортажі були популярні та цікаві.

-Чому тоді перестали їх передавати?

-Та це, мабуть, якесь непорозуміння. Ми все полагодимо, - заспокоїв він її.

Виступив Анатолій Паламаренко. Із знанням справи він говорив, що в диктора має бути поправна вимова, що потрібно створити вишкіл і якісь екзамени для них перед тим, як давати працю. Свої аргументи він підкріплював такими гуморесками Глазового, як «Двомовний кум». Заля била браво.

Одного дня, незадовго до відлету, я домовилась зустрітись з однією милою жіночкою. День був гарячий. Стою, чекаю понад годину, а її все немає. Коли таки з'явилася, дивлюсь на високих підборах. На голові чудовий капелюх і сама наче щойно з вітрини зійшла.

-Хотіла їхати тролейбусом, а тоді злякалася, капелюшок мені помнуть. Це ж мені закордоном подарували. От я й вирішила іти пішки, а тому й запізнилася, - закінчила вона зовсім логічно своє пояснення. А кажуть, що жінки не керуються логікою! Неподалік в смітнику рилася стара жінка, а трохи далі стояв хлопчик з написом: «У нас померла мама».

Та все ж, незважаючи на очевидне зубожіння населення, я відчуваю оптимізм. Я не можу його пояснити. Він витає у повітрі цього столичного міста. Що це, дух Лесі Українки? «Без надії таки сподіватись, жити хочу -геть думи сумні!».

Ольга Страшенко

ДО АВСТРАЛІЙСЬКИХ ЧЛЕНІВ КЛЮБУ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СИМОНЕНКА

До неznаної тої Австралії
так далеко, немов до небес!
Але я пересилю реалії,
прикликаючи запал увесї!
Хоч не маю вітрил я Тасманових,
а дерзну - скільки вистачить сил,
хай посяде місток капітановий
наш співець - Симоненко Василь.
Десь там є літературна громадонька,
що його нареклася ім'ям,
я до неї лечу за відрадою,
їй на суд своє вміння віддам.
Скільки літ ми роз'єднані хвилями,
але доля у всіх нас одна:
Україноньки рідної, милої
нас чарує свята таїна.

1995 р.

Ольга Страшенко

ПАНІ БОЖЕНІ КОВАЛЕНКО- УКРАЇНСЬКІЙ ПИСЬМЕННИЦІ В АВСТРАЛІЇ

*"Напиши мені лист на сторінці безмежного степу,
де синіє чебрець по лінійках доріг,
напиши на блакитному аркуші рідного неба,
де стежками доріг рідний вітер побіг..."*

Б. Коваленко

Ваші вірші - то знахідка серед журналів,
в них, як приспів оте "напиши"! -

веселковий місточок Ви ними зладнали
в незнайомі кордони душі.

Мов на струнах бандури звучить дивослово,
благовістом торкає щораз -
із Австралії ллється ріднеська мова
кровообігом спільним між нас!

На листочку старезного свідка-каштана
я до Вас напишу свіжий лист,
пам'ятає він Вас - молоду, осіянну, -
як Ви бігли повз нього колись.

На побачення, може? Чи з лекцій студентських?..
Раптом спалах, доба лихоліть!
Дивом вижив каштан, і з розвеснень вселенських
із Хрещатика Вам гомонить.

Лине в спогад, у сон, у письменницьку мрію,
що плекали її в чужині.
Ваша Муза дерзка! Бо не кожний зуміє
не згубитись в такій далині!

Ви - киянка назавжди, каштановий кетяг
Вам освітлює творчу стезю;
хай притуги, зневіри летять у безкеття,
прихопивши останню сльозу.

Вас вела по світах Магелланова доля,
але рідний смакує Вам хліб,
хоч сузір'я чужинські на тім видноколі
і гіркий шумить евкаліпт.

Відпишіть із безмежжя, із-над океану,
трохи праці завдавши перу, -
не кладіть свою відповідь, лагідна пані,
десь у сумочку... до кенгуру.

Лютий 1995 року

Ольга Страшенко

Рідна мово, до тебе вертаємось,
як від сну, від кайданів зими...
Хто в них винен? Намарне питаємось,
може, винні насамперед - ми?
Ти, немов у бермудськiм трикутнику,
опинилась, і важчав твій шлях,
ти уже лебеділа осмutoю,
острівцем у народних піснях.

Ой ти, мово, барвінком заклечена,
біополе твоє ще живе,
ти не бійся синівського зречення -
в тебе йде покоління нове!
Осягаймо повніш рідне мовлення,
той феномен, що ствердив народ,
неповторність у ньому, оновлення,
генетичний калиновий код!

Боженна Коваленко

ПАНІ ОЛІ СТРАШЕНКО

...Відпишіть із безмежжя, із-над океану,
трохи праці завдавши перу, -
не кладіть свою відповідь, лагідна пані,
десь у сумочку... до кенгуру.

О. Страшенко, <<В.Д.>>, ч. 33

Ваш свіжий лист - бальзам на рани серця,
Дніпровий вітер з степових роздоль,
Із чужини струмок думками в'ється
До гомінких беріз на Оболонь,

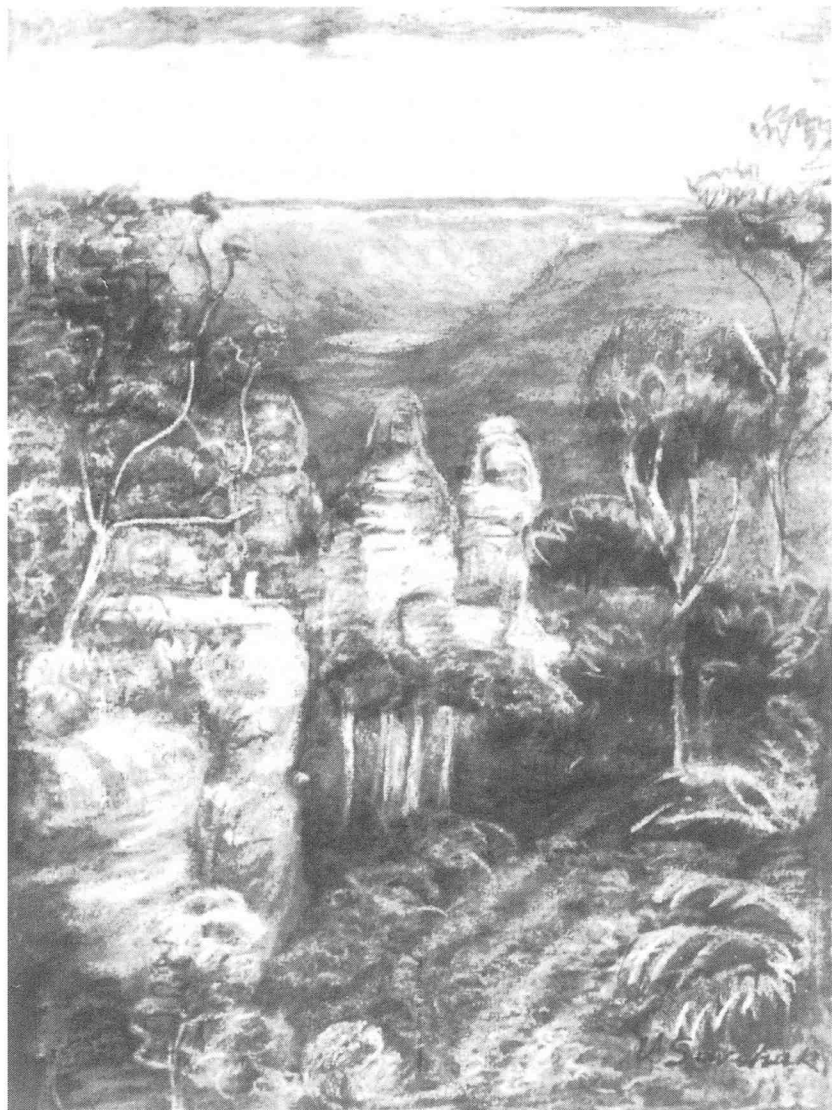
Де в давнину пісками золотими
Шугала юність босая моя,
У плавнях, поміж лозами густими,
Навіки залишила серце я.

І на Бульвар Тарасів тополиний,
Яким частенько думкою біжу
До Володимира, в собор священний,
Змахнувши враз непрошену сльозу.

І до підніжжя древньої Софії,
Яку привласнює ганебний кат,
Дарма, що серп і молот ще тяжіє,
Народ мій відбере її назад.

І на святковий гамірний Хрещатик,
Де майорять превільно прапори,
І хочеться на цілий світ кричати:
Ми вільні, вільні вже - а не раби!

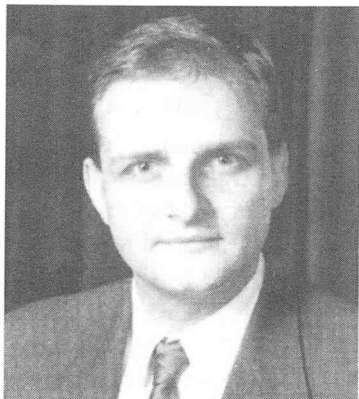
Серпень, 1995

Вол. Савчак: Три сестри із Синіх гір. НПВ, 1982 р.

Петро Кравченко

МОЛОДИЙ ВИДАВЕЦЬ УКРАЇНСЬКОЇ ГАЗЕТИ **ВІЛЬНА ДУМКА**

Марко Шумський.

Хоч газета «Вільна Думка» є найстаршим українським пресовим органом в Австралії, але її видавцем є молодий редактор Марко Шумський. Він перебрав цю важливу і тяжку роботу від свого батька - засновника часопису «ВД» Володимира Шумського. Це сталося в 1990 році, коли старший в роках перший видавець вирішив, після більше 40 років невтомної праці і видання понад 2000 чисел газети, передати кермо 30-річному синові.

Молодий Марко Шумський вже довгий час допомагав своєму батькові у редакційно-друкарській праці і набув під його керівництвом доброї підготовки. Марко виявив велике зацікавлення у видавництві газети, неабиякий талант в розумінні важливої ролі преси, зокрема «Вільної Думки», яка з 1949 року являється органом загальної думки української спільноти в Австралії, а не лише окремих політичних партій чи релігійних конфесій. В такому загальногромадському дусі молодий видавець-редактор М. Шумський продовжує багатолітню, монументальну роботу видавництва. Безумовно, у цьому велика заслуга батьків Марка - Ядвіги та Володимира Шумських.

З набуттям незалежності нашої батьківщини діяпазон «ВД» під керівництвом М. Шумського збільшився в кілька разів. Вона почала завойовувати авторитет і серед читачів в Україні. Люди просили надсилати «ВД» в різні області нашої батьківщини, і на сьогодні газета знаходить своє місце на столах у близько тисячі читачів нашого краю. Крім постійних дописувачів зі всіх осередків Австралії, з Америки, Канади, Нової Зеландії, Африки, Великобританії, Німеччини, газета має своїх власних кореспондентів

у Дніпропетровську, Луцьку, Полтаві, в Одесі, Львові, на Луганщині, Івано-Франківщині та Сумщині, а відомий журналіст Анатолій Михайленко став постійним кореспондентом <<ВД>> у Києві.

Марко Шумський отримав освіту в Сіднейському університеті. Зацікавленість громадським життям з'явилась у Марка ще в шкільних роках. Українська рідна суботня школа, Пласт, родина, у якій панувала українська мова, - це була основна база, яка формувала його українську свідомість. Два роки Марко був головою Товариства Українських Студентів при Сіднейському університеті, був членом управ Української Громади Сідней, Об'єднання Українських Громад Н.П.В. Виявив Марко талант і в музиці - часто виступав на наших сценах та музичним супровідником у різних ансамблях, зокрема у співочому ансамблі <<Бондарівна>>.

1983 року М. Шумський став директором Фундації Українознавчих Студій в Австралії і сьогодні займає посаду заступника голови та одночасно виконує велику організаційну та координаційну роботи для цієї організації. Сполучення посад редактора-видавця та директора ФУСА є великим тягарем, але його молодість і енергія якось переборюють всі труднощі.

Я, маючи можливість обсервувати працю цієї молоді людини, дивуюся з ентузіазму і зацікавлення подіями, що відбуваються навколо нього: чи це будуть політичні, церковні, чи культурні. І тому немає нічого дивного, що він часто буває ініціатором якихось ідей або акцій в нашому громадському житті. Але він ніколи не сподівається на якусь славу чи признание за свою клопітливу працю. Навпаки, він скромно працює в той час, коли більшість його ровесників рідко проявляє будь-яку активність в українському житті в цій країні.

Робота Марка Шумського триває цілий день і майже завжди - вечір, а то й ніч. Кореспонденція (десятки листів щодня), телефонні розмови (знову коло 10-20 щоденно), видавнича, редакційна справи забирають у Марка Шумського левину частку його молодого життя. Він тримає тісні контакти з різними організаціями в Австралії, в Україні та в інших країнах. Поле його діяльності настільки широке, що до нього звертаються особи різних зацікавлень, професій і посад.

Постає питання, чи змінився характер часопису <<ВД>> з приходом М. Шумського. На мою думку - так. Два важливі фактори вплинули на цю зміну: його ментальність сучасної молоді людини та історичні події на нашій батьківщині.

Думаю, що <<ВД>> на правильній дорозі. І її видавець Марко Шумський також!

Дмитро Нитченко

ПЕРЕД ОЧИМА ВІЧНОСТІ (НОВОРІЧНА ВІЗІЯ)

На самому шпилі височенної стрімкої скелі, що очолювала громаддя високих гір, укритих тисячолітніми снігами, сиділа ВІЧНІСТЬ. Довге волосся спадало їй пасмами на скроні й плечі, але обличчя було мужнє й досить суворе. А холодні, здавалося, неблаганні й байдужі очі пильно дивились у морозяну далечінь; вона виряджала в минуле останні хвилини старого 1996-го року.

В цей час її зір і думки сягали у безвість давнини, вкриту, здавалося, хмарами забуття. Ступаючи очима по щаблях століть, вона бачила увесь світ. Перед її очима по черзі, мов на екрані, пропливали криваві сторінки страшних воєн між народами, нечувана жорстокість, потоки крові; бачила, як серця мужніх лицарів того чи іншого народу розбивались об мури неблаганного жорстокого напасника, лишаячи по собі малі спогади на обніжках століть.

Дивляючись у далеке минуле, як у велику книгу життя, бачила страшні картини еспанської жорстокости, коли живих людей кидали левам на розтерзання, бачила Наполеонські битви, хрестові походи в 12-му столітті, а також винищування темношкірого населення білошкірими варварами, які захоплювали їхні землі.

До екрану Вічності потрапили обшири Московії, яка з невеличкого князівства, із Суздальської Русі, користуючись нечуваною жорстокістю, розрослась, загарбуючи всі навколишні племена, князівства й народи, винищуючи всіх дотла.

Своїм далекосяглим зором сягнула й на терени України і з жахом дивилась, як стотисячне московське військо, як дика орда, у 1708 році, увірвавшись до столиці України Батурина, вирізало до найменшого немовляти 40-тисячне населення й кілька тисяч козаків сердюцького полку, що боронили місто. По вулицях валялись трупи людей, але Меншиков заборонив ховати. Бачила, як по дорозі, далі в бік Полтави, те московське військо палило всі міста й села, грабувало, винищуючи населення.

Вжахнулося холодне серце Вічности, побачивши, як у Лебедині москалі жорстоко замордували 900 мешканців лише за те, що вони не прийшли на вибори нового гетьмана. Та жорстокість особливо дивувала і зворушувала, коли саджали людей на гострі палі, коли відрубували руки, ноги, голови, коли розпеченим залізом смажили людське тіло або наливали в рот гарячої сірки. "Найжорстокіші люди

ті москвини", - подумала Вічність, дивлячись, як генерал Меншиков, недавній продавець булочок на вулицях Москви, тішився, керуючи тими звірствами.

Перед очима Вічності пройшла і даліше ходить кривава війна між військом Мазепи разом з шведами проти москалів. Бачила Вічність, як під Полтавою убивали всіх полонених козаків, кидали в ями по сто-двісті осіб і, засипавши ями, заорювали зверху, щоб не згадували загиблих і не робили поминок.

Перед очима Вічності розкривались все нові й нові історичні події, ніби в калейдоскопі, проходили криваві сцени московських інквізиторів на українській землі.

Бачила Вічність і несподіваний підступний напад великої московської кривавої орди на Запорозьку Січ: як ті напасники грабували козацькі курені, як забрали в неволю на Соловки кошового Петра Калнишевського, як гнали на заслання старшину козацьку, а самих козаків по 10 - 15 тисяч пішки гнали на тяжкі каналські роботи на північ, до Ладogi, Петербургу, копати Неву, до Персії будувати фортеці.

Бачила Вічність, як понад шляхом від Полтави до Кременчука на всіх деревах висіли повішені люди. А в той час на північ цілі валки везли награвоване в Батурині та інших містах добро, гетьманські скарби, українську волю.

Бачила далекозора Вічність і прихід Першої світової війни, криваві побоїща на фронтах, часи революції, що кривавими московськими колесами прокотились по Україні, вогнем і мечем придушуючи Україну, що прокинулась до самостійного життя. Ішли арешти, розстріли, нищення українських надій і тимчасово здобуту волю.

Серед кадрів, що проходили перед очима Вічності, ішла колективізація, мільйони людей були кинуті на Сибір; організований Московою голод, вимирання безлічі сіл. 10 мільйонів померлих з голоду.

Друга світова війна принесла Україні більші нещастя й винищення людства. Німецькі окупанти спалили 240 сіл, гнали на рабську працю український люд, розстрілювали борців за волю, що з'явилися одночасно проти обох окупантів. Це і загони упівців, які героїчно боролися проти обох загарбників, що топтали нашу обкрадену землю.

А слідом за тим горіли в'язниці. Відступаючи від німців, з наказу Москви спалювано людей у в'язницях, розстрілювано по всіх містах і селах. Бачила вічність страшну гибель українського люду. У Луцьку розстріляли у в'язниці 3900 в'язнів, у Крем'янці - 208, у Почаєві -

156, у Львові - 5000, у Рівному - 1000 осіб, у Полтаві -240, а з харківської в'язниці по дорозі до Куп'янська вели 300 в'язнів і всіх спалили вночі, підпаливши клуню, де зупинили людей на ночівлю. Вічність бачила й чула ті страшні крики розпачу й жаху.

Бачила, як поет Олександр Сорока виривався з палаючої клуні й тікав у бік лану соняшників, але чекіст на мотоциклі нагнав його і застрелив з автомата в спину. У тій клуні згоріли поет і перекладач В. Свідзінський, інженер Чорнуха, артист Юхименко та багато інтелігенції.

Бачила вічність, як вночі на околиці Вінниці до профспілкового саду приїздили закриті кагебівські авта і під шум влучених моторів кагебісти розстріляли 10 тисяч невинних людей, кидаючи по 600 трупів до кожної ями. Потім загортали і втрамбовували, щоб було непомітно. Серед розстріляних було 95 жінок. Багатьох катованих кинули в ями ще живими.

Так "зореносний" Кремль ніс волю й культуру Кавказові, Україні, Польщі та багатьом іншим загарбаним народам СРСР.

Бачила Вічність, як німецькі побратими Кремля знищили в різний звірачий спосіб і мільйони євреїв у газових камерах, у Бабиному яру та розстріл по багатьох містах України, Білорусі, Польщі, Німеччини і т.д. Бачила Вічність, як по війні з Фінляндії привезли в трьох ешелонах полонених червоноармійців. В карельських лісах викопали шість великих ям і, розстрілявши, всіх поховали там.

Бачила Вічність і жахи Соловків, де гинули мільйони, а серед них чи не найбільше українців. Лише за одним вироком лєнінградського ЦЕКА, за підписом чекіста Матвєєва, розстріляно і кинуто в море з баркаса 15 українських письменників, а серед них і славного Миколу Зерова, поета, перекладача, професора, неперевершеного промовця й мудреця. Тоді ж загинули і Валеріян Підмогильний, Мирослав Ірчан, Григорій Епик та інші. Бачила вічність, як одеські чекісти, розстрілюючи безліч людей, щоночі забирали їх на літаки і скидали в води Чорного моря.

У Західній Україні після відступу німців розстріляли 54 тисячі людей, а півмільйона вивезли на Сибір.

І знову її далекозорий погляд нам'яті майнув на Захід, на Польщу й Московію, побачила жахи Катинського лісу на Смоленщині, де з наказу Москви закатовано 14 тисяч польських офіцерів. Побачила й героїв кавказьких народів, що мужньо боронили свою волю перед російським людоджером, який спалював аули, скидав у пропасть із скель живцем людей, нищив жінок, дітей, спалював посіви. І думала сама про себе: — Невже за всю ту кров мільйонів людей, що

пролила Москва, ніколи вона за це не зазнає кари?

І ніби фіналом прокотилися перед очима вічності події в Чечні. Стогнала чеченська земля, горіли селища, спалювали «доблесні герої Росії» напальмом жінок і дітей, в кожну хату селища летіли ручні гранати. Не було рятунку людям ні в погребях, ні в пивницях — скрізь їх знаходила смерть з рук солдатні жорстокої нації, яка вже вогнем і мечем захопила одну шосту земної кулі, прикриваючись волею й опікою російського бога. І все це робили за те, що люди хотіли волі, самостійності.

Наближався вже кінець 1996-го року. Раптом увагу Вічності привернув шум літака, що швидко наближався до скелі. Ще мить, і одномоторний швидкісний літак, зробивши коло, сів на пологій площині поблизу, між скелями. З кабіни вискочив пілот. Він мав стомлений і змучений вигляд. Це був Старий 1996 рік Європи. Віддавши честь, він звітував. Говорив про страшні криваві бої, що прокотилися протягом року по землі, про поразки і перемоги Правди над Злом та Зла над Правдою, про винаходи нової пекельної зброї, про тривогу мужів світу.

Вислухавши, Вічність у відповідь хитнула головою. І він, сівши в літак, зник так швидко, як і з'явився.

А неблаганний час летів уперед, і останні хвилини 1996 року, мов краплі води, невпинно падали у прірву минувшини. А в великій руці Вічності вже тремтіло народження нового 1997-го року, готове втілитися буттям. Вічність простягла свою магічну руку, і назустріч їй у просторі замаярив новий джетовий літак, який, зробивши петлю навколо скелі, сів на пологій площині між скелями, де недавно сідав Старий Рік. З кабіни вискочив молодий 1997 рік. Виглядав молодим, енергійним красенем. Рапортуючи, ганьбив усіх агресорів, що в минулому році душили волю, проливаючи невинну людську кров, одночасно похваляючи тих хоробрих, що віддали свої серця, обороняючи життя свого народу, що боролися за мирне самостійне життя.

Лише тепер Вічність помітила на його кашкеті невеличкий, але ясний тризуб, що випромінював синьо-жовті кольори. А коли його літак знявся догори, Вічність побачила на його крилі вогняний напис: «Самостійна Україна». І в ту ж хвилину, коли він зник, десятки радіостанцій кинули у простір свої волелюбні гасла, славлячи Новий новонароджений 1997 рік, славлячи тих героїв, що загинули в минулому році, розбиваючи катівські мури неволі, гніту, диктатури, і покладаючи свої великі надії на Новий 1997 рік, який має принести ганьбу для всіх поневолювачів і волю для гноблених.

МИКЛУХО- МАКЛАЙ

(доповідь)

Про Миклухо - Маклая вже так багато написано, прочитано, доповіджено, що майже неможливо сказати щось нове. Одначе, в майбутньому буде досліджено й написано ще більше - і то не тільки про його наукові погляди й діяльність, а й, зокрема, про те, яка країна чи держава має право називати його своїм. Бо ж за це право ведеться гостра суперечка і по цей день, 108 років після його смерті.

Про Миклухо - Маклая можна оповідати годинами. Ми ж сьогодні маємо занадто мало часу, тому поглянемо на його життя, характер, вдачу, здібності й досягнення бодай поверхово. Народився Микола Миклухо - Маклай 17 липня 1846 року в родині інженера Миколи Ілліча Миклухо - Маклая, нащадка знаних здавна, славних і знаменитих запорожців. Одні дослідники твердять, що родився цей Миколка, третій син Миколи Миклухо - Маклая в Україні, на Житомирщині, а інші твердять, що в Росії, на Новгородщині, де батько Миколки працював на будівництві залізниці між Москвою й Петербургом. Мати Миколки, Катерина, була німецько-польського походження. Вона родилася в родині німецького лікаря Беккера, одруженого з польською шляхтянкою Лідією Шатковською. У домі батька Миколки, палкого патріота України, панував український /козацький/ дух, зберігалися українські звичаї, а вечорами сам батько то деклямував, то читав у колі друзів твори пророка України, Тараса Шевченка.

Виростав Миколка фізично слабосилим, хворів на багато недуг. Здавалося, що не було такої хвороби, яка б оминула його. На скарлатину, приміром, діти хворіють раз, Миколка хворів тричі. Хворів Миколка і на кір, свинку, жовтуху, ангіну, бронхіт, тупий біль від дитячого ревматизму в суглобах, мучився від кровотечі ясен, мав частковий параліч голосових зв'язок, через що він до дванадцяти років заїкався й на все життя лишився гаркавим, не міг вимовляти звука "р". А однолітки, звичайа річ, лупцюють хворих, глузують з них, а, переконавшись, що слабший хлопець не відбивається, то знущаються ще більше.

Тому Миколка любив усамотнюватися й думати-думати-думати, й виводити свої дитячі висновки. Його опановують думки філософського характеру з самого дитинства. Тут спадає на думку те, що мало хто з геніальних людей був фізично сильним, а на вигляд гарним на красу. Від падучої хвороби страждав Юлій Цезар,

потворними родилися еспанський маляр Гойя та італійський знаменитий скрипаль-віртуоз Паганіні, в дитинстві став кульгавим англійський поет Байрон, що написав чудову поему про українського Гетьмана Мазепу, рахітично-золотушним виростав Наполеон, анемічним тугодумом став Чарлз Дарвін...

Усіх, перечислених і неперечислених тут, обдарованих велетнів духа єднала похмура відлюдкуватість, самозаглибленість, гарячковий пошук мети життя, а разом з тим і прозріння, раннє усвідомлення свого призначення в житті, а потім чітка спрямованість на досягнення тієї мети і неймовірна холоднокрівність. Але в душі такі люди не були холоднокрівні, бо в ній вирувала пристрасть, спонукаючи розум аналізувати життя, дошукуватися правди, ще не знайденої тощо, тощо...

Через хвороби Миколка почав учитися в школі занадто пізно. Однак читати й писати навчився на четвертому році життя, прочитав багато книжок, непогано знав латину; маючи сім років, знав французьку, німецьку мови, чудово малював і грав на фортепіано. Однак, до школи Миколку не приймали, нібито, як кволого дивака. Батькові радили віддати сина до спеціальної школи слаборозвинених дітей. Миколку, знанням якого могли позаздрити старші гімназисти, прирівнювали до недоумків. І тільки в одинадцять років, коли вже помер його батько, вдалося матері влаштувати сина на один рік у приватну петербурзьку школу при лютеранській церкві св. Анни, де навчання провадилося німецькою мовою. Повернувшись з похорону рідного батька, Микола перекладає з латини давньоримського поета й філософа Луція Сенеки й записує в свій щоденник наступне: "Дозволю собі, вельмиповажаний пане й учителю, з тобою не погодитися".

І далі, всупереч Сенеці, Миколка твердить, що самим розумом не можна досягнути вершин, що "немає великих звершень без великих випробувань душі, які прирікають талановитого юнака багато годин і днів перебувати в самотності, у потаємних розмовах з самим собою, коли, страждаючи, душа звертається до розуму і тільки в нього знаходить умиротворення й порадку". Заперечує й інші висловлювання Сенеки малий Миколка, все ж таки погоджується з ним у тім, що "без постійних розмірковувань на самоті з самим собою, в тиші й спокої, плідна діяльність розуму неможлива". Так міркує малий Миколка.

Для вихованців школи святої Анни та більшості вчителів новий учень був загадкою. Усі дивувалися, звідки в нього стільки знань. Вступаючи до школи, на приймальних іспитах він подав три власні

літературні переклади: з латини - на двостах сторінках трактат Ціцерона "Про обов'язки", з французької - повість Вольтера "Кандід" і з німецької - кілька уривків з праць Гегеля. Надзвичайно складні філософські твори, розуміти які міг не всякий студент університету, а тут 11-річний хлопчак, який уперше переступив шкільний поріг. Та ще до того вивчив три чужі мови.

Потім з'ясувалося, що Миколка зумів не тільки прочитати, а й законспектувати праці великого натураліста давнини Плінія, читав Юлія Цезаря, Гомера, Петрарки, Шіллера, знав напам'ять німецькою мовою всього "Фауста" Гете, багато віршів російських поетів, знав напам'ять велику поему Тараса Шевченка "Гайдамаки".

І от такий всебічно обдарований юнак не міг до кінця вчитися в середніх школах, а ще пізніше і в університеті, з яких його виганяли, дійшло навіть до того, що заборонили Миколі вступати до будь-якого іншого університету Росії. На той час припадає сильне заворушення студентів по всій Росії, не тільки в Петербурзі, а насамперед у тій частині Польщі, що підлягала Росії як колонія. У тих заворушеннях за право людини на свободу брали активну участь і Микола, і його брат Сергій. Довелося братам пізнати й стіни Петропавловської фортеці, тюрми, в якій просиділи шість місяців.

До речі тут згадати відомого нам людожера України, царського міністра Петра Валуєва, який намовив царя заборонити вживання української мови в російській імперії. До речі тут згадати й про те, що саме через Валуєва було звільнено з праці інженера, Миколиного батька, два роки перед його смертю. Причина: батько утримував зв'язок з російським письменником в екзилі, в Лондоні, революційним демократом Герценом. Друга причина: батько Миколи одного разу зробив з власної кишені грошовий поштовий переказ Тарасові Шевченкові, коли той був на засланні.

Малолітнього Миколу за законом не могли судити через неповноліття. Тому Валуєв відкладав справу суду на пізніше, бо вже наближався Миколі 18-й рік, він прийде по паспорт, а тоді вже можна його арештувати й судити.

Та не так сталося, як того хотів Валуєв. Микола дістає підроблений паспорт з допомогою рос. поета Олексія Толстого й потаємно втікає до Німеччини. Миклухо-Маклай лишився б найвирогідніше тільки мандрівником, якщо б не дістав можливості студювати в Німеччині - в університетах Гайдельберзькому, Ляйпцігському та Ієнському, де спеціалізувався в галузі порівняльної анатомії тварин, а також в медицині, антропології /науці про людину/ та в етнографії /науці про народи світу/. Його

вчителем був визначний німецький генетик Ернест Геккель, який мав на Миколу великий вплив і по-батьківському піклувався його долею.

А коли наш Микола Миклухо-Маклай побував у Лондоні й познайомився з дарвіністами, то почав, як мені здається, сумніватися у теоріях атеїста Вольтера та Дарвіна про походження людини від мавпи... Миклухо-Маклай уже в Лондоні почав наполегливо, завзято й запопадливо вивчати Біблію - Святе Письмо.

І от почалися перші мандрівки Миклухо-Маклая: на Канарські острови, в Італію, на береги Чорного моря, де вивчав фауну моря, вів зоологічні дослідження.

Згодом Миклухо-Маклай здійснив 10 мандрівок з науковою метою. Побував на Філіппінах, Меланезії, Мікронезії, в Новій Гвінеї тощо. В цей час Миклухо-Маклай мав ясну й найпрогресивнішу, завітну мету: присвятити решту свого життя боротьбі за свободу людини в украй сколонізованому світі. Коли він появився на березі одного індонезійського острова, тягнучи з собою тяжку скриню, ним зацікавилися тубільці. Вони надзвичайно були здивовані, коли цей якийсь білий чоловік, змучений і не по-панському одягнений, заговорив до них їхньою мовою. Адже вони вже звикли до того, що голляндці, двохсотлітні окупанти Індонезії, вважали їх за напівлюдей, а себе напівбогами на чужій землі. Цей білий чоловік, побачивши здалеку напівзруйнований хлівець, запитав, чи міг би він там поселитися. Як? Біла людина просить їх? Та це небувала річ! Миклухо-Маклай поселився в тому хлівці й почав провадити свої досліді. Усі-всі тубільці стали його друзями й охороняли його від усякої біди. Після досліджень на островах Індонезії, він мандрував далі. І ось на одному з кораблів він дав інтерв'ю одному індонезійсько-голландському кореспондентові. На другий день вся Індонезія, а наперед її окупанти, читали в одній газеті, що всесвітньої слави науковець сказав, що на світі всі національності, всі народи, всі раси рівні, що немає вищих і нижчих, що в відповідних обставинах кожна раса може розвинути так, як вже тепер розвинулися ті народи, що жили в відповідних обставинах. Голляндські окупанти, насамперед бізнесмени, заволали: "Як це так? І хто є той кореспондент і хто є редактор того часопису? Їх негайно треба запроторити в тюрму на годування вошей, а Маклая вигнати з Індонезії й заборонити йому будь-коли тут появлятися".

Але Маклая там уже не було. Він помандрував далі в світ. Від того часу все більше й більше почало появлятися легенд про Маклая в Індонезії. Ще й тепер багато індонезійців не повірять, що Маклай

не син індонезійського селянина на острові Ява. І всякий індонезієць скаже вам: "Не вірте всяким небилицям про Маклая. Послухайте мене. Я точнісінько знаю". І починає оповідати ще одну легенду, зазначаючи, що Маклай таки справді їхній, а не чийсь. Індонезійці, навіть освіченіші, кажуть, що то було б жорстоко відібрати від них Маклая. Такий великий слід лишив у душах індонезійців Миклухо-Маклай. Минуло багато-багато років після смерти Маклая, а його в Індонезії не забули, і в боротьбі за незалежність Маклай був одним із головних символів, що приніс перемогу в тій боротьбі з поневолючими і гнобителями.

Не менший слід лишив Миклухо-Маклай і в Новій Гвінеї, проживши там з невеликими перервами понад три роки. Про цей особливий період життя і діяльності Маклая читали ми в книгах, як, наприклад, у книзі нашого шановного Д. Нитченка "Слідами Миклухо-Маклая".

З того періоду наведу лиш один епізод, нелюдський і страхотливий. Після смерти Маклая хтось у Австралії пустив чутку, що нібито в новогвінейській хатині Маклая лишився великий скарб. Туди, до села Горенду, прибув корабель під англійським прапором. Папуаси зустріли непрошених гостей мирно, одначе, побачивши, що ті гості подалися до хатини Маклая, вступили з ними в одчайдушний бій. Неозброєні папуаси готові були вмерти, але не пустити нікого в священний дім Маклая. Англійці вдерлися до хатини по трупах. Ніяких скарбів, звісно, там не було. Стіл, два стільці, саморобне дерев'яне ліжко, порожні скрині. Розлючені невдачею, англійці спалили все село, а разом і хатину Маклая. А на довершення забрали з собою уцілілих молодих мужчин, аби продати їх у рабство. Хатину Маклая також спалили. "А де ж буде жити Маклай, коли знову повернеться до них і побачить попіл?"- думали папуаси.

У папуасів був звичай не ставити нової хати на тому місці, де стара хата спалилася, бо під нею водяться злі духи. Одначе, папуаси вірили, що там, де побував Маклай, усі злі духи поховалися глибоко в землю й нагору вже ніколи не піднімалися. З цією вірою у всесильний дух Маклая побудували село на тому самому місці. Нову хатину поставили й для Маклая, бо вірили, що він ще повернеться до них.

Ще одне особливе місце в біографії Маклая займає Австралія, м. Сідней, де він мав нарешті щастя виконати свою заповітну мрію одружитися й мати родину. Одружився він, як відомо, з дочкою голови уряду Нового Південного Велсу Маргаретою Робертсон.

Родилися сини: Олександр-Аллен і Володимир-Нільс. Живуть у Сідней Маклаєві внуки Павло, Кеннет і Роберт. На стіні в них висить портрет їхнього славного діда у вишиваній сорочці.

Коли Маклаєві довелося повернутися до Петербургу, то з ним поїхала і дружина Маргарита. Рік пізніше, тяжко хворий на малярію, Миклухо-Маклай там помер у квітні 1888 року, проживши всього-на-всього 42 роки, короткого, але плідного життя, ставши славним і знаменитим світовим науковцем, збуривши світ бурхливими ідеями, написавши 160 наукових дослідницьких праць. Маргарита з синами ще деякий час жила в маєтку матері Миклухо-Маклая в Україні, а потім повернулася до Австралії.

Коли Маклай ставав і став незаперечно відомим на цілий світ, його почали вважати своїм шотландці з огляду на прізвище Маклай, подібне до їхнього Маклей, а поляки вважали своїм, бо бабуня Маклая була польського походження, німці вважали, що Маклай може бути німцем, бо дід Маклая мав німецьке походження.

Повернулася до нього обличчям і Росія. Але скажу про це "повернення" дещо нижче.

Насправді ж, по лінії батька, Миклухо-Маклай був нащадком запорозьких козаків. То їхня кров грала в жилах Маклая, коли він, беручи участь у студентських демонстраціях, пішов на прохання з імперією зла і коли не шкодував життя в боротьбі за рівність усіх рас і народів світу.

Справжнє козацьке прізвище Маклаїв було Макуха, а по вуличному Махлай. З бігом часу й крутих змін обставин це прізвище прозвучало як Миклуха-Маклай, а ще пізніше, при втечі до Німеччини, було записане в паспорт як Миклухо-Маклай.

Росія, яка менше допомагала, а більше шкодила Маклаєві, безцеремонно привласнює великого науковця собі. Це та царська Росія, яка вигнала молодого Маклая з двох середніх навчальних закладів у Петербурзі, а згодом і з університету, це та Росія, яка відібрала Маклаєві право вступати до будь-якого іншого університету, змусивши його виїхати до Німеччини для здобуття освіти. А що було пізніше, коли Маклай став знаменитістю? Ось що пише про це американський доктор історії, Стів О'Коннор: "Росія з її ведмежим невіглаством, помноженим на дику азійчину, була нездатна ні оцінити хоч якоюсь мірою його високу гуманність, ні зрозуміти суті його ідей та цілей. За винятком Географічного товариства... /воно зі своїх малих ресурсів виділило Маклаєві на подорож до Нової Гвінеї 1,200 рублів/ ніхто в Росії не вважав за

потрібне допомогти йому. Коли Маклай плив на кораблі "Витязь" до берегів незнаної Н.Г., щоб ризикуючи життям, знайти там відповіді на важливі наукові питання, рос. військово-морське відомство не посоромилося виставити йому рахунок на цвілі /гнилі/ флотські сухарі..."

Можна було б навести ще немало прикладів на підтвердження, що Росія мало цікавилася науковцем Маклаєм. Все ж, наведемо ще один. Діставши дозвіл відвідати Петербург, в час ново-гвінейської експедиції, Маклай прибув до порту босий і в докраю подертому одязі. Тут Маклай мав щастя позичити 45 рублів у капітана, аби придбати сякий-такий одяг, щоб не виглядати жебраком.

Є ще й тепер спроби засоромлених рос. дослідників переконати світ, що все те було неправдою. Але їхні доводи не можна назвати переконливими. Правда, коли вже Маклай став знаменитим, то іноді мав від Росії поміч у вигляді надавання йому можливості переїздити з країни в країну на російських кораблях. Та й то лиш після того, коли в проханнях на подорож Миклухо-Маклай зазначав, що харчуватиметься за свій кошт. А коли М-М привіз до Петербургу 30 скринь своїх наукових досліджень, то навіть Академія тамтешня не хотіла їх прийняти, вважаючи дослідження М-М ненауковими. Закінчуючи своє слово про Миклухо-Маклая, не можу поминути, що, будучи в Україні два роки тому, я в одному українському журналі читав, що місто Димер, розположене на півдорозі між Києвом і Черніговом, було столицею козацького гетьмана Остапа Гоголя, давнього предка нашого письменника Миколи Гоголя. Можливо, саме це ім'я, Остап, на згадку про свого предка, увічнилося в повісті "Тарас Бульба". І друге: в сиву давнину козакував на Запоріжжі курінний отаман Охрім Макуха, прямий предок-прапрадід Миколи Миклухо-Маклая. Охрім мав трьох синів. Один із них зрадив козаків, сховавшись у польській фортеці зі своєю коханкою-шляхтянкою. Його два брати з дозволу батька викрали зрадника з фортеці. Один з братів загинув від польських мушкетерів. Курінний отаман Охрім Макуха власною рукою скарав на горло сина-зрадника, з вини якого загинув його брат, син отамана.

Довідався про цей трагічний випадок Микола Гоголь від одного з Миклух-Маклаїв, з яким він товаришував і вчився в Ніженському ліцеї. Той трагічний епізод послужив Гоголеві для створення повісті "Тарас Бульба".

Славетний Микола Миколайович Миклухо-Маклай не втрачений для України, він уже увійшов золотою ниткою в нашу історію і науку. У місті Малин на Житомирщині, де народився Миклухо-

Маклай, вже стоїть пам'ятник Маклаєві. Цього року культурні кола України відзначили 150-річчя від дня народження Маклая, про нього і в Україні, і в діяспорі вже написано немало статей і трактатів та книг.

Одначе, треба пам'ятати, що Миклухо-Маклай може сприйматися світом ні українським, ні російським, ні німецьким, ні польським, ні індонезійським, ні новогвінейським, ні австралійським, а світовим, міжнароднім. Бо ж Миклухо-Маклай, хоч і козацького роду, жив і працював для науки, потрібній всьому світові.

Його прийняла Земля дуже рано. Хай же Вона буде йому легкою на віки вічні.

29/7/96 Австралія

Боженна Коваленко

ЛИСТ О. К.

Друже мій, наші стежки згубились
В перехресті стихійних доріг,
По одній нам іти не судилось —
Нашу долю лукавий стеріг.

Стережу наше перше кохання,
Чисте, ясне, як подих весни,
Розминулись без слова прощання
У жорстокі години війни.

Ті стежки простяглись таємничо,
Ллється ними за волю кров,
І нутрує життя войовниче
Серед тиші столітніх дібров.

І щодня повертаюсь у пушу,
В перехрестя стежок лісових,
У криївок зеленую гущу,
І шукаю до тебе доріг.

В перемогу надію лелію,
Посилаю молитви увись,
Бережу нашу юную мрію
І взиваю до тебе — озвись!

Озовись крізь боїв хуртовину
Із далеких стежок похідних,
Птахом вільним в вечірню годину
Опустися на рідний поріг.

Та даремні, даремні взивання,
Восени ж не вернути весни,
Далі йтиму стежками чекання
І нестиму до лісу листи.

Рівне, 20.8.1943 р.

Боженна Коваленко

РОДИНІ

Засмучений одвічною журбою,
Коханий краю моїх юних днів,
Мене осиротив ще молодою,
В чужі незнані землі проводив.

Минали дні далеко свого дому,
Блукала я по згарищах руїн,
Притулок своєму серцю молодому
Шукала серед вольових країн.

Знайшла його на австралійській смузі,
Серед облитих сонцем берегів,
Пообіцяла в невимовній тузі:
Вернуся до улюблених гаїв.

Побачу рідний степ і мрійні гори,
І стрімкі кручі сивого Дніпра,
І мальовничі київські простори,
Побачу, як в воді веселка гра.

Побачу все, за чим душа тужила,
Усіх, кого лишила в давнину,
Тебе, моя родину люба, мила,
До спрагненого серця пригорну.

Зітремо ми розлуку невблаганну
Єдиним словом, поглядом одним,
Згадаємо минулих днів билину
У затишку родинним дорогім.

Я повезу до рідної країни
Всі радощі у серця глибині,
Поклін віддам бездольній Україні
Від побратимів в дальній чужині.

Київ, 1970 р.

Боженна Коваленко

ПОВЕРНЕННЯ

Немає слів, щоб описати
Мандрівку у мій рідний край,
Немає слів, щоб передати,
Як виглядає тихий гай.

Як серце стукотіло в грудях,
Коли літак вже приземлявсь,
Як погляд простував по людях,
В німому зверненні питавсь:

Чому такі сумні й суворі,
Не чути сміху серед вас,

Тож вже весна тепер надворі,
Сміятися й радіти час.

А думка линула все далі
За двері птаха-літака,
Чуття тривоги і печалі
Лилося в душу, мов ріка.

Та ось ударили вже крила
Об землю прадідів моїх!
Колись ти вільною зоріла,
Тепер зазнала днів лихих.

Не буду зустрічі торкати,
Словами й так не передати
Хвилини радісні й сумні
Моєї близької рідні...
Іду вже вулицями міста,
Тут проминуло все дитинство,
Тут я ступала перші кроки,
Жила диханням нив широких...
Вогонь війни упав зненацька,
Урвалась нитка літ юнацьких.
Я залишила край і мрії,
Забрала в світ самі надії.

Літам війни і голоду страхіття
Прийшов кінець — минуло лихоліття,
І рідне місто, наче у півсні,
Крізь море сліз всміхається мені.
Блищать привітно бані золотії,
Стоїть в задумі віщий храм Софії,
Овіяний вже порохом віків,
Уперто жде грядущих волі-днів.

В тіні каштанів вулиці й майдани,
Погрозливі погруддя владарів,
Кривавим прапором прикриті рани
Загнuzданих тиранами братів...
А в серці чую брязкотять кайдани
Комуною закованих рабів —
Червоних проклинаю москалів!

Париж, 12.10.1970 р.

Боженна Коваленко

СПОГАД

Як погасне сонце в полі, вечір завітає,
Спека вляжеться поволі, спогад виринає.

Виринають серця будні у лиху годину
І мандрівка незабутня у рідну країну.

Пам'ятаю, як ходила по міському бруку,
Милостиню як давала в порепану руку.

Як годинами за сіллю у черзі стояла,
Як журба хвилинами душу огортала.

Як блукала по базарі, дивилась на злидні,
Там купують лиш багаті, продають же бідні.

Там на вулицях широких, зелених і чистих,
Ходить лихо за плечима відвертих і чесних.

Загнуздали Україну і нашого брата, —
Сховав душу під ряднину й потурає кату.

Засліпило бідні очі дядькові та брату,
Бо не хочуть серед ночі завчасно вмирати.

Так дивилася з любов'ю на Дніпро і кручі,
Обливалось серце кров'ю і гнівом пекучим.

І не видно тому лиху ні кінця, ні краю,
Бо червоні людожери край наш розпинають.

Париж, 15.10.1970 р.

Боженна Коваленко

В ДОРОЗІ

Утікають милі з-під коліс машини,
Пустирі минаєм, зміняємо шини.
По обидва боки вузької дороги
Стовбури усохлі виставили роги.
Золотисті ниви вітерець колише,
Шелестить грайливо, евкаліптом дише.
Хмарою розеллі нищать стиглий колос,
Пустуни веселі лементують вголос.
Невеличке місто стало на дорозі,
Вулиці барвисті, "паб" на кожному розі.
В тіні на порозі пес старий куняє,
Австралієць босий спрагу проганяє.
У країні сонця так уже ведеться:
Ріки висихають — пиво завжди ллється.
1962 р.

Боженна Коваленко

ЗАБУТТЯ

Коли не хоче сон замкнути очі,
А на душі лежить тягар життя,
Пригадую казкові дні дитячі
І рину залюбки у забуття.
І мило так, і любо до безтями
Згадати знову радощів роки,
Носитися у хмарах з дітлахами,
Листати проминулі сторінки.
Гойдатись радісно в колисці волі,
У пахощах нескошених ланів,
Плести вінки у волошковім полі
І слухати триляди цвіркунів.
Ходити босоніж по літніх зливах,
Веселку доганяти по дощі,
Метеликів лякати полохливих,
Відчути поклик крови у душі.
1962

Боженна Коваленко

РЕФЛЕКСІЇ

У нерухомій пишності своїй
Життя від нас бурхливо утікає,
Відгомін жалю в серці залишає
Років прожитих в стороні чужій.

У кожного в минулого слідах
Ятрить любов, журба і поривання,
Лягає тінь скорботи й сподівання
Мрійливим птахом на років плечах.

Нектар природа щедро сипле нам,
Снує легенду нашого буття,
Схиляє до надій у вороття —
Шлем поцілунки рідним берегам.

•••••

Коли на вічності крилі
Накаже доля спочивати,
Затужить пташка на ріллі,
Заплаче вітер коло хати.

Ні сліз, ні суму, ні скорбот
Не шліть услід в космічні далі,
Лиш кредо волі хай народ
Записує в нові скрижалі.

Нехай запише, що і ми
На чужині не спочивали,
Що славу краю між людьми
Несли — свій прапор підіймали.

І буде радісно мені,
Що прожила не просто гостем
На цій одірваній землі,
Де міста шум і дикий простір.

Що в круговерті усіх літ
Не марно в чужині трудилась,
Бо покидаю кращий світ,
Ніж той, в якому народилась.

1995 р.

Боженна Коваленко

КОЛИ...?

Ми так чекали на той день,
Коли святково й зовсім сміло,
Під звуки радісних пісень,
Наш прапор піднесемо вміло.

І гордо понесем його
До Володимира на кручу,
Щоб вже ніколи не було
Ні сліз, ні нарікань болючих.

Щоб воля усміхнулась всім
Рабам советської доктрини,
Братам і посестрам моїм,
Страждальній нашій батьківщині.

Цей день прийшов, з його долонь
Зійшла на землю Божа ласка,
Та ще триває в нас, либонь,
Царями приспана поразка.

Коли ж пробудимося ми
З цієї вікової сплячки,
Коли ми станемо людьми
Без страху, без облуди — зрячі?

Візьмемо в руки помело
Та виметем комуну з краю,
Що роз'їдає нам нутро,
Що топче мову і звичаї.

Коли в краю й на чужині
Припинимо взаємні чвари
І заживемо, як брати —
Без плазунів і яничарів.

Коли всі разом, як один,
Державу будем будувати, —
І не посміє вже москвин
Нам нашу долю диктувати!

18.7.1995 р.

Петро Овчар

ПЕРЕВЕРТНІ

...А тим часом перевертні

Нехай підростають

Та поможуть москалеві

Господарювати,

Та з матері полатану

Сорочку знімати.

Помагайте, недолюдки,

Матір катувати...

(Т.Г. Шевченко)

Та й вирости ж перевертні

На лихо — нівроку!

Висмоктують з України

Кров її соки,

І не Богу — московитам

Моляться щоднини,

Щоб вони хутчіш забили

Матір в домовину.

Дума вже приготувала

Молотки і цвяхи,

Репетиції проводить

Під кремлівським дахом.

А перевертні тим часом

На весь світ голосять,

Що їх ненька — Україна

І голодна, й боса,

Що немає в неї сили,

І снаги, і хисту

Вивести народ з болота

На дорогу чисту,

Що лиш мачуха — Росія

Їм замінить матір

І зуміє в чужій хаті

Господарювати...

Мітингують в Київграді,

Вихваляють Думу,

Бо вони переповиті

Не розумом — глумом.

Їм серця до України

Сповнені зневаги...

І продають рідну Матір

За ковточок браги

Та за щедрі обіцянки

"Старшенського" брата —

Свої шлунки ненаситні
Досхочу напхати...
Галасують перевертні
Що є духу й сили,
І не відають: їм Дума
Риє теж могилу.
Чи історію забули,
Чи того й не знали,
Як Вкраїну плундрували
Московські васали,
Як нищили її мову —
Пісню солов'їну,
Як із Храмів вікопомних
Зробили руїну.
Як в Сибіри, на Уralи
Ешелони гнали,
Щоб мільйони українців
Там землею стали?
Хіба можна це забути?
Чи ж пробачить — можна?
Кров холоне у клітинці,
У судинці кожній...
Стачить, стачить в Україні
І снаги, і хисту
Вивести народ з болота
На дорогу чисту.
І ніхто вже не поверне
Її в це болото:
Ні ульяновські декрети,
Муравйовські роти.
Вже нема такої сили,
Що могла б здолати
Той народ, що вже будує
Незалежну Хату,
Той народ, що вже не хоче
Жити на колінах
І вивчати історію
Тільки по руїнах...
А перевертні? Хай виють.
До пори, до часу...
Мо', й прозріють, як заглянуть
У "Кобзар" Тарасів.
Бо дізнаються нащадки,
Чия на них шкура —
"Та й засядуть, і премудрих
Немудрі одурять!"

Людмила Паниченко

Людмила Паниченко народилась в гетьманській столиці Чигирині. У шестирічному віці залишилась сиротою. Жила в бабусі. Навчалась в Чигиринській середній школі ч.2. У Черкасах закінчила кооперативний технікум. Працювала в Чигиринському державному університеті. Згодом закінчила філологічний факультет Черкаського педінституту. Нині працює вчителькою англійської мови в Київській середній школі ч.83. Л. Паниченко - авторка двох книжок: "Відлуння синьої зорі", що вийшла у В-ві "Український письменник" та "Загадки" - у В-ві "Веселка". Нижче друкуємо зразки її поезій.

ЛЕСІ УКРАЇНЦІ

Сталь і ніжність,
Крига і вогонь —
Все поєдналось в серці поетеси,
Земне тяжіння і високий трон,
Який сягає в саме піднебесся.
Ясновидіння і космічний злет
Тобі, наш мудрий генію від Бога,
З пророчим словом йде в народ поет,
Всевишнім то накреслена дорога.
У хворім тілі — титанічний дух
Й любов надмірна до свого народу,
У час духовних зламів і недуг
Виходить мавка із світлиць природи.
Несе в долонях сяйво доброти
Й кохання чисте те, що не згасає,
Геть всі потвори моря суєти,
"Я в серці маю те, що не вмирає".
Дочка землі, посланниця небес
І матері природи Берегиня,
Ти світ хотіла розбудити ввесь
Вогнем досвітнім, променем прозріння.
Талант безсмертя в генах пророства,
А витік починається із роду,
Земля Волинь воістинно свята,
Коли дає таких жінок народу.

Людмила Паниченко

КОЗАЦЬКА СЛАВА

Козацька слава врешті ожила,
Овіяна легендами, піснями,
І фантастичним розмахом крила
Збудила волю, приспану віками.
Вже важить істину святу
На терезах своїх Феміда,
Крізь лабіринтів темноту
Я бачу сиву постать діда.
Він оповів про ті часи,
Коли Вкраїна не дрімала,
А люд у Господа просив
Душі спасіння, а не сала.
На Січ, на вольницю святу,
Вели синів круті дороги,
Булатна шабля на льоту
Кресала іскри перемоги.
За честь свою, за отчий край
Козак летів у пастку пекла,
Земля зневажена — не рай,
Вже краще смерть, ніж воля мертва.
Кургани в травах височать,
Встає історія з руїни,
Та молочай гірку печать
Відбив на лоні України.

Людмила Паниченко

БОГДАНОВА ГОРА

Гора здіймається над містом
Чолом високим, кам'яним,
Обличчям світлим, урочистим,
А скільки спогадів над ним!
В граніті спить козацька слава
Нащадків гордість вікова,
Чатує в злеті величаво
Богдана грізна булава.
Прадавній свідок — сивий камінь

Гігантом звівся на весь зріст,
Про Богуна, про Наливайка
Сувору правду розповість.
Оберігає сон глибокий
В боях утрачених синів,
Які знайшли в граніті спокій,
Щоб край колись таки розцвів.
Тут кров лилась мого народу,
Палила місто зла орда,
В криниці вої брали воду,
Була бальзамом та вода.
Гора Богданова над містом —
Його історія жива,
В ній б'ється серце променисте,
А з вуст легенда виплива.

Клавдія Фольц

ПИСМЕННИЦЬКА ДОЛЯ НА ЧУЖИНІ

Познайомили мене з редактором одного журналу, а він, почувши моє ім'я та прізвище, запитав:

- То це Ви та пані, що іноді дописуєте до газети?

- Так, - кажу, - це я.

- Чув, чув про Вас, та дещо з Ваших дописів читав. Добре, добре, - хвалив він з солоденькою усмішкою.

- Дякую, дякую, - відповіла я йому в тон, також солоденько. Похвали та компліменти завжди приємно чути.

- Ну, то може Ви й до нашого журналу допишете щось веселенького? - запитав він.

- А чому ж ні, можу і до Вашого журналу дописати. А який у Вас гонорар, тобто, скільки Ви мені за це заплатите? - поцікавилася я.

- Як то "скільки заплатите? - здивувався він. - Ми дописувачам не платимо нічого.

А чому ні? - питаю. - Ви ж іншим платите? Наприклад: за

перевозку та поштову пересилку, за електрику. Друкареві та прибиральниці теж платите?

- Ну, а як же! Звісно, що платимо!

- А чому ж ви авторам не платите?

- Та ж Ви самі знаєте, які ми на еміграції бідні! Лесть кінці з кінцями зводимо! І як ми не будемо платити друкарям та за електрику, та пошту, то ж ми не зможемо існувати. Чи не так?!

- Та так, - погодилась я. - Ну, а як автори припинять дописувати до журналу, то що ж Ви тоді друкуватимете?

- А вони не припинять! - вигукнув він. - Бо то, знаєте, такі гонорові люди, що допишуть куди завгодно, аби лишень своє ім'я надрукованим побачити.

- Воно може й так, але ж одним гонором всякі рахунки не заплатиш і нічого не купиш та й у шлунок, замість їжі, не покладеш.

- А, шановна добродійко, не прибіднюйтесь! Кожен з нас має гріш, запрацьований на інших працях, то до друку можна писати заради любови до рідної мови, так би мовити, до рідного слова. Так Ви от і напишіть для нас щось веселеньке, бо люди люблять посміятися. А Вам від цього буде честь і слава. Не забудете?!

- Ні, не забуду, - пообіцяла я. - З любови до рідного слова та гумору.

На тому ми й розійшлись.

З часом я сповнила свою обіцянку - написала фейлетона і послала в редакцію журналу. Час минав, а я не чула й не бачила, щоб фейлетон був надрукований.

Випадково знов зустрілися з редактором.

- Ну, де ж фейлетон? - питаю. - Чи може не подобався?

- Ні, фейлетон чудовий. Читаючи його в редакції, всі сміялися та хвалили, але..." Він трохи зніяковів, а, опанувавши себе, вигукнув:

- Та ж Ви не передплачуєте нашого журналу, бо ми Вашого прізвища у наших списках не знайшли!

- Ні, - кажу, - сама особисто не передплачую, але передплачую разом із моєю знайомою, прізвище якої і є у ваших списках! Вона читає перша, а я після неї.

- Ну, як Ви не підтримуєте рідне друковане слово, то ми вирішили і Вас не підтримувати і не друкувати Вашого фейлетону.

- О-о, я досить підтримую рідне друковане слово, бо передплачую кілька газет та журналів з інших країн світу. А якщо

я передплачуватиму всі журнали та газети, в які я дописую, то мені не вистачить моєї пенсії. То з чого ж і як я житиму?

- А то вже, шановна добродійко, Ваша власна проблема. А хочете своє ім'я побачити в нашому журналі, то передплатіть повністю, а не хочете, то Ваша справа. От Ви над цим і подумайте.

- А що думати? Думати нема про що, бо ж видно, як на долоні, що у нас з друкованим словом зачароване коло: сам напиши, безкоштовно подай до редакції, сам передплати, сам і читай. Або ще простіше: сам друкуй за власний кошт, всім подаруй і надійся на те, що може хтось колись таки щось прочитає.

Іншого виходу немає.

1990 р.

ТРІШКИ ПРО ПОЕТЕСУ НАТАЛЮ БАКЛАЙ

Наталя Баклай народилась 24 лютого 1958 року в селі Терни, Лубенського району, на Полтавщині. За фахом - бібліотекар. Працювала у краєзнавчому музеї, а тепер — старший інспектор міського ЗАГС'у. Її вірші друкувалися в багатьох газетах та журналах, як "Прапор", "Радянська жінка", у збірникові "Вітрила" - 89 тощо. Звучали її поезії і по обласному та київському радіо. Була також учасницею Республіканської наради молодих літераторів 1989 р. в Києві. Перша збірка "Два береги душі" вийшла в 1993 р. в Полтаві. У 1995 р. вийшла нова збірка "Осяяна Тобою", з яких і беремо нижчеподані поезії. Від квітня 1995 року Наталя Баклай належить до Спілки письменників України.

Наталя Баклай

УКРАЇНСЬКІЙ ЗЕМЛІ

Дощами плакала, сміялася сонцями,
Стікала кров'ю — вишень і синів.
З кривавими ходила ти синцями
Й затягувала рани чебрецями —
Твій хресний шлях неправдою курів.

...А правда — одягалася у свитку,
А правда — озувала "кирзаки",
А правда — не одну сколола литку,
Сапаючи колгоспні буряки.

А в нагороду — вимпели й дипломи,
Та ще на прапорі — медалі й ордени
За те, що в дочок репались долоні,
І не солодкі ночі, а солоні
Несли з полів натруджені сини.

...А славу — за ребро, неначе Байду,
А славу — розтягли на волоски,
А славу — на стерні згубили зайди
Оті, що били люд за колоски.
Чорніла ти чорноземом від горя
Та вишивала квітчаний рушник.
І гладдю шита — вся невольна воля,

І хрестиками — вся хрещата доля,
Й мереживом — мережано твій лик.

Покарана Чорнобилем — покайся!
Покарана Всевишнім — оновись!
Пробач заблудлих, тих, хто відрікався,
Топтав тебе, і з тебе ж насміхався.

Простити їх, земле! І прийми... колись.

Наталя Баклай

ВОРОГАМ

Спасибі, що я маю вас сповна —
Лукавих, злих, солодких і терплячих.
В мою ріку направили човна,
Де добре видно — ви не із ледачих.

Плескають весла-язики брехню.
Б'ють по моїй воді праворуч, зліва.
Не поспішайте. Я не зупиню.
Дай Бог вам сили — я терпіти вмію.

Біднесенькі, — вам важко на душі,
Якщо мене на хвиличку забути.
Я добре знаю — ви не м'якуші,
Раз узялися — значить, горю бути.

Слабесенькі — невчасно почали,
Не знаючи, що я сильніша вдвічі,
Якщо я чую, що у мене ви
Десь за плечима судите й за вічі.

Напружуйте всі м'язи у вузли.
Зі мною бій нерівний, але вартий.
Якщо ж в двобої виграєте ви,
То я поставлю вам горілки квартиру.

Старайтеся, бо сонце припіка,
А вам ще стільки зла переробити.
— Гей, вороги, глядіть, втече ріка,
І що тоді ви будете робити?!

Наталя Баклай

ОДИНОКА

І коси не фарбувала гамою
(Не ховала від людей сивин),
І ходила вже давно не павою,
І спідниць не мала до колін.

А сусідки ревнували ревно,
Дьогтем обливаючи поріг,
А кумасі брехнями, як зерном,
Щедро їй придумували гріх.

А в конторі ляпала щоденно
Головиха, придавивши жир,
Ще й божилась на портрет вождевий,
Що, їй-Богу, ходить бригадир.

І у церкві "праведниці вірні",
Не злякавшись, хто їх причаща,
Прихиливши голови покірні,
Шепотіли: "Батюшка вчаща..."

Обливали соромом, травили,
Били вікна і пускали дим,
А вона сміялась й говорила:
"Ще із міста їздить не один..."

Врешті, всі здалися і притихли,
Врешті, всім обридло воювать,
Як зайшло до неї в хату лихо,
Та й зосталось довго гостювать.

Смерть підкралась якось непомітно,
Підкосила стан іще тугий.
І взялась розпитувати хитро:
"Як згуляла вік свій молодий?"

Пригадай своє любовне небо,
Бо у землю скоро понесуть.
Це в селі жінки зітхнуть без тебе —
Чоловіків всіх залишиш тут..."

...Й попливли думки за течією,
І призналась вперше на віку:
"Не була я зроду нічиєю —
Понесуть мене в дівках таку..."

Антон Рибіцький

МІЙ ШЛЯХ ДО ТЕАТРУ

Народився я в місті Кам'янець-Подільському 30 грудня 1921 року в родині службовця. Цей мальовничий куток України невесело мені усміхнувся. На другому місяці мого життя відійшла у вічність моя мама, і я лишився сиротою. Дитинство було важке, але жити судилося... Любив театральне мистецтво з дитячих літ, уже в перших класах початкової школи брав участь у шкільному хорі та деклямаціях. Навчаючись у повній середній школі, я вже серйозно вийшов на сцену. З учительського та учнівського колективу організувався драматичний гурток, у якому я взяв активну участь. Було поставлено ряд п'єс. Драму "Дай серцю волю, заведе в неволю" Марка Кропивницького. У ній я дебютував у ролі Семена. А в п'єсі "Хоть з мосту в воду головою" Марка Кропивницького грав ролю Закрутька. У п'єсі "Глитай або ж павук" І. К. Карпенка-Карого виступав у ролі Андрія, а в п'єсі "Безталанна" того ж автора — у ролі Гната. Виконував ролю Назара в п'єсі Тараса Шевченка "Назар Стодоля". З цими п'єсами шкільний драмгурток часто виїжджав з виставами на села.

По закінченні повної середньої школи в 1940 році я поступив у театральне училище, у якому навчання припинилося з вибухом війни 1941 року.

1945 року в м. Ганновері, в Німеччині, актори театру імени М. К.

Садовського організували театральну студію, яку я закінчив 1948 року. За той час було поставлено немало п'єс, у яких я брав участь. Грав ролю Семена в п'єсі "Хмара" О. Л. Суходольського, ролю Золотницького в п'єсі "Степовий гість" Б. Грінченка, Гната в "Безталанній" І. К. Карпенка-Карого, Золотілова в "Живих покійниках" Конеч-Лисенка, Вагнера в "Казці старого млина"

*Сцена з твору Г. Квітки-Основ'яненка
"Сватання на Гончарівці". Співачка
Євгенія Павловська в ролі Уляни.
Артист А. Рибіцький в ролі Олексія.
Мельборт 1955 р.*

С.Черкасенка, Бобкіна в “Перистій корові” А. Чужиніна, старшини Мироновича в п’єсі “По ревізії” М. Кропивницького.

Після 1955 року в м. Мельборні, в Австралії, зустрівся я з корифеєю української сцени М. Малиш-Федорець (Мартинюк), яка на той час вже організувала театр і провадила режисуру. Після короткої розмови М. Малиш-Федорець запросила мене до свого колективу. Я дуже зрадів, бо для мене це був ще один плюс - школа М.К.Садовського.

З М. Малиш-Федорець була поставлена комедія “Сватання на Гончарівці” Г. Квітки-Основ’яненка. У ній я виконав роль Олексія. Вистава йшла декілька разів з великим успіхом. Майже готова була драма М.Кропивницького “Дай серцю волю, заведе в неволю”, у якій я був у ролі Микити. На жаль, з причини від’їзду М. Малиш-Федорець до м. Сіднею, вистава не відбулася.

Після цього я перейшов до театру ім. Леся Курбаса, де в той час провадив режисуру С. Залецький, а згодом - до театру ім. В. Лисенка, у якому мистецьким керівником був М. Кліоновський, а ще пізніше - до театру “Червоні маки”, де режисером був Я. Гевко, а я його заступником.

За цей період було поставлено ряд вистав, концертів та фрагментів: “Пошилися у дурні” М. Кропивницького (я грав роль Антона), “На хвилях кохання” С. Гаврилюка (я виступав у ролі Валерія), “Ідемо до

Сцена з вистави п’єси Гр. Квітки - Основ’яненка “Сватання на Гончарівці”. У ролі. Уляни співачка Євгенія Павловська. В ролі Олексія артист Антін Рибіцький, артист Іван Мартинюк - в ролі Стецька. Мельборн, 1955 р.

Румбурау" В. Волосянського (я виконував роль Болванкевича),
"Ваші знайомі" М. Діма (мені припала роль Максима Вовка).

Після відходу в потойбічний світ М. Малиш-Федорець, С. Залеського, М. Кліоновського та Я.Гевка постало Мистецьке Об'єднання Вікторії, відоме під аббревіатурою МОВ, де мене було обрано на режисера драматичної секції.

Нині за станом здоров'я я від театру відійшов. Так закінчився мій короткий театральний шлях від Кам'янець-Подільського до Мельборну в Австралії.

9 червня 1995 року.

Віталій Крикуненко
Михайлові Угріну -
ГАЛИЧАНИНОВІ З КАМЧАТКИ

Спасенний буде той, чий дух не згине
Удалині від прадідівських нив,
Хто серце, мов окраєць України,
В собі не зчерствив і не розкришив.
Хто рідне слово, зеренце калини,
Проніс аж ген до хінських берегів
І там прийнявся у Зеленім кліні,
Щоб український корінь не зотлів.
В мордовських нетрях, у
колимській глині -
Відтятий корінь, витоптаний знак...
Спасенний буде той, чиї могили
В світах стоять високі, як маяк.
Від Соловецьких ям до Сахаліну
Підземний стогін, мученицький схрон.
В ґрунтах тамтешніх видко Україну:
За ешелоном глибне ешелон.
За покоління глибне
У землю ту, холодну, ніби лід.
О, Сірий клине. О, Зелений клине.
Пощо клинцюють український рід?!
Пощо ховаєм слово солов'їне,
Пощо втрачаєм зерня золоте?
Спасенний буде той, чий дух не гине
В розсіяннях, в Росіях і будь-де.

Л. А. ОЗЕРОВУ

Україна прийшла і вклонилась.
І сказала: Я - мати твоя.
Як без мене ти, синоньку, виріс.
Як без тебе не вимерла я?
На розпутті постіймо. Побудьмо
Біля тих тополиних розп'ять,
Де Голгофа навік - у майбутнім,
Де минуле - проваллям з-під п'ят.

КОБЗАРЕВІ ВАСИЛЕВІ ЖДАНКІНУ

Не мовчи, заречись не мовчати,
Як обніме всіх нас німота.
І до вуст піднесуть дві печаті:
Перша - хлібна, а ще - золота.
Буде так, що ні ріски у роті.
Буде так, що під ребра - мечі.
Буде згода мовчазна в народі.
Але ти не мовчи, не мовчи.
Скажуть нам: "Ви своє одспівали.
Вже із гаю не чути й сичів..."
Перебендя куняє оспалий.
Тільки ти не засни, не змовчи.
Будуть ставити крапки свинцеві
Після зречених страчених слів.
І дядьки безвідмовні місцеві
Поховають їх в лоні полів.
У безмов'ї та в тім безголов'ї,
Що з нічого прийшло і ні з чим,
Перегуками слова та крові
Не мовчи, не мовчи, не мовчи.

Віталій Крикуненко-поет, літературознавець. Автор кількох збірок. Пише українською й російською мовами. Дослідник творчості українських письменників на Кубані. Дорадник консула України в Москві.

Генрі Ловсон
(переклав Ст. Радіон)

ПЕС З ПАТРОНОМ

Дайв Реган, Джім Бентлі й Анді Пайдж спускалися в шахту в Стоні Крик у пошуках багатого покладу кварцу. Кварц, правдоподібно, був десь недалеко. Те місце було відоме на багаті поклади кварцу. Лише було питання: був він десять чи сто футів під землею і в якому напрямку від копальні.

Вони наткнулися на якусь тверду скелю й воду, яку мусіли безперестанку випомповувати. Для зриву вони вживали звичайний вибуховий патрон і запальний шнур. Вони робили вибуховий патрон з міцного брезенту або полотна. Робили кишку чи гільзу до патрона, зав'язували з другого кінця, і патрон був готовий. Патрон занурювали в розтоплений товщ, щоб був непромокальним. Висвердлювали діру в скелі, висушували діру, скільки можна було, вставляли в діру патрон й трохи сухого порошу, запихали ватой і забивали діру глиною та шматочками цегли. Потім запалювали запальний шнур, швидко виходили з ями й ждали.

Звичайно, кінчалось тим, що по зриві яма на дні шахти була пошкоджена з розкиданим камінням навколо.

У річці було багато всякої риби. Хлопці, всі три, любили їсти рибу. А ловлею риби займалися лише два: Анді й Дайв. Вони обидва любили рибалчити. А Анді міг годинами сидіти над водою і ждати, поки щось клювало, ну, скажімо, як це було, що двадцять хвилин.

М'ясар охоче завжди замінював їм рибу на м'ясо, коли вони наловлювали більше риби, ніж самі могли з'їсти. Але тепер була зима й риба не брала. Проте вони не були без риби. Річечка була мілка, а побіч неї було багато великих і малих ям з болотяно-брудною водою. З малих ям вони виливали всю воду й забирали всю рибу. Або бовтали грязь у великих ямах, поки риба підходила на поверхню води. Там було багато безлускої риби з колючками, як вусиками в ката. Ту рибу в мутній воді було небезпечно ловити голими руками.

- Як наколешся, тоді будеш знати, - сказав Дайв. А Анді не звернув на те уваги. Він зняв черевики, закахав колоші й пішов у яму каламутити воду. Та раптом він заверещав і вискочив з води. А Дайв, гортаючи в воді рукою, наколовся так, що рамія йому опухло й почало боліти плече, а відтак і шлунок. Іншим разом мав

від того болі, як болів зуб - дві ночі не міг спати.

- Чому не оглушити рибу в великій ямі патроном? - подумав він і мовив до Анді: - Я спробую.

Анді те підхопив і склав плян, як те виконати. Він звичайно здійснював те, що задумував Дайв, якщо те було можливим. Якщо так, то він брав на себе вину за невдачу або, жаргуючи, підсміхався.

Анді Пайдж зробив патрона десь три рази більшого від того, який уживалося до скель. Джім Бентлі мовив, що таким патроном можна зірвати дно річки. Анді робив цього патрона трохи не так, як усі інші. Він пошив з міцного брезенту грубу кишку, наповнив її порохом, глибоко, в середину пороху вставив шестифутової довжини запального шнура й зав'язав кишку батоном. Він думав затопити патрона в воду з прив'язаним поплавком до другого кінця затопленого шнура для запалювання.

Анді занурив кишкуватого патрона в розтоплений віск, а Дайв піддав думку: - Патрона лишити на деякий час у воді, не запалюючи одразу після укинення у воду, щоб сполохана риба заспокоїлась та закружляла навколо патрона знову. Тому треба міцно просочити воском патрона, для певности, що не промокне патрон у воді.

За порадою Дайва, Анді обмотав патрона пасом з моряцького брезенту, якого вони вживали на торби для води. На верх того наклеїв твердий коричнявий картоновий папір для збільшення сили вибуху. Він висушив картон на сонці, обшив подвійним брезентом і обмотав цілого патрона міцною рибацькою ливкою. Пляни Дайва були докладні, але Анді часто робив так, що з того нічого не виходило. Проте, цим разом йому вдалося зробити патрона солідно, як сильну бомбу. Але Анді й Дайв хотіли, щоб патрон був ще ліпшим. Анді обшив патрона ще одним брезентом, занурив у розтоплений товщ, потім обв'язав знову цілого патрона дротом з плоту. Занурив знову в жир і обережно поставив біля стовпчика намету, обмотавши легенько запального шнура навколо патрона. І пішов до таборового вогню, щоб подивитися, чи картопля зварилася у бляшанці, та підсмажити котлетів на обід. Дайв і Джім того дня були зайняті пошуками кварцу в копальні.

Вони мали чорного великого гончого пса. Великий дурень чотириногий завжди лизався до всіх, махаючи своїм замашистим хвостом, ніби скотарським батоном, по їх ногах. Майже завжди червонів його широко роззявлений, зідіотілий рот, з слинявою усмішкою, як виразом гордошів за свою власну дурноту. Йому здавалося, що життя, світ, його двоногі майти* й його власний

інстинкт є великим дотепом. Він приносив зі смітника все, що Анді викидав туди. Він тягнув з води кожного з тих, що пішов поплавати. Він скакав у воду за ними, хапав ротом за руку й тягнув до берега, драпаючи їх голі тіла лапами. Вони любили його за добросердечність і дурноту. Але коли бажали свobodно покупатися, то мусіли пса прив'язати в таборі.

Як Анді робив патрона, собака дивився з великою цікавістю і дуже старався помагати йому, перешкоджаючи тим.

Перед полуднем Анді хотів іти до шахти, щоб побачити, що поробляє Дайв і Джім. Але, побачивши, що вони йдуть, він зайнявся обідом. Поставив на вогонь повну пательню баранячих котлетів. Анді був куховаром на сьогодні. Дайв і Джім стояли спинами до вогню, так як завжди роблять бушмени, дожидаючи, поки обід звариться. Гончий пес, ніби шукаючи чогось, обнюхував навколо.

Анді далі був зайнятий у думках патроном. Йому впала в очі блискуча керосинна банька, що поблискувала в буші, яку хтось туди колись викинув по зужиттю на патрона. Й прийшло йому на думку вложити патрона в ту баньку, насипати повно глини та каміння для збільшення вибухової сили й пустити те все в воду. Приглянувшись ліпше, Анді побачив, що в банці була лійкувата шийка для вигіднішого виливання патоки. Й те навело його на думку, що банька сама була б дуже гілзою для патрона. Насипати туди порошу, вставити запальника крізь шийку, закоркувати та залити бджолячим воском, і вже був би патрон куди тобі.

Анді хотів те сказати Дайвові, коли Дайв, глянувши в бік пательні, раптово кинувся бігти туди. Потім вияснилось, він думав, що міцний шум пательні може бути наслідком того, що може котлети горять. Джім Бентлі, глянувши туди, кинувся бігти за Дайвом. Анді стояв, як укопаний, дивлячись на втікаючих.

— Втікай, Анді, втікай! — вони гукнули назад до нього.

— Втікай! Глянь назад ти, дурню!

Анді помалу обернувся, поглянув, а там зараз за ним був гончий пес, міцно тримаючи патрона в широко розкритому роті, з найдурніше вищіренними зубами. Але то ще не було все. Пес ішов навколо вогню, підходив до Анді і тягнув кінець запальника по палаючих дровах, крізь полум'я. Запальний шнур сильно сичав і пихкав. Анді кинувся до запальника, відрізав кінець, а запальник далі сичав і пихкав.

Анді зірвався бігти. Він щосили погнався услід за Дайвом і

Джімом, а пес навздогін за Анді. Дайв і Джім були спритними до бігу. А на коротку віддаль Джім був неперевершеним. Анді хоч був повільний і тяжкий, зате мав силу й витривалість до бігу на довшу віддаль.

Пес на бігу скакав і гасав навколо Анді, як коло товариша, якого зустрів по довгій розлуці, бажаючи побавитись з двоногим товаришем. Дайв і Джім безконечно вигукували:

— Не біжи за нами! Не біжи за нами, рябий дурню!

Але Анді, не звертаючи уваги на їх вигуки, біг далі за ними.

Вони власне не знали, так само як і пес, чого вони один за одним бігли та й бігли. Дайв тримався Джімового сліду й поворотів. Анді за Дайвом, а пес, кружляючи навколо Анді, вимахував палаючим запальником на всі боки. А запальник сичав і випихував дим.

Джім гукнув до Дайва, щоб не біг за ним, Дайв гукнув на Анді, щоб біг в іншому напрямку, щоб розбігтися, а Анді гукнув на пса, щоб ішов додому. Тоді Анді вдарився келепом по лобі й хотів на бігу штовхнути пса ногою. Але собака відскочив. Він ухопив кілька патики і каменів, кинув ними на пса й далі в ноги.

Гончий пес, побачивши, що Анді може його вдарити, кинувся навздогін за Дайвом. Дайв знав, що ще не час для запалення патрона, кинувся на пса, вхопив пса, вхопив його за хвоста й щосили крутнув ним навколо. Псові патрон вилетів з рота, й Дайв якнайдалше відкинув патрона. Пес же негайно кинувся за патроном й приніс назад. Дайв розкричався на пса. А пес, побачивши, що Дайв розсердився, кинув його й погнався за Джімом. Джім був далеко спереду, але, як побачив, що пес наближається до нього, скочив на молоде дерево й поліз угору, як дикий медведик.

То було молоде дерево, й Джім не міг вилізти вище, ніж на десять-дванадцять футів від землі. Пес поклав патрона під молоде дерево обережно, як мале щеня, і почав скакати, гасати та завзято гавкати навколо дерева на Джіма. Великий пестун, пес думав, що то все було жартами з ним - він собі нічого з того не робив - то Джім затіяв жарт, - думав пес - виліз на дерево для дурійки. Запальник видно горів швидко. Джім підліз вище, молоде дерево зігнулось і зломилось. Джім спустився на ноги й побіг. А пес ухопив патрона та за ним. Те все сталось за коротенький час.

Джім забіг з десять футів у якийсь отвір копальні. Там упав на м'яке болото й почувся безпечним. Пес став на краю ями й вищірив кепкувато зуби та думав, чи не добре було б кинути патрона вниз до Джіма.

— Іди геть, Томі, — сказав ледве чутно Джім, — іди геть!

Дайв був єдиним, кого пес ще не згубив з очей. Анді впав за колоду ницьма, чомусь пригадав образ з російсько-турецької війни, де турки лежали ницьма (ніби зі стиду) навколо новоприбулої гармати.

На головній дорозі, недалеко шахти, над річкою була мала корчма. В ній на веранді й у середині бару було багато бушменів. Дайв убіг у корчму, стукнувши двері за собою.

— Мій пес, — сказав він на здивований погляд корчмаря, — гончий пес, має патрона в роті з запаленим запальником.

Гончий пес, побачивши, що фронтові двері замкнені, кинувся навколо бару до заднього входу. Він став там усміхнений у дверях, що вели в коридор з горіючим запальником патрона. Корчмар і Дайв повибігали з бару, а Томі лашився то біля корчмаря, то біля Дайва, щоб заприятелювати також і з корчмарем.

Бушмени побігли за ріг корчми. А деякі замкнулися у конюшню. Біля бару була хата з дощок, а кухня й пральня з хвилястої бляхи. У пральні було кілька прачок. Дайв і корчмар ускочили туди й зачинили двері. Корчмар проклинав Дайва, лаяв його й називав яким тільки не хоч дурнем, питаючи, чого він сюди прибіг.

Гончий пес поміж стовпчиками фундаменту хати проліз під кухню. У кухні були люди й, на щастя їм, під кухнею вилежувався у брудах приблудний, жовтий, злющий пес для догляду худоби, якого сусіди вже роками хотіли застрелити, або отруїти, бо він вічно ганявся за поживою у сусідніх фармах. Томі, побачивши його, злякався. Він уже був у перепалках з таким псом, тому вискочив якнайшвидше на подвір'я і погнався, не випускаючи з рота патрона. На півдорозі до плоту, серед подвір'я, жовтий пес догнав Тома й укусив його. Томі заскавучав, кинув патрон й щосили погнався до бушу. А жовтий пес за ним навздогін, аж до плоту фарми. Потім завернувся і побіг побачити, що Томі покинув.

Зі всіх сторін, з-за рогу й з-під хати, назбігалось десь тузень собак: тонкі, злодійкуваті, кровожерні, мішанці овечо-худоблячої раси, чорні й жовті собачі виродки; він крадькома підскакує до тебе потемки, тихо гавкне, вгризе закаблука, налякає трохи й зникне безслідно. Вони всі трималися оподалі від жовтого поганця. Бо коли він знаходив щось таке, що можна було б з'їсти, то небезпечно було бути близько нього. Він обнюхав два рази патрон й чмихав. Потім обережно почав нюхати третій раз.

Порох був свіжий, вибуховий. Дайв його недавно одержав із

Сіднею, і патрон був надзвичайно добре зроблений. Анді все, що робив, робив старанно, з упертістю, мав сприт до того, як моряк до голки, нитки, полотна й линви.

Бушмени кажуть, як патрон зірвався, то кухня то підіймалась, то сідала на стовпчиках. А як дим і порох землі розійшовся, то рештки з жовтого пса лежали по-під штахетами плоту подвір'я. Багато осідланих коней, що були навколо веранди прив'язані, бігли галопом дорогою з порваними поводками, лишаючи за собою хмари пороху. А навколо з кожного місця, з чагарників вибіхували собаки. Два пси з переляку побігли до місця свого народження за тридцять миль. Добігли туди тієї самої ночі й лишилися там. А решта собак аж увечорі верталися крадькома, обережно назад розвідуватись.

Один з них пробував підповзти, а більшість підсмадених поглядали з острахом здалека. А малий пес з хвостиком, що стирчав, що мав привычку ходити на одній нозі, тішився, що невживана нога роками стала в пригоді для утікання. Після того старий, одноокий, худорлявий пес, що крутився роками біля корчми, не зносив навіть запаху рушниці, коли чистилось її по вистрілі. Він власне був другий з черги по жовтому собаці, що так дуже хотів обнюхати патрон.

Півгодини, а може й довше після того вибуху зібралося багато бушменів навколо стайні. Вони присідали, горбилися або качалися на землі, потихеньку сміялися. У хаті були дві білі й дві схрещені з білими гістерички. Вони безладно бігали кружком з черпаками для холодної води. Корчмар держав міцно свою жінку й просив, щоб перестала хлипати:

— Перестань, прошу тебе, Маріє!

Коли всі заспокоїлись, Дайв перепросив кожного й пішов назад до табору. А дурний, мішаної породи, гончий пес Томі, що вже все зробив, кружляв навколо Дайва, облизувався, махав хвостом по своїх ногах і ступав з ноги на ногу, довго, розгонисто сміявся, подружньому, з задоволенням, що жарт так чудово закінчився.

Анді добре прив'язав пса й підсмажував трохи більше котлетів. У той час Дайв пішов допомогти Джімові вилізти з копальні.

І найголовніше з того, чому роками після того, цибатий бушмен, що був легкоробом, проїжджаючи попри табір Дайва, вигукував лінивим протяжним голосом крізь ніс:

— Галло, Дайв! Як там риба? Ловиться?

* майти (австр.) - товариші

ОЛЕНА СУХАЧОВА

Олена Сухачова-Дехтерук

Народилась 31-го січня 1966 р. в с. Заозір'я Зарічненського р-ну на Рівненщині, Україна. Писати вірші почала з 10 років. Друкувалася в рівненській молодняцькій газеті "Зміна" і в ж. "Жовтень". З 1986 року живе на Кубані, в Краснодарі. У 1993 р. закінчила Краснодарську академію культури. Працює головним редактором газети "Киноекран Кубани". Друкується в кубанських журналах та газетах. Найбільшим щастям для себе вважає очима чистими дивитися на світ.

***

Лашиться Перелесник,
Несе на крилах знов
Засніжену мою весну
І гірку мою любов...

Бався маленька Мавко
Віршиками вночі,
Об вогняну забавку
Серце не обпечи.

Манить весняне сонце,
Мчить по траві лошам,
Осінь розвіє сон цей...
І облетить душа.

Все, що чарує зранку,
Смутком вночі бере.
Буде боліти, Мавко,
Гілля нагих дерев.

Не припадай вустами,
Бо за вогнисту мить
Вистудить душу в камінь
"Той, що в скалі сидить".

Бався собі в забавку,
Пий весняний розмай.
Люди не щирі, Мавко,
Людам не довіряй!

***

У розмові гнучкий, незалежний,
Неприступний, підкреслено зимний,

Ти зі мною такий обережний,
Як рука, що збирає ожини.

Я ж усмішку свою сховаю,
Я ж уперто - таки не здаюся.

Бо рука, що ожини зриває,
Хай там що, а вколотися мусить...
м. Краснодар, Кубань

***

Живемо у таку складну епоху,
В непевні самовпевнені роки,
Коли одні рушають на голгофу,
А інші заробляють срібняки.

А середина: о тяжка дволикість! -
Сам Янус нам позаздрити би міг...
І де мізерія, а де великість,
Покаже лиш часу полинний біг...

Зої КоГУТ - 70

Зоя Когут

ЯКБИ...

Почалось це все з невинної завваги, що вийшла нова книжка Павла Штуки. Ну що ж, вийшла так вийшла... Ми всі знали Павла, його приховані комплекси, його приховані амбіції і його, деколи надокучливе, всезнайство. Та чи ж винувата людина за наділені небом прикмети?.. А поява нової книжки не є в сьогоднішньому світі обов'язково ознакою надміру талановитості, бо ж появляється такий новотвір за власні гроші самого автора... І на цьому, можливо, зацікавлення Павлом Штукою закінчилося б, якби не попала комусь в руки книжка з біографічними нотатками про "визначних" діячів культури української діаспори. В ній ім'я і прізвище Павла Штуки фігурувало на трьох сторінках мілкого шрифту, і ми раптом довідались, що без людини, яку ми знали на протязі півстоліття, не

було б на еміграції ні громад, ні літературних творів, ні культурного життя, ні... Одно слово - не було б нічого. Та й чи лише на еміграції? У читача виникала думка, що без цієї надзвичайно талановитої, унікально мудрої і працьовитої людини хто знає, чи продовжувалось би культурне життя і в нашій неньці-Україні.

- Ви читали про Павла Штуку? От чудо! Коли ж він встиг ще до війни в Київському театрі виступати?

- А за що йому тут Шевченківську медаль вручили?

- І хто вручав?

- Не хвилюйтесь! Шевченківську медалю навіть мені пропонували: 50 долярів коштувала маленька, наче б то золота, а 25 - величенька, наче б то позолочена. А в грамоті я сам мав лише ще своє ім'я і прізвище вписати. Та не схотів, якось не випадало...

- От бачите - вам не випадало, а Павлові - випадало. Тепер його цілий світ знатиме, а вас - ні!

- Але як він міг подати, що тут культурне життя заснував?

- І хор?

- І в опері співав?

- Та ще й komponував?

- І на фортеп'яно грав?

- Уявіть собі: Павло на фортеп'яно!... Та ж він і нот читати не вмів!..

- Вже вмів! Навчився!

Найбільше хвилювалась пані Калина. Переконана в своїх музикальних співучих і поетичних здібностях, вона не могла стерпіти, щоб хтось інший зазіхав на її першість в цих ділянках. Ніколи не прочитавши мудрих слів чудового композитора і поета Олександра Білаша, що: "самому писати слова поезії, самому komponувати до них музику та ще й самому виконувати - це нескромно", вона з однаковою самопевністю і писала, і komponувала, і виконувала... Отже, в творчому піднесенні, не гаючи часу, написала довжезний вірш, загуляючи повторенням банальностей - брак такту й тонкої іронії. Вірш помістили в часописі, але тому, що тепер українська еміграція, яка ці газети ще передплачує, видимо недобачає, або збайдужіла, вірш не викликав очікуваних емоцій.

Ніде більше жадних поправок до біографії Павла Штуки не появилось, і справа на тому могла б закінчитися, якби... Знову оте "якби". Якби Україна, ставши наче б то "вільною", не дала змоги всім бідним емігрантам, чи, як їх домашні брати ніжно називають, "загубленим дітям однієї матері", їхати до рідної землі. А що рідна земля знаходиться в дуже важкому економічному становищі, то й

кожний долар, привезений з діаспори, їй потрібен.

І так поїхали в Україну цілі ватаги щасливих “залишків війни”. Одні їхали, щоб тугу втихомирити, другі - щоб рідних побачити, треті, щоб себе показати, а наш, досить ще стрункий, Павло Штука - щоб ошасливити свій край і продемонструвати всім важливість власної особи.

Його прийняли гостинно, ми ж знано-гостинний нарід. А коли він підсилював свою вагомість ще й релятивно щедрими пожертвами на друкарські цілі - преса почала уділяти його відвідинам належне місце в часописах. Люди, які отримували ці часописи з України, дивувалися:

- Чи ви чули? Павло Штука виступав на зборах письменників...
- Його навіть почесним головою десь там зробили...
- І меценатом...
- Він на якийся конкурс мав 100 доларів дати...
- І на театр 100...
- Читали, що він на концерті співатиме? І то у Львові!..
- Та ж його слухати не можна... Скрипить, як...
- То нам не подобається, а Україна - слухає!
- Чи ж вона слух загубила?
- Скорше на долари виміняла... Як все міняє...
- Ви вірш його читали? Хоч я поїхав на чужину,
Я все боровсь за Україну!..

Павло Штука боровсь!.. Невже хтось йому вірить?..

Чи вірить, чи ні - лишилось загадкою. Але фактом було те, що про нашого Павла, який ще на кораблі до Австралії не був певний, чи приписатись до “русских”, чи до поляків, заговорили в кількох часописах України. Описували з захопленням його заслуги перед народом, його безкорисну посвяту, його багатосторонні таланти і всесторонню обізнаність. Наш тупенький Павло, який ще недавно казав “хвилософія”, думаючи мабуть, що це якийсь рід “хвасолі” - став глибокомислячою людиною та ще й до того співаком і композитором...

Пані Калина тепер вже не лише хвилювалася, вона була глибоко обурена! Всі знали, що це ВОНА була всесторонньо обдарованою, а хто чув колись щось про Павла Штуку?..

І знову довгий вірш з грубенькими епітетами пішов до часопису. І знову не було очікуваної реакції. Що гірше - дехто навіть почав задумуватись, чи не недооцінювала еміграція цієї пересічної

людини, як недооцінює вона загально всіх?

Кільканадцять дописів пані Калини до часописів України, з докладними докорами, заввагами про її особисті вартості і її погляди на пана Штуку - також не допомогли, похвальні статті про успіхи та добродійні вчинки нашого Павла не зупинялися.

Ми на початках дивувалися. Потім - посміхалися. Але тому, що потреби нових пломб, направа клапанів серця або артритичні болі були для нас більш важливими, особа Павла Штуки перестала занадто цікавити його знайомих. Хіба деколи "під церквою" ще хтось з усмішкою згадав про його самохвальство й посилену імагінацію і перейшов знову до інших тем. Сам він перебував часто в Україні, а коли приїжджав назад, то мало де показувався. Може тому, що соромився, а може відчував, що люди соромились за нього.

Не пригадую вже, хто перший приніс вістку про несподівану смерть Павла. Здається, його сусід Коницький. Вмер наш Павло від удару серця, і знайшли його в садку, біля яблуні. Похоронили його на українській частині соборного цвинтаря і тому, що він не мав родини - сестрицтво приготувало поминальну трапезу.

Кому він залишив хату і маєток - ніхто не знав, а якщо й знав, то не я. В кожному разі, для всіх було великою несподіванкою, коли, півроку по смерті Павла, приїжджий з України Коницький оповів, що в невеличкому містечку, звідки Павло походив, будують йому пам'ятник. —Який пам'ятник? За що?.. Чому?..

За деякий час Коницький отримав з обласного міста навеличкий часопис на поганому папері, де, під фотографією пам'ятника з невиразним погруддям нашого Павла Штуки, містилася довжезна стаття з заголовком: "Павлові Штуці - за безкорисну працю на чужині для України" Стаття, в якій перелічилися всі "заслуги" покійного, кінчалася словами:

"Нехай наші діти і внуки, що приходитимуть вклонитися цьому гідному синові української землі, пам'ятають його ім'я на віки вічні!"

І стало неймовірно сумно, не від читання статті, а від думки: куди котиться наша бідна Україна? Не досить, що її власні сини продають свою совість, продають її мову і її майбутність - вони готові вже знову обманювати свої власні легковірні покоління! Це ж так легко!..

І пригадалися їдкі слова пані Калини:

— Цікаво, кому і скільки заплатив Павло Штука за свій власний пам'ятник?..

Анатолій Бортняк

КАРТОПЛЯ НА СІЧІ

*І на Січі мудрий німець
Картопельку садить...*

Т. Шевченко

Тут садить картоплю давно вже не німець,
а порають наші таки земляки,
на остріві вічної слави-ріки.
Вклонімося, люди, й неслави жахнімось.

Кусаючи марно бетонні вудила,
і стогне й реве у безсилі Дніпро.
Картопля, що цар нам підкинув - Петро,
підступне коріння глибоко пустила.

Земляцтво, собі подивися у вічі!
На душах козацьких, безмертних кістках,
На совісті нашої, підбитій, мов птах,
картопля росте-проростає на Січі.

Уже відцвіло, аж відбризкало кров'ю.
Уже картоплини шкварчать на вогні...
Ну, як вам смакує, нащадки німі,
картопля в мундирах петровського крою?..

Анатолій Бортняк

ЗАПОВІТ СВОЇМ ДІТЯМ

*"Благословить дітей своїх
Тверди ми руками."*

Т. Шевченко

Перед тим, як у п'їтьму безкраю
відійти, де привиди німі,
рідну мову вам заповідаю,
інше все надбаєте самі.

Це, по суті, спадщина єдина.
Нею вам освячую уста.
В ній добро, і віра, й батьківщина.
Решта все-житейська суєта.

Хай "багатий спадок"... - підворіттям
крадьковитий насміх прошмигне, -
діти, стачить вам і вашим дітям,
щоб життя продовжити земне.

Це мій посаг на добро, на згоду
(як не встигну, то заздалегідь).
А без мови нашого народу
не благословляю - не любіть.

Занесіть у список поминальний
мій завіт, коли в піймуду піду,
що страшніш, як злочин кримінальний, -
рідне слово знищити в роду.

Кровну душу викинути з серця -
це, кохані діти, смертний гріх.
Кожна інша мова відсахнеться,
не допустить до глибин своїх.

Перед тим, як з пекла, а чи з раю
долунає виклик: "Час наспів!",
сотні тисяч вам заповідаю
неповторних українських слів.

Анатолій Бориняк - поет, лауреат премії ім. В. Сосюри (за лірику), ім. О. Копиленка (за вірші для дітей), ім. Ст. Руданського, ім. Олійника (за сатиру й гумор). Ці нагороди дістав уже після 1985 року. Автор видав близько 20 збірок. Народився 27 квітня 1938 року на Вінничині, закінчив філологічний факультет Одеського університету (1960 р.). Працював на редакційній роботі в редакціях газет, на телебаченні, в радіомовленні. Тепер редагує мовну та гумористичну сторінку в газеті "Вінницькі вісті". Свої поезії друкував у багатьох обласних та центральних газетах та журналах. Тут подаємо зразок його поетичної творчості.

Людмила Онішко

НАМ НАЛЕЖИТЬ СВІТ

(Моєму чоловікові на спомин)

Пам'ятаєш клен зелений
І вишневий цвіт?
Як ми мріяли з тобою:
“Нам належить світ”.

Пам'ятаєш в полі жито,
Волошки цвітуть,
А на ранок — потяг, сльози:
“Будь щаслива путь”.

А тепер у нас на скронях
Теж вишневий цвіт,
І обоє ми з тобою
Перейшли ввесь світ.

Ці ляльки виготовила Людмила Онішко

Жито наше зелененьке
Вже другії жнуть,
А з тобою ми чекаєм
На останню путь.

23.9.1969 року, м. Аделаїда, ПА.

Ляльки виготовила Людмила Онішко

о. Сергій Онішко

ТИ МОЯ СТРАДНИЦЯ

(Присвячую хворій дружині Л.П.)

Ти моя страдниця, сива голубонько,
Мучить хвороба тебе без кінця.
Личко біленьке й рожевії губоньки
Гаснуть, мов світ каганця.

Другий вже рік ти тяжко хворієш,
Скільки разів забирали в шпиталь?
Муки тяжкої терпіть ти умієш,
Та часом приходять і сльози, і жаль.

Ти плачеш за вік свій прожитий,
Тернисту дорогу життя.
Чимало роботи ще треба б скінчити,
Та шлях добіга до кінця.

Ти вік працювала для щастя народу:
Для школи, громади і церкви Христа.
Тепер похилилась, мов квітка в негоду,
Хвороба твоя — не проста.

Дивлюся на тебе і муки твої,
І жаль огорта мою душу.
Не можу спинити я сльози свої
І горе твоє оплакати мушу.

Вік прожили ми щасливо у згоді,
Ближчого дурга в житті я не мав.
Разом ішли ми у кожному поході,
З вірного шляху ніхто не звертав.

Ось чому тяжко мені переносить
Горе твоє і твій жаль.
Ось підїжджа амбуланс, і попросять
Знову тебе у шпиталь.

Будь же здорова, вертайся додому,
До нашої рідної хати.
Тяжко без тебе лишатись самому,
Краще удвох вікувати.

10.8.1994 року

м. Канберра, А.С.Т.

ОТЕЦЬ СЕРГІЙ ОНІШКО

Сергій Афанасійович Онішко народився на Полтавщині. За фахом учитель української мови й літератури. Вчителював по селах Наддніпрянщини аж до початку війни. На еміграції був учителем Рідних шкіл по таборах, де жили українці. Прибувши до Австралії, також вчителював та був викладачем у Школі Українознавства. Постійний працівник на культурно-освітній ниві.

Був головою української громади, директором Рідної школи, секретарем мовно-літературного гуртка тощо. А переїхавши до Канберри, організував Школу гри на бандурі ім. М. Лисенка, де був її адміністратором і студентом. Брав участь як бандурист у концертах під керівництвом Віктора Мішалова. Багато писав до української преси, а також написав багато своїх поезій.

Працю з пером почав ще в Україні в 1937 році. Деякі твори були вже друковані в пресі і передавані по радіо. Великий патріот України і Христової церкви. В 1985 році був висвячений на священика для УАПЦ. На цьому становищі перебуває й тепер.

ВИКОНАВЦІ НЕЗАБУТНЬОГО ВЕСЕЛОГО ВЕЧОРА В СІДНЕЇ

*Сидять: Дві Валі — Валя Кулик і Валя Спесива, Ярослав Гевко,
Клава Фольц і Зоя Когут.*

*Стоять (починаючи зліва): Богдан Подолянко, Дмитро Нитченко,
Борис Спесивий, Володимир Майковський, Омелян Кошарський
(Голова клубу), Степан Хвиля і Петро Гузій. (фото - І. Гребенюка)*

Мирон Лисенко

БУДЕННІ ПЕРЕЖИТТЯ

*З англійської переклали
Марко Павлишин з Олею Павлишин
та Анною Берегуляк*

САМОВПЕВНЕНЕ КАШЛЯННЯ

Всі мої приятелі почали кашляти.
Вони роблять це з розмахом.
Вони кашляють авторитетно.

Весь секрет в тому, щоб подих був свіжий,
для чого тримаю мускусні цукерки в кишені
і кашляю з гордо піднятою головою.

Я вкладу в мої речення пунктуацію
добре розвинутого кашлю, але
я буду кашляти коротко, бо довгий
істеричний кашель був би показним.

Я вчитимусь кашлю різними мовами,
крім французької.
Французький кашель — старомодний,
А до того ж — бойкот.*

Я не буду кашляти в полотняні хустинки —
паперові краще, особливо кольорові.
Рожевий колір ще дотепер в моді.
Я вималюю мій кашель в рожеве.

Ні в якому разі
не купуватиму мікстур —
медицину слід зневажати.

Коли куритиму, не буду кашляти —
Це було б надто просто.
Коли буду цілуватися, не кашлятиму —
Це було б незграбно.
Я не буду відхаркуватись —
Це було в моді минулого сезону.

Я намагатимусь зрозуміти свої кашлі,
щоб встромлювати їх в розмови
в найвідповіднішу хвилину.
Я вправлятимусь у курінні наодинці
і кашлятиму перед дзеркалом,
виробляючи чарівну посмішку.

* Бойкот — у зв'язку з тим, що в Тихому океані відбувалися випробовування французької атомної зброї, деякі австралійські профспілки влаштували бойкот французьким імпортам.

Кашель у кафе притягне нових друзів,
але я не буду кашляти з повним ротом.
Я кашлятиму на порожній ніс —
Це, мабуть, задасть доброго тону.

Колективне кашляння, мабуть, благотворне;
мій кашель міг би допомогти в кар'єрі.
Справа не в тому, що я знаю,
а в тому, як я кашляю.

Я викашляю для себе чільне місце.
Побажай мені вдачі на прощання.
Решту свого життя я проведу
а самовпевненому кашлянні.

БЛИЗНУ ЗА КНИЖКИ

Я приїжджаю додому після короткої відпустки
і не знаходжу своїх книг,
а книжкові полиці заповнені білизною.

Де мої книги?! — я кричу
по дорозі до кухні,
де сидять за обідом
і напихають роти овочами.

Ми замінили їх на труси! — вигукнули.
Що за дешевина — білизна до кінця життя;
ми думали, що ти будеш в захваті, — сказали.
Вся твоя білизна з дірками,
а на всіх твоїх книгах був порох!
Ти не заглядав до них роками!
Наша постанова була ідеологічно правильна.

Білизна мене не збуджує,
кажу тихо
і йду до кімнати, набурмосений.

Пізно вночі мені хочеться читати.
Я підходжу поволі до полиць...
Вибираю цікаву пару трусиків...
поволі повертаюся до ліжка...

Я УКРАЇНЕЦЬ, МЕЙТ*

Щосуботи від дев'ятої до першої
я був в українській школі,
прислухався до мови,
вхоплював слова,
писав тяжкі літери
і намагався запам'ятати нашу історію.

Але друга мова — це важко.
У моїй голові все
переключалось в англійську
і тяжко було відвертати думки
від друзів, що в басейні
чи у футбольному клубі,
чи групами десь сиділи
в легкій австралійській розмові.

Українська школа навчила мене
про прірву в моєму житті.
Ніхто з друзів не розумів
все те, що я помилково розумів,
борючись з культурою і мовою
землі, якої я ніколи не бачив,
але якою гордився агресивно.

Я всім казав: я — українець,
а коли мені закидали,
ніби я австралієць, я відповідав:
Чи може кінь, народжений в хліві для свиней,
стати тому поросям?

Я українцем був і завжди буду,
Хоч мову майже всю забув,
хоч, мабуть, ніколи туди не поїду,
хоч я забув кроки танців
і мимрю слова пісень.
Хоч як би я виглядав на австралійця,
я українець, мейт.

* Мате (мейт) — приятель, знайомий, колега. В австралійському варіанті англійської мови — форма звертання серед чоловіків, яка вказує на приналежність учасників діалогу до однієї спільності.

Мирон Лисенко

ЛАСКА

До історії поселення українців в Австралії.

В перекладі Григорія Вишневого

Моя мати лишає донечок
у сусідів — українців
і йде пройтися по дорозі,
а груди важкі, повні молока —
скоро буде третя дитинка.
Мати бачить фермера Дженнінгса,
Йде до нього й каже по-українському:
“Я хочу мати корівку. Чи можна?”

Вона говорить руками,
тиче пучками в долоню.
Дженнінгс сміється, чухає за вухом,
хитає головою...

Мати говорить по-німецькому:

“Іх браухе айн куг”. ++

Вона зводить руки вгору,
пальцями доїть у повітрі,
та фермер ніяк не второпає.

Мати прикладає руки
до обох боків голови,
крутить руками, ніби рогами,
і мукає: “Му-у-у!”

Дженнінгс регоче до жінки,
що вибігає з кухні надвір.

“Джіме, вона хоче корову!”

Пані Дженнінгс мукає до своєї матері.

Мати сміється й мукає до неї.

Мати піднімає праву ногу,
ніби хоче вдарити,
а пальцем кив сюди-туди,
мов каже: “Ні, ні!”

Підкидає ліву ногу,
дригається по-коров'ячому,
а пальцем кив та кив сюди-туди,
мов каже: “Ні, Ні!”

Нарешті Дженнінгси збагнули,
що мати хоче корову смирну,
не таку, що б'є по відру.

Дженнінгс наставляє руки до рота
і гукає: “Ласко! Ласко!”

Іди-но сюди!"

Бура корова вибігає з-за хліва,
аж вим'я гуде, мов церковний дзвін,
аж молоко бризкає в траву...
Дженнінгс ласкає Ласку...

"Поласкай її, поласкай Ласку!"

Мати дивиться в ніжні очі Ласки,
легенько гладить їй спину.
Мати всміхається до Дженнінгсів,
кладає руку собі на живіт.
Вони кивають головами,
весело говорять між собою,
а про що, мати не знає...
Вони ж говорять ще та й ще
то голосніше, то тихіше.
Мати простягає руки, знизує плечима.
Аж ось Дженнінгс налигує Ласку,
подає кінець налигача матері.
Мати хитає головою,
хляпає руками по кишенях.
Дженнінгси знов про щось говорять,
посміхаються до матері
і подають налигача їй у руки.
Пані Дженнінгс хляпає
по своїх кишенях, знизує плечима,
показує пальцем: іди мов!
Вона кладе руку матері на спину
і виводить її на дорогу.

"Іди, йди, заплатиш потім".

Мати посміхається, обіймає їх,
ось-ось сплакне. Великодушні люди!
Прощаються помахом рук.
Моя мати веде Ласку додому
і вперше бачить і синяву неба,
і золото поля... Як ці кольори
нагадують прапор України!
Ось мати вже вдома, радісна, весела,
ще не знає, що робити з коровою.
Прив'язує її до воріт,
а там трава густа й соковита...
Помалу йде стежкою в город...
І так легко стало їй у грудях!

++ Мені потрібна корова (німецьке).

СІМНАДЦЯТА ВЕСНА

Місто тремтіло в ранкових проміннях сонця... Воно, те сонце, щиро лашилося до пасажирів, що їх щойно вокзал випустив геть на брук передмістя. Сквер, що вбрався в довгі золоті потоки, які падали крізь високі акації, був таким чарівним, що, сидячи з протилежної сторони на дубовій лавці, ви ловите казковість існування росинок на пуп'янках квіток...

Ой, ті акації... Вони зараз так буйно розцвілися, так несподівано для тих пасажирів, що звикли кудись їхати. Ті акації за одну ніч розцвілись. А запах — чудовий пах моєї весни, наливав до головокружіння жили п'янкою юністю. А золотої барви бджоли награвали мелодію з симфонії, ще ні одним композитором не написаною. І та симфонія називалась труд.

Пасажири, а вони були різноманітні, як людське горе, зганяли подорожню втому, а особливо оті мішечники напружували м'язи з усієї сили під тягарем мішків і підставляли груди поривистому вітрові, який ненароком цілував якусь молоденьку дівчину в бліді щоки, висмикуючи жмутик волосся з-під легенької синьої хустини...

А люди, несподівано самим собі, віддавали щирий привіт і великому сонцю. То був привіт людини джерелу життя, але він був несміливий, а так, якось невимовно безнадійний.

А ви, читачу, мабуть скажете: до чого це все?

І я сказав би так, але в такі ранки людина все ж стає людиною. То був ранок незвичайний: поперше, Великодні Свята, подруге - моя сімнадцять весна. І хоч тоді дзвони не дзвонили, як два чи три роки тому, та все ж, а особливо оті "мішечники", були такі добрі, а з їхніх добродушних, селянських лиць повівало таємничістю, яку не в силі нікому розгадати тепер. Я розумів їх тоді. Я відчував їх усіма фібрами свого буття. Я знав, що вони молились до Бога. Я знав, що вони шептали виснаженими вустами "Христос Воскрес". Але що ж мені було тоді до того моління за діло?..

Даремно вони везуть оті клунки з далекої Росії. Я знав, що їхні рідні, для яких призначені оті клунки, вже відійшли з життя земного. А все ж, вони, оті селянські обличчя, були обнадієні чимсь...

Із них, отих облич, я вчитав тоді величезну силу, накопичену

віками у змазі за своє існування, силу, що переборола тих, хто хотів і хоче згладити їх із лица землі...

Із вулички, що вела з глухого кутка міста до вокзалу, показалась людина — вона йшла кволо, а волосся на голові було таке закуйовджене й підняте догори, мов би вітром копиця сіна піднята і ось-ось полетить у безвість. Людина виглядала розперезаним соромом, бо штанів на ній майже не було, лише клапті від штанів. З-під дрантя рукавів витягнулись наперед дві не руки, а залишки від колись сильних рук хлібороба. Ця людина кричала якось розпачливо, так ніби вчинила якийсь гріх: "Хліба, хліба хоч крихітку... Ні, не хліба — паски, розговітись свяченою"... Вона ще жила традиціями. Люди, звичайно, дали хліба, а може й паски хтось подав, не знаю, звідки та паска могла взятись тут, але хтось подав білу скибочку - аж весело стало...

Ой, який же він був божевільний, оцей чоловік, від того кусника хліба. Отак він і розговівся, а тоді вибрався посеред майдану на клумбу квітника і врочисто промовив:

— Я був ще сильний, люди добрі, коли ходив за посвідкою до сільради, щоб поїхати по хліб у Росію, але мені сказав тисячник: "У колгосп треба записатись, то тоді й справка буде". І от, бачите, моя сила пропала, вже й справки мені не потрібно... А може, ану дайте мені клунок. Дай, дай, тітко, не бійся, не втечу. — І він схопив клунок тітки, що заслухалась його промовою, і швидко, зрозмаху закинув на плече, але так же з розмаху й повалився.

— Ой! — крикнула власниця клунка і геть від людини.

Я знав, що він помер і відвернув свою увагу від носків моїх подертих черевиків, бо десь узявся міліціонер, перервавши симфонію бджіл верескливим свистком.

Люди розійшлися... Міліціонер поліз по кишенях мертвого і, нічого там не знайшовши, сказав:

— Сволоч... Ну ясно, що сволоч бездокументальна...

Спорожнів майдан, тільки на клумбі квітника лежав труп людини з виразом "ворога народу", а якже, бо мені тоді пішла сімнадцята весна.

ЗОЯ КОГУТ - 70

Перше враження від зустрічі з українською громадою в Мельборні 1991 року було доволі прикре: через нехіть громади до імпресаріо Миколи Майна на концерт оркестру "Галичина" за участю Ніни Мельник і Михайла Сливозького прийшло надто мало людей, і я, як керівник концертної групи, вельми нігився, оголошуючи концертну програму.

Але тут же прийшла до мене рівновага: з першого ряду дивилися на мене добрі й розумні очі поважної пані; погляд її підбадьорював, запевняв, що на другому концерті буде аншлаґ (так потім і сталось); у перерві я підійшов до добродійки подякувати їй. Була це пані Зоя Когут із своїм чоловіком - симпатичним, веселим паном Льонгином.

Потім ми зустрічалися в домі письменника Дмитра Нитченка, а ще на моєму творчому вечорі: я вже знав, що пані Зоя - талановита поетка, і дуже зрадів із запрошення в гості до панства Когутів.

То був неповторний вечір. Пані Зоя читала свої поезії, і мене проймало почуття гіркоти, що досі я не був знайомий з її творчістю. Не тільки досконала форма віршів і глибокі думки, вкладені в них, вразили мене, а й тверезе політичне бачення нашої національної долі: я небагато зустрічав українських емігрантів, свято переконаних у тому, що доля України може вирішуватися тільки в Україні.

Пані Когут показала мені кущик калини у своєму городі, яка не знає на чужині, коли їй цвісти.

Згодом ми мали радість вітати і слухати п. Зою у Львові. Це був втішний, поетичний вечір української калини, яка цвіте і плодоносить в належний для України час.

Щиро вітаю п. Зою Когут із славним ювілеєм!

P.S. До цих побажань приєднується Львівська організація СПУ і редакція газети "Літературний Львів".

Марія Вальо

З далекої Австралії усміхається до нас відома в діаспорі, а нині в Україні, поетеса Зоя Когут. Але усім, хто знає Зою Когут, відомо, що це - посмішка крізь сльози, і вона віддзеркалює сутність життєвої і творчої долі поетки. Безпритульність дитячих років (Зоя Ніконенко народилася в Сумах 1925 р.), проведені у розшуках разом з матір'ю репресованого батька-правника, жажіття війни, яка закинула її на Захід, неймовірна туга за рідною землею і тривога за її долю; еміграція разом з чоловіком Льонгином Когутом на п'ятий континент і вживання в емігрантську

дійсність; самовіддана праця, головню, як одного із засновників і багатолітнього диктора українського радіо в Мельборні та члена літературного об'єднання ім. В. Симоненка, керованого подвижником Д. Нитченком; кількаразова участь у Римських семінарах, організованих незабутнім владикою Йосифом Сліпим, і його батьківське благословення на культурницьку працю в ім'я України; душевна близькість з відомими діячами діаспори Е. Козаком, Й. Гірняком і його дружиною О. Добровольською, Вірою Вовк та багатьма іншими, - ось ті основні джерела, які живили творчість З. Когут, обумовивши її унікальність. Ця унікальність полягала насамперед у тому, що попри узвичаєні для емігрантської поезії мотиви тривоги і болю за рідну землю, в її творчості з великою силою проявився талант поетки - сатирика й гумориста. Книга її "Культурних арабесок" в оформленні Еко, як і ряд інших сатиричних поезій ("Осанна", "О Америко!", "Політичний еміграці", "Байдужим східнякам" та інші) могли вийти з-під пера лише сильної духом особистості, спроможної піднятися до критичного осягнення життя українців в еміграції, виявивши при цьому великий хист зображення його засобами іронії, гумору, а то й дошкульної сатири. Цей напрям її поезій виявився чи не найпотужнішим на обширах усієї української емігрантської поезії і не завжди знаходив зрозуміння, хоч з точки зору історичної перспективи він, безумовно, надзвичайно цінний. Притаманний авторці тверезий та іронічний погляд здебільшого присутній і в творах, породжених її душевним болем за втрачену Батьківщиною і проиятих розумінням незатишності буття українців під "лагідними" небесами чужини, незворотності їхніх загублених у світі доль, відчуженості від активної участі в процесі відродження нової України. Після відвідин 1992 р. України, де її з почестями (видавши збірку вибраного) вітали рідна Полтавщина і Сумщина та земляки її чоловіка у Львові та Львівщині і де була учасником всесвітнього форуму українців у Києві, вона з гіркотою писала:

*Україно! В горінні нової доби,
Так хотілося б знову вродитись!
Та запізно... То ж долю прошу я - аби
Дала змогу Тобою нагрітись,
Щоб, вертаючись знов до чужих берегів,
Зберігати цей спогад про Тебе
До кінця емігрантських скалічених днів,
Під чужим, хоч і лагідним небом.*

То ж, вітаючи нашу рідну, хоч і далеку землячку з її ювілеєм, подякуймо їй за горіння Україною і жертовну діяльність ради неї на чужині, зігріймо її душу нашою пам'яттю про неї та її неповторну творчість.

Травень 1995 р.

Євген Зозе

ЛЕОНІДОВІ ПЛЮЩЕВІ

І ось, ти прийшов до нас -
До життя скитальців,
Ти не був на вітчизняних фронтах,
Ти був малим хлопчиною тоді,
Як гриміли воєнні дні,
А старші ми
На розпуттях собі жили.
Одначе, зранили тебе темні сили -
Вони не знають України,
Вони не знають у житті потіхи.
Їм би тільки імперські віхи.
Та Ти, нескорений,
І шлях накреслений простий,
Україна мусить жити.
Кібернетики закони -
Іти вперед,
Возвістить суть людського покону.
Леоніде, Ти прийшов до висновку одного,
до життя.
І в поборі темним силам наше майбуття.

1978 р.

Євген Зозе

ЧАЙКОВСЬКОМУ

Ти незбагненний для тих,
Хто життя не знає.
Ти симфонія живих, -
І нехай живе симфонія між нами.
Ти кличеш у журавлях,
Ти кличеш у журавлі
Україну, що живе з пісень.
Великим суть,
Україні жить щодень.
Ти єси возвеличив нас,
Щоб вогник не погас.

1974 р.

Євген Зозе

ГОГОЛЕВІ

Ти віщий син України
Тяжінням своїх поем,
Ти утвердив життя країни
На смерть приречену царем.
Ще порох є у порохівницях,
Тарас Бульба вічно там живе.
І до ганебного стовпа,
Роззяв усеросійських
У Диканьських Вечорницях
І у "Мертвих Душах" прикував.
Так будьмо жить,
Лиш треба воскресить
Діла великі, що були.
Гоголю, ти наш,
І нехай імперці знають, -
Гряде вже час.

1974 р.

Євген Зозе
ПОЛЯГЛОМУ БІЙЦЕВІ
В. Охрімовичу

Назустріч розцвітають поля,
Голубінь річки серце ласкає,
І вітчизна моя
Жайворонком бійця зустрічає.
Десь далеко лежить чужина
З непривітними сірими днями.
Він покинув її, бо така
Дорога на Київ, вибрана нами,
Щоб сонцю вийти назустріч,
Щоб мову України почути,
І тугою розтерзані груди,
Щоб спочили від трунку розлуки.
Щоб піднятий меч на рамені з тризубом
З ворогом поєдинок відбув.
Щоб переможцем всміхнутись смерті,
Він на Україну прибув.

1954

Р. Г. Моррісон

ПІСНЯ МОРЯ

Моє серце зробилось, мов мушля дзвінка,
Щоб зловити співання моря...
Ці припливи простої пісні приходять до мене так звучно,
Немов удари зелено-кришталевого дзвона.

Що за співання у хвилях тих?...
Ні одна нота не впаде пронизливо в серце
Із співом слів, просте і мистецьке,
І ніяка там загроза чи спасіння святих.

Співання океану приходить,
Як фолкльорні пісні давно мертвого народу,
Та на чиєсь перламутрове серце годить
Пісня попередників - німих ізроду.

Моє серце і твоє хай навчаться тепер
Положить їхню музику на хвилі відпливу,
Де в зеленій глибині співець захований, що не вмер,
Зформує й озвучить, і принесе нам її у вирі припливу.

Переклад з англійської Євгена Зозе.

Хата Т. Шевченка в Моринцях перенесена до Архітектурного заповідника ім. Пирогова в Києві. Біля хати стоїть Лена Гіммельрайх з Австралії.

Боженна Коваленко

НА РІДНІЙ ЗЕМЛІ

Уклін тобі, земле рідна! Після довгих років розлуки, ми знову разом. Мій пульс зливається в єдину рапсодію з пульсом народу й рідної землі. З такими думками простувала я до митного бюро в Борисполі після зворушливої, сповненої емоцій, зустрічі з рідними й знайомими на лєтовищі.

Висланий попередньо надмірний багаж / біля 200 кілограмів підручників, посібників - на доручення УЦШР - та іншої гуманітарної допомоги/ вже чекав на складі, та одержання його тяглося годинами. Полагодивши все, їдемо мостом через повноводний Дніпро до міста-красеня, в якому навік залишила своє серце й оспівувала його красу в чужині.

Постарів Київ, цілі квартали будинків потребують ремонту, багато будинків у центрі міста реставрують, деякі вже реставровані. Великий автомобільний рух нагадує захід, бензина дуже дорога, й тяжко її дістати, багато авт вживають газ, дешевший від бензини.

Після короткого відпочинку в товаристві рідних та ознайомлення з Києвом моїх доньок, Лени й Олі, та внучки Катрусі, які приїхали зі мною, беруся до праці; треба ж доставити все доручене до шкіл, бібліотек, музеїв. Чекають мене вже заздалегідь заплановані зустрічі, літературні виступи, доповіді про суспільно-громадське життя, розвиток українського шкільництва, літературний процес на п'ятому континенті.

Перша зустріч в Історичному музеї Києва, при вулиці Пилипа Орлика, ч.8, який має 14 відділів. В ньому знайдете праісторію нашого столичного міста та історію не так далекого минулого: наслідки жакливого сталінського голодомору та репресій 1930 років. Тут же знайшли притулок колишні репресовані та жертви, закатовані сталінськими сатрапами, бойовики УПА, під кожним портретом горить вічний вогник, у габльотках документи, історія їхнього життя, арештів, засуджень. При музеї існує відділ "Музей історії української діаспори", керує ним Володимир Тихенко. Цей відділ збирає матеріали про киян зі східної та західної діаспор, які протягом свого життя працювали для України та внесли вагомий вклад у розвиток українського шкільництва, літератури, мистецтва тощо. В музеї я мала декілька окремих зустрічей і виступів. Спершу з працівниками музею, від яких довідалась про працю музею, оглянула в супроводі екскурсовода Людмили Мороз не тільки експонати та відділи музею, а й Маріїнський палац, в якому президент України приймає офіційних гостей - делегації зарубіжних держав.

Пізніше у великій аудиторії музею відбувся мій виступ і зустріч з провідною творчою верствою населення: письменниками, поетами, мистцями. Тут же в день дзвінка, 1-го вересня - свято науки; початок шкільного року провела з учнями 10-их і 11-их клас середніх шкіл та їх учителями. А перед від'їздом була організована працівниками музею зустріч з колишніми репресованими та вдовами репресованих. Розповідали мені про минуле й сучасне невідраднє становище. Передала найбільш потребуючим допомогу від Відділу Союзу Українок ім. Лесі Українки в Нобл Парку та від себе.

Використовуючи моє перебування в Києві, Українська Центральна Шкільна Рада Австралії доручила мені репрезентувати українське шкільництво на третьому Світовому З'їзді Української Спільки Професійних Учителів, який відбувся 20-22 серпня в Києві,

в Домі Учителя. З'їзд організувала Управа УСПУ в порозумінні з Міністерством освіти України. Відвідуючи міністерство, я мала розмову з 1-м заступником міністра освіти, дост. Анатолієм Погрібним. На моє питання, чому так повільно проходить українізація шкіл, п. А. Погрібний відповів, що міністерство освіти не має права безпосередньо втручатися в працю шкіл, лише через районні освітні відділи, а місцеві відділи освіти гальмують, не виконують розпоряджень вчасно.

Тема й зміст з'їзду були суто інформативні. З'їхалися представники з України та з 16 держав східної та західної діаспори. З Австралії, крім мене, були присутні на з'їзді учительки з Мельборну-пані Марта Семків і Надія Михайлишин; а з Сіднею - п-і Е. Барчинська, голова Шкільної Ради.

Від уряду вітав з'їзд віце-прем'єр Микола Жулинський; він наголосив важливість шкільництва в розбудові незалежної держави та заохочував до співпраці з освітніми установами діаспори. Від Міністерства освіти України 1-ий заступник міністра, дост. А. Погрібний, вітаючи, зазначив, що вийшла з друку й безкоштовно вислана школам "Історія України" М. Грушевського; видано Хрестоматію Української Літератури накладом сто тисяч примірників за кошти діаспори. У своїй доповіді, другого дня, А. Погрібний передав привіт учасникам з'їзду від міністра освіти, дост. П. Таланчука та повідомив, що міністерство прийняло ухвалу видати з'їздові доповіді книжкою. Підкреслив, що Україні лишився чужоземний колоніальний спадок, тому нам треба не українізуватися, а дерусифікуватися. Освіта повинна бути підпорядкована будові незалежної держави. Сьогодні вчителям ставиться дві вимоги: атестат і безмежна відданість Українській Державі.

Створено авторські колективи, на конкурсній основі, які готують до друку підручники.

У вищих школах введено вступні іспити з української мови.

Від початку цього року, за наказом Міністерства освіти, зобов'язані у вищих школах навчати 1-ий курс українською мовою.

У всіх вищих закладах має бути катедра українознавства, яка завершуватиметься державним іспитом; учителі російської мови мусять перекваліфікуватися, якщо бажають працювати в українських школах.

Російська література буде переведена до курсу зарубіжних, тобто чужих літератур.

На сьогодні в Україні є 51.4% українських шкіл. Працює 23,757 освітніх закладів, між ними 735 інтернатів, 116 загальноосвітніх шкіл,

225 професійних технічних закладів, 522 післядипломних освітніх закладів. Загальне число учнів 11,868,000, учителів - 2 мільйони.

Деякі делегати зі східної діаспори в своїх доповідях, крім загальної інформації про розвиток і проблеми українського шкільництва, висловили жаль, що український уряд мало цікавиться і не допомагає, але допомагають західні райони України. Наприклад, в Казахстані, де є два мільйони українців, дотепер не було українських шкіл, української літератури, всі прояви українства були заборонені. У минулому році з допомогою міста Львова відкрито три недільні школи з 209 учнями. Відкривають український ліцей. Цікаві відомості з Зеленого Клину; туди українці почали прибувати 110 років тому, і сьогодні становлять 10% населення - 200 тисяч. Спочатку мали 700 українських шкіл і гімназій, 100 українських часописів. Після революції почалась русифікація. У 1923 році на наказ уряду республіка припинила існування через те, що начебто хотіла "відірватися від Росії". У 1932 році було скасовано українські школи, дітей переведено до російських. Отже, тепер необхідно відкривати курси української мови для всіх верств населення.

В Литві відкрито українську державну школу, в якій працюють учителі з України. Це перша цього роду школа в Прибалтиці. Існують ще суботні школи.

У своїй доповіді, яка була останньою цього дня, я познайомила з причинами та обставинами, за яких почалась масова українська еміграція до Австралії, на яких засадах засновувалися українські громади, преса, церкви, як організовувалось українське шкільництво та його унікальна, для діаспори, структура під проводом УЦШР, і, кінчаючи, висловила свої міркування щодо вимог, які стоять сьогодні перед українськими вчителями, особливо в Україні: виховувати нову національно-свідому людину, виплекати в ній найцінніші людські чесноти - чесність, працьовитість, обов'язковість; виплекати в ній пошану до рідної мови, любов до Бога, до свого народу й батьківщини; викоринити з неї, раз і назавжди, відвічне почуття меншевартості. Це нелегке завдання досягнемо лише постійною, спільною, наполегливою працею. Після доповіді, мене попросили відповісти на декілька питань для київського українського телебачення; пізніше дала інтерв'ю для Всесвітньої Служби радіо "Україна", яке можна слухати щодня на коротких хвилях о 15, 16 і 17 годинах єврочасу, та для радіо "Свобода".

Підходили до мене молоді вчительки за порадами й за допомогою; роздала все, що мала; на жаль, цього було мало, й треба ще багато висилати. Між ними зустріла цікаву молоду людину, Ольгу Калину,

завідувача першого українського дитсадка ч.4 "КВІТОНЬКА" в м. Слов'янському на Донбасі. У садку 300 українських дітей, частина дітей пішла цього року до 1-ої класу української школи. Це дуже втішне явище. У тяжкому стані перебуває шкільництво в Румунії, в Польщі; там бракує підручників і немає підтримки місцевих урядів, а Україна ще не в силі допомагати.

Деякі молоді вчителі висловлювали своє розчарування програмою з'їзду через відсутність методичних порад і дискусії щодо приготування підручників і дитячої літератури.

Члени УСПУ вирішили кооптувати до головної управи спілки по одному заступникові голови спілки з кожної країни та обрали Світову Українську Вчительську Раду з осідком в Україні; до неї увійшли по два члени з кожної країни. Змінено також назву УСПУ на Українську Світову Спілку Професійних Учителів /УССПУ/. Очолив спілку п. З. Квіт. Затверджено традиційні резолюції з'їзду.

Дім учителя, що міститься в колишньому будинку УНР, тепер є центром культурного життя працівників наукових закладів; в ньому відбуваються семінари, літературні вечори, виставки тощо. Тут я познайомилася з багатьма літераторами: поетом і журналістом з міністерства в справах національностей та еміграції, Василем Губарцем. Йому залишила матеріал для нового видання п. н. "Діаспора - пробудження", яке готує до друку міністерство; з поетом-сатириком В. Кириленком, який написав дві рецензії на твори Юрія Борця; з колишнім політв'язнем, поетом Є. Чередниченком, автором збірки "З того світу"; з письменником трагічної долі Василем Лобком, твори якого постійно заборонялися, а сам автор зазнав репресій з боку компартії та уряду (у 1991 році вийшла його книжечка "Народе мій, просьнись, вставай!") та іншими.

Приємною несподіванкою було запрошення Київської Міської Ради народних депутатів на урочисті збори, присвячені другій річниці незалежності України, що відбулись в Палаці культури "Україна" з участю президента, дост. Л. Кравчука, та голови й членів уряду. Вітав присутніх зі святом голова уряду п. Л. Кучма. Відбувся святковий концерт творчої молоді України. Захмареним небом зустрів нас День Незалежності, дощило, але це не перешкодило святкуванню. Від Хрещатика до Печерська майоріли прапори. Свято проходило під гаслом: "Обніміться, брати мої, молю вас, благаю!" Проходили маршем колони військових, співаючи стрілецькі пісні, парадували духові оркестри, виступали мистецькі групи з різних районів України, а між ними й мистецький ансамбль з Аделаїди - честь вам і слава, дорогі аделаїдці!

У Київській Центральній бібліотеці діаспори, куди я привезла книжки, зустріли мене працівники бібліотеки, вчителі й відвідувачі тепло, приязно. Тут вже зібрано багато літератури про життя українців у діаспорі; нею користуються вчителі та студенти вищих шкіл. Приміщення мале, книжки на полицях під саму стелю, але люди задоволені й тим.

Мала я унікальну нагоду промовляти на семінарі бібліотекарів в Центральній Міській Бібліотеці ім. Л. Українки в Києві, куди зїхались працівники бібліотек з районів - самі жінки. Це була справді плідна освідмлююча праця, тому що учасниці семінару були різної національності; деякі не володіли українською мовою й мали негативні погляди щодо державності й статусу української мови. Найголовніша турбота - нестача української літератури для послуг населення.

У неділю 6-го вересня їдемо автом до Чернігова, до зачарованої Десни О. Довженка, до землі, з якою пов'язана діяльність багатьох письменників. Тут жив і працював М. Коцюбинський, О. Маркович і Марко Вовчок, Л. Глібов, Б. Грінченко та багато інших видатних постатей. Тут народилась перлина давньоруської поезії "Слово о полку Ігоревім". Разом з Києвом Чернігів вважається скарбницею давньої архітектури, в ньому збереглося найбільше пам'яток архітектури з 9-13 століть, що споруджувалися на місці колишнього Дитинця. Збереглися також /і ще не всі розкопані/ Антонієві печери в горі під Єлецьким монастирем, які заснував Антоній Печерський, засновник Печерської Лаври, залишивши Київ після поразки повстання киян проти князя Ізяслава.

Зустріла нас біля театру ім. Т. Шевченка привітна енергійна журналістка, голова Методичного Об'єднання п-і Лариса Арзамасова й повела до Дитинця, де екскурсивод, симпатична п-і Таня, водила нас доріжками й вулицями по слідах князів і гетьманів, пояснюючи праісторію архітектурних споруд цієї частини Лівобережжя. Вже сідало сонце за обрій, коли ми оглядали дім і садibu М. Коцюбинського, де він з родиною прожив останніх 15 років свого життя. В домі час неначе зупинився, все на своїх місцях: меблі, посуд, бібліотека, родинні фото, особисті речі. Стрілки старовинного годинника у вітальні показують час, коли на 49 році життя зупинилось серце письменника - 14 год. 20 хвилин. Тут в робочому кабінеті з-під його пера вийшли в світ "Тіні забутих предків", "Фата Моргана", "Відьма" та багато інших.

Поруч з будиночком Літературно-Меморіальний музей М. Коцюбинського з надзвичайно цікавими експонатами з життя і

творчої праці письменника. Оглядати всього вже не було часу, я ще повернувся до нього, а мої рідні мусять повертатися до Києва.

Приютили мене в своїй двокімнатній квартирі на четвертому поверсі панство Лариса і Борис Арзамасови. Огорнули своєю увагою, доглядали, мов за рідною. Я їм безмежно вдячна за всі турботи й полагодження всіх зустрічей і виступів. Завдяки їм я познайомилась з творчою українською громадою Чернігова.

Привітно зустрів мене в Педінституті ім. Т. Шевченка голова Чернігівської Спілки Письменників, В. Реп'ях, проректор інституту Рудько та поет і викладач Василь Буденний, а в просторій залі інституту - студенти та викладачі.

Другого дня на ранкових новинах Чернігівське радіо, вітаючи мене, подало розклад моїх виступів. О 10-ій годині зустріч з учнями старших клас середньої школи ч.7, яка вже є українською до 5-ої класи. Після виступу оглянула шкільне приміщення. Класи добре обладнані, на стінах протрети наших класиків. Та час наглить, п-і Лариса підганяє, і вже спішимо оглядати виставку мистців, художниці та різьбаря Лариси й Віталія Атаманюків. Це надзвичайно талановиті люди. Пан Віталій сам виробляє з різноманітного дерева тарілки, глечики та інші орнаменти, сам їх оздоблює різьбою, а пані Лариса додає ще свої малюнки. Плоди їхньої праці були на виставках в країнах Європи; тепер готуються з виставкою до Америки.

О 2-ій підїхали ми до музею М. Коцюбинського, ще здалека побачили натовп перед входом. Зустрів нас з квітами й привітав Юліан Коцюбинський, внук письменника. Авдиторія не вміщувала всіх, відкрито двері до суміжної кімнати - й там сидять люди. Прибули на зустріч письменники, поети, вчителі, студенти військового училища, члени Союзу Українок. Декого бачу вже вдруге, тут же зустріла відомого українцям в Австралії кобзаря-лірника Василя Нечепу; вітаємось, як рідні, погоджується окрасити мій виступ - під акомпаньямент ліри виконав моє "Київське море", музика І. Зажитька, з яким тут же зустрілась і одержала підписані ноти, а також з кобзою козацьку думу. Після виступу питанням, здавалось, не буде кінця. Знову нові знайомства, квіти, подарунки, а найголовніше - скрізь чути лише українську мову. Дала інтерв'ю для Чернігівського телебачення, яке передали того ж вечора.

І знову їдемо далі на зустріч з працівниками Чернігівської Міської бібліотеки. Везу їм, доручені УЦШР, книжки, посібники та інформативну літературу. Міська бібліотека в центрі міста, в старому, але просторому будинку. Стоять черги молоді по книжки

- це ж у них початок шкільного року. Мила Олена Михайлівна, завідувач відділом мистецтва, ділиться досягненнями бібліотеки, проводить нас до аудиторії, де чекають слухачі.

Після виступу, пригощають чаєм, та нема часу його випити. З оберемком квітів, обдарована книжками, знову в дорозі. Ідемо до Музичного ліцею ім. Левка Ревуцького, де в великій залі чекають мистці, викладачі та студенти ліцею. У них інші зацікавлення - зокрема розвитком мистецтв і мистецьких одиниць в Австралії. Розповідаю, читаю вірші, відповідаю на запитання, а на закінчення вечора несподіванка для мене - виступи заслужених артистів України, колишніх студентів ліцею, камерного хору під керівництвом Любомира Боднарука та групи Кобзариків, 10-ти хлопчиків (9-12 років), які своєю рецитацією та співом і грою на бандурах полонили серця присутніх — це учні кобзаря-віртуоза Василя Нечепи.

Додому повернулися пізно. Ранком підвіз нас пан Василь до радіостанції м.Чернігова на півгодинне інтерв'ю, а звідти до автобуса. Прощання, подяки й доручення: "Привіт українцям в Австралії!"

Дні минали швидко. Ще встигла я відвідати Середню Всеосвітню школу ч.232 на Оболоні. Ця велика школа переходить поступово на українську. Зібрались учні, вчителі та батьки. Виявили велике зацікавлення до всіх ділянок нашого суспільного життя в Австралії. Приготували для мене показовий концерт зі співом, з інсценізацією свята Купала й народними танцями. Прощаючись, дарують мені українські лелеки, щоб, як перелетні птахи, я поверталась в Україну щороку.

Український Київ, зросійщений північними тиранами, поволі міняє своє обличчя: в урядових бюрах, у наукових закладах, у публічних місцях щораз частіше звучить українська мова.

Побувала також на Волині. Оглянула історичні пам'ятки Львова, зустрілася з працівниками Львівської Обласної Науково-Педагогічної бібліотеки й передала їм книжки. Оглянувши й насолодившись чарівною красою українських Карпат, поверталась до Києва поїздом "Київ - Львів" та слухала новини й музику українського радіо.

Час наближався до від'їзду. Останні дні провела я з родиною. А день перед від'їздом приїхала до мене завідувач відділом культури англomовного тижневика "News From Ukraine" журналістка Оксана Сторожук і записала інтерв'ю.

І знову через Дніпро до Борисполя, а звідти на чужину. Прощайте, хороші гостинні кияни, львів'яни й усі щирі українці, з якими судилося мені побачитися й познайомитись. Прощай, рідна земле!

1993 р.

Антоніна Листопад

ТРИ ЗАПОВІДІ

Не даруйте підкови на щастя,
Бо хіба про це знає підкова?
Найсолодша краплина причастя
З теплих рук і ласкавого слова.

Не жаргуйте в чужу непогоду,
Бо ж і ваша погода не вічна
Серед спеки дзеркального льоду
Принесіть із далекого січня.

Мед солодкий, а краще пийте воду,
На воді і біда розпливеться.
Не шукайте лукавого броду,
А живіть, як природі живеться.

Антоніна Листопад

КАНІВСЬКА ЗЕМЛЯ

Скільки зоралось?
Знедбалось скільки?
Мовчки цілую грудку землі.
Канів... Чернеча гора. Журавлі.
Сива пір'їнка на сивім причілку.
Ллються дощі на могильні горби.
Чи ж розпадуться іони у душах?
Стрілка дозиметра в косах верби,
Все, що болить, переплакати мушу.
Краю коханий, не я тебе краю.
Помин собі ювілейний справляєм.
Перекликаються тіні на росах.
Бач, як прийшлося, бач, як прийшлося.
Краплі не сонця, а стронцію краплі.
Чи ж то на Хортицю завтра ще втраплю?!
Сніг серед літа. Осліпла бандура.
Видимі муки. Невидимі мури.
Де той критерій критичної маси?
Канів чекає пришесть... Тараса.

Про авторку. Анатоніна Листопад (Нікітіна) — народ. на Рівенщині, в с. Перекалі. Закінчила Дубнівську медичну школу та потім Івано-Франківський медінститут. Працює лікарем - невропатологом у м. Краснодоні на Луганщині. Її поезії друкувалися в обласних та центральних газетах і журналах та збірниках. Також авторка збірок поезій "Сльоза любистку" (1990).

ДВА МИСТЦІ – ОДНА ІДЕЯ

Цих двох осіб поєднало мистецтво. Наше, українське. І хоч вони є двох різних характерів, але знайшли спільну мову і вибрали одну мету. І відбулось це в нашому (стольному граді) — столиці України, місті Києві в 1995 році. Ці два мистці: Анатолій Мірошник та Аркадій Новицький. Обоє вони є мешканцями Австралії, і тому варто, хоч трохи, розказати про них.

Анатолій Мірошник народився в Києві, студіював музику в спеціальній музичній школі та київській консерваторії. Під час війни був забраний на працю до Німеччини, де й перебував аж до виїзду в Австралію. В Німеччині він продовжує музичні студії при Фрайбурзькій вищій школі музики.

Після кількох концертів у Німеччині продовжував свою музичну кар'єру вже в Австралії, виступаючи на сценах Сіднею, Мельборну, Брізбену. Як чудовий піаніст, він завоював симпатії публіки і вже в скорому часі відбував турне по Австралії, Новій Зеландії. Не цурався і українських імпрез, беручи активну участь у концертах та академіях.

Він перший (і одинокий) з українців почав випускати платівки до програвання на патефоні з українською музикою і піснями, тим самим увічнивши виступи нашого славного “Бояна” та таких співаків, як Василь Матіяш, Володимир Рихтовський, Зіна Мороз, Олександра Гай, Рудюк. А це ж були перші кроки нашого культурного життя на цьому континенті.

Анатолій Мірошник скомпонував музичні твори: “Українська рапсодія”, “Осінній романс”, “Варіяції”, “Причинна” (балет), багато пісень на слова Клавдії Фольц, Василя Онуфрієнка та інших поетів.

Оця композиторська діяльність і привела його до Києва, який змушений був покинути 50 років тому. Це сталося в 1992 році, коли він був запрошений взяти участь у “Київ музик-фест” — музичному престижному святі світового значення. Відгуки про твір, який він виконував (“Українська рапсодія”) були захоплюючі і заохочувальні.

В 1993 році він знову відвідав Київ, де на святі “Київ музик-фест 93” було виконано його “Українську рапсодію” симфонічною оркестрою. Тоді він був прийнятий до Спільноти музичних діячів України і запрошений приїхати до Києва з новим твором.

І от в 1995 році А. Мірошник привозить на “Київ музик-фест 96” свій новий твір “Концертна фантазія”. Його композиція виконувалась Київською симфонічною оркестрою (із солісткою на піано — Євгенією Басалаєвою).

Успіх був чудовий, про це писали газети, говорило радіо. Ось там він і зустрівся з іншим австралійським українцем — Аркадієм Новицьким, який прибув у столицю нагороджувати лавреатів

Анатолій Мірошник (спереду) та Аркадій Новицький.

літературного конкурсу. Цей конкурс на найкращий літературний твір українською мовою на тему відродження української свідомості був проголошений Спілкою Письменників України і заініційований, а також фінансово підтриманий (в сумі 4 тис. ам. доларів) Аркадієм Новицьким.

Аркадій Новицький народився на Чернігівщині.

Його доля була така сама, як і в більшості молодих людей під час війни. Він був вивезений до Німеччини на роботу, де і залишився. Там він студіював клясичний балет, а по приїзді до Австралії удосконалював свої знання і розвивав свій талант у школі Філіс Даначер. Переїхавши до Мельборну, він і далі навчається у Борованського, Березовської, Рубінштайна та інших, так що при всіх його здібностях успішно складає іспит Королівської Академії Танку (з осередком у Лондоні). Він бере участь у таких видатних балетних компаніях Австралії, як Брізбенський Балет, Балет Борованського, Вікторіанський Балет, "Роберт Полі Балет", "Нью-Йорк Сіті Балет". Виконував головні ролі в балетах "Жизел", "Спляча красуня", "Копелія", "Ле-Сулфід", "Ля-корсар", "Дон Кіхот" та багато інших. Незабаром він відкриває і свою школу танків і одночасно займається хореографією для балетів та оперет. Будучи сумлінним українцем, він не оминає того, щоб уводити українські танки в свої постановки. І тому нема нічого дивного, що в 1968 році він створює і ставить балет про Т. Г. Шевченка під назвою "Поет", який виконувався під довільну музику Кос-Анатольського та Ф. Грофе.

Ідея цього балету привела до того, що Аркадій Новицький пише нове поширене лібретто на цю тему, з думкою поставити цю річ в Україні під назвою "Поет Шевченко".

Вже побувавши в Києві в 1995 році, як меценат літературного конкурсу "Слово України", він відвідав завідувача літературною частиною Національного академічного театру опери та балету України ім. Тараса Шевченка, Василя Дм. Туркевича, і запропонував своє лібретто.

Ідея такого балету була прийнята В. Туркевичем з захопленням, але постало питання щодо музики. І тут виринуло ім'я нашого композитора А. Мірошника, музику якого В. Туркевич чув на фестивалі. Таким чином доля поєднала цих двох мистців. Анатолій Мірошник взявся за важку, відповідальну й почесну роботу — творення музики на лібретто Аркадія Новицького. Не виключена можливість, що такий балет буде поставлений в Київському театрі опери та балету і вперше наші українські таланти з Австралії внесуть і свою лепту в розвиток української культури в нашій Батьківщині.

Воїстину, нашому народові не бракує талантів!

Катерина Квітчаста
У ОТЧОМУ КРАЇ ОХТИРСЬКОМУ

*Прилипла Скелька (Скелька це село)
над Ворсклою, де гори голубіють.
Біленькі хати цвітом залило.
Попід горою, наче бемське скло,
блищить вода... "Скелька", Роман.*

Іван Багрянний

У отчому краї охтирському
Багряного "Скелька" творилася.
Земляк випростовував крила,
вивільнював голосу вилив,
хоч хмари на обрії тиснули
у отчому краї охтирському.

Під тиском крило не ламалося,
а дужчало, дужчало, дужчало.
І коло нелітане вужчало,
І голос з недолі вилущувавсь,
до просвіту рвався крізь хмаросуп.
Під тиском крило не ламалося.

*...А далі, мов сулія,
поставлена на сизому шпилі,
там, де ліси і замчище здорове,
де дух великий, а діла малі,
мигає маківкою, ніби на столі,
на спині гір Куземинська*

Покрова.І.Б.

Над стінами над монастирськими
Іванові думи кривавились
об купол, де світла ні крапельки,
де прялось в імлі чуже прядиво —
обплутаний світ павутиною
над стінами над монастирськими.

Покрова Куземинська в пам'яті
в міжпліччі сутулім розсілася —
зручне сповила собі сідало
І мороком землю обсіяла,
де корінь вив сонячні пагони.
Покрова Куземинська спалена...

Пливли караванами обрії.
Тумани горбами котилися,
а то кам'янистими брилами,
такими важкими свавільними,
звисали над тихістю доброю.
Пливли караванами обрії...

Сьогодні гора понад річкою
зеленим випуклює куполом,
де попіл видимлював купами,
де в стогін минуле окутане,
у котрім Мар'янина стрічечка
весільна — на покуті свічечка...

Палюча Мар'янина течія
кипить під камінням безжалісним.
Струна обірвалася жайвора —
з наруги щодуху пручалася...
Вуста в непокорі запечені,
на вічне мовчання приречені.

Стікає галуззя овеснене
з гори і до Ворскли голубиться,
що долею краю хвилюється:
то стихне, а то відлуниться
прокльонами, зойками - сплесками...
Зідхає галуззя овеснене...

Кувались літа колись славою,
козацькою звагою віяло.
Ті дні подалися до вирію,
сліди їхні смужкою сірою
в безмовну далекість прослалися.
Кувались літа колись славою.

Над Ворсклою коси розчісує
жіноцтво. Голосить, співаючи.
І лине спів-плач перевалами.
Терпці, як мотуззя порвалися —
бунтарськими гострими звістками
замулені хвилі розчісують.

Войнович будив Коліївщину
на славій землі Слобожанщини,
що жалом чужинським ужалена,
усіяна густо печаллями,
розіп'ята і підвішена.
Войнович будив Коліївщину.

В лісах непрохідливих Гонтівських
ще тіні з гущавини скиряться —
то вилами, то сокирами...
то колять, то полум'ям кидають;
за катом Мар'яниним гоняться
в лісах непрохідливих Гонтівських.

У отчому краї охтирському
Мар'яна й Данило кохалися.
Їм доля щаслива всміхалася.
У стінах святих обвінчалися —
обвінчаних в пекло затиснули
у отчому краї охтирському.

У отчому краї охтирському
між селами - Скелька мала така,
багато їй випало плакати.
Згоріла свіча, віск ще скапує.
Крізь товщу років сльози зблискують
у отчому краї охтирському.

У отчому краї охтирському
стріла забагріла Багряного
провулочком* - спогадом край вікна,
означивши біль стома гранями,
а, може, не спійману блискавку
у отчому краї охтирському.

** В Охтирці є тепер провулок І. Багряного, на розі якого
стоїть будинок, у якому народився і жив письменник.*

З БІОГРАФІЇ КАТЕРИНИ КВІТЧАСТОЇ

Катерина Квітчаста народилась у селі Грунь (звідти ж походить і славний Остап Вишня) тепер Охтирського району на Сумщині (колись то була Полтавщина). Родина відзначалась любов'ю до пісень, а це вплинуло й на малу Катруся. Ще в дошкільні роки вона почала римувати, складати частівки. Нині працює в Охтирці Сумської області, керує поетичною студією при дитячо-юнацькому центрі, привчає дітей до поетичного слова. За фахом і покликанням культпрацівник. Її вірші друкуються в республіканській та обласній пресі. Часто бачимо їх і в газетах та журналах в інших країнах, як Канада, Америка, Англія. Були вони і на шпальтах нашої преси в Австралії. До того ж вона сама пише музику на свої вірші і сама виконує, виступаючи на концертах чи в радіопрограмах. У 1992 р. вийшла перша збірка її віршів: "Розшити радістю життя". У 1993 р. вийшла друга: "Човен місяця по небу". Позаминулого року вийшла третя збірка: "Моя пісне, пісне моя". А цього

1996-го року появилась у В-ві "Мрія" в Сумах четверта: "Обів'ю любистком". Крім цього, її поезії були в спільному збірникові охтирських авторів "Охтирськими стежками".

Поезії Катерини Квітчастої характерні своєю співучістю, народністю, образністю. Тут знайомимо наших читачів із зразками її творчости.

Катерина Квітчаста

ЧОРНІ ЛЕБЕДІ, БІЛІ ЛЕБЕДІ

сонет

Може в шепоті, може в клекоті
я полишуся назавжди.
Чорні лебеді, білі лебеді
позліталися до води.

Темним кольором, світлим кольором
пір'я плаває поміж хвиль.
Біля гілочки, біля кореня
сльоза висохла. Тане сіль...

Сіль розмиється і розіллється
між розгонистих берегів.
Лезо гостре скосить зіллячко
біля золота колосків.

І пташине гніздечко зів'ється.
І посіється долі спів.

Охтирка, 1994 р.

Катерина Квітчаста

ЖЕБРАЧКА

Іде жебрачка по землі —
моя поезія.
Над нею плачуть журавлі.
Дощами сплескує.

Небесна сива глибина
курличе зливами.
А пісня серця голосна
під тином схлипує...

Поплаче тихо. В бур'янах
помітить квіточку —
І вже крізь сльози в світ луна,
чуттями світиться.

Охтирка, 1994 р.

Стефанія Петрик: Княгиня Ольга.

І. Багряний
До 90-ліття з дня народження

МАРШ КАТОРЖАН

В катівнях чекістських ця пісня почата,
Пройшла до камчаток і лютих колим,
І повернулась з колим і камчаток
Разом з неподоланим плем'ям твоїм.

Вперед, орлята!
Брат до брата,
Сестра до сестри і к плечу плечем.
Вперед, орлята! Йде відплата,-
За все відписати вогнем і мечем.

В катівнях чекістських батьків розіп'ято,
В нетрі Сибіру пройшли матері...
За Україну лягли й немовлята
Від Бухари й до холодних морів.

Вперед, орлята! Брат за брата,
Сестра за сестру... І не сходи плачем.
Вперед, орлята! За немовлята!
За немовлята з вогнем і мечем.

В путах страшних ми самі виростили,
На чорних етапах ростили свій гнів.
Нам за прийдешне серця виривали,
Нас за Вітчизну пекли на вогні.

Вперед, орлята! Не плач, стара мати!
Не плач, стара мати, не сходи плачем.
Вперед, орлята! Смерчем на ката!
Смерчем на ката з вогнем і мечем.

З нами пройшли через тюрми й тортури,
Як приклад, як світоч, як жертви за нас,
Великі звияжці - Мазепа й Петлюра,
Петро Дорошенко, Богдан і Тарас.

Вперед, орлята! Гордо ступати!
Мужньо ступати і сміливо йти!
Вперед, орлята! Нам здобувати!
Нам здобувати і нам цвісти.

Онуки звияжців, діти героїв -
Ми вірні завітам великих предтеч -
Нас не зламали в нерівнім двобої
Ні тюрми, ні диби, ні зрада, ні меч.

Вперед, орлята! Зростила мати! -
Раз помирати, так не з плачем!
Вперед, орлята! Все відібрати!
За все відписати вогнем і мечем.

Вдарили громи і ніч розкололи.
Сонцем крізь згарища світ зазорів.
Гей, повертайтеся додому, соколи,
З-під Бухари і холодних морів.

Вперед, орлята!
Брат до брата,
Сестра до сестри. І к плечу плечем.
Вперед, орлята! Нам здобувати!
Вперед за Вітчизну з вогнем і мечем.

ДИРИГЕНТ МОЛОДЕЧОГО КАТЕДРАЛЬНОГО ХОРУ

ТАРНАВСЬКА, ОКСАНА ЛЮБОВ - нар. 22/7/1926 р. у Львові, Зах. Україна. Музиколог. До 1936 перебувала на Помор'ї /Польща/ в м. Вомбжезьно, б. Торуня. Маючи 5 років, почала вчитися гри на фортепіано. З переїздом до Самбору /б. Львова/ в 1936 р. продовжувала музичне навчання в студії п. Іванни Волошин /Філія Вищ. Муз. Інституту ім. М. Лисенка у Львові/. Закінчила держ. Торговельну Школу в Самборі /1942-43/ і працювала секретаркою в Народній Торгівлі. Член ВСУМ /Виховна Спільнота Української

Молоді-нелегальний Пласт/. 1944-45: робітничі табори в Німеччині: Укр. Реальна Гімназія - гімназійна матура /1946 р./; вчителька в дитячому садочку, працює в Пласті, продовжує музичне навчання; закінчила курс Медсестер /1947-48/ і курс Дошкілля Ельванген /1948 р./.

Вїзд до Австралії /серпень 1948 р./: переходовий табір в Баттурсті. Опісля контрактова праця в шпиталі / Гобарт, Тасманія: 1948-1952 рр./, продовжує музичне навчання /Міс А. Меггері Гобарт/, здобуваючи АМЕБ (Ассосіейтед Диплом.) 1952 р. - переїзд до Мельборну: Абсольвентка Музичної Консерваторії Мельборнського Університету/ вчительський диплом, 1959 р./; диплом вчительки музики Техн. Шкіл/ 1975 р./; власна, приватна, Музична Школа /1953 - 1973/, вчителька музики в Дівочому Коледжі /Ессендон, 1973 - 75/ і в Технічній Школі/ Ессендон, 1976 - 1987/. Організатор і диригентка Молодечого Катедрального Хору при Кат. Катедрі Св. Верх. Апп. Петра і Павла в Мельборні/ 1959 р.-до сьогодні.

Працює в громадських і церковних секторах: Секретарка ОУКОА /1972 - 1973, і від 1985 до сьогодні; член Комітету ДОФУС-у, секретарка УГВ/1989-90/; довголітня акомпаньторка хору "Чайка", вокальних ансамблів і солістів; виступає як солістка на численних імпрезах. Праця в Пласті /1953 р. до сьогодні/: виховниця в УПН, УПЮ, провідні функції в Станиці і КПС/Кр. Пластова Старшина/, провід в Реф. Вишколу Пл. Виховників.

Музична творчість: упорядковувала збірник укр. пісень для пластової молоді "У мандри" /1970 р./; ряд власних композицій /понад 100/: вокальні композиції релігійного змісту /сольові і хорові/, пісні для дітей і молоді, пластові пісні, композиції для спеціальних okazji, фортепіянові твори/ для дітей і загальні/, сольові пісні з форт. супроводом, обрібки і аранжування народніх та інших пісень.

Відзначення: Грамота Почесного Члена УГВ/5.10.75/, Грамота Фундатора і Мецената Укр. Нар. Дому, Похвальна Грамота СУОА, Грамота Фундатора Укр. Науки /ДОФУС-26.2.89/, Грамота Будівничого Катедр. Храму Св. Верх. Ап. Петра і Павла в Мельборні, Грамота Фундатора-Ктитора Храму-Пам'ятника "1000-л. Хрещення Руси-України", в Канберрі, та інші.

Пластові відзначення: "Святий Юрій в сріблі" і "Орден Св. Юрія в золоті" /1958/, похвальні грамоти від КПС, ГПБ/Гол. Пл. Булава/ та багато інших.

ВІДЗНАЧЕННЯ: Численні Грамоти: а /Громадські і церковні:

Союз Українок Австралії /1954, 1965/

Укр. Громада Вікторії:

Почесна Грамота ч: 18/1966 р./: поширення і плекання укр. пісні серед укр. молоді, і Почесна Грамота 2/84 за працю серед укр. молоді та заслуги в культурно-мистецькій ділянці.

Грамота Мецената Укр. Нар. Дому /21.9.86/

Грамота Почесного Членства Укр. Громади Вікторії /ч: 103/ 5.10.1975.

Похвальна Грамота СУОА /1954 р./

Грамота Фундатора Укр. Нар. Дому /20.10.79/

Грамота Фундатора Укр. Науки /ДОФУС/ - 26.2.89.

Грамота 1-шої "Князівни" за виховну і мистецьку діяльність /вибір Княгині УГВ 1975 р./

Церковні:

Грамота Будівничого Катедрального Храму Св. Верх. Апп. Петра і Павла в Мельборні.

Грамота Фундатора-Ктитора Храму-Пам'ятника 1000-л. Хрещення Руси-України, в Канберрі.

Пластові:

Грамота КПС /12.2.84/-пост Реф. УПН в рр. 1979-84.

КПС-Відзнака Провідника /1.1.72/

Відзначення "Святий Юрій в Сріблі" /16.3.58/

Відзначення "Орден Св. Юрій в Золоті" /1.6.58/

ГПБ - Ступінь Гніздової і Зв'язкової в Кадрі Пластових Виховників/.

Начальний Пластун - Признання за працю на провідних постах в Пласті.

Гол. Пластова Булава /ГПБ/ - Особливе Признання за працю в УПН /Нью Йорк, 22.12.81/

Ряд інших признань та грамот за працю в Станиці, КПС пластових таборів і т.п.

Увага!

У деяких дописах, а зокрема в цьому, дотримано авторського стилю, правопису, способу написання абрєвіатур, власних назв тощо.

Редакція.

*Композитор і
диригент
Молодечого
катедрального
хору в
Мельборні
Оксана
Тарнавська*

*Молодечий
катедральний хор
під час співу
Воскресної Утрени
в Катедрі Св.
Верх. Апостолів
Петра і Павла в
Мельборні
22.4.1995 р.*

МОЛОДЕЧИЙ КАТЕДРАЛЬНИЙ ХОР В МЕЛЬБОРНІ

(Його історія і здобутки)

Молодечий Катедральний Хор в Мельборні був зорганізований Оксаною Тарнавською, яка закінчила Музичну Консерваторію в Мельборнському Університеті, 4-го жовтня 1959 р. Хор зорганізовано при Катедральному Братстві Св. Верх. Ап. Петра і Павла в Мельборні.

Ціль: згуртувати дітей і молодь при Укр. Кат. Церкві, запізнати їх з укр. церковно-релігійною музикою, укр. світською музикою. З допомогою праці в хорі вищепити любов і почуття приналежності до Рідної Церкви і Укр. Народу. Привчити молодь до служіння Богові, своїй Церкві і Укр. Спільноті. При допомозі пісні скріплювати і розвивати укр. мову. Поглиблювати релігійність і національну свідомість. Підготовляти молоді кадри для українських хорів.

Хор почав працювати, як дитячий, двоголосий, а згодом розвинувся в молодечий-триголосий. Вік хористів від 10-25 р. Хор поділяється на дві групи: молодших хористів від 10 до 14 років, і старших від 14 р. Число членів: при заснуванні - 26, в 1969 р. - 125, в 1988 р. - 75, 1990 р. - 66. Впродовж тридцяти років існування через ряди хору перейшло понад 500 дітей і молоді. Хором опікується Батьківський Комітет. Духовним опікуном і "Батьком" є Преосв. Владика Кир Іван Прашко.

Діяльність: співання Св. Літургій, Воскресних Утрень та інших Богослужень, участь в численних імпрезах релігійного та світського характеру. Ряд самостійних концертів в Мельборні, Джілонгу, Ньюборов, Нобл Парку, Сіднеї, Канберрі, Ньюкастелі, Брізбені й Аделаїді.

Видано платівки: "Альбом Молодечого Катедрального Хору" (Воскресна Утрень і Українські пісні - 1971 р.), "Вселенна, веселися" (Укр. коляди - 1975 р.), "На Крилах Рідної Пісні" (Концерт укр. пісні - 1988 р.).

Відзначення і Грамоти: Почесна Грамота УГВ, Пропам'ятна Грамота СУОА (ІУ. Фестиваль), Грамота Фундатора-Ктитора Храму-Пам'ятника "1000-ліття Хрещення України" (Канберра), Грамота-звання Фундатора Урк. Дому Молоді (СУМ - Сідней), Лист з Благословенням від Бл. Патріярха Йосифа з нагоди 25-ліття М. К. Хору.

Хор має свій Правильник, велику нотну бібліотеку. Відзнака М.

К. Хору: Тризуб Св.Володимира з хрестом, переплетений музичним ключем. Видано дві металеві і одну вишивану відзнаки. Відзнаку хору і обкладинки для платівок проєктував і оформлював інж. Оріон Венгринович.

Хор відбуває Загальні Збори кожного року, на яких вибираються Управа М. К. Хору і Управа Батьківського Комітету.

Головою Управи М. К. Хору були: Василь Хамула, Віктор Возняк, Петро Мазурчук, Стефан Романів, Маруся Орфіній, Оля Бойчук, Павло Масендич, Юліяна Кметь, Галина Кметь, Христя Кметь, Тарас Моравський, М. Лех, Х. Бойчук. Акомпаньйорами хору були: Х. Кметь, Юрій Венгльовський (мол.), Юрій Коцюмбас, Оксана Баб'як, Люся Романів, Геня Шмирко, Дарія Баб'як, Ярослав Вашенко, а теперішні акомпаньйори: Ксеня Савчак і Таня Ришак. В разі потреби допомагає п. Ірена Рудевич-Дудій.

Батьківський Комітет в різних роках очолювали: В. Кравців, А. Камінська, А. Бойчук, І. Красуляк, П. Рудник, С. Худяк. Багато інших батьків допомагали, і тут тяжко всіх згадати. Лише деякі з них: Ю. Венгльовський, М. Погорецький, пані Білик, Березнюк, Пик, Возняк, Орфіній, п-во Жилан, Гуцул, Кметь, Жабак, І. і М. Когут, Лех, І. і Р. Савчак, Л. і П. Сенів, Шкудар, Юриста, Юрчишин, Г. Рудій, М. Моравська, Л. Конюшко та багато інших.

Строї хору проєктує і виготовляє п. С. Худяк. Строї хору:-

1. гранатовий костюм (для дівчат) і гранатове убрання (для хлопців) з вишиваною блюзкою і вишиваною сорочкою хору.

2. стрій для виступів на сцені: вишнева спідничка і вишивана блюзка з викладаним комірцем (для дівчат) і чорні штани та вишивана сорочка з викладаним комірцем для хлопців.

Виступ у Сіднеї в 1977 р. Карпатський Монтасж.

Микола Скеля-Студецький
**ІЗ СПОГАДІВ ПРО
РОЗКОПКИ ЖЕРТВ
СТАЛІНСЬКОГО ГЕНОЦИДУ
У МІСТІ ВІННИЦІ ВЛІТКУ 1943 РОКУ**

Розстріляні, розтерзані, замучені,
Шнурами за спиною руки скручені,
Лежали долу трупи в сто рядів
З дірками в головах від куль катів.
Розкопані кагати - ями смерті,
Над ними хмароньки роздерті
Пливли і плакали, а люди
Рясним потоком звідусюди
Ішли сюди упізнавати
Хто мужа, хто сестру, хто брата.
Упізнавали, забирали,
Сльозу останню проливали,
А по війні і їх сюди,
Як свідків - замести сліди...
Не замели, не заховали,
Бо правда знову закричала
На весь широкий білий світ,
Як і тоді - воєнних літ,
Коли розкрили ці кагати
У місті Вінниці. О, кате,
Мерзенний кате довоєнний
Комуністичної гієни,
Нема тобі, нема прощення,
За жертви ці, за їх імення,
Безсмертні, вічні, безневинні
Синів і дочок України.

*Як відомо у Вінниці у Профспілкому парку НКВД розстріляло й
ночами таємно закопало понад 10 тисяч невинних людей. Це було
у 1937 - 1940 рр. А в 1943 р. під час війни знайшли ці могили і з
95 могил, де в кожній було по 600 трупів, вийняли для експертизи
9500. Деякі були закопані ще живими: у горлах та шлунках
знайдена була земля. Анатомію провадила міжнародня комісія.

ЖІНОЧИЙ АНСАМБЛЬ “СУЦВІТТЯ”

В листопаді 1977 року з ініціативи солістки - співачки Зіни Мороз-Котко постав жіночий Ансамбль “Суцвіття”, який спершу діяв під опікою Міжпарафіяльної Ради Православних парафій. Але, з огляду на те, що Ансамбль виступаючи на різних громадських концертах, збагатив культурну палітру нашої спільноти, він став громадською мистецькою одиницею Сіднейської Громади.

З самого початку свого існування Ансамбль “Суцвіття” вніс в культурне життя нашої громади своїми виступами щось відмінне. Кожний виступ жінок знайомив публіку все з новими піснями, а самостійні концерти були повні кольористики, форкльору, бо ставилися на сцені сценки на різні побутові і традиційні теми; все в нових строях.

Ансамбль привернув увагу української громади в Мельборні, Воллонгонгу, Канберрі, Ньюкастелі, Брізбені, де виступав з самостійними концертами. Та й суто австралійська публіка вітала виступи “Суцвіття” під час виступів в Сіднейській опері на кількох фолкльорних фестивалях. Ансамбль виступив і на телебаченні в програмі “Гуд Морнинг, Австралія” (Доброго ранку, Австраліє!).

Склад Ансамблю постійно збільшувався, ентузіазм і любов до рідної пісні співачок вів Ансамбль до вершин, до все нових успіхів. Не було свята чи концерту, в якому Ансамбль не взяв участі. Великим, болючим ударом по Ансамблеві була несподівана, передчасна смерть засновника і диригента Ансамблю бл.п. Зіни Мороз, яка відійшла у вічність 27.12.1986 року.

Розуміючи, що Ансамбль не повинен розв'язатися, паніматка Олександра Люлька погодилась перебрати його керівництво. Вона керувала Ансамблем півтора року. За час її керівництва і відбувся виступ по австралійському телебаченні. Ансамбль виступив і в опері, на святкуваннях 1000-ліття хрещення України, які відбулися в Сіднейській Ратуші (Товн Голі). Керівництво Ансамблем перебрав Петро Деряжний, який диригував Ансамблем ім. Вол.Івасюка. Це призвело до співпраці згаданих ансамблів. Ансамбль розвинувся, поповнився новим репертуаром. Зрештою, кожний диригент, як мистецький керівник, вносить в ним керованою одиницею щось своє, відмінне, що й робило виступи Ансамблю “Суцвіття” цікавішими, привабливішими.

Упродовж його існування з Ансамблем працювали піяністи Наталка Зінченко, Лариса Лук'янчук, Оксана Менцінська-Мельниченко, Віктор Терпак, Лідія Саричев та музики Ігор Клайберт,

Петро Тройчак (акордеон) Борис Спесивий (гітара), Йосип Прендецький (скрипка), Степан Василик (контрабас). На концертах Ансамблю часто виступали гумористки Клава Фольц та Валя Кравченко. Концерти заповідав Вол.Войтович, який після смерти бл.п. Вас. Оловаренко очолив Адміністрацію Ансамблю.

Від 1991-го року керівництво Ансамблю "Суцвіття" очолила співачка Оксана Рогатин-Василик. Репертуар Ансамблю поповнився знову новими піснями, збільшився склад його молодшими жінками.

Останні виступи Ансамблю "Суцвіття" на різних громадських концертах вітаються громадянством гучними оплесками. Дай Боже, таким якісним складом зустріти 20-ти ліття Ансамблю, яке припаде на листопад 1997-го року.

Заступником диригента є талановита піаністка Оксана Менцінська-Мельниченко, яка вже кілька разів диригувала ансамблем при різних нагодах.

Пісня навчила її виконавців та слухачів печалитись, сумувати, радіти і ждати чогось надзвичайного, чогось прекрасного, такого, що дається людині в житті тільки раз. Пісня навчила членок ансамблю "Суцвіття" глибоко відчувати любов до всього рідного і прихильність до людей; і цим співачки Ансамблю здобули признання і прихильність громадськості до себе, як також здобули вдячність громадянства за те, що вклали багато зусиль у розвиток українського мистецького життя Сіднею та навіть цілої Австралії.

Содмек, Австралія

Починаючи зліва сидять: О. Шевченко, Л. Петров, Д. Даців, Оксана Рогатин-Василик (диригент), Н. Балик, С. Войтович, Л. Клуніцька, Г. Терпак.

2-ий ряд, починаючи зліва, стоять: З. Цуньовська, Л. Батурська, пані-матка О. Люлька, М. Менцінська, Я. Гошовська, М. Шушняк, В. Берегуляк, М. Ізасик, Л. Кабан, В. Олійник.

Відсутні: М. Довгалюк, І. Бароне, А. Деркач, С. Якубовська, В. Юрчук, Д. Володимирів, Е. Мухіна, А. Гефьодова, О. Чокула.

Петро Ротач

ЗАЧАРУВАННЯ

Напроти хутора ярочок,
А там дуби і ясени.
А в тім яру тече струмочок,
Дзвенить, мов голос давнини.
    Попід деревами стежина
    До річечки, що на луці.
    Біжить по ній з гори хлопчина,
    І промінь грає на лиці.
Йому пташина в гущавині
Посвистує: спинись, спинись...
Я в тім ярочку, що в калині,
Знайшов великий скарб колись.
    Знайшов і опинивсь відтоді
    В полоні вічної краси,
    Й усе життя молюсь природі,
    Й тікаю спомином в ліси.
Туди, де світ не заморочить
Душі нікчемністю й на мить,
Туди, де між калин в ярочку
Струмок про вічність жебонить.

1991

ВІРА

Вслухаюся з вірою в слово ЖИТТЯ:
Шум жита і сонця проміння...
Моє покоління іде в небуття,
Назустріч - нові покоління.
    Нам рабство калічило волю і дух.
    А ці - непокірні й одверті.
    Ми те, що хотіли, не мовили вслух -
    Боялись Сибіру і смерті.
Ми з темряви вийшли вчорашнього дня,
Блиск сонця засліплює вічі...
А ці - молоді - Прометею рідня,
В них дух Запорозької Січі.

Можливо, замало у мене підстав,
Що без застороги їх мірю.
Можливо, мій погляд з чиймсь не співпав -
Даруйте: я в молодість вірю!
    Кому, як не юним, підвести з колін
    Й здмухнути з України трутизну?
    Кому, як не дітям нових поколінь
    До сонця піднести Вітчизну?
А в молодь повірить кому, як не нам,
Хто виріс у рабстві й знеморі?
Ви чуєте, люди: житами - Життям
Шумлять покоління бадьорі!

1992

БАТЬКІВ ЗАПОВІТ

Нахлинуть спогади непрошені бува -
І я в селі, і стелиться під ноги
Така знайома стежка польова,
Що не піти по ній немає змоги.
    Колись звідсіль нас вигнала хула.
    Слова жорстокі били, мов каміння...
    Як тяжко повертатись до села,
    Де родове обрубано коріння!
Але вертатись буду звідусіль,
Поки живу, і пам'ятати буду
Я батьків заповіт, як вічний біль,
Не забувать, що ми з простого люду.

1987

ВІДІРВАНИЙ ЛИСТОК

Г. Вишневому

На вітрі холоднім осіннім
Вишневий листочок тремтить,
І стільки печалі в тремтінні,
Що серце від жалю щемить.
    Сильніш вітрюга нападає -
    І де того листячка слід?
    Колись із коханого краю
    Й мене покотило у світ.

Де дівся листочок - не знати,
В яку борозну загорнувсь.
З чужини до рідної хати
Ніколи вже я не вернувсь...

15 серпня 1995

ПРО АВТОРА ПОЕЗІЙ-ПЕТРА РОТАЧА

Петро П. Ротач - поет, літературознавець і дослідник історичної спадщини Полтавщини. В сучасну пору живе і творить у Полтаві. Недавно Полтава відзначала його сімдесятиріччя. П. Ротач надзвичайно працьовитий автор. До цього часу з-під його пера появилось понад тисячу публікацій. Довгий час поет був несприйнятний для комуністичної влади. Друкуватися міг тільки в пресі, далеко не столичній. Одначе, опублікував з десяток книг, в більшості після усамостійнення України. У 1996 році видавництво "Білі Вежі" в Австралії видало Ротачеву добірку поезій "Мить і вічність".

Неван Грушецький ІНТЕРЛЮДІЯ

Зустрілися. Пішли на каву.
Розмову завели цікаву
Про книги, музику, освіту,
Любов і секс, майбутнє світу.
Торкається рука ласкава,
І чари в'є лукава кава.

"Я покохав тебе, царівно!"

Як люблю серцю, як царівно!..

Гуляли разом до світанку,

Допили чари до останку.

У вирі щастя все кружляє,

Зникає світ, лиш ти і я є

В п'янкім, солодкім шумовинні...

Вина, вина - а ми невинні!

Винні...

Винні...

Похмурий ранок. Чорний чай.

"Не покидай!" - благає слізно.

Та треба йти скоріш. Прощай!

Поки не пізно.

Пізно...

Пізно...

Неван Грушецький

РОЗДУМИ ПРО “ГЕНГОВЕР”

(З гуморесок на злободенні теми)

Цього разу хочу розглянути один природній феномен, який називається “генговер”.

Спершу щодо терміну. Хоч це є англійське слово, я буду його вживати, бо точного відповідника - іменника в нашій мові немає. Ми ж не можемо сказати, що він встав з “перепиттям” чи “перепоем”. Так само не відповідає слово “похмілля”, бо це означає свого роду “поправини” на другий день. /Пам’ятаєте: “третя ось де, пригодиться, щоб було чим похмелиться” з нашого безсмертного “Запорожця”?/. З цього виходить, що українці від “генговерів” не страждали. Або наші напої були кращі, або люди витриваліші.

Може дехто і почувався інколи не цілком гаразд, але це приписували тому, що хтось наврочив, не так подивився, а то й махнув якоюсь отрути непомітно в чарку.

Сам “генговер” означає спосіб, яким природа дає вам знати, що ви забагато випили. І чому вона турбується, не знаю. Знайдуться такі, що дадуть вам знати і без неї! І не раз! Але природа прагне до рівноваги і робить ваше почуття настільки неприємним, наскільки приємним воно вам здавалося перед тим. Устійнивши термін і дефініцію, перейдемо до того, як оминати таке явище. Найпростіше, звичайно, не пити алкогольних напоїв зовсім або дуже помірно; але це є марна порада для багатьох “гуляючих”, тому треба подати більш практичні інструкції.

Отже, поперше, коли п’єте, тримайтеся тих напоїв, з яких ви починали. Це значить, якщо ви спочатку пили віскі, горілку, пиво й вино, то й далі тримайтеся віскі, горілки, пива й вина. Подруге, пийте швидко. Якщо ви встигнете випитися протягом першої години, то коли інші при кінці вечора будуть нападпитку, ви вже будете на дорозі до протверезіння.

Також уважайте, що їсте. Особливо уникайте таких речей, як серветки, паперові тарілки і патички до маслин.

Якщо дотримаєтеся цих порад, всеодно будете мати “генговер.”

Треба пам’ятати, що частина “генговеру” є чисто психологічна.

Коли прокинетесь, відчуєте почуття сорому, вини, огиди, приниження. Це все є цілком нормальне, зрозуміле і заслужене.

Отже, думайте лише про приємні речі, які ви робили, поки втратили пам'ять; скажім, як ви "шармантно" віталися з дамами, дотепно жартували, чи що там. Викиньте з голови все, про що вам говорили пізніше: як ваша тарілка з їжею опинилася під столом (разом з вами), як ви розлили сусідці на сукню червоне вино, як потім замкнулися в лазничці і спали у ванні. Такі спогади наведуть на вас лише чорну депресію. Зрештою, ви ще про це почувете не раз...

Старайтеся збути такі думки сміхом. Не можете сміятися? Це ж легко. Розтягніть пальцями кутики вуст, відтуліть язик від піднебіння і прогудіть "га, га, га!"

Друга частина "генговеру" є фізична. Це, звичайно, проявляється не дуже приємним почуттям всередині /починаючи з самого рота/, браком апетиту і всякими болями. Нестерпно тріщить голова, але можуть боліти й інші частини тіла. Ноги болять, якщо ви демонстрували свою звинність, витинаючи гопака /принаймні ви так тоді думали/. Коли болять щелепи, то це не від надмірного говоріння, а швидше від того, що ви зачепили ними об кулак вашого опонента під час гарячої дискусії; може боліти бік, коліно чи лікоть. Залежить, що ви потовкли, коли так немилосердно гепнули на землю. В кожному разі, відчуваєте себе так жакливо, що підсвідомо закрадаються розпачливі бажання, такі, як покінчити з собою чи навіть вступити до товариства "Відродження..." Але не впадайте в розпач, - гірше вже вам не буде.

Є різні способи, як лікувати "генговер". Їх, мабуть, стільки, скільки й потерпілих. Кожний вірить, що йому щось помагає, тому я в поради входити не буду. Одинокий певний лікар - це час. Можу лише сказати, як полегшити життя, поки на той час чекаєте. А він може добре забаритися!

Отже, оминайте всяку фізичну активність. Рекомендується лише дихати /мінімально/, але ні в якому разі не рухатися, чи напружувати себе в інший спосіб /наприклад, кліпати повіками/. Не говорити, як би вас не провокували /а цього не бракуватиме!/. Дехто вважає, що стає легше, коли стогнати; але ніколи не робіть цього в присутності ваших близьких, щоб не слухати співчутливих слів типу: "Так тобі, заразо, й треба!"

Є ще один, протилежний, спосіб лікування. Вискочіть живо з ліжка, почніть завзято бігати й робити фізичні вправи зі всіх сил.

Тоді скоро забудете про ваш "генговер", бо дістанете... масивний приступ серця.

Веселої забави!

ПОЕТ НЕЩАСЛИВОЇ ДОЛІ

Василь Боровий - лавреат премії ім. Василя Мисика. Автор кількох збірок поезій. На початку війни закінчував у Харкові десятирічку. Але вороже ставився і до Сталіна, і до Гітлера. Під час німецької окупації лишився в Харкові. Надрукував у місцевій газеті "Нова Україна" пару патріотичних віршів. При втечі німців не евакуювався, лишився в Харкові. За свої твори був засуджений на 10 років до концтаборів на далеку північ. Повернувся через 10 років. Хворий, але пише далі. Його найновіша збірка "Полинова снага" відзначена згаданою премією. Подаємо зразки з його творчости. Його "Полинову снагу" прихильно відзначив також видатний Іван Дзюба.

Василь Боровий

ДОЛЯ

*"Ой, козаче, козаче Супруне,
Де ж твої презромкії рушниці?
Гей, мої рушниці в хана у світлиці,
Сам я, молод, у темниці...!
(Старовинна козацька)*

Конвою крик, виття вівчарок,
Услід колонії - темний пил...
І гасить ген, мов недогарок,
Твій день холодний небосхил.

Хіба ж уперше - злі ординці,
Гаркавий крик, цупкий нагай?
І ти - із віком наодинці:
Не відставай, давай, давай!...

І тільки в серці мимоволі
Десь потай приказка стара -
Про козака, що не без долі,
І долю... що не без добра.

Етап на "Кайєркан" 1953 р.

НАСТРІЙ

Чи то березень, чи просто
Світом дівчина пройшла -
Забриніла пісня з мосту,
Обірвалась край села...

Чи то вересень, чи хустка
Зацвіла вогнем шипшин...
А здалося - світ, як пуста,
І для смутку - сто причин.

Що - слова? На люднім вічі
Я одне зумів збагнуть -
Просто в полі глянуть в вічі,
В березневу каламуть;

До тремких очей припасти,
Руки стиснувши малі, -
Може, це й єдине щастя
На страждаючій землі.

Нориллаг, 1952 р.

МАРІЯ

Що я - хлопчисько із передмістя -
В пам'ять нехитру свою заберу:
Дворище, повне опалого листя,
В стозі соломи - променів гру?

А коли день їх натомиться прясти,
З церкви, де тітка в поклонах, - сама
Ти прибіжиш, аби зіркою впасти
В душу мою, де дощі і п'їтьма.

Серпень рукав тобі золотом виткав,
В очі - смарагду хлюпнув дві сльози...
- Діва Марія! - милується тітка,
Просто хоч став її між образи...

Мила Марійко - земна моя Діво
В теплім стогу, під завоєм імлі
Ніжні вуста ти відкрий соромливо,
Поглядом душу мою обпали!

*Ст. Хвиля:
Материнство.
Олія.*

Наталка Поклад
**НА ПОГРЕБ УКРАЇНСЬКОЇ
КУЛЬТУРИ**

Вальсуйте, вальсуйте, панове,
ще трошечки часу дано.
Духовні страшні Казанови
посіли державне кермо.
З прихованим комплексом Юди, -
народе, пізнав їхню суть?!
Як легко вони продаються,
як легко тебе продають.
Вколисані ситим коритом,
забули про все, що болить.
Та стогне могила розрита,
вогнем непростим горить.
І де ті незламні Івани?

і де ті святі Василі???
За планом, панове, за планом, -
ордою по рідній землі.
І трошки додасться регалій,
погрубшає ваш гаманець.
А вічності сиві скрижалі
означать: <<Була. Та - кінець>>.
Така собі пісня-сторожа:
<<Ой роде мій красний, перебудь!...>
...Ляльки у руках владоможних, -
чи бачите: труни несуть?!
А в трунах - осквернене слово,
і пісня, і тайна душі.
Й нема кому бити на сполох,
бо всім - бариші, бариші.
І віденський бал, закулісся...
А чорну шкориночку кметь
Оце споживе - й над століттям
запалить змітаюче:
<<Геть!...>

6.1.1994

Клавдія Фольц

ПОДОРОЖ ДО КВІЛПІ

Одного разу на таборуванні, при ватрі, численне товариство обмінювалося своїми враженнями від подорожей по Австралії. Хтось розповів про незвичайну місцевість в центральній частині Квінсленду, недалеко від міста Квілпі, де починається т. зв. "Аутбек" - мало заселені або і зовсім не заселені безмежні простори Австралії. В тій місцевості добувають цінні, як веселка, кольорові каміння - опали. Ця розповідь усіх дуже зацікавила, ми з чоловіком вирішили в наступну відпустку туди поїхати.

Відстань від Сіднею до Квілпі приблизно 2,000 км. і потребує добрих три дні їзди автом. Після перших 2-х днів нашої подорожі, минувши міста, містечка та узгір'я, ми поступово виїхали в безкраю рівнину, з поодинокими деревами, кущами та кактусами і безліччю папуг та кенгуру. Стрічались також емю (австралійський струсь), кролі, змії та всяка інша твар, а в прозорому небі ширяли орли. А ще безліч овець та телят.

Клавдія Фольц: Авторка за роботою 1995 р.

Щоб “перервати” одноманітність краєвиду, ми почали приглядатися до різноманітних поштових скриньок, розташованих на відстані десятків або й сотень кілометрів одна від другої, бо ж фермерські господарства мають по кілька тисяч або і по сотні тисяч квадратних кілометрів.

Більшість господарських будівель від дороги не видно, але поштові скриньки всі при дорозі. Ось одна виглядає так: звичайна дерев'яна коробка для городини, поставлена набік на спиляний стовбур сухого дерева, а, замість дверцят, на коробці - завіса з картопляного мішка. Напевно цей фермер отримує не дуже багато пошти, бо не турбується тим, що все може змокнути під час дощу. Але в цих місцевостях дощ буває рідко, іноді його не буває роками. Пересохла земля репається від спеки, і тисячами, від голоду та спраги, гине скот.

За кілька кілометрів бачимо другу скриньку. Це іржава чотирикутна бляшана цистерна, причеплена дротом до рогульки. Наступна скринька - чепурна розмальована хатинка, розміром у 1.5 метра з червоним дахом, з дверцятами, на яких висить замок, а під дахом довгасте вікно, в яке поштар вкидає пошту.

Дальша скринька - це величезного розміру, в чоловічий зріст, цементний гриб-мухомор, з червоною шапкою та білими краплями

на ній. А ось ще одна скринька - молочний бідон, розмальований веселими квіточками. І останньою скринькою, яку ми бачили, був старий холодильник з верхніми дверима, де колись зберігалось заморожене м'ясо. В нижній частині, без дверей, лежать газети, журнали, хліб та ще якісь пакунки у пластових торбах. Хтось привіз закупи, але фермер не поспішає їх забирати, і ніхто не займає, бо по цій дорозі мало подорожніх. Та й поштар теж приїздить один раз на тиждень або один раз на місяць, а в деяких подальших місцевостях - один раз на кілька місяців.

Важливі та негайні справи фермери полагоджують по радіо - телефону. Діти теж вчать по радіо.

Після триденної подорожі ми, нарешті, доїхали до чепурненського містечка Черлевіл. Зайшли в туристичний центр, щоб довідатись про опалові копальні, але на наші питання пані якось недовіриливо, з підозрою, подивилась на нас, помовчала, подумала трохи, знизала плечима і, розтягуючи слова, відповіла приблизно так: "Я про це не знаю і нічого вам сказати не мо-о-ожу, а лише пораджу розпитати про все у містечку Квілпі. Вони там напе-е-евно більше знають".

З туристичного центру ми вийшли з почуттям розгубленості та невпевненості. Чи варто туди їхати? Чи безпечно? Чому така таємниця? Чи там є щось страшне? А чи не живе там "змій-людоді"? Але цікавість перемогла. Їдемо далі, у Квілпі.

Закінчилась вимощена дорога, а далі йде польова, але така ж тверда, як і вимощена. Дорога, як і вся земля навкруги, має колір червоної цегли - наявність бокситу, потрібного для вироблення алюмінію.

Дорога, хоч і тверда, але небезпечна, бо на ній бувають латки червоного пухнатого порошу, який австралійці називають БУЛДАСТОМ. Здалеку його не відрізниш від дороги і, не дай Бог, на повній швидкості вскочити в таку латку! Не зачинивши вчасно вікна, можна задихнутись, бо булдаст, мов червона хмара чи туман, вмиє "окутує" авто так щільно, що на мить губиш і напрямок, і відстань. А колеса авта ковзають, як на льоду. Краще такі латки оминати, бо земля збоку така ж червона і тверда з ріденькими пучечками колючого австралійського перекотиполя. Здається, що отакий булдаст має лише Австралія.

Обминувши дві такі латки і наближаючись до Квілпі, ми відчули запах сірки. Цей запах походить від підземної води, яку вживає все містечко. Нам цей запах трохи "бив у носи", а мешканці містечка вже звикли до нього.

Саме містечко Квілпі має лише півтори вулиці і туристичного центру не має. Отож ми питаємо в крамниці, у барі, в банку дорогу до опалових копалень чи до шахтарського поселення, але тут, як і в Черлевелі, всі переглядаються, занижують плечима, а певної відповіді ніхто не дає. Нарешті, нам радять звернутися до поліції. Ідемо до поліції.

На наші питання поліцейський інспектор /як він себе називав, і, здається, був єдиним поліцаєм на всю околицю/ у свою чергу досить офіційно-суворо задає нам кілька питань: хто ми такі, звідкіля приїхали, що нас привело у Квілпі, чому ми шукаємо шахтарів і т.д.

Я вдаюся до хитрощів, кажу, що я представниця від нашої національної газети, їжджу по Австралії, збираю матеріяли про її незвичайні місця, а свої враження подаю до газети. Він повірив мені, зразу ж подобішив, запропонував нам холодного лімонаду, а при лімонаді розповів, що квілпівські місця добування опалів відрізняються від інших місць тим, що вони не скупчені в одному місці і шахтарських поселень не мають, а шахтарі, по одному чи по двоє, добувають опали десь поблизу пустелі, кілометрів за 100 від Квілпі. Докладно ніхто не знає, де. Дороги туди немає, і лише шахтарі, за своїми особистими прикметами, знаходять дороги до своїх копалень. Вони /шахтарі/ лише час від часу, в призначений і домовлений з купцями день, приїжджають до міста, продають купцям з різних країн опали, купують у крамниці їм потрібний крам і знову зникають на довгий час.

- А хто ж вони такі, ті шахтарі? - допитуюся я.

- Та-а-а, різні люди, різних національностей. Тільки своїх імен вони нікому не зраджують. Це вільна країна, і ніхто від них цього не вимагає. А ми, тутешні, розподіляємо їх так: чужинців звемо Джордж або Сем, а австралійців - Олд Джо /Старий Джо/. Оце все, що я вам можу сказати. А їхати їх шукати я вам не раджу, бо легко згубитися в пустелі, і ваше авто до неї не пригодне, для цього потрібно "ЛАНДРОВЕР" /потужне авто/. А якщо ви хочете побачити, як виглядають тутешні опали, то зайдіть у церкву. Вона відчинена.

Йдемо до церкви. Невеличка, нова, чистенька, модерної будови церква була дійсно відчинена, і, зайшовши в середину, ми побачили неймовірне багатство у всій своїй красі. Лицевий бік вітваря, високий підсвічник та катедра були оздоблені опалами; деякі з них в долоню завбільшки - це дарунки шахтарів. Ми на все подивились, зробили кілька знімок і, подякувавши Богові за вдалу подорож, тихенько вийшли з церкви. А в голові кружляли питання, як довго цей скарб проіснує, доки його не вкрадуть або не знищують

бандити? А проте, з вкраденим втекти нелегко, бо ж навкруги на сотні миль напівпустеля. Безмежний, безкрайї простір. Гаряче повітря коливається прозорими хвилями, несучи на собі марева, верхів'я дерев та кущів, яких, в дійсності, і близько немає. Дивишся на оцей неозорий простір і дивуєшся, що загнало купку людей в таке безлюддя, в таку самоту і спеку? Чи гонитва за багатством? Чи втеча від минулого? Зневіра в людях? Чи нещасливе кохання?

Відповіді на ці питання знають лише шахтарі.

1986 рік. Австралія

Клавдія Фольц

ЛИСТИ З. М.

Сьогодні я спалила всі листи,
/Колись на них чекала з нетерпінням/.
В вогні зникали спогади і ті
неповторимі молоді горіння.

Палила їх, рвучи все на шматки,
А з ними боляче і серце своє рвала...
Минуло все... Все кануло в віки...
І молодість, і мрії, й ідеали.

Горять, тобою писані рядки,
Жаринок сніп у безвість відлітає.
Вже спопелились дорогі листки
І лиш останній спалах догорає.

1992 р.

Роман Поляна

Степ чіпляється
за ноги
байдужою травою
Криві хрести
історії
наповнюють серця
забуті імена
Розтанув лід
і кригою

пливе у море
Направлені човни
і музи що тримають
на плечах
зимові сні
Розпочинають
довгу пісню
річкою часу
І їхня віра
сонце Бога
парою із легень
іде до неба
Лягає жахом заздирности
невірних
планів
які зимують
у степах
під
шлунками коней.

Роман Поляна

Намалюю тебе, французька весно,
Кольору бузку у повітрі
Кольору брудної Сени
Кольору болі та сліз

Мене вивертало на спід
- від любови
Не взмозі ходити
- літав
Шукаючи запах злости своєї
- сухих молодих відчуттів.

Ти - тільки ти - була перша
у мене
Жорстока, щаслива повія
і нагорода за це
- Повернення через біль.

Дмитро Нитченко

ЗАПОВІТ

(З відгуком на "Посмертний вірш" Ганни Черінь)

Я помру сьогодні або завтра,
Але, може, навіть через рік.
Догорає вже остання ватра,
Скільки ж може жити чоловік?
Напишу листа я по вечері
І долину в непробудний сон.
Вранці стукне листоноша в двері
Та тривожно крикне телефон.
Та дверей ніхто вже не відкриє,
І листів ніхто не забере,
Тільки пес мій жалібно завис
Та занявка кіт із-за дверей.

А смерком, вітри як невогомонні
За вікном в садку зашепотять,
Моя донечка подзвонить,
Щоб спитати про моє буття.

Але сутінки крилаті
Йй не скажуть: трапилась біда.
Вже душа моя літа по хаті,
Мов та пташка, вигнана з гнізда.
А уранці зчиниться тривога,
Бо не чує батько вже дзвінка.
Загурчить з Донкастеру дорога,
До Ньюпорту поспішить дочка.
Ой, не плачте, мої любі доні,
Вже не збудете мене зі сну,
Перейшов багато я кордонів,
А тепер останній перетну.

І скажу в останню всім хвилину:

"Люди добрі й доні дорогі,
Бережіть ви волю України

І прокляттям славте ворогів,

Що гнобили люд наш працьовитий,
Що принесли голод і Сибір,
Що хотіли мову нашу вбити
Йй душу нашу вирвати в злобі.
А Рідну землю у ці дні горбаті

/А вона ж в біді тепер щораз/
Ви любіть її, як рідну матір,
Або так, як наш любив Тарас
А як день надійде вже дев'ятий,
Дух мій теж опиниться вгорі,
Може в рай потраплю, мов на свято,
Може й Ганну стріну в тій порі.

А вона ж там квітне, як мімоза,
І на хмарі плава, як в човні,
Може й там, задравши носа,
Дорікає янголам у сні,
Що немає й досі там прогресу,
(Й репетує, кажуть, без кінця),
Що діди відмовились від сексу,
Що нема паперу й олівця.

Не хвилюйтесь, Галочко, благаю,
Ще там друзів стрінете не раз,
Вже Галан там з Богом розмовляє,
І Тарнавський, і Самчук Улас.
Можна й там життя творить культурне,
Без бурчання, сварок і образ,
Можна й клуб створить літературний,
А папір, машинку я візьму для Вас.

22.4.1995 р.

Листопад 1995 р.

П.С. Під Ганною маю на увазі поетесу Ганну Черінь, яка в листопадовому номері ж. "Нові дні" надрукувала свій "Посмертний вірш".

Таня Волошка

НАША УКРАЇНА

(Присвята братам
і сестрам українцям)

Нехай нам сниться рідна Україна,
Блакитні хвилі древнього Дніпра,
Житами-квітом вквітчана долина,
Давня Козаччина, з вогнем біля шатра...

Верхів'я гір Карпатських... Водограї...
Ліси сосон столітніх, мов килим...
Нехай у снах душа відпочиває
та серце, збуджене неспокоєм смутним...

Нехай нам завжди сниться Україна,
Співуча, лагідна, поринута в казках,
Весела і щаслива! ...Не в руїнах
надій потрошених, де смуток, голод, страх...

Могутня зброя - це палка молитва!
Вона летить до Бога в небеса.
Чи поневолена країна, чи розбита -
Чує Творець!! І знову воскрес!

Її, оспівану, замріяну, дрімучу,
Її прекрасно створену красу,
Вкраїну нам! Могутню й невмирущу!
Ту, що мов скарб у серці - я несу!!

Нехай Вона присниться в тиші ночі,
Її мережаний зірками небоспад!..
...Щоб більше сліз не знали наші очі -
Нехай той жах не вернеться назад!!..

...То ж хай нам сниться НАША Україна,
Заквітчана безмежністю пісень!
Повіки СЛАВНА - назавжди ЛЮБИМА,
Що сонцем воскреса, мов ясний день!!!

3.10.1990 р.

Таня Волошка

ЕПІЛОГ

(до "Христос Воскрес")

Почув Господь наш біль, наші молитви -
Нам з домовини камінь відвалив!
Нехай з сердець та уст наших повіки
Йому несеться Слави хвальний спів!!

Ми на колінах. Отче, перед Троном,
За милосердя шлем подяку Вам!

О, дай нам Віри, щоб Святим Законом
Наповнились серця і душі нам!

О, дай нам пам'ять не забути Жертви
Й те, що пройшло... Нам сили, Боже, дай!
Молімося, щоби краще вмерти,
Ніж знов поганцям дати в руки Край!!!

БЛАГОСЛОВИ НАС, БОЖЕ, Й ПОМАГАЙ!!!

24.8.1991 р.

Таня Волошка

ЗАМІСТЬ КУЛ...

Відповідь Москві за зруйнування в Києві пам'ятника
<<Соняшна Україна> (<ЦіЖ>, ч. 6, 13.2.1977 р.)

Вночі, шматок скали ви молотом розбили,
Мітлюю замели пильно сліди -
(так, як середньовічні могили)
Підкравшись злодієм...
вдень побоялись йти!

Що ж, вам, поганцям, вчинок цей докаже?
Що України Дух підкоситься і вмере?
Могутність краю - хитрість переважить?
Ганьба, ганьба і сором вам за те!

Наш нарід не сліпий - лише терплячий -
Сотні років він бореться і... жде!
Воскресне Славна Русь! В бою гарячим
Вам сила молотів на голови впаде!

Заселюйте Сибір Її синами!
Руйнуйте пам'ятники!
Куйте кліті!
Та Духа - Ні! Вам Духа не убити!
Бо Україна Соняшна із Нами
Живе! Жила! І вічно буде Жити!!!

Клавдія Фольц

ПОВСЯКДЕННІСТЬ

Зі своїх життєвих спостережень я помітила, що більшість жінок в молодому віці, особливо коли вони ще не одружені, дуже дбають про свій зовнішній вигляд, а, одружившись, присвячують свій час чоловікові та праці, а пізніше ще й дітям та домашньому господарству і, поволі-поволі, занедбують себе, самі того не помічаючи. Тобто, обтяжені клопотами, стають байдужими до свого вигляду. Не помічають нажитих недоліків, яких можна легко позбутися, які легко впадають в очі іншим людям.

Ось я наведу один приклад. Жінку, про яку хочу вам оповісти, я знаю вже багато років, бо колись ми мешкали на одній вулиці. Вона мала чоловіка і сина-підлітка. Ми зналися, як знайомі, але не приятелювали, хіба що час від часу забігали одна до одної на чашку кави та жіночу розмову.

Була це дуже мила особа, завжди гарно одягнена, зачесана; мала неабияке почуття гумору.

З часом наші дороги розійшлися, і ми довгий час не бачилися; і от випадково зустрілися у місті, у великій крамниці. Власне, не зустрілись, а вона обізвалась до мене. А я, навіть дивлячись на неї, її не пізнавала. Поперше, вона посивіла і змінила зачіску, а, подруге, на її обличчі були дві бинтові наклейки: одна, більша, на щіці під оком, а друга, менша, збоку на ніздрі.

Пізнала я її щойно тоді, коли вона заговорила до мене. Ну, і почалася розмова, як та що? А тому, що ми обоє веселої вдачі і любимо каву, то зразу ж поспішили до кав'ярного куточка і, вмовившись за столом, замовили каву.

Я зразу ж жартома запитала: - Що це в тебе за наклейки на обличчі? Чи не чоловік припечатав?

- Та де там, чоловік! Ти ж знаєш мого чоловіка, на ньому, як на бубні вибий, то він і тоді ні "гу-гу" не скаже. Якби до того дійшло, то я б йому скоріше набила, аніж він мені. А оці наклейки через внуків.

- Як то через внуків? Хіба в тебе уже такі дорослі внуки, що бабу б'ють? - питала жартома.

- Та ні-і-і, - каже, - ти ж пам'ятаєш нашого Василька. Ну, то він уже одружений і має синочків, а живуть вони в Аделаїді, бо Василька туди перевели по роботі; двічі чи тричі на рік я їх відвідую, бо скучаю за внуками. А вони ж, янголятка мої, так мене люблять, що за час мого гостювання в них ні на крок не відходять від мене та все просять, щоб я їм казочки читала.

Невістка в мене така добра, каже: - Ти, мамо, приїзди частіше, то я хоч на кілька днів відпочину від цих "розбишак".

Це так вона жартома називає хлопців. Каже, що вони такі допитливі, що не встигає відповідати на всі їхні питання. Від їхніх очей та вух нічого не сховається, все всюди бачать і чують, і про все допитуються.

- Отож, я останнім разом накупила подарунків та й поїхала, думаю, потішу моїх янголят. І, справді, вони зразу кинулись до мене з обіймами та поцілунками, а, забравши подарунки, пильно придивлялись до мого обличчя, а потім поволі-поволі відійшли від мене і прожогом кинулись до другої кімнати. Ну, думаю, це вони хочуть роздивитися подарунки. Але надходить вечір, а вони ховаються від мене. Не хочуть, щоб я їх купала, їм казочку читала. І наступного ранку тікають від мене. Що за біда? Чим же це я їм не догодила? Нічого не розумію. Та й питаю невістку: - Чого це діти тікають від мене?

- Хіба? - каже. - А я й не помітила. А ось чекай, я їх запитаю.

Покликала вона їх знадвору, взяла до вітальні так, що вони мене не бачать, але я їх бачу. І бачу, як вони, після її запиту, обоє наперебій, щось впевнено шепочуть їй в обидва вуха. І бачу, що вона намагається тримати поважну міну, а сама ледве стримує сміх.

Вислухавши хлопчаків, вона послала їх у двір бавитися, а сама вибухнула голосним реготом.

- Ти знаєш, що вони видумали? Ти, - кажуть, - мамо, будь з бабою обережна, бо вона відьма. Бо на її лиці виросли дві бородавки, точнісінько, як у відьми з казки "Гензель та Гретель". Та відьма, кажуть, - теж прикидалася доброю, а потім хотіла їх з'їсти. Відішли її, мамо, додому.

Ой, як ми обидві реготали, дивуючись спостережливості та фантазії дітей. І зараз, за кавою, ми теж сміялись.

- І звідки вони взялися на старість ті дві бородавки? - продовжувала вона, - я на них і уваги не звертала, а внуки, бач, помітили. Так оце я, приїхавши додому, зразу ж пішла до лікаря, а він мені їх випік та й наліпив мені оці наклейки. Надіюсь, що до наступних відвідин внуки забудуть про них і знову між нами запанує мир та любов.

Я побажала їй успіхів у всьому і, допивши каву, ми розпрощалися.

От бачите, отака дрібничка зіпсувала відносини бабці з онуками.

Клавдія Фольц
ЮВІЛЕЙ
/гумореска/

Гарний ранок, сонце світить,
Десь музики грають,
Лежать двоє старших в ліжку -
Солодко дрімають.
Раптом баба Хівря каже:
- Старий, ось згадалось,
Це ж сьогодні вже піввіку,
Як ми то побрались!
Старий каже: - Я й забув,
Пам'ять не та стала.
Що ж тобі подарувати,
Хіба кусень сала?
- Ні, не хочу сала я,
Воно жме печінку.
Краще мене поцілуй
Тричі без упинку!
- Ну, та ж я тебе цілую
І вранці, і наніч:
Вранці кажу: "Добрий ранок,
Вночі - надобраніч".
- Та що то за поцілунки,
Тицьнеш лише в губи.
Ти поцілуй, як колись,
Коли мав ще зуби.
- Тю на тебе! Що з тобою?
Чого заманулось.
Та ж ми так не цілувались
З тих пір, як женились!
- Та отож, що не було,
А тепер згадалось,
Як ми часто у садочку
Смачно цілувались.
- Прошу тебе, поцілуй,
Тричі без упинку,
А я тобі в подарунок
Почухаю спинку.
- Ну, якщо ти так вже хочеш,
Щоб я вкусив губи,
То, подай, он біля тебе,
В склянці мої зуби.

Стефанія Петрик

ЛЮБЛЮ ТЕБЕ, МІЙ РІДНИЙ КРАЮ

Люблю село своє рідненьке,
Люблю хати наші біленькі,
Люблю сади квітучі в травні,
Люблю пісні наші кохані,
Люблю я наше рідне поле,
А також Буг, Дніпро ревучий,
Люблю наш чорнозем родючий,
Люблю степи і ті могили,
Що славою козацтво вкрили,
Люблю жита й лани пшениці,
І небо голубе, й зірниці,
Зозулі голос, солов'я,
І ластівочку й журавля.
Тебе, народе мій, люблю,
За тебе Бога все молю,
Щоб в мирі й єдності ти був,
Ще більшу волю ти здобув,
Щоб мову рідну, цю перлину,
Ти шанував, немов дитину,
Бо ж мова наша солов'їна
Нам дорога, як Україна!

Дмитро Нитченко

ПРОФ. Д-РОВІ Ю. БОЙКОВІ

Це вже не дружба, ДРУЖЕ-БРАТЕ,
А втрата всього, що було -
Щоб за півроку не озватись -
Ні слова дружнього з теплом.
    У кожного свої турботи,
    Свої і радощі й жалі,
    Та хто на світі без клопоту
    Прожити може на землі?
Простує ніч на зміну днів,
Схова під землю всі кінці,
І наші стрічі полудневі,
Й Ваш милий усміх на лиці.
    Та Ваших праць роки не згасять -
    Глибоких дум, знаків доби.
    Вони в майбутнє шлях прикрасять -
    Здобутки знань і боротьби.

“ДАЦОЛ”

Якщо вам колинебудь доведеться їхати поїздом у сторону Рівного з Бродів, погляньте у вікно, і ви побачите недалеко за Бродами, де ще перед Першою світовою війною проходив кордон між Австрією і Росією, непогане село, що зветься Верба, в якому ще за польських часів частина населення розмовляла російською мовою. Тож вже ті, які жили на захід від Бродів, уважали це село за відстале - дурне. Якщо на ярмарку у Бродах чи в Дубні грапився вам співбесідник, якого вам хотілося зневажити, ви питали його, чи він часом не з Верби. Якщо, наприклад, дитина не захотіла умиватися, то мати могла питати її: “Ти що думаєш, що ти у Вербі живеш?” Казали, що навіть дівка не мала права піти покупатися в “баню”, поки не вийшла заміж. Чим ставали старі дівки у Вербі, не будемо згадувати. До Першої світової війни Верба належала до Росії, по війні зайняли її поляки.

Мешкає в тому селі бойова тітка Каська Крутихвіст - жінка ще моложава і рухлива, не зважаючи на те, що чоловік її Микита живе в Америці. Дітей у Крутихвостів не було, Каська живе із своєю старою, напівглухою і напівсліпою матір'ю. Тільки подумати: де Верба, а де Америка, але от уявіть собі: просте англійське слово, яке увійшло немов своє в ужиток українців в Америці, довело до немалою замішання у жителів Верби і трохи не довело до арешту Каськи.

Та не буду забігати поперед батька в пекло, а розкажу все по порядку, як то із-за одного американського слова “дацол” (that's all) ціла Верба перевернулася догори ногами. З середи на четвер приснився Катерині дивний сон: приснилось їй, що стала вона власницею млина. Чоловік нібито повернувся з Америки, і вони купили млин. Млин меле, селяни стоять і придивляються, як сиплется білий порошок - мука! І раптом млин зупинився. Перестали крутитися жорна, й настала мертва тиша. Розбудилась у цій тиші Каська і не могла збагнути, що це все може означати. Злізла з печі баба Пріська й розтолкувала Касьці: “Доню, все, що ти бачила у сні, добра не ворожить. Якщо колеса крутяться, життя буде неспокійне, але, як млин зупинився, очікуй смерті котрогось із господарів млина. Пиши йому, доню, листа, нехай їде додому, бо чує моє серце, ой чує”. І такого страху нагнала баба Пріська на Каську, що скоро зібралася вона, вхопила два карбованці і півкопи яєць,

направилась до сільського дячка, щоб той написав листа до чоловіка в Америку.

Дячок покрутив карбованцями в пальцях, уважно перерахувавши і сказав:

“Сідайте, тітко! Рука даючого побачить Єрусалим... Що писати, кому?” Каська вийняла лист чоловіка з Америки, який тримала завінчений в хустку, вказала дякові адресу: “Напиши йому, щоб негайно приїздив додому, бо бачила я віщий сон. Млин бачила я. Крутився і зупинився! Що помре хтось із господарів. Щоб негайно приїздив!” Дячок написав листа, докладно скопіював адресу й, віддаючи його в руки Касьці, сказав: “Не журіться, тітко, Бог не видасть, то свиня не з’їсть”. І Каська попленталась до Бродів, щоб з певнішого місця, ніж Верба, вислати лист до далекої Америки. Тільки після того, як кинула лист до поштової скриньки, Каська з полегшею віддихнула, а три тижні пізніше Микита Крутихвіст отримав лист від Каськи, і, читаючи, думав: “Крейзі* ці баби, бігме крейзі. Приснився їй млин, і я мушу кидати гуд джаб**”. Ні, того не буде, раніше, як за рік, не поїду! Пішлю їй кілька доларів. Нехай потерпить”. Крутихвіст нашкрывав листа, вияснив жінці, що тепер приїхати не може, бо якраз дістав добру роботу. “А покищо надсилаю тобі 20 американських доларів і дацол, - твій Микита”. Минуло знов три тижні, і прийшов лист від Микити до села. Тремтячими руками завінула Каська лист в хустину і знов побігла з фунтом масла до дяка, щоб відчитав їй листа. Прочитав він його до самого кінця, аж до кінцевих слів “посилаю тобі 20 доларів і дацол”. Розвів руки дяк і сказав: “Хоч убийте мене, не знаю, що це таке “дацол”, то якесь закордонне слово. Напевно, якийсь американський предмет, може щось з одягу, але заждіть, тітко, отримаєте долари з дацолом, принесіть показати, що то таке той американський дацол”.

Отримавши листа від Микити, Каська знов стала кожендень відвідувачем пошти. Урядник-поляк питався: “Що ці потшеба?” А Каська повторювала: “Може грошей ще нема, але подивіться, може ‘дацол’ вже прийшов?” Не знаючи, що таке отой “дацол”, урядник перепитував, і Каська відповіла, що чоловік не пише, що це воно, отой “дацол”. Може то якась шуба американська - хутро, може панчохи, а може щось на снідання? Не пише!

“Немає нічого, - закінчив урядник пошти, - як тільки надійде, ми повідомимо вас”. І ціле село вже знало, що Каська очікує якесь американське чудо, що зветься “дацол”.

---

*дурні   **добру роботу

“Я думаю, - казала сусідка Каськи, крива Марунька, - що цей дацол- то напевно спідниця”. - “А я думаю, - твердила інша сусідка, - що так, як ідеться до зими, то муж тобі посилає шубу американську. По-нашому- це кожух, а в них, видно, називається дацол”. Це пояснення найбільше подобалося Касьці, і вона твердо повірила, що разом із грошима Микита вислав їй хутро. На восьмий день на пошті порадували її словами: “Ось тобі гроші, які прийшли для тебе з Америки”. Тремтячими пальцями взяла Каська перо в руки і чітко підписалася похиленими трьома хрестиками. Сховала доляри за пазуху й запитала: “А де є “дацол”? Шуба де?”

“Немає ніякого “дацола”. Проходь і не затримуй двіження”, - наглив урядник. Каська однак настоювала: “Муж мені виразно писав, що надсилаю тобі 20 доларів і “дацол”. Пошукайте уважно”. Урядник сердито сказав: “Нічого більше для тебе немає. Прийди завтра, може вже надійде твій “дацол”. Але і завтра, і через тиждень нічого не було. “Вкрали на пошті твій “дацол”, - клепали вже всі сільські баби. - Украли, сволочи”. Подобалась начальникові пошти американська шуба, і він віддав її своїй лахундрі. Ти тієї справи так не оставляй і, якщо тобі ‘дацола’ не доручать, погрози, що повідомиш обласні власті у Рівному. Напевно вкрали!” І пішли чутки по селі, що начальник пошти у Вербі украв “дацола” в Катерини Крутихвіст, що його вислав їй чоловік Микита з Америки. А Катерина щодня уперто ходила на пошту і майже погрозово вимагала повернення їй американського дацола. Службовець на пошті просто боронився, що ніякого “дацола” нема і не було, навіть сказав, що Каська, мабуть, всю цю історію з “дацолом” придумала, та Каська не здавалась: “Я вам лист принесу! - кричала обурена. - Від роду не була я брехлива і тепер не буду. До області, до Рівного поїду я скаржитися на вас”. Службовець, що вже був ображений за те, що його начальника назвали злодієм, викликав його, і той почав кричати: “Я вкрав якийсь твій “дацол”, проклята бабо? В тюрму тебе посадять за таку обмову, геть звідси, бо покличу міліцію, щоб тебе викинути звідси”.

Повернувшись додому, три дні Каська не могла спати, і снілась їй тепла, довга хутряна шуба. По трьох днях знов пішла на пошту і сказала до урядника: “Читайте лист від мого Микити”. Побачивши, що урядник відходить від віконця, Каська закричала: “Ви сховаєте цей лист, а потім скажете, що його не було”. Урядник, однак, заміс лист начальникові, і там справді було, що чоловік вислав їй 20 доларів і “дацол”. Однак дотеперішні розпитування у людей грамотних, що таке отой “дацол”, успіху не мали. Постановили написати листа до міністерства зв'язку в Києві, і за недовгий час прийшла відповідь, що

в Києві також ніякого “дацол” немає. Та щасливу думку піддав листоноша, що до брата Юська Гембатюка приїхав у гостину брат Вінцент з Америки, і він напевно буде знати, що це таке отой “дацол”.

“Украли, сволочі, мій “дацол”, напевно, украли”, - тужливо думала Каська, тюпаючи з пошти додому. Через 10 днів вона знов пішла на пошту і довідалася, що в Києві “дацол” також немає. На адресу Гембатюка в Дубні послали прохання, щоб він зайшов на пошту у Вербі.

“Будьте так добрі, - почав начальник пошти, вітаючись з Вінченсом Гембатюком, - замучила тут нас одна баба. Вислав її муж 20 доларів і “дацол”, гроші давно прийшли, а от того “дацол” донині немає. Скажіть, що це таке оцей “дацол”, бо навіть не знаємо, за чим ми розглядаємося, шукаємо?” Дістала Каська повістку, щоб прийшла на пошту. Тож зраділа вона і подумала: “Ну, от, хотіли вкрати мій “дацол”, та не вдалося”. Урядник попросив її зачекати перед віконцем для клієнтів, бо зараз отримає свій “дацол”. Через кілька хвилин підійшов начальник пошти, висунув у віконце свою велику зарослу волоссям руку з пальцями, складеними в дулю, і сказав: “Ти хочеш побачити твій “дацол”. Ось маєш його, носи на здоров’я. Бо Вінцент Гембатюк сказав начальникові, що “дацол” по-американськи означає “оце все” чи “і на тому кінець”.

Кася з жалю заплакала, витерла хусткою очі і, підтримана сусідкою, яка прийшла з нею, щоб першою побачити американський “дацол”, сказала: “Ви вкрали мій “дацол”, а тепер сунете мені під ніс дулю. Піду на вас до обласного суду”.

Баби перелякались, коли покликані міліціонери випровадили їх за двері, а Каська цілу дорогу плакала і зідхала, бо не вірила, що ніякого “дацол” не було. Баби її вчили, щоб не здавала позицій, радили написати Микиті, щоб той вислав листа до архиєрея, а той напевно стане в її обороні.

За кілька днів прийшов лист від Микити з Америки, як відповідь на жалі Каськи, що гроші прийшли, а “дацол” досі немає. В листі між іншим було таке: “Сообщаю, що доларя я тобі вислав, а дацол є дацол, і нічого більше, чи по-американському дацол. І не мороч мені голову й не роби людям трабл^{*}, на тому кажу до свідання, чи по-американському гуд бай!”^{***}

А коли в селі Верба говорять про Каську, а є їх в селі немало, обов’язково додають, що мова про ту, що має чоловіка в Америці, який вислав їй американський “дацол”, але його вкрав на пошті начальник для своєї лахундри...

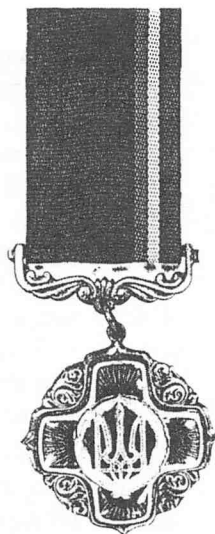
^{*} клопіт   ^{**} до побачення

Богдан Рудинський

НАЙВИЩА НАГОРОДА УКРАЇНИ СВ. ПАМ.

ЗІНІ БОТТЕ

(ПОСМЕРТНО)

Життя людське не є вічним. Всі ми це усвідомлюємо, але завжди важко це перенести й усвідомити, коли від нас відходять рідні, друзі чи близькі люди. Саме такою болючою втратою для української громадськості Австралії є відхід у Вічність бл. пам. Зіни Ботте, Почесного Генерального Консула України в Австралії. Пам'ять про цю славу українську патріотку завжди житиме поміж нами.

Українська держава високо оцінила працю св. пам. Зіни Ботте, яку посмертно нагороджено найвищою державною нагородою - Почесною відзнакою Президента України. Високу нагороду у переддень 5-ої річниці Незалежності України вручив панові Валерієві Ботте, чоловікові пок. Зіни, Президент України п. Леонід Кучма.

«Висока нагорода для моєї покійної дружини, - каже п. Валерій Ботте, - є подякою за її безмежну відданість українській справі. Ця нагорода водночас є визнанням й оцінкою державою заслуг і пок. Зіни, і всіх

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Про нагородження Почесною відзнакою
Президента України

За вагомими особистими заслугами у розвитку українсько-австралійських відносин постановляю:

Нагородити Почесною відзнакою Президента України Зіну БОТТЕ - Почесного Генерального консула України в Австралії (померлого).

Президент України

Л. КУЧМА

м. Київ
22 серпня 1996 року
№ 750/96

українців, які, хоч далеко живуть від рідної землі, але з материнською опікою турбуються про своїх сестер і братів. Українську незалежність всі виборили разом.

Важко нашій родині без пок. Зіни, але світла пам'ять про неї й відгуки багатьох людей про неї, її добрі справи наповнюють яскравим світлом наше життя. А висока нагорода Української держави для пок. Зіни стала найдорожчим скарбом нашої родини. Ми горді, що самовіддана праця пок. Зіни так високо оцінена.>>

Так, заслуги Першого Почесного Генерального Консула України в Австралії пок. Зіни Ботте оцінені. І нагорода ця повинна стати для українців діаспори стимулом до активних дій у справі розбудови Незалежної України. І прикладом для цього була діяльність св. пам. Зіни Ботте, першої жінки у дипломатичному корпусі України. Треба відзначити також, що у Києві п. Валерія Ботте поінформували про те, що Міжнародна Федерація ділових жінок «Либідь» надала почесне звання «Ділова Українка-96». Першому Почесному Генеральному Консулу України в Австралії Зіні Ботте (померлого) за значну особисту діяльність в інтересах розвитку, рівності й миру та у зв'язку з 5-ою річницею

Незалежності України. Федерація прийняла також рішення, починаючи з наступного року, встановити премію імени Зіни Ботте, як винагороду для переможців Міжнародного фестивалю «Що може жінка». Започаткований Федерацією ділових жінок, фестиваль має на меті підтримати жінок в нових економічних умовах, сприяти їх активному залученню до підприємницької та благодійної діяльності.

Життя людське не є вічним. Але якщо воно прожите гідно і з намаганням сповна використати всі його земні можливості, аби якнайбільше допомогти іншим людям, то це є

справжнє щастя. Щастя, що встиг зробити багато, радість й подяка від людей і гордість для родини. У нашому випадку - гордість подвійна.

Тож спи спокійно, с.п. пам. Зіно!

Президент України п. Леонід Кучма вручає нагороду покійної Зіни п. Валерії Ботте.

Марко Павлишин

ДОВКОЛА “ЖИВОПИСНОЇ УКРАЇНИ” ШЕВЧЕНКА

Шевченка-мистця ми святкуємо і знаємо дещо менше, ніж Шевченка-поета, тому хочеться звернути увагу саме на один його мистецький задум, над яким він активно працював трохи більше, ніж 150 років тому. Я маю на увазі серію з шести гравюр під назвою “Живописна Україна”.

Від червня 1843 року до лютого 1844 Шевченко вперше за чотирнадцять років відвідав Україну. Люди, серед яких Шевченко обертався під час цієї подорожі, були, головним чином, члени лівобережного українського дворянства, більшість з яких були нащадками козаків. Приймаючи майже у всьому російську культуру, вони все ж таки в різній мірі плекали елементи української самосвідомості. Ще в 1843 році Шевченко познайомився з поміщиками Тарновськими на Чернігівщині, в Києві - з майбутнім своїм кореспондентом і критиком, Пантелеймоном Кулішем, на Полтавщині у Євгена Гребінки - з поетом Олександром Афанасьєвом-Чужбинським. Особливу увагу присвятили йому члени родини Закревських, у яких він потім часто бував. Маєток Закревських у Березовій Рудці з двох причин приваблював Шевченка. Поперше, там жила ганна Закревська, дружина Платона Закревського, в яку, згідно з майже одноголосними висновками біографів, Шевченко був закоханий. Подруге, довкола брата Платона, Віктора Закревського, гуртувалося товариство українофілів - так зване “товариство мочемордія”, яке свою діяльність проводило українською мовою, гумористично стилізованою під козацький жаргон. Сама діяльність, вочевидь, складалася з зустрічей для веселощів і споживання міцних напоїв.

У середині жовтня 1843 року, після відвідин рідного села Кирилівки та колишньої козацької столиці, Чигирини, Шевченко заїхав до Яготина, маєтку князів Репніних, де зупинявся, з перервами, три місяці і де зустрів 1844-ий рік. Тут розвинулася своєрідна, багато в чому болюча приязнь з 35-літньою княжною Варварою Репніною.

Десь на початку лютого 1844 Шевченко відправився через Москву до Санкт-Петербурга, де присвятив чимало уваги амбітному мистецькому проєкту. Згідно зі свідченням Варвари Репніної, Шевченко постановив викупити своїх братів і сестру з кріпацтва і зібрати потрібні для цього 2000 карбованців, продаючи передплати на серію гравюр під назвою “Живописна Україна”. Крім безпосереднього гуманітарного завдання “Живописної України”, Шевченко, очевидно, збирався в цій серії картин представити передплатникам символи України, не занадто віддалені від образності його поезій, які могли б стати об'єктами, як ми б сьогодні сказали, української самоідентифікації. Про свій плян Шевченко пише Осипові Бодянському (до речі, українською мовою; на відміну від багатьох сучасників, до друзів-українців він пише тільки так): “Нарисую види, які єсть на Україні, чи то історією, чи то красою прикметні, вдруге - як теперішній народ живе, втретє

- як він колись жив і що виробляв". Шевченко передбачає і пояснювальні тексти - "тільки по-нашому - щоби тямилі безглузді кацапи". Він плянує по 12 гравюр на рік, але вийшло їх, у листопаді 1844 року, тільки шість: "У Києві" (затишний берег Дніпра, де відпочивають дорослі і діти), "Видубецький монастир у Києві", "Старости" (сцена з народного обряду заручини), "Судня рада" (сцена з народного судівництва), "Казка" (зустріч солдата зі Смертю) і "Дари в Чигирині 1649 року" (посли Польщі, Туреччини і Московщини чекають на побачення з Богданом Хмельницьким). На цьому серія і закінчилася. Фінансового зиску для викупу родичів не вистачило; цю мрію Шевченко реалізував, з допомогою літературної громадськості, аж 1859 року.

Як завважує передвоєнний шевченкознавець Павло Зайцев, організаційні заходи Шевченка довкола "Живописної України" були досить хаотичні. Шевченко хотів включити до видання тексти спеціалістів з історії і народознавства, але вкінці обійшовся без них. Куліш образився, що його згадано, як співробітника, тоді коли він зв'язку з виданням не мав. Заходи Шевченка щодо реклами й приєднання передплатників теж були б, напевно, неуспішними, якби не величезний вклад праці Варвари Рєпніної. Як видно з її листів, вона агітує своїх знайомих, щоб робили Шевченкові пропаганду; вимагає, щоб вжити дворянські вибори для розповсюдження передплатних білетів; у серпні-вересні вимагає від Шевченка більше білетів, оскільки має можливості поширити їх у Полтаві, Одесі, Києві й Харкові. Чи не через її вплив харківський генерал-губернатор Долгоруков вжив авторитет самої держави в інтересах "Живописної України"? Ми знаємо, що харківські і чернігівські власті звітують канцелярії Долгорукова про успіх передплати на їхніх територіях.

"Живописна Україна" - головий зміст листування Рєпніної з Шевченком. Другий мотив - це часто повторювані її прохання припинити контакт із Закревськими. Чому саме? Як нам зрозуміти особливу відданість аристократки ідеї успіху Шевченкових гравюр і, з другого боку, її настирливе втручання в один аспект його приватного життя.

Корінь справи лежить в скомплікованому характері Рєпніної і в особливо незвичних стосунках, які склалися між княжною і поетом під час його перебування в Яготині при кінці 1843 і на початку 1844 років. Рєпніні були серед найвидатніших лівобережних родин. Сама Варвара була правнукою Кирила Розумовського, хоч рідною мовою останнього гетьмана не розмовляла зовсім. Їх батько Микола Рєпнін-Волконський у 1816-1834 роках був військовим губернатором Малоросії. Родина належала до відомих аристократів-лібералів. Варвара, обдарована освітою, розумом, чутливістю, енергією й організаторським хистом, своєму оточенню мусіла виглядати безмежно упривілейованою. Але, коли приглянутися, її життя було не багато менш обмежене й скуте, ніж життя інших жінок того часу. Незалежності вона не мала жодної. Як неодружена жінка, на 35-му році життя вона знаходилася під повним авторитетом батьків. Власними грішми вона не орудувала зовсім - інакше, як зізнається Варвара в листі до приятельки, малярки Глафіри Псьол, вона б сама заплатила за викуп родичів Шевченка. До цього ж, мусіла терпіти

доброзичливість самопризначеного дорадника Капніста, який узяв на себе обов'язок "обороняти" її від "невідповідних" інтимностей з Шевченком.

Репніні 1842 року повернулися з довгої подорожі по Європі, де, перебуваючи в Женеві, Варвара ввійшла в близький зв'язок в Шарлем Ейнаром, який згодом в об'ємистому листуванні з нею відіграв роллю духовного директора. У довгелезних листах до нього Варвара докладно аналізує себе й свій психологічний стан. З такого листа, написаного в березні 1844, ми довідуємося в деталях про її сприйняття Шевченка. Виходить, що комбінація особистості Шевченка з його поетичним покликанням міцно вплинуло на княжну. Вона ніде прямо не признається, що закохалася в нього, але до Ейнара пише: "Капніст упевнений, що я люблю його (Шевченка) і що я втратила голову. Я ж дуже прив'язана до нього й не заперечую, що, якби я бачила любов з його сторони, можливо, я б відповіла йому пристрасно".

А дещо в Шевченкові дратує Репніну. Його приземленість не вписується в її образ великого поета. Її дратують його екскурсії до Закревських: вона не хоче, щоб Шевченко брав участь у зустрічах мочемордів і ще більше не хоче, щоб він зустрічався з Ганною Закревською. Етикета не дозволяє їй прямо сказати Шевченкові про ці турботи. Тому вона пише й передає йому довгеньку "Повість", персонажі якої алегорично представляють яготинську компанію. Березовський (Шевченко) "був обдарований більш, ніж талантом: йому був даний геній, і його чутлива й добра душа настроювала його на високе і святе". Але Віру (Варвару Репніну), яка "не гарна і не молода", не влаштовує, що він "їв, пив як усі смертні, і хто би ввійшов у кімнату, де він був з іншими молодими людьми - яких, на жаль, так багато - не міг би поставити його на вищий ступінь від інших: він міг цілими годинами віддаватися найдурнішим, найпустішим розмовам і навіть, здавалося, захоплюватись ними. Почувши його поеми, Віра прив'язалася душею до його душі, вона полюбила його святим високим почуттям материнської любови. О, як вона молила Бога, який обдарував Генієм її улюбленого поета, щоб він допоміг йому досягнути високу ціль, яка йому призначена".

Як реагує Шевченко на такий моральний тиск? Він відчуває себе ні в сих, ні в тих. До Варвари він відчуває дружню симпатію, але не любов (зрештою, при всьому лібералізмі Репніних, про серйозні стосунки з Варварою не може бути й мови). Її надмірне зацікавлення ним бентежить його. З другого боку, він високо цінить і її, і її відданість йому. Він дає їй знаки своєї пошани і, зокрема, на її "Повість" відповідає російськомовною поемою "Тризна" (про смерть філантропа). "Тризна" своїм тоном і стилем ґрунтовно відрізняється від інших поезій Шевченка: наповнена високими ідеалами й сантиментами, вона написана точно під смак Варвари.

Вкінці, Варвара визначила своє ставлення до Шевченка, як "сестри" до "брата", і цієї ролі дотримувалася твердо впродовж наступних п'ятнадцяти років. Її допомога поетові не вичерпалася діяльністю довкола "Живописної України". Коли його арештовано 1847 року й заслано, вона використовувала всі свої зв'язки, щоб полегшити умови його покарання і, як мало хто інший, втримувала з ним листовний контакт.

Дмитро Нитченко

ОСТАННІЙ ЛИСТ ІВАНА БАГРЯНОГО

90 років з дня народження

Як я вже не один раз писав у статтях, а також згадав у своїх спогадах “Від Зінькова до Мельборну”, я мав щастя познайомитися з Іваном Багряним ще в 1929-30-му роках у стінах видавництва “Література і Мистецтво” в Харкові на вулиці Вільної Академії 5. Він прийшов у справі свого роману “Скелька”, там і познайомилися. Про нього вже йшла слава, як і про Бориса Антоненка-Давидовича, як про сміливого й талановитого автора.

В розмові мене ще зацікавило й те, що він був з Охтирки, за 45 кілометрів від Зінькова, а його мати походила з Куземина, що був ще ближче до мого міста. До того ж він бував і в Зінькові, і в Груні - знайшлося багато спільного. Імпонувало мені й те, що він при першій зустрічі щиро й відверто розповів, що робиться на селах, про жорстоке розкуркулювання, про знущання над людьми, яких вивозили насильно на загибель на північ Московії.

З того часу й почалися між нами приятні взаємини. Він тоді забрав свій рукопис роману й віддав Олексі Слісаренкові до “Книгоспілки”, а 31-го січня 1931 року, коли наше В-во вже було на Сергіївському майдані у спільному будинку ДВОУ /Державне Видавниче Об'єднання України/ подарував мені примірник свого віршованого роману, що саме вийшов з друку з датою 1930 року. Багряному було тоді 21-22 роки, коли він написав цей сміливий і небуденний твір. Недаром і Олекса Слісаренко одного разу назвав Багряного українським Пушкіном за цей твір.

З того часу наші взаємини були ще кращими, але в його житті обставини все гіршали. Ще не так давно skonфіскували відразу по виході в Охтирці його зухвалу поему “Аве Марія”, і це, мабуть, було вже причиною, що В-во “Лім” не надрукувало його твору. А в 1932-му році відхилило наше видавництво його роман “Марко Когут” і навіть не показало йому рецензії. Тоді я дав друкарці передрукувати і копію тасмно дав Багряному.

Незабаром Багряного заарештували і вислали на 5 років на Далекий Схід. Минали роки, skonфіскували всі видання Багряного, а я зберігав, як велику рідкість і дорогу пам'ятку, його “Скельку” і “Аве Марію”.

Нова зустріч відбулась уже в 1941-му чи 1942-му році під німецькою окупацією, коли я мандрував на Зіньків і завітав до редакції газети в Охтирці, зустрівши біля того приміщення автора “Скельки”. Це була велика радість і несподіванка.

Наступна зустріч відбулась уже у Львові, де Багрянний одного вечора в клубі журналістів розповідав про “Далекосхідну Україну”. То були місця, де він відбував своє заслання. Довідавшись від мене, що я зберіг його skonфісковані дві книжки, він, зрозуміло, був дуже радий, навіть позичав у мене “Аве Марію”, щоб показати декому.

І нарешті доля закинула нас до Німеччини. Він займався організацією

партії УРДП та виданням газети "Українські вісті" в Новому Ульмі, а я там викладав у гімназії і вечорами опрацьовував матеріал для газети.

Та минуло ще два-три роки, і доля знову розлучила нас: я з родиною виїхав до Австралії, а він лишився в Німеччині, часто потрапляючи до шпиталю. Проте він наполегливо працював, писав усе нові твори. Після збірки поезій "Золотий бумеранг" вийшов роман "Тигролови", за який він ще у Львові на конкурсі дістав разом з Т. Осьмачкою першу нагороду, він за згаданий роман, який вийшов там під назвою "Звіролови", а Осьмачка за твір "Старший боярин". Виходили романи Багряного "Буйний вітер", "Сад Гетсиманський", "Огненне коло" та інші. З кожного видання він десятків два прислав мені з проханням розпродати. Так ми підтримували зв'язки. Його здоров'я щоразу гіршало: мав він і цукрову хворобу, і сухоти, і щоразу мав клопоти з серцем. Але навіть перебуваючи в лікарні Сант Блазієн у горах, він мав з собою друкарську машинку і невтомно працював.

Я часто нарікав, що рідко озивається, а він виправдувався станом здоров'я та безліччю праці. Ішов 1963 рік. Листи все рідшали. Місяців три я зовсім не мав від нього вістки. Аж ось з датою 20-го липня 1963 року я одержав від нього сумного листа. Він писав: "Дорогий Друге Дмитре!

Коли б Ви були тут, коло мене, й побачили, як я борюкаюсь за життя, Ви би не нарікали на мене, що не пишу листів. Щоб Ви знали, я уже рік не вилажу з лікарень, б'юсь з хворобою, підданий різним лікарським маніпуляціям. Серце. Здається, моя пісенька проспівана. Зараз перебуваю в санаторії Ст. Блазієн, куди направила мюнхенська університетська клініка. Хвороба серця тісно переплетена ще й з ТБ /туберкульоз/.

Прикро мені про все це писати й дозвольте мені не писати, не скорочувати рештки віку. Не нарікайте, що нема листів. Як тільки буду в стані, - напишу. Неодмінно. Нічого більше за тим немає, як то Ви собі припускаєте. І як ото Вам ріжна нісенітниця лізе в голову!

Оце написав кілька рядків, а так ніби працював півдня кайлом у шахті. Привіт усім і найкращі побажання!

Не сердьтесь.

Ваш І. Багрянний".

Післяслово.

Це був останній лист Івана Багряного до мене. Він мені нагадав останній лист Тараса Шевченка до брата Варфоломея, де він 26-го січня 1861-го року висловився, написавши листа: "Стомився, ніби копу жита змолотив за одним заходом".

А наприкінці серпня 1963 року надійшла сумна вістка про смерть Івана Багряного. З газет довідуємося про його останні години життя: 25-го серпня, о 6-тій годині вечора, покійному стало особливо погано. Він викликав лікаря і сказав німецькою мовою: "Пане докторе, я вмираю" ...Далі щось говорив рідною мовою, але ніхто з присутніх його не розумів. Йому дали застрики для полегшення болю, і він заснув. О сьомій годині при вечірньому обході хворих Івана Багряного знайшли мертвим.

На його столі знайшли силу-силенну записок, проєктів, переробок і доробок написаних розділів другого тому роману "Буйний вітер".

“НАРОДЕ МІЙ, ДО ТЕБЕ Я ЩЕ ВЕРНУ...”

(до десятої річниці зі смерті Василя Стуса)

У вересні 1995-го минуло десять років від дня трагічної смерті Василя Стуса. Стус помер у концтаборі в Пермській області, далеко від родини, далеко від України, за долю якої так болісно переживав і страждав і яку так пристрасно любив.

Того історичного 1985 року ім'я Стуса для людини в Україні, далекої від літературного процесу і дисидентства, нічого не означало. Та поет завжди вірив, що він повернеться до свого народу, до свого краю. І, дійсно, його поезія прийшла в Україну, але тільки після перепоховання Стуса у 1989 році на 33-му секторі Байкового цвинтаря в Києві. Його вірші почали друкувати практично у всіх часописах, ними захоплювалися, про них сперечалися літературні критики. Кожна сторінка короткої та мученицької біографії поета стала об'єктом дослідження та основою спогадів справжніх чи самоназваних приятелів Стуса.

До 1965 року Василь Стус мав типову радянську біографію: вчився у школі, пізніше в Донецькому педагогічному інституті, вчителював на Кіровоградщині, служив в армії. Восени 1963 року вступив до аспірантури інституту літератури Академії наук і відразу прилучився до культурно-національного руху, який зароджувався у той час у Києві.

Яким же запам'ятався Василь Стус тим, хто був поруч з ним у ті роки? Стус мав смагляве обличчя з неймовірно чітким профілем і уважним поглядом. Був високим і струнким, говорив небагато і поважно, рідко сміявся. Він був максималістом, нелегким у спілкуванні, впертим і серйозним, принциповим і вимогливим до себе, але в той сам час делікатним і тактовним. “Людиною морального абсолюту”, - назвав Василя Стуса Іван Дзюба. І прикладів цього не зчислити. В серпні 1965 року відбулися політичні арешти у Києві, Львові, Івано-Франківську та інших містах. Про це відкрито виступив Іван Дзюба 4 вересня в київському кінотеатрі “Україна” під час прем'єри фільму Сергія Параджанова “Тіні забутих предків”. Як протест проти свавілля влади, Стус попросив усіх, хто засуджує цей акт, встати. Наслідки цієї акції не минули для Стуса безслідно: його було вигнано з аспірантури і змушено заробляти на життя, працюючи на тимчасових роботах, інколи кочегаром, а то навіть і землекопом у метро. Та найгірше постраждав Стус-поет, адже з таким “досє” неможливо було дочекатися публікації творів.

Взагалі, Василь Стус розпочинав свою кар'єру, як літературознавець: він волів обговорювати твори інших, ніж читати свої, писав рецензії і критичні

статті. Та Стус був від Бога поетом, при чому поетом-інтелектуалом, поетом-філософом. Недаремно він сам зізнався, що одним з його найкращих друзів є Сковорода. Стус майстерно володів словом і неординарними образами, творив нові слова і відновляв старі, експериментував з поетичною формою. Ось, наприклад:

Посоловів од співу сад,
од солов'їв і од надсад,
і од самотньої свічі,
і од жалких зірок вночі.
У небі місяць горючий
скидається, як пульс живий.
Ущухлим світлом сяють вишні
опонічні. Допіру лив
високий дощ і всі неутішні
мої передуми будив.
Я двері прочинив з веранди,
де кострубатий вертоград,
собі не в силі дати лад,
пильнує перший сон троянди.
Свіча затріпотіла - й світло,
мов голуба, пустила в лет,
і вірш твій вирвався без титла,
і дух твій вирвався з тенет,
бо надто кругле небо краю
і кругла саду ліпота,
бо мати дивиться свята,
я в ній смеркаю і світаю.

При кінці 1960х років Василь Стус приготував до друку першу збірку віршів під назвою "Зимові дерева". Та, незважаючи на позитивні видавничі відгуки, збірка дозволу на друк в Україні не дістала і вийшла в Брюсселі в 1970 році.

Про що ж писав поет у своїх віршах, що його хвилювало? Поперше, про кохання, про розлуку, а особливо про необхідність і спроби знайти рідну душу, подолати духовну самотність:

Мов лебедина, розкрилила
тонкоголосі дві руки.
Ледь до змерзлої шоки.
І розставала, пощезала,
в пропасниці чи маячні
казала щось, не доказала,

мов на Антоновім огні,
не чув нічого і не бачив.
В останньому зусиллі зміг
збагнути: все, тебе я втрачу.
От тільки заверну за ріг.

Подруге, про національне усвідомлення, відчуття історичної
скривджености України, біль і потребу заступатися за неї:

Нема мені коханої землі,
десь під грудьми пече гірка калина,
сміється божевільна Україна
у смертнім леті на чужім крилі.

Потретє, Стус пише про бездуховність, про примітивне існування і
моральне банкрутство:

Ми бовтаємось в тій калюжі,
дрібні герої, істеричні.
Довкола земляки байдужі
на нас пускають кпини звичні.

Василь Стус також перекладає з німецької, особливо Гете, Брехта і
Рільке. Та переклади мусить друкувати під іншими прізвищами. Але хоч
і важко було Стусові пережити вимушене відлучення від читачької
публіки, та на примирення чи компроміси він ніколи не йшов. Факти
біографії Стуса свідчать, що він сам шукав важкої долі. Наприклад, писав
листи-протести до різних установ на захист засуджених, брав участь у
несанкціонованих літературних вечорах, читав недозволену літературу,
давав притулок у своєму домі багатьом переслідуваним. Звичайно, такий
виклик владі не міг довго тривати, і в ніч з 12 на 13 січня 1973 Василь
Стус був заарештований, а пізніше засуджений за антирадянську агітацію
і розповсюдження наклепницьких документів, що "порочили радянський
державний і суспільний лад," на п'ять років суворого режиму і три роки
заслання.

Та і в найтяжчих умовах Стус працював, вивчав іноземні мови, читав і
писав. Завдяки добрим і хоробрим людям більшість його поезій збереглася,
потрапила на волю і склала другу збірку "Палімпсести". Назва цієї збірки,
очевидно, символічна, адже слово палімпсести означає напис на
пергаменті, з якого стерто попередній текст.

Ув'язнення Василь Стус відбував у концтаборі в Мордовській
автономній республіці, а заслання - в Магаданській області. Та навіть
відбуття повного терміну ув'язнення не пригасило Стусової потреби в

правді і справедливості. Повернувшись до Києва, він стає членом Української Гельсінкської Групи. Саме за участь у Групі Стус у 1980 році був заарештований вдруге і засуджений на десять років ув'язнення і п'ять років заслання.

Незважаючи на важку хворобу, Стус і далі творить. Згідно з деякими джерелами за п'ять останніх років життя він приготував ще одну збірку під назвою "Птах душі," в якій налічувалося приблизно 300 віршів і стільки ж перекладів. Доля цілої збірки невідома, можливо, ще і далі зберігається десь у підвалах.

Більшість творів Василя Стуса написана на етапах та в таборах, на які припадає 12 років його недовгого життя. І перше, що впадає в очі, коли їх читаєш - це трагічність світосприймання. Біль розлуки з Україною переходить навіть у біль відчуження від неї, у суперечливе її сприйняття:

...І стала невпізнанна уся
моя батьківщина кохана,
що зною здавалася здаля...
І світ нехитрий, в якому
люди не живуть, а сплять,
проблискує густою чорнотою,
що стала мов закляття над тобою.

Ще один мотив, який з'являється у останніх поезіях - це мотив смерті. Найважливішим для Василя Стуса у творчості цього періоду було поборювання страху перед смертю, яка невідступно чигала. І саме таким, міцним, хоробрим і безкомпромісним, повернувся від до свого читача в Україні:

Як добре те, що смерті не боюсь я
і не питаю, чи тяжкий мій хрест,
що перед вами, судді, не клонюся
в передчутті недовідомих верст,
що жив, любив і не набрався скверни,
ненависти, прокльону, каяття.
Народе мій, до тебе я ще верну,
як в смерті обернуся до життя
своїм стражденним і незлим обличчям.
Як син, тобі доземно уклонюсь
і чесно гляну в чесні твої очі
і в смерті з рідним краєм поріднюсь.

ПОДЯКА

Міністерство культури України, Комітет профспілки працівників культури оголошують подяку вельмишановній пані Наталії Тиравській за багаторічну подвижницьку працю на ниві української культури, виховання творчої молоді діаспори на вікових традиціях українського народного мистецтва, залучення її до участі в роботі численних аматорських осередків.

Міністер культури України І. Дзюба, Голова Комітету профспілки працівників культури – Л. Перелігіна.

Володимир Рожко

Працівник Держархіву Волинської області.

МАДОННА НАШОЇ ДУХОВНОСТІ

Видатний український письменник Олесь Гончар у своєму знаменитому романі “Собор” писав: “Найбільші поети всіх часів саме її оспівували, жінку. З неї, звичайної, земної, творили своїх небесних мадонн”.

Воістину святі слова!

Про одну з них, наших волинських земних, духовних мадонн, хочу розповісти. Її ім'я відоме в широкому світі. Визначна наша мисткиня Наталя Солошенко-Тиравська, яка півстоліття тому залишила рідну волинську землю, живе нині у місті Сіднеї.

Переглядаючи раніш таємну картотеку держархіву області, натрапляю на її прізвище. Вичитую всі дані про неї і задаю собі запитання: чи знала вона, що існує карточка з її ім'ям, позначена грифом “таємно”?

Хто ж вона була, ця наша духовна волинська мадонна і чому опинилася в далекій Австралії, а на рідній землі її ім'я було відоме лише тим, хто мав доступ читати оте з грифом “таємно”?

Наталія Семенівна Солошенко народилася 1924 року в містечку Ківерці, в родині

Наталя Тиравська

українських емігрантів, які після громадянської війни виїхали з Східної України і опинились у нас, на Волині. Її батько, старшина армії УНР, родом з Полтавщини, мати - киянка. З часу окупації Волині поверсальською Полсьцею аж до 1944 року жили вони в містечку, яке окутане було з усіх сторін зеленою пеленою лісів. Колишній старшина української армії Семен Солошенко всім серцем любив ті предковічні волинські бори і доглядав їх, вирощував, будучи весь час на посаді лісничого.

З своєю дружиною Ольгою мали вони дві донечки - Наталію і Галину. Мати віддавала себе їх вихованню і вела невеличке домашнє господарство.

Після закінчення "повشهної" школи в Ківерцях, Наталя вступає 1938 року до першої класи Луцької української гімназії ім. Лесі Українки. З дитинства була закохана вона в народні пісні і танці, мріяла бути артисткою, щоб рідним мистецтвом служити своєму народові, нашій духовності. Вона поєднувала своє навчання в гімназії з навчанням в приватній балетній школі Софії Вігурської. Тут і здобула вона свої перші знання про український балет, мріяла про працю в ньому.

Вересневе більшовицьке "визволення" 1939 року перервало гімназійне навчання, бо й саму гімназію "визволителі" закрили. Над її родиною постійно висів Дамоклів меч енкаведе, і лише війна врятувала їх від депортації та комуністичних концтаборів.

Нові окупанти, нацисти, нічого іншого, окрім неволі, не принесли Україні, але Наталя, вихована в любові до Бога і України, як в минулому геніяльна Леся Українка, боролась за волю рідного народу єдиною доступною для неї зброєю - словом. 1942 року вона їде працювати до Волинського українського театру, щоб мистецтвом виховувати і піднімати дух волинян в боротьбі з коричневим окупантом. З документів архіву того періоду дізнаємось про працю Наталі Солошенко в театрі. Її ім'я значилось тоді серед відомих артистів як Наталя Ужвій, Галина Крих, Тетяна Колісниченко та інших. Газета "Український Голос" за 10 вересня 1942 року повідомляє: "За рік своєї праці театр зробив 23 прем'єри, відбулось 163 вистави, які відвідали 70 тисяч осіб". Мистецька гра юної дівчини викликала подив і захоплення глядачів. У здібну юну артистку закохується адміністратор театру Вадим Тиравський. Його батько Євген Платонович був відомим українським патріотом, родом з Поділля, воював в армії УНР, а в часи панування поляків на Волині бачимо його серед активних діячів українського життя 20-30-х років, членом "Товариства Петра Могили".

Праця в театрі захоплювала Наталю Солошенко-Тиравську, і їй вона віддавала весь свій час. Волинський український театр був тоді серед тих вогнищ національного життя нашої землі, яке справді зігрівало й освітлювало душі волинян, будило їх національну свідомість.

1944 року Наталя з чоловіком і батьками залишає рідну землю, виїжджає до Польщі, пізніше до Німеччини. Там включилась вона до театрального товариства "Вінета" в Берліні, там дочекалась кінця війни і

там, під розривами бомб, народила свою старшу донечку.

Будучи в таборі переміщених осіб в Майн-Кастлі, коло Франкфурту, вона продовжує театральну діяльність, на цей раз вже як балетмайстер. Емігрантські табори Німеччини були неодноразовими свідками виступу юних мистців під керівництвом Наталі Солошенко-Тиравської.

Молодий балетмайстер з родиною переселяється з табору Ді-Пі 1949 року до п'ятого континенту і тут, в Сіднеї, продовжує свою працю український народний балет під проводом Наталі Тиравської. Від самих початків діяльності на п'ятому континенті було багато труднощів - розсіяність українських поселенців у великому місті, брак власного приміщення, костюмів і інше. Проте вони не зупинили прагнення української молоді творити українське танцювальне мистецтво, а їх керівника - повністю віддавати свій великий талант балетмайстра-хореографа юним мистцям.

Незабаром серед етнічних груп Австралії ансамбль під її керівництвом вів перед в хореографічному мистецтві, здобув широку славу серед австралійської публіки, визнання і нагороди. "Незаперечною заслугою хореографа Наталі Солошенко-Тиравської, - читаємо в одному з документів, - є те, що, передаючи молодому поколінню велику любов до нашої рідної культури, до нашого танцювального мистецтва, вона стежила за високим рівнем виконання, а тим самим пропагувала український танець в його найкращій формі". Вагомим доказом того, що ансамблю вдавалося досягти того рівня, є свідчення численних запрошень австралійських і новозеляндських ансамблів провести для них курси українського танцю.

Український ансамбль "Веселка", яким керувала Наталя Тиравська, здобуває заслужену славу на австралійському континенті. Десятки концертних виступів від першого травня 1965 року на святі матері у передмісті Сіднею, по всіх великих містах Австралії, Канади і Америки. Під час святкування 40-річчя ООН, австралійська місія при цій організації запросила ансамбль "Веселка" разом з хором "Чайка" з Мельборну даги величавий концерт в будинку цієї всесвітньої організації.

Сорок шість років творчої праці на ниві українського хореографічного мистецтва в біографії нашої видатної землячки Наталі Тиравської. Її творче життя - це час вічних пошуків, знахідок і втрат, бо ж без останнього не буває справжнього мистецтва, як і не буває радостей без печалей. В день її сімдесятиріччя прийшло заслужене визнання з рідної землі, якій віддала все своє життя видатна дочка України, пані Наталя Солошенко-Тиравська. В березні цього року міністер культури України Іван Дзюба направив ювілярці вітання такого змісту: "Почесного Консула України пані Зіна Ботте ласкаво просимо від нашого імени сердечно поздоровити пані Наталю Тиравську - справжню подвижницю на ниві української культури, яка так глибоко зацікавлена і так багато зробила для розпросторення рідного мистецтва на світових обширах - з її славним ювілеєм - 70-літтям".

Всі ці роки в далекій Австралії, поруч своєї мистецької безкорисливої

праці, проявила вона себе і на широкій громадській ниві. Була довгий час культурно-освітнім референтом Союзу Українських Організацій Австралії, Об'єднання українських громад Нової Південної Валії, редактор української радіогодини на етнічному радіо в Сідней.

Під час останньої зустрічі з автором цього нарису наша славетна землячка з Австралії сказала: - Я не уявляю себе без України, без великого щастя служити своєму народові, тому й все своє життя віддала на вітар свободи і незалежності, вірила у її світле воскресіння. Моє мистецтво - це скромний вінок з квітів до ніг Матері - України.

/Нарис дещо скорочений/

Боженна Коваленко

У 40-ЛІТТЯ РІДНОЇ ШКОЛИ ІМ. ЛЕСІ УКРАЇНКИ

/вступне слово на святі/

...Літа минали в денному труді,
Де ліс шумів, сади укрились квітом,
Затихли кукабари молоді,
А слово залунало там привітом.
Луною понеслося крізь туман,
Євшаном рідним зацвіло довкола,
І дітям, кинутим за океан,
Відкрила двері українська школа...

Сьогоднішнє свято - це не лише ювілей існування школи, це свято-зустріч трьох поколінь українців, які, зростаючи в чужому оточенні, затримали свою національну ідентичність і були складовою частиною цієї школи.

Це підсумок наполегливої праці вчителів, які протягом існування школи вкладали свої знання й уміння у виховання дітей і молоді, запалювали в їхніх серцях національне багаття, любов до Бога, любов до рідної мови. Це підсумок праці тих батьків дітей і членів Батьківського комітету, які своїм трудом сприяли розвитку школи.

Це ювілей 40-літньої відданої праці керівника школи та вчительки п-і Тетяни Сліпещкої, яка від початку існування школи була її серцем і душою, наставницею, виховницею, а часом і "пострахом" для неслухняних,

виводячи їх на шлях національного пізнання. Дбайливо добираючи вчителів, з добрим знанням української мови й культури народу, відданих Україні та українській справі, плакала в школі високий рівень навчання, що згодом позначився дуже добрими оцінками учнів при складанні матурального іспиту з української мови в державній системі освіти. Тісно співпрацюючи з учителями, вона піднесла школу на одне з перших місць серед українських шкіл в Австралії та приготувала молоду зміну вчителів, які вже багато років працюють у школах. Крім того, провадила ще й шкільну кантину, для вигоди учнів під час перерв у школі, та виконувала різні непередбачені праці, якими, в нормальних умовах, вчителі не займаються.

Спитайте сьогоднішніх наших учнів - чого вони люблять українську школу, вони вам скажуть: "Бо там п-і Сліпецька продає цукерки". Та п-і Сліпецька не лише 40-літній керівник школи, цього року їй припадає ще один ювілей, 20-ліття праці в Українській Центральній Шкільній Раді, яку вона очолила в 1974 році.

Це також підсумки невтомної праці члена Б. Комітета та голови Філії УТВ п. Мирослава Сліпецького, який вніс ваговитий вклад у розвиток школи, в її будову й розбудову, в її 40-літнє існування.

Скільки треба було уміння, стійкості й наполегливості, щоб побороти песимістичні впливи та негативне ставлення декого з нашої спільноти, коли прийшла необхідність добудовувати шкільне приміщення, але, подолавши перешкоди, протягом цього часу, разом з членами управи громади та людьми доброї волі, піклувався утриманням будинку, ремонтами, дбав, щоб школа та всі приміщення були чепурними, привабливими, привітними, суто українськими, створюючи на клаптику австралійської землі для учнів, вчителів і членів громади свою невеличку незалежну соборну Україну.

Особливо приємно мені вітати вас, дорогі колишні учні школи. Більшість з вас я мала щастя вчити; саме Ви, випускники цієї школи, є найкращим показником нашої праці та головною причиною святкування, і повинні бути головним рушієм у дальшому існуванні й розвиткові школи - без ваших дітей і внуків приміщення школи світлтиме пустою - від вас залежить майбутнє рідної школи та збереження української ідентичності для майбутніх поколінь - цього вимагає від вас, і від усіх нас, життя та наш окрадений, доведений до зубожіння, український народ і молода незалежна держава - Україна - батьківщина ваших предків. Маю надію, що ця зустріч і участь в цьому величавому святі запалить у ваших серцях пригаслий вогник українства, який винесли ви з цієї школи -

ПЕРЕДАЙТЕ ЙОГО СВОЇМ НАЩАДКАМ!

**ПИЛЬНУЙТЕ, ЩОБ ВІН НІКОЛИ НЕ ПОГАС!
ЩАСТИ ВАМ, БОЖЕ!**

1992. УКРАЇНСЬКА СУБОТНЯ ШКОЛА ІМ. ЛЕСІ УКРАЇНКИ В НОБЛ ПАРКУ /ВІК/

Починаючи зліва, сидять учителі: Оля Радивил, Ніна Слобода, Ромаша Гілюта, Леся Аббінга, о. Павло Березнюк, кер. школи та голова УЦШР Тетяна Сліпецька, Надія Михайлишин, Марія Якубович, Оля Кузик, Орися Стефин, Боженна Коваленко /відсутня/, праворуч, поруч з дітьми сидить Голова громади Мирослав Сліпецький.

ТРУДОВИЙ ШЛЯХ ГРОМАДСЬКИХ ДІЯЧІВ

Тетяна та Мирослав Сліпецькі

Незабаром українська громада в Австралії відзначатиме 50-річчя поселення українців на п'ятому континенті. Надходить час на підсумок досягнень і помилок нашого суспільства, час оцінки наслідків праці, яку вклали українські піонери та їхні нащадки в розвиток усіх видів українського організованого життя, час на вислів подяки й признання активним громадським діячам за довголітню віддану жертвенну працю для свого народу й Батьківщини. Саме такими визначними громадськими діячами є Мирослав і Тетяна Сліпецькі, їхня 42-річна діяльність - це лише в Австралії, справді ж їх праця сягає далеко далі - в Україну та Німеччину.

Хто ж вони, ці скромні українські патріоти, що не реклямують своєї праці, а протягом усіх цих років, поруч щоденної праці, виховуючи власних дітей, а згодом внучок, добровільно й безкорисно присвячували й присвячують свій вільний час служінню українській справі та українському народові?

На хвилину перенесемося думками в Україну, де 16-го жовтня 1913 року

в Порохнику, Ярославського повіту на Підляшші в родині урядовця - інспектора монополії, Василя і Марії Сліпецьких, народився хлопчик, якого назвали Мирославом. Не довелося дитині пізнати свого батька, який загинув у 1-шу світову війну, а мати-вдова з немовлям, не одержавши пенсії, змушена була переїхати до с. Букова, Самбірського повіту, й жити на утриманні сестри.

Від 4-ох років він живе у бабусі в с. Биличах, де й розпочав шкільну науку в народній школі, а закінчив її в с. Рогізній, куди його закинула доля до рідного дядька - вчителя.

Закінчивши початкову школу, переїхав до Самбора й продовжував вчитися в гімназії, та на 5-му році його виключають зі школи за приналежність до Пласту, який існував нелегально. Знову почалися поневір'яння, він їде до Дрогобича, де вступає до Української гімназії-рідної школи. Тяжкі це були роки, не лише недостатками, а й через всебічні утиски українців польською владою.

Будучи вже у 8-ій класі, саме перед іспитами, під час святкування в гімназії іменин президента Польщі, на знак протесту української спільноти проти польської окупації Галичини, молодий Мирослав роздавив, принесену до залі, пробірку з плакучим газом і зірвав імпрезу, за що був вилучений з гімназії, і лише на домагання деяких учителів, та з огляду на його сирітство, він був допущений до матуральних іспитів.

Після однорічного безуспішного старання вступити до університету, лише по протекції, вдалося йому закінчити вищі студії декоративного городництва в Познані. Під час студій він належав до університетської веслярської дружини, яка була призначена брати участь в олімпіаді, та перешкодила 2-га світова війна.

З приходом російської червоної армії до Галичини, він переїздить за Сян до отця Степана Венгриновича у Сянок, який був тоді під німецькою окупацією. Коли Львів захопило німецьке військо, а з трибуни 30 червня 1941 року пролунало проголошення відновлення самостійності Української Держави, Мирослав вирушає ровером з першими похідними групами українських націоналістів услід за окупаційним військом на Східню Україну й дістається аж до Кривого Рогу.

Як лучник проводу середньої похідної групи, він об'їхав ровером майже всю правобережну Україну - від Білої Церкви до Миколаєва, тут відкрились перед ним одна за одною жорстокі картини більшовицької сваволі та сталінського терору, включно з голодомором 1932-33 років, від якого вимерло понад сім мільйонів українського населення.

На місце російського агресора, прийшло німецьке гестапо до Кривого Рогу, почалися арешти й розстріли членів похідної групи та їх прихильників. Рятуючи своїх членів, керівник групи вислав частину їх на тимчасове переховання на села, та, гнаний химерною долею, опинився пан Мирослав у Веселих Тернах, не підозріваючи, що доля йому судила потрапити в інший полон - в полон дівочий.

Тут у Велесих Тернах в робітничій родині Миколи та Ганни Балкових

виросла синьоока Тетяна, тут же блискуче скінчила середню освіту й подалась до Дніпропетровська, де поступила до університету на філологічний факультет, та по двох роках студії припинила 2-га світова війна, вона повертається додому, де й зустрічає Мирослава. Через три місяці вони одружуються в 1942 році, а в 1943 році п. Мирослава арештовують німці, та "світ не без добрих людей", каже приповідка, вдалось підкупити охорону та врятуватися від смерті. В жовтні того ж року молоде подружжя з чотиримісячним сином Любомиром вирушають кіннями й возом в далеку дорогу до Галичини.

По трьох місяцях, засніженою дорогою дістаються на Святвечір до Самбора, та й тут не довелося довго затриматися у матері, бл. пам. пані Марії, яку багато з нас мали приємність завітати вже пізніше в Австралії, тим же возом знову вирушають в мандри та через Карпати дістаються до Чехословаччини, а далі товаровим поїздом до Німеччини, де п. Мирослав одержав працю у фермера.

По закінченні війни, родина переходить до переходового табору в Бад Лявтарберзі, де народилася їм доня Неоніла. Пізніше переїзять до табору в Ноттаймі, де мешкали робітники різних національностей та біженці, які втікали від російських "визволителів" та зі сталінського "раю".

Тут п. Мирослав виявив свої організаційні здібності, він очолив групу українців, на домагання якої американська адміністрація /УНРА/ призначила їх табір виключно для українців, п. Мирослава обрано комендантом табору - цю функцію він виконував аж до ліквідації таборів внаслідок виїзду українців в інші країни.

В короткому часі табір набрав вигляду добре організованої української оселі. Свідомий постійної небезпеки насильної репатріації до Сов. Союзу репатріаційною комісією, на чолі з відомим усім Петровим, яка містилася поблизу табору, молодий комендант в першу чергу організовує українську охорону - таборову поліцію, а пізніше добивається від властей відкликання насильної репатріації мешканців табору. Він приділяє кімнати для родин, для лікарні й дитячого садка; збудована таборова каплиця обслуговує таборян обох віровизнань. Організує шоферські курси, жіночу й чоловічу спортову дружину, драматичний гурток, молодечу організацію - Спілку Української Молоді, курси для неписьменних та дворічну технічну школу. В таборі відбуваються фестивалі молоді та мистецькі виставки.

Дбаючи про добробут таборян, організує різного роду верстати, де працюючи, крім набуття фаху, ще й за працю одержували додаткові харчі. Він пильнує українську традиційну мораль, поставивши ультиматум усім неодруженим родинам до місяця взяти шлюб, або забиратися з табору, і, хоч сипалися на його плечі протести й погрози, що заріжуть, але всі одружилися, свідки цього є й тут в Австралії.

В цьому ж таборі розпочала свою вчительську працю п-і Тетяна, вчителюючи в технічній школі, а перед виїздом до Австралії вчила також у перехідному таборі в Фалінгбостелі, звідки й залишили Німеччину та з

групою українців приїхали до Австралії у 1949 році на дворічний контракт. Незабаром купили 2 акри землі в Нобл Парку й, поділивши її між прибулими, збудували перше барак, а пізніше будинок.

У 1954 році п-і Тетяна віддає свій барак під школу й на прохання п. Григорія Дацькова починає вчити українську дітвору та керувати школою, а п. Мирослав того ж року входить до Батьківського комітету Рідної школи ім. Лесі Українки, в якому працює по сьогоднішній день.

Під дбайливою опікою школа швидко зростала: прибували нові учні, підбирались відповідні вчителі, які спочатку вчили без винагороди. Організовано при школі танцювальну групу й шкільний хор, які репрезентували українців на австралійських та українських імпрезах.

Школа перенеслася до приміщення Католицької початкової школи в Нобл Парку, при школі творилися пластовий і сумівський гуртки, гуртувалася місцева українська спільнота - улаштовувались концерти, провадилося товариське життя. Та далі дошкульно відчувався брак власного приміщення.

У 1962 році була заснована місцева Філія Української Громади Вікторії. До управи згодом входять п-во Сліпечькі, а в 1965 році громаду очолює п. Мирослав. На придбаній землі за його проектом та з допомогою інж. О. Венгриновича, після ряду перешкод, через три роки розпочато будову народнього дому й шкільного приміщення. При управі громади був створений будівельний комітет, але організацією будови, придбанням будівельного матеріалу та пошуками безплатної робочої сили займався Голова філії.

Через рік школа мала власне приміщення, в школі навчалось понад сто учнів, від садка до 10-ої класи, та Педагогічна школа. Неможливо оцінити тої великої відданості, посвяти та вкладу праці п-ва Сліпечьких у розвиток Рідної школи та громади. Наділені винятковими здібностями, організаційним хистом, вони завжди дбали про завтрашній день, виховували молоду зміну - протягом останніх 20-ти років в школі працювали 16 молодих учителів, абсолювентів Педагогічної школи, деякі з них вчителюють і сьогодні в своїй та в інших школах.

Тож і не дивно, що у 1974 році Крайовий Учительський З'їзд обрав п-і Тетяну головою Української Центральної Шкільної Ради Австралії, на чолі якої вона є по сьогодні.

Одночасно вона входить до Управи Союзу Українських Організацій Австралії, виконуючи обов'язки референта шкільництва. Не відстає й п. Мирослав, він перебирає обов'язки організаційного референта Української Центральної Шкільної Ради, а з переходом Управи Союзу Українських Організацій Австралії до Мельборну, виконує в ній обов'язки архіваря й референта збірок.

Того ж року, разом з преосвященним Владикою Кир Іваном та професором І. Марваном, вони роблять перші заходи в напрямку визнання урядом Австралії української мови, як предмета до матури в середній школі, і вже за рік у 1975 році випускники австралійських середніх шкіл - українці сідають до державного матурального іспиту з української мови.

Та п-во Сліпецькі не складають рук - вони разом з представниками інших слов'янських народів, домагаються зміни Російського Відділу при Університеті ім. Монаша в Мельборні на Відділ Слов'янських мов. На доручення громади та організацій п-і Таня очолює комітет, завданням якого було робити заходи для відкриття лекторату україністики. Листом до голови Російського Відділу в Університеті ім. Монаша професора І. Марвана, вона сповіщає його, що протягом 2-ох років у Вікторії здали українську мову 60 студентів, та, долучивши список студентів, які бажають продовжувати студії на університетському рівні, просить його про відкриття лекторату при університеті.

Пізніше цю ініціативу перебрала Українська Громада Вікторії та з допомогою проф. І. Марвана, щойно у 1983 році, зреалізувала її почин. Почалась інтенсивна збірка грошей на утримання лекторату, а згодом формується Допомогова Фундація Українських Студій, в якій активно працює п. Мирослав.

Та це лише одна з ділянок праці ювілятів, коли у 1973 році розпочав діяти Відділ Союзу Українок ім. Лесі Українки в Нобл Парку, від перших основуючих зборів п-і Таня увійшла до управи й виконує вже 23 роки обов'язки секретаря відділу та бере активну участь у всіх імпрезах та акціях відділу, а п. Мирослав є незамінним помічником союзянок, і вони його адоптували як почесного члена.

Коли у 1989 р. минуло 30 років існування української кооперативи "Дністер", приємно було читати у звітах, що агенція в Нобл Парку є одна з передових, що збірка агенції майже подвоїлась, але, на жаль, немає згадки, кому треба завдячувати такий зріст, і не знайдете в звіті на знімках "До історії Дністра" п. Мирослава, а він, не лише провадив 15 років агенцію, урядуючи без оплати по суботах в домовіці, а в інші дні у власній хаті, жертвуючи час, вигоди й спокій, та призначені йому піввідсотка з вкладів віддавав на потреби школи - за ці роки ця сума перевищує 11,000 доларів - це ще одна шляхетна прикмета характеру подружжя Сліпецьких.

Виконуючи всю згадану працю та розуміючи вагу рідного друкованого слова, вони ще знаходили час кожного року під час Двомісячника української книжки та преси їхати від хати до хати, розповсюджуючи українське друковане слово між нашими збайдужілими земляками. У звітах Двомісячника їх прізвище знаходимо між першунами.

Були радісні й тяжкі моменти на довгій трудовій ниві, були навіть погрози від ворогів, московських запродавців, пропонувано їм велике багатство, якщо виженуть з Нобл Парку суміський гурток - ворог не спав, а слідкував за ростом громади та вносив розбрат між членами, але п-во Сліпецькі не спокусились на гроші й не злякались, вони ще завзятіше бралися до праці, прикладаючи всіх зусиль для збереження української мови, культури, виховуючи молоде покоління, розбудовуючи шкільні приміщення.

Скромні, жертвенні, дискретні, завжди готові допомогти кожному в потребі, чи порадою, чи працею, вони посідають провідне почесне місце в українській спільноті в Австралії.

УКРАЇНО, ТИ ПРОЗРІЛА, ТИ ПЕРЕМОГЛА

Він був худорлявий і сутулий молодий чоловік з млявими сірими очима, з простим і сірим обличчям, яке дивовижно мінялося, щойно він починав читати свої вірші.

Його очі несподівано просвітлювалися, а голос сягав найвищого тону, а потім спадав майже до шепоту. Він увесь ставав музикою, натхненням і уособленням поезії... "Стриб, стриб, серце... Хто вмер це? Хто вмер це?.."

Його вірші були українські. А ми, поети-початківці, члени літературної студії в Харкові, думали, що вони були чудові. Анатолій Івченко /так він називався/ був тільки одним із нас, що писали вірші по-українському. То був 1970 рік, і наше українське місто, внаслідок багаторічної насильницької русифікації, було позбавлене українськості, за винятком кількох цивільних зборищ, написах на крамницях та банального україномовного часопису "Вечірній Харків".

І тільки це нагадувало, що тут була ще Україна. На 200 середніх шкіл лиш одна була українська. Навіть українська мова й література викладалися в місцевому університеті російською мовою. Не дивно, що майже зовсім не було чути української мови на вулицях міста, а якщо хтось і говорив "по-українському", то це була огидна мішанина російських та українських слів з місцевим жаргонізмом. Українська мова й культура поволі вмирили чи, радше, нищилися металевим кулаком Москви, яка завжди ставилася насторожено до проявів національних почуттів, а особливо в Україні, другій найбільшій республіці Радянського Союзу після Росії.

Анатолій насправді був сміливим юнаком. Говорити чистою літературною мовою, не кажучи вже про писання віршів по-українському, вважалося за прямий виклик системі й вимагало сміливості й хоробрости. Пригадую, як двох моїх колег-студентів було звинувачено в українському буржуазному націоналізмі й виключено з університету тільки за те, що вони між собою розмовляли українською мовою.

Анатолій Івченко, зрештою, мусив заплатити за свою необачність. Його систематично переслідувало КДБ і, в кінці, йому було заборонено відвідувати будь-які літературні зібрання. Що з ним сталося пізніше, мені невідомо, але деякі з його захоплюючих і надзвичай музикальних віршів ще й досі звучать у моїх вухах: "В Голосієві вітри сиві затрембітали стоголосо. Враз упали краплини сливами і застигли у моїм волоссі...."

Я надіюся, що Анатолій ще живий і здоровий у цей вирішний момент, коли його /і моя/ батьківщина повертає собі довгождану незалежність. Я пишу ці рядки в той час, коли остаточний вислід українського

референдуму 1-го грудня про повну незалежність від Радянського Союзу ще не оголошено.

Одначе, я абсолютно не сумніваюся, що переважна більшість виборців проголосує на користь незалежності. 338 років панування Москви дійшло до кінця, і держави світу скоро вітатимуть нового члена, 52-х мільйонову країну з величезними природними багатствами та здібним і працьовитим народом.

Я народився в Харкові 1954 року, точно 300 років після того, як гетьман Богдан Хмельницький підписав угоду з російським царем, так званий Переяславський договір, що засимволізував початок 338-ми річного підкорення Москві, коли Україна стала офіційно відома, як Малоросія, а це означало й початок кінця епохи Запорозького Козацтва, вільних воїнів, що жили на широких просторах українських степів.

Моя родина була російськомовною, але українська культура й традиції високо шанувалися нею. Я пам'ятаю, як моя мати читала мені славу поему "Катерина" Тараса Шевченка і задушевні вірші Лесі Українки. У моїй російськомовній школі українська мова й література були необов'язковими предметами, одначе я відвідував кожну лекцію і був найкращим учнем у класі з обох предметів.

Я був безпощадний з українськими патрійними бюрократами, що нав'язували русифікацію в своїй власній батьківщині. Вони завжди читали свої промови ламаною російською мовою, а в щоденному житті не могли говорити добре ні по-російському, ні по-українському.

Одначе, кожна нація має своїх негідників, як писав одного разу Євтушенко. Був один єдиний виняток - Петро Шелест, перший секретар комуністичної партії в Україні в 60-тих і 70-тих роках. Він говорив доброю українською мовою і написав книжку під назвою "Моя Україна", в якій, в дуже обережний спосіб, натякав, що Україна, маючи добре розвинену індустрію й хліборобство, та багатство мінеральних ресурсів, могла б не тільки існувати, а й процвітати сама собою. Ця книга коштувала йому його позиції. Брежнєв викликав його в Москву й звільнив з посади.

Його наступник Володимир Щербицький, нудний обмежений чоловік, хоч і був українського походження, одначе завжди виголошував промови російською мовою і ніколи не вагався придушити будь-який спалах української гідності.

Коріння сучасної незалежності бере початок наприкінці 80-х років, коли українська демократична організація РУХ зформувалася. На відміну від своїх двійників в інших колишніх республіках Союзу РУХ відзначається абсолютною відсутністю агресивного націоналізму в стосунках з етнічними меншинами.

Повчально те, що організації на зріць ПАМ'ЯТИ /профашистської, антисемітської організації в Росії/ не існують в Україні. І це є однією з таємниць успіху України в досягненні незалежності без великого напруження й кровопролиття.

Три тижні до невдалого серпневого путчу в Москві президент Буш, промовляючи в Києві, сказав, що США завжди будуть на стороні центрального уряду в Москві й ніколи не підтримають незалежності України. Він навіть обізвав українських борців за незалежність войовничими націоналістами. Тепер же, під впливом зміненої дійсності, американський президент, здається, вже готовий змінити свій погляд. Добре пізно, як ніколи.

Я думаю, що в цьому є добра лекція для світу - повчитися в Україні, що свободу можна вибороти мирно, якщо боротися наполегливо, не впадаючи в крайності. Немає сили, яка б спинила націю в боротьбі за свободу, незважаючи на те, чи панове Буш і Горбачов хочуть того чи ні.

Однак, ще треба пройти довгу дорогу, поки Україна досягне свободи де-факто, і ця дорога буде вибоїста й нерівна. Але дороги назад уже немає.

Прийшов час великого свята для українців, розкиданих по всьому світу, включно з Австралією. Віднині я можу твердити, що моя рідна земля - не колонія Радянського Союзу, а незалежна Україна - країна, яка стала на шлях, що веде до свободи.

Віднині мій давній приятель Анатолій Івченко може читати свої вірші й поеми своєю рідною мовою, не боячись переслідування. "Я вустами припав до струмка, що від пучок стареньких летється, тільки серце ніяк не нап'ється того дива...."

З англійської мови переклав Григорій Вишневий
2.11.1991

Дмитро Нитченко

ПВСТОЛІТТЯ ХОРУ "ЧАЙКА" ТА ДИРИГЕНТА СТ. КОРЕНЯ

Летять роки, старіє наша еміграція, а з нею приходять і довголітні ювілеї наших діячів, мистецьких одиниць, громад та окремих осіб. Лише не так давно Мельборн відзначив 40-ліття Катедрального молодечого хору на чолі з пані Маргою Тарнавською, 20-ліття хору "Черемош" на чолі з Мар'яном Костюком, а сьогодні відзначаємо наш заслужений найстарший хор "Чайка", разом з його славним керівником Степаном Коренем.

З цієї нагоди в Ессендоні, біля Мельборну, відбувся ювілейний концерт

ПОЧЕСНА ГРАМОТА

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ
НАГОРОДЖУЄ
ПОЧЕСНОЮ ГРАМОТОЮ

СТЕПАНА КОРІНЯ

ДИРИГЕНТА ЗАСЛУЖЕНОГО ГРОМАДСЬКОГО ХОРУ

"Чайка" /Австралія/, за багаторічну плідну діяльність по збереженню і популяризації українського музично-пісенного мистецтва за межами України та з нагоди 50-річчя від дня заснування хору.

Д. ОСТАПЕНКО

Остапенко

згаданої мистецької одиниці. 320 слухачів заповнили залю Народного дому, щоб послухати виступи хору та вшанувати заслужених співаків та їхнього видатного диригента.

Початки хору тягнуться ще з міста Крессбронн над Боденським озером. Тодішній мішаний хор складався всього з 26 осіб, виступаючи на національних святах, влаштовуючи концерти, співав на Богослуженнях. Його самостійні виступи, концерти під керівництвом Ст. Кореня відбувалися і в інших містах французької окупаційної зони Німеччини. У 1949 році диригент та частина співаків хору прибули до Австралії.

Але, відзначаючи це 50-ліття хору, співаки якого не раз мінялися, не можна не згадати самого диригента, який незмінно працював для добра нашої спільноти, пропагуючи нашу чудову рідну пісню. Степан Корінь народився в Західній Україні, в м. Заліщиках. Там же закінчив Учительську семінарію. У 1938-му році закінчив хорову диригентуру в Державній музичній консерваторії в Варшаві. Потім вступає на факультет оркестрової (симфонічної) диригентури. Під час студій співав у хорі філармонії, брав участь в хоровій капелі, якою керував проф. Ф. Казуро.

Понад 20 років наш диригент був інструктором шкільних хорів. Під час війни був коментатором фільм. студії та диригентом церк. хору оо.Василіян у Варшаві. Пізніше у Граці (Австрія) організував чоловічий хор студ. громади "Січ". А, приїхавши з дружиною Галиною до Австралії, у 1951-му році організовує в Мельборні новий хор "Чайка", який часто в складі-мішаний, чоловічий і жіночий. Також керує вокальними ансамблями-жіночим квітетом "Коралі", чоловічим "Акорд", мішаним октетом (8 осіб-Дм.Н.), басовим квітетом. Виступи хору та квітетів задукомензовані на кольоровому фільмі "Українці в Австралії" в 1961 та в 1966 - державним телевізійним каналом 2АВВ знятий на фільм під назвою "Українська сюїта". Останнім часом хор виступає виключно чоловічим складом і нараховує 33 особи. Хор має окремих солістів: Валерій Ботте (баритон) та Галина Корінь (сопрано). Вона також композитор, її пісні є в репертуарі хору, вона мистецький керівник капелі бандуристок "Кольорит", який виступає в самостійних концертах хору.

У 1985 році хор концертував в США й Канаді, давши 14 концертів, зокрема в Едмонтоні, Вінніпезі, Торонто, Мінеаполісі, Чікаго, Детройті, Філадельфії, Нью-Йорку та інших містах. Важливо підкреслити, що хор виступав навіть в Об'єднаних націях, зробивши на слухачів велике враження.

Асистент генерального секретаря, захоплений виступом, вручив хорові прапор ООН. За ту подорож Хорові надано почесне громадянство та вручено золотий ключ від посади міста Рочестер.

Хор випустив серію платівок та касет. У 1991 та 1992 роках хор мав запрошення в Україну Миською Радою Коломиї на відзначення 750-ліття міста, а вдруге - запросив хор Львівської Політехніки. На жаль, не змогли поїхати через технічні причини.

А тепер повернемося до Концерту, що відбувся у неділю 10-го грудня 1995 року в Ессендоні. Програма складалась з 29 окремих точок. Підібрана вона вдало й охоплювала найкращі номери з усього репертуару за 50 років. Сам хор "Чайка" та його вокальні групи виконали 17 номерів програми. В репертуарі переважав, як завжди, композитор М. Гнатишин, дві пісні композиції Галини Корінь, Кос-Анатольського, М. Леонтовича. З інших пісень прозвучали "Пісня для рідного краю", "Над Прутом", "Ой, з-за гори кам'яної", "За городом качки пливуть", "Вівці мої, вівці", "Гей залунали до свободи", "Чоловіча слава", "Будуймо храм", "В милого сорочка біла" та інші. Бандуристи "Кольорит" виконали разом з жіночою вокальною групою пісні "Тиха вода" та "Ой, піду я до млина". Соліст Валерій Ботте проспівав пісню О. Білаша "Коло вікон твоїх".

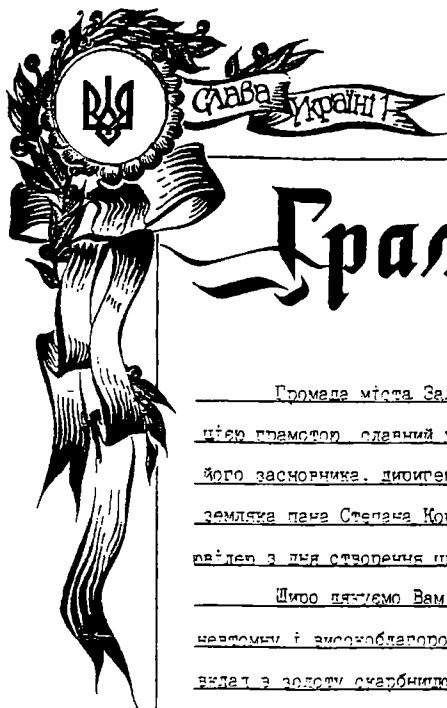
Вигідно прикрасили програму два виступи Танкового ансамблю "Байда" під керівництвом В. Василенка. Солістами концерту були: Валерій Ботте, Олег Левкут, Дмитро Пирогів, Вол. Каспенкович та Т. Лапичак. Музичний супровід здійснював Марко Кандибко.

Як завжди після гарного концерту та ще такого важливого, що підсумовує 50 років діяльності мистецької одиниці, яким був хор "Чайка" з її талановитим керівником Степаном Коренем, відразу по закінченні посипалися привіти й подяки. Та найперше, як останню точку програми, виконала пані Галина Корінь, яка прочитала привіти і піднесла своєму чоловікові грамоту з його рідного міста Заліщики. У грамоті звучали слова: "Громада міста Заліщик і району поздоровляють цією грамотою славний український хор "Чайка" і його засновника, диригента, нашого незабутнього земляка пана Степана Кореня з нагоди піввікового ювілею з дня створення цього мистецького колективу. Широ дякуємо Вам, дорогі друзі, за вашу невтомну і високоблагородну працю, за багатющий вклад в золоту скарбницю українського хорового мистецтва. Дай, Боже, вічно, нашому милому слову і пісні линутти на весь світ широкий".

Голова районної державної адміністрації В. В. Кулачковський.

Дальшу церемонію продовжував голова Громади УГВ Степан Романів та інші, зокрема, пані Оксана Гарнавська, яка була колись піяністкою хору, пані Наталя Тиравська з Сіднею, станична Пласту Наталка Гриневич, голова цього ж хору Славко Кутний, від СУОА пані Майя Грудка. Та одним з найважливіших привітів був від почесного консула України Зіни Ботте / вона до речі теж колись співала в хорі/, яка передала хорові та диригентові спеціальні грамоти від Міністерства культури і мистецтва України за підписом міністра Д. Остапенка.

Так під бурхливі оплески закінчився концерт та пошанування хору "Чайка" та її диригента Степана Кореня.

Не дуріте самі себе,
Учітесь, читайте,
І чужому наuczайтесь,
Й свого не цурайтесь.

Т. Г. Шевченко.

Грамота

Громада міста Заліщик і району поздоровляють
цього грамотного славний український хор "Чайка" і
його засновника, диригента, нашого неабутнього
земляка pana Степана Кореня з нагоди піввікового
явіленя з дня створення цього мистецького колективу.

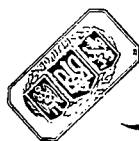
Щиро дякуємо Вам, дорогі друзі, за вашу
невтоми і зосереджену працю, за багатий
вклад у збагачення Українського хорового
мистецтва.

Дай, Боже, вічно думати нашому милому
слову і пісні на весь світ широкий !

Голова районної
ради

В. В. КУЛАЧКОВСЬКИЙ

О. Сергій Онішко

ДЕЩО ДО ІСТОРІЇ ШКОЛИ ГРИ НА БАНДУРИ ІМ. ЛИСЕНКА В КАНБЕРРІ, А.С.Т.

Немає потреби говорити про важливість кобзарського мистецтва в житті українського народу в минулому, а також і в сучасному. Але особливого значення воно набрало тоді, коли частка нашого народу опинилася на чужині, далеко від Рідної Батьківщини. Тут за рідним Краєм, близькими друзями, родичами, не одного з нас доводили до сліз, а то й розпачу. В такі критичні хвилини нашого життя, ми зверталися до рідної пісні або музики, щоб хоч трохи звеселити свою душу. А найбільшою радістю для нас усіх була поява бандури в тому безпросвітньому і безнадійному, таборовому житті в Європі. Бандура була євшан-зіллям, що пробуджувала в нас згадку про наше минуле, про нашу Батьківщину, нашу національність, нашу пісню тощо. Минули роки воєнного лихоліття, і наш народ розїхався по всіх країнах світу, включно з Австралією. У перші роки нашого поселення на цьому континенті, ми всі були зайняті тяжкою працею та впорядкуванням своїх родинних справ. Потім почали ми будувати церкви, народні доми, школи тощо. А коли і це все було зроблено, ми стали знову відчувати, що нам чогось бракує. І ось через 30 років нашого поселення в Австралії, до нас приїжджає славна капела бандуристів ім. Т. Шевченка під мистецьким керівництвом Григорія Китастого. Це сталося у жовтні 1980-го року. На протязі свого перебування в Австралії, Капела Бандуристів обїхала всі стейти і дала чимало концертів як для українців, так і для чужинців. Приїзд Капели дав поштовх у відновленні кобзарського мистецтва по всій Австралії, а в тім числі і в Канберрі. Отож, під впливом і порадою бандуристів з Капели ім.Т. Шевченка була створена і 10-го квітня 1982-го року офіційно відкрита Школа Гри на Бандурі ім. М. Лисенка в Канберрі, А.С.Т.

На мистецького керівника школи було запрошено Віктора Мішалова, а організатором і адміністратором школи був учитель Сергій А.Онiшко.

За час існування Школи Бандуристів, від 10.4.1982 року і до 25 серпня 1985 року, в школі навчалося 17-ть (сімнадцять) студентів. Протягом цього часу частина студентів-бандуристів виїхала до інших стейтів. За згаданий період часу Школа Гри на Бандурі ім.Лисенка та Українсько-Австралійське Мистецьке Товариство ім. М. Лисенка в Канберрі, як споріднені мистецькі одиниці, організували і відбули 9 (дев'ять) різних концертів, а в тому числі три концерти в програмі "Канберра Фестиваль", один концерт для придбання коштів для Св.-Миколаївської парафії УАПЦ в Канберрі та один концерт для придбання коштів на пам'ятник

ГОЛОДОМОРУ 1932-33рр. в Україні. Утримувалася Школа Гри на Бандурі на фінанси від студентів за оплату лекцій, на допомозі від австралійського уряду та частково від прибутків з концертів. На день 25-го серпня 1985-го року Школа Бандуристів мала у своєму складі таких студентів:

1. Онішко Сергій, 2. Віден Женет, 3. Габелко Філоніла 4. Онішко Людмила, 5. Тризна Лариса, 6. Лукомський Олег, 7. Янечко Марія, 8. Форостенко Павло, під мистецьким керівництвом Віктора Мішалова. А коли він був відсутній, то його заміняла його сестра — Мішалова Роксоляна (Надія).

З відходом на іншу працю адміністратора школи Сергія А. Онішка, Школа Гри на Бандурі в Канберрі юридично перестала існувати. Але ті шість бандуристів, що і надалі лишилися у Канберрі, періодично виступали перед глядачами і далі під керівництвом доктора Олега Лукомського. Такі виступи з концертами вони продовжують під час національних свят, чи академій аж до сьогодні. Сподіваємось, що голос бандури в Канберрі буде чути і в майбутньому.

Бувший адміністратор Школи Бандуристів імені Лисенка в Канберрі о. Сергій Онішко.

*Школа Бандуристів ім.Лисенка в Канберрі перед концертом 19.3.83р.
Зліва направо: Ф. Габелко, Женет Віден, Людмила Онішко, Віктор Мішалов,
Л. Квасниця, Сергій Онішко, та О. Лукомський.
Відсутні: П. Форостенко, Лариса Тризна і Марія Янечко.*

*Мистецький керівник
Школи Гри на Бандурі в
Канберрі Віктор
Мішало́в
(1982 - 85pp)*

*Учителька Школи
Гри на Бандурі в
Канберрі Роксоляна
(Надія) Мішало́ва.*

ПЛАСТОВА СТАНИЦЯ БРІЗБАНУ

відзначає своє 35-ліття

Хоч пластові гуртки почали діяти у Брізбані вже на початку 1950-их років, Пластову Станицю було формально засновано Загальним Збором двох старших пластових уладів Старшого Пластунства і Сеньйорату, який відбувся 12 січня 1960р. Якраз відзначенню цієї події присвячено Станичний Апель 29 жовтня 1995р.

Після святкового обіду при участі запрошених гостей і громадянства, голова Станичної Старшини, пластун сеньйор Степан Піскор, привітав приваних, а старша пластунка Ірина Цабанюк, крайова референтка Старшого Пластунства, зачитала привітання від Крайової Пластової Старшини. Програму було відкрито пластовим гимном "Цвіт України і краса", який проспівали на сцені члени всіх чотирьох пластових уладів. Голова Станичної Пластової Ради, пл.сен. Роман Павлишин накреслив у своїй промові історію Пласту на терені Брізбану і зупинився на ролі, яку Пласт відіграв у вихованні двох поколінь пластової молоді та зокрема на заслугах пластунів на провідних постах у різних ділянках організованого життя місцевої української спільноти.

Концертну частину програми розпочато віршиком, який сказав наймолодший член пластової родини, пластове пташеня Адам Міленовіч. Слідував виступ з віршиком і пісенькою новацького роя "Веселі кукабари", а члени гуртка юначок "Жучки" проспівали дві пісні та виконали збірну деклямацію і особливо вдалий танець, названий їхнім іменем "Жучок".

В другій частині програми виступили члени старших уладів: старшопластунського осередку праці, гуртка старших пластунів "Орли" та

Пластова Станиця Брізбану відзначає своє 35-річчя. Станичний Апель 29 жовтня 1995р. На фото: стоять у другому ряді зліва - голова Станичної Ради пл.сен. Роман Павлишин, біля нього голова Станичної Старшини пл.сен. Степан Піскор.

членів куреня "Степові відьми". На закінчення програми всі члени старших уладів спільно проспівали дві стрілецькі і дві пластові пісні, національним гимном "Ще не вмерла Україна" закінчено програму концерту.

Апель у 35-ту річницю Пластової Станиці Брізбану належав до її кращих публічних виступів і приніс визнання публіки і моральне вдоволення пластового членства.

пл.сен. Олександр Павлишин, станичний писар.

О. Мартинович

КАТИНСЬКИЙ ЗЛОЧИН (1940 - 1995)

Західнонімецька газета >>Католіше Цайтунг фюр Дойчлянд<< нагадала про відому трагедію - вбивство 14 тисяч польських офіцерів у Катині. Це сталося в 1940 році.

Катинь... Назва цього містечка на Смоленщині для кожної людини доброї волі говорить про Сов. Союз, про трагедію Польщі, про ставлення большевиків до польського народу. Проте в історичному сенсі слово >>Катинь<< означає збірне поняття. У це слово, як складові частини, входять і інші міста на території Сов. Союзу: Козельськ, Старобільськ, Осташково - там до квітня 1940 року були ув'язнені польські офіцери, взяті в полон; Гнєздово - туди привезли тисячі польських офіцерів, а повернувся тільки один; Павлишів Бір і Грязовець - туди потрапили ті, котрі повідомили потім про 14 тисяч загиблих...

В ніч з 23 на 24 серпня 1939 р., міністри зовнішніх справ гітлерівської Німеччини та Сов. Союзу фон Ріббентроп і Молотов підписали пакт про ненапад, а також таємний протокол до цього договору, який визначив кордони між Німеччиною і Сов. Союзом після чергового поділу Польщі. Незабаром почалася друга світова війна. О третій годині ночі з 16 на 17 вересня советські війська перейшли советсько-польський кордон і разом із гітлерівськими військами привели до ліквідації польської держави. Польські офіцери, що потрапили в сов. полон, були розміщені в 139 пересильних пунктах, а з листопада 1939 року були створені три великі табори: Козельськ, Старобільськ та Осташково.

Козельськ уважався головним табором польських полонених офіцерів, він був розміщений в старих монастирських будівлях; сам Козельськ лежить на віддалі 250 кілометрів на південний схід від Смоленська. В цьому таборі перебувало коло 5 тисяч польських офіцерів, серед них мобілізовані: понад 20 професорів вищих учбових закладів довоєнної Польщі, понад 300 лікарів,

кількасот юристів, інженерів та вчителів, понад сто літераторів та журналістів.

Другий табір був у Старобільську, на південний схід від Харкова, також у старих монастирських будівлях. Він налічував 4 тисячі військових офіцерів, серед яких були мобілізовані: понад 20 професорів вищих учбових закладів, понад 400 лікарів, велика кількість інженерів, журналістів; із кадрових офіцерів були: 600 летунів, майже весь офіцерський склад львівського гарнізону, а також увесь склад науково-дослідного військового інституту Польщі з питань боротьби з газами, майже весь інститут озброєння польської армії.

Найбільший табір полонених польських офіцерів було створено в Осташково, на південний захід від Калініна, на одному з островів озера Селігер. Там перебували понад 6500 офіцерів. Крім офіцерів там знаходилися вищі жандармські чиновники, працівники польського суду, група католицьких священиків, група землевласників зі східної частини довоєнної Польщі, а також усі колишні польські офіцери-прикордонники, яких захопили в перший день неоголошеної польсько-совєтської війни. Всього в цих трьох таборах перебувало майже 15 тисяч полонених, дві третини з яких складали офіцери-кадровики, а решту - інтелектуальна еліта довоєнної Польщі. З них залишилися в живих 499 осіб...

Ліквідація польських офіцерів розпочалася 3 травня 1940 року, а закінчилася 16 травня цього ж року. З усіх трьох таборів полонених офіцерів ввозили залізничним транспортом до станції Гнєздово, а далі автобусами із зафарбованими білою фарбою вікнами відвозили в місцевість Косогори, що лежить неподалік містечка Катинь. Там полонених зв'язували по двоє за кисті рук, підводили до спеціально розчищених ровів і прицілним пострілом снайпера-енкаведиста навіки клали в землю. Тих, кого не було знищено, добивали автоматною чергою зверху. Після цього все було зрівняно з землею, ще й посаджено молоденькі деревця.

Тільки в квітні 1943 року німецькі власті звернулися до місцевого населення з проханням знайти могили знищених військових у травні 1940 року. Двоє місцевих селян бачили неодноразово, куди привозили полонених у той час автобуси із зафарбованими вікнами. Саме вони, Парфеній Кисельов та Іван Кровожерцев, вказали на місцевість Косогори. Німецька тодішня адміністрація скликала міжнародну комісію і судових експертів одинадцятьох країн, серед них не було жодного представника Німеччини; крім того, Німеччина звернулася з заявою до Міжнародного Червоного Хреста.

Під час екструзії було знайдено майже всі (кількісно) тіла вбитих польських офіцерів.

Цього року сповняються 45 років страшного вбивства в Катині. Але совєтська пропаганда, намагаючися затерти злочинні сліди НКВД, що знищив понад 14 тисяч польських офіцерів поблизу Катиня, неподалік від Смоленська, весь час наголошує на місцевості Хатинь, що поблизу Мінська, де знищення людей проводила інша тоталітарна система - гітлерівська Німеччина. Проте в Хатині були знищено коло сто осіб. Отож Катинь і Хатинь не слід змішувати.

*Пропована нижче стаття появилася в Варшаві 1990 року.
Переклала її для Міністерства Оборони Народової Данута
Ганна Томашевська з так званої сербо-хорватської мови.
Оригінальна назва статті - "СТАЛІН ДЖУГАШВИЛІ."*

А її автор - Мілош Микельн.

СТАЛІНСЬКА ОПІКА НАД ІНВАЛІДАМИ ВІЙНИ

(УРИВОК ІЗ КНИГИ "СТАЛІН")

У 1945 році декілька мільйонів воєнних інвалідів /солдатів та офіцерів/, обвішаних орденами та медалями, повернулися з війни.

Югославський дипломат А. Колендич зібрав архівні документи, які були вжиті на суді проти Л. Берії та Абакумова в справі долі воєнних інвалідів.

Після війни було прийнято вважати, що той, хто не воював до героїської смерті /навіть у безнадійній ситуації/ і дозволив узяти себе в полон, зрадив батьківщину.

Допускають, що німці полонили три мільйони червоноармійців. Після визволення їх з німецьких таборів, де їх немилосердно нищив голод та епідемічні хвороби, їх трактували гірше, ніж полонених ворогів.

Маршал Жуков на засіданні Політбюро 16 червня 1953 року в суперечці з Маленковим і Ворошиловим вигукнув: "Чи відомо вам, що з мільйона сімсот тисяч червоноармійців, що повернулися з неволі, було розстріляно понад один мільйон?!"

Інвалідів, яких було на кінець війни шість мільйонів, не розстріляли, не заслали до таборів смерті, як воєнно-полонених, але їхня доля була, мабуть, ще гірша.

На тому самому засіданні маршал Жуков вимагав винести певне рішення щодо долі воєнних інвалідів, що опинилися в затоці Петра Великого біля Владивостока.

Об'єктивно кажучи, подібні державні рішення у своєму задумі не є злочинними, але з бігом часу в тоталітарних державах не раз приносять страхіття для мільйонів людей.

В 1944 році радянські вчені Бунєєв і Александров запропонували лікування мулом з болота. І саме тоді Абакумов, будучи шефом контррозвідки, вніс на розгляд декілька варіантів "допомоги" багатьом мільйонам інвалідів. Одним із варіантів був спосіб лікування болотом на Далекому Сході.

Сказав і Сталін своє "мудре" слово: "Будемо лікувати наших солдатів, і одночасно ширити російський вплив на змішані народи, які заселяють той Край".

На судовому процесі після смерті Сталіна й ліквідації Л.Берії, Абакумов

у своєму зізнанні заявив: “За наказом міністра Берії я організував реабілітаційні пункти в Манджурії для хворих інвалідів. Однак, за браком устаткування та медичного обслуговування, потрібних для опіки над інвалідами, я не зміг створити відповідних умов. Внаслідок цього 1946 року інваліди збунтувалися.

Ми поінформували тов. Сталіна про цей бунт і отримали його розпорядження посилити політагітацію серед воєнних інвалідів, апелюючи до їх свідомості й закликаючи до солідарності.

Увесь цей час надходили повідомлення про величезну смертність серед інвалідів, пояснюючи її загальною слабкістю й нелегким пристосуванням до кліматичних умов у новому місці поселення. Скільки ж насправді їх загинуло, я не знаю, — додав Абакумов, — бо ніхто не вів статистики”.

22 червня 1953 року, в річницю нападу гітлерівців на СРСР, делегація інвалідів, що складалася з найбільш відзначених орденами й медалями, звернулася до командуючого Ленінградським Воєнним Округом з проханням запровадити всі знушення над воєнними інвалідами, які знаходяться на Далекому Сході, в Манджурії, в затоці Петра Великого.

Делегація заявила наступне:

“Ми - уражені тяжким інвалідством, ми - Герої Великої Вітчизняної Війни. У війну Вітчизна славила нас за героїські вчинки. То було тоді, а тепер нас везли у відкритих товарних вагонах до “реабілітаційних” центрів на Далекий Схід. Більшість з нас - з відкритими ранами, багато хворих, що не в стані пересуватися без інвалідських протез. Транспортували нас у вагонах без даху і без медичної допомоги. А подорож тривала понад два тижні. Смертність під час подорожі сягала майже 50%. На Схід йшло сотні таких ешелонів. озброєний конвой НКВД на кожній зупинці контролював вагони. Трупви виносили й складали на купи біля станції. Ніхто не записував мертвих, ніхто не цікавився, хто вони, ніхто й тепер не знає, де вони поховані. А немало з них були заслуженими офіцерами, Героями Радянського Союзу.

В убогій хатинці, в затоці Петра Великого, нас постригли, покупали й вантажними машинами відвезли до “реабілітаційного” центру. Там, на морському березі, було 20 бараків, в яких нас поселили. Інваліди влаштовувалися “хто, як міг”.

До моря ходили ми колонами, підтримуючи один одного. Декого несли, а осліплених провадили. “Реабілітація” полягала в тому, що витягали з мілких місць мул, яким обмазували себе. Обліплені мулом, ми цілими годинами лежали під пекучим сонцем. Менш ранені набирали у відра морську воду й одмивали від мулу змучене тіло не тільки своє, а й тіло лежачих вздовж берега слабших інвалідів. Вертаючись до бараків, сильніші несли тяжко ранених.

Один раз на тиждень приходив лікар, приписуючи слабшим ліпший харч. Нас насправді годували поміями.

Весною 1946 року вибухла епідемія грипу, тифу чи холери. Ніхто не

знав, що то було. Ніхто не дезинфікував ні бараків, ні хворих. Природні потреби полагоджували ми в ями, сидячи на грубо обтесаній щоглі. Ями також не дезинфікувалися. А воду пили ми з цистерн.

За час тієї епідемії тільки в нашому селищі померло 25 тисяч душ. А таких селищ /реабілітаційних центрів/ на побережжях Манджурії, в околицях Владивостока, було безліч. У них перебувало два мільйони наших солдатів та офіцерів, які для своєї батьківщини віддали свої тіла, а вона "подякувала" їм, крім пекельних мук, ще й тим, що відібрала останнє й найдорожче - ЖИТТЯ!..

З польської мови переклав
Олексій Старжинський

ЛИСТ ЗІ ЛЬВОВА

**Вельмишановні п-ні Т. Сліпецька, п-ні Б. Коваленко,
працівники УЦШР в Австралії!**

Львівська обласна науково-педагогічна бібліотека щиро дякує УЦШР за неоціненний дар для наших освітян, який привезла нам високоповажана п-ні Боженна Коваленко.

Цей багаторічний педагогічний досвід, яким Ви так щедро поділилися з нами, глибоко вразив нас. Ми побачили, яку титанічну жертвовну працю проводила всі ці роки Ваша, порівнюючи невелика, українська громада, щоб на чужині не тільки не вгасло вогнище українського патріотичного духу, культури, традицій, мови, але своїми пожертвами, громадською працею підтримували це вогнище таким, щоб його вогонь вабив до себе молоде покоління, обігрівав їх душі теплом далекої рідної землі і запалив у них іскру негаснучої любови до рідного краю, іскру вогню, що кличе на самопожертву задля волі і щастя рідного народу.

Відчутно, що провід української громади в Австралії має високий духовний потенціал, прекрасну організацію і діяльних українських патріотів, зокрема на ниві освіти. Величезна праця освітян УЦШРА - ще і стимул нам до праці і докір нашому сумлінню за те, що, попри всі обставини, не всіма нами і не все зроблено, що десь опустили руки, десь не вистачило мужності, десь збайдужіли чи перестали працювати, як Ви, і тому ходять серед нас російськомовні, а ще гірше, українськомовні яничари і помагають розпінати Україну. Тому Ваш доробок - для нас величезне багатство і гордість. А ще Ви укріпили нашу віру в те, що усією світовою українською громадою ми все таки встоїмо, все здолаєм, бо коли

на перший поклик рідної землі Ви спішите підставити своє плече, протягнути руку допомоги, поділитися своїм найдорожчим, то хіба таку силу можна здолати?

Ми справді до глибини душі зворушені Вашим щирим і несподівано швидким відгуком на наші просьби і проблеми.

Дуже ґрунтовні і оригінальні, багато Ваших розробок уроків з історії, літератури, географії, культури і народознавства України, які Ви збираєте в "Інформаційно-методичному листку". Дуже сподобались нам сценарії літературних вечорів.

Будучи закомплексовані на характерних для бувшої радянської школи революційних, соціальних, навіть атеїстичних мотивах, наші вчителі в значній мірі брали тематику літературних вечорів, будували свої сценарії на поезії такого змісту. Все інтимне, людське, глибоко філософське, що було духовним світом, величчю і красою особистості письменника, залишалося в тіні, а на мотиви, які будили національну свідомість було накладено сімдесятирічне табу. Ті вчителі, які так довго чекали, коли зможуть писати і говорити те, що велить їх серце, сумління і патріотичний обов'язок, пишуть тепер нові чудові сценарії. Ваші ж сценарії допоможуть і досвідченим, і особливо молодим вчителям пізнати письменника у незакомплексованому світі.

Не можу ще дати глибокого аналізу цінності Ваших розробок тому, що в серпні наші вчителі переважно у відпустках і менше приходять в бібліотеку. Але під час серпневих нарад вчителів я виступала з оглядом Вашої літератури перед вчителями Пустомитівського району, перед педагогічним колективом села Солонка, і вона викликала загальне захоплення і зацікавленість. Крім того, ми запрошували індивідуально творчих вчителів ознайомитись з Вашим доробком. Наприклад, авторська школа письменниці Чумарної опрацювала відразу всі Ваші розробки з питань культури, етики, народознавства, мистецтва і специфіки педагогічної праці в молодших класах.

Особливу їх зацікавленість викликав конспект "Культура", подані в Ч.4.0 "Інформативно-методичного листка" розробки уроків "Писанка", "Рушник", методика роботи з глиною на уроках праці. Це особливо цінно в умовах нашої економічної кризи і відповідає традиційному українському народному мистецтву. Глини, Богу дякувати, є досить. На додаток, Ви так детально описали всю методику зберігання глини, інших матеріалів і культуру всякої ручної праці з молодшими школярами.

В захваті вчителі історії від уроків з трипільської культури та всіх інших уроків історії, уроків географії України, конспектів до уроків української літератури. Для нас дуже цікавими і нетрадиційними виявились багато питань, які Ви задаєте учням. Маємо від них велике задоволення. Колись за такі питання у нас посилали там, де "чорт добраніч каже".

З конспектів Ваших уроків учителі двох шкіл-інтернатів і с. Солонки, авторської школи П. Чумарної зробили собі ряд ксерокопій.

“Слово школяра” - це продовження давніх педагогічних традицій розвивати дитячу творчість, мову, уяву, фантазію. Василь Сухомлинський, який був плоть від плоті сином української землі і великим українським педагогом (не його вина, що в цій системі мусів часом писати те, до чого його змушували обставини) вів томи таких дитячих творів, які збираєте Ви.

Я з великим задоволенням зачитувала твори наших австралійських україночок і українців, чому вони гордяться, що вони українці, за що вони люблять українську мову. Ці діточки - найвищий результат Вашої праці. З присланих Вами журналів Союзу Українок Австралії і збірника НТШ (“Українці в Австралії”) довідалися глибше про життя української громади Австралії і проиялися пошаною до Вас і Вашої безкорисливої громадської праці. Як розказувала п-ні Боженна Коваленко, коли інші займалися бізнесом, наша українська політична еміграція будувала церкви, школи, народні доми, надавала політичну і моральну допомогу дисидентам, безкорисливо працювала для української справи. Той педантизм, скрупульозність, порядок, з якими організовується праця в УЦШР Австралії, викликає подив, захоплення і вдячність.

Окремо про читанки і букварик. Вони без сумніву чудові і відповідають всім дидактичним вимогам до підручників для початкових класів: яскравість, чіткий крупний шрифт, якісні гарні ілюстрації, виділення окремим шрифтом нових слів, підбір текстів і т.п. Як на мене, то для нас найцінніше для запозичення — насиченість читанок прекрасними текстами з історії, географії, народознавства України, глибоко продумана методика роботи по збагаченню словника учнів. І яка робота!

Це справді українські читанки. Створити такі читанки могла тільки така людина, яка горіла для України. Це — прижиттєвий пам’ятник п-ні Марії Дейко.

Від книги Нитченка Дмитра “Елементи теорії літератури і стилістики” ми всі у захваті — студенти тому, що це прекрасна готова шпаргалка до екзамену студенту-філологу, а вчителі тому, що це допоможе їм вести з учнями такий словник під час вивчення теорії літератури.

Що ж до книги Місько Христі “Шукай-вивчай”, то хлопці з товариства “Леви” подумують десь відтиражувати її. Це дуже цікавий спосіб збагачення словника учня і чудова розвага для відпочинку в сім’ї, в товаристві, на природі.

Вельмишановні добродії, всі ті з УЦШРА, хто доклав своїх рук, серця, коштів і труду, щоб передати нам Ваші педагогічні здобутки і досвід, низький Вам уклін за все і щире спасибі. До речі, “добродії” - це ще одне важливе слово в українському словнику. Тільки в такого доброго душею і щедрого серцем народу могло появитися таке слово, що звеличує людину, яка робить добро. Вам, нашим ширим добродіям, дякуємо за публікацію нашого листа у Вашому збірнику, за такий нечувано швидкий відгук на наші потреби, за Вашу працю на користь України.

Окремо хочу подякувати п-ні Тетяні Сліпецькій за організацію такої

щирої і оперативної допомоги і п-ні Боженні Коваленко, яка тригала таку непосильну для жінки ношу, мала всякі перипетії з нашою літературою на митниці, а ще так цікаво, не жаліючи дорогого часу, розповідала нам про життя і працю освітян Австралії, умови виховання української дитини на чужині. А якою мовою розповідала! Соромно ставало за наших земляків. Скромно лише промовчала про себе. Тільки потім, коли ми відкрили подаровану п-ні Боженною книжку її поезій, ми збагнули, з зіркою якої величини мали справу. Спасибі Вам за поезію. Брала Вашу книжку по черзі додому. Проплакали з мамою декілька вечорів, читаючи Ваші вірші.

Ось такого нашого цвіту по всьому світу.

Газета "Просвіта" обіцяла нам надрукувати статтю, але через тимчасові труднощі з папером, коштами на друк, відпусками працівників затягнули цю справу так, що вже неприлично було далше не відсилати Вам листа в очікуванні на їх публікацію.

Бажаємо Всім працівникам УЦШРА, Всім нашим доброчинцям здоров'я, особистого щастя, вагомих успіхів на освітянській ниві.

*З глибокою пошаною і вдячністю,
від працівників ЛОНПВ.*

Львів
4.10.1993 р.

Дмитро Нитченко

ЛІТЕРАТУРНІ ПОБРАТИМИ З ЛУБЕНЬ

Минуло вже 10 місяців, як з м. Лубні на Полтавщині прийшов перший лист від тамтешнього члена Літературного об'єднання ім. Василя Симоненка Олександра Тарасенка. Адресу він дістав від В-ва "Криниця" з Полтави, де був надрукований наш останній альманах "Новий обрій", ч. 9. Їхня мета була пов'язатися з нашим клубом, що теж носить ім'я славного Василя Симоненка. З того часу почалося наше систематичне листування, обмін виданнями, дружні взаємини. З листів довідуємося, що їхнє Об'єднання існує вже 4 роки, належать до нього з 30 осіб, серед яких і початківці, і старші письменники, дехто вже прийнятий і до Спілки письменників, зокрема Наталя Баклай, авторка двох збірок, які вже лежать на моєму столі. Наші читачі вже трохи познайомляться з її творчістю.

З листів О. Тарасенка довідуємося: "На кожному засіданні знайомлю

членів Клубу з цікавими матеріалами з “Нового обрію”, як з поезією, так і з прозовими творами різних авторів. До речі про поезію. “Лубенська поема” Григорія Вишневого, уміщена в ч.8 “Нового обрію”, завершується повідомленням, що це “Кінець першої частини трилогії”. Але у наступному, тобто 9-му альманаху, продовження нема, тому ми не мали можливості ознайомитися з нею повністю. Але, натомість, читали “Мазепу” цього ж автора. Загалом надіслана Вами література — це справжній скарб, який просто не можна оцінити”.

З дальших рядків бачимо, що вони теж опікуються молодими авторами - початківцями, що в недавньому конкурсі брало участь 62 учні з вісьмох місцевих шкіл. Також дізнаємося, що їхнє об'єднання збирається відзначити 400-ліття нещасливого бою козаків - повстанців проти напасників поляків, де загинуло кілька тисяч козаків та населення на чолі з Северином Наливайком та Лободою під Солоницею. На жаль, ні місцева, ні центральна влада й досі не подбала, щоб увічнити ті події під Солоницею бодай спорудженням пам'ятника. Їхнє Об'єднання охоплює й художників, і вони, зокрема Володимир Білоус, влаштовують мистецькі виставки в Києві та інших містах.

Нашим побратимам з Лубень також уже давно відомо, що в Києві вийшов з друку 4-тий том “Енциклопедії української діаспори”, присвячений українській спільноті Австралії.

Закінчуючи, варто згадати, що Лубні - це одно з найстаріших міст України. Це місто, що лежить над Сулою, що впадає до Дніпра, первісну назву мало Лубьно, згадується ще в 11-му столітті в “Поученнях Володимира Мономаха”. Також відомо, що княжі війська у 1107-му році там розгромили половецьке військо. А під час монгольсько-татарського нападу Лубні були дуже знищені, і про них довго не було ніде згадки. Лише у 16-му столітті, коли Лубні належали магнатам Вишневецьким, вони відбудувалися.

Пізніше Лубні стали відомими і своїм Мгарським монастирем, в якому й досі господарюють представники старшого брата.

Лубні славні й тим, що туди тричі приїздив Тарас Шевченко. У 1843р. та в 1845-46 приїздив разом з поетом і фолклористом О.Афанасьєвим - Чужбинським, з Лубенщини походить ряд видатних письменників та поетів, як Євген Гребінка, що мав хутір над Оржицею. А з відомого села Солониці походить поет і письменник та науковець Василь Барка, автор цілої низки видань, зокрема роману “Жовтий князь” про голод, організований Москвою в Україні в 1933 році. Цей твір виданий і французькою мовою.

З Лубенщини походять і брати Володимир та Сергій Шемети, видатні діячі гетьманського руху в часи революції 1917-18 років. З їх родини (небіж) був Богдан Шемет, дітя гетьманського руху на еміграції. Він та його дядько Сергій Шемет померли в Австралії. З Лубенщини (нар. в с. Білвіці) походить і славний Василь Симоненко.

В різні роки за радянської влади працювали в Лубнях і відомі письменники. Пилип Капельгородський, що походив з Сумщини, автор романів “Шурган” та повісті “Непорозуміння”, а також видань гумору й

сатири. Був він репресований по кілька разів і царською владою і радянською, а 1938-го року під час розгрому української літератури був розстріляний у Полтаві. Працював у Лубнях і Олесь Донченко, автор близько 10 книжок для дітей та молоді. З Лубнями пов'язаний і видатний прозаїк і поет Володимир Малик, автор багатьох талановитих творів для дітей і дорослих, зокрема творів на історичні теми, як "Посол урешайтана", "Фірман султана", "Шовковий шнурок" та інших. За свої твори він удостоєний премії ім.Лесі Українки та інших нагород. Звідти походить і сучасний поет Петро Засенко. Звідти походить і наша вчителька Марія Ковшик та Ф. Габелко.

Кілька авторів з лубенського Клубу письменників належать до спілки письменників України, зокрема талановита поетеса Наталя Баклай, авторка двох збірок поезій. Її поезії часто друкуються в обласній та республіканській пресі, радіо, у збірникові "Вітрила". Тож бажаємо нашим побратимам з Лубень дальших успіхів — у їхній праці та в доброзичливих зв'язках із нашим клубом, який сьогодні завершив своє 30-тилітнє існування. Наприкінці варто згадати, що сьогодні Лубенський літературний клуб ім.В.Симоненка очолює досвідчений журналіст і поет Олександр Тарасенко, який і започаткував наші дружні зв'язки.

ІНФОРМАЦІЙНО-ДИСКУСІЙНИЙ КЛУБ

На пропозицію Управи Української Громади Вікторії в травні 1993 року було створено Ініціативну групу для заснування Інформаційно-Дискусійного Клубу, головою якої став Федір Габелко, а членами Управи Дмитро Бурмич та Олександр Малимоненко.

6-го червня 1993 року Ініціативна група скликала засновницькі збори І-ДК. На голову Президії зборів було обрано Івана Соколовського, а на секретаря - Олександра Малимоненка. Федір Габелко виголосив доповідь на дві важливі теми: а. Мета І-ДК, б. Проект статуту І-ДК.

Метою І-ДК, зазначив доповідач, є наступне: а. подавати інформації про важливі світові події, насамперед ті, що стосуються України та української діаспори в світі, б. провадити дискусії на політичні, економічні, наукові, історичні та літературно-мистецькі теми, ілюструючи їх по можливості відеофільмами.

За гасло принципових засад діяльності І-ДК, на думку Ф. Габелка,

треба взяти настанови з висловлювань Олься Гончара: "Терпимости завжди нам бракувало. Коли озирнемося навіть у оті золоті 20-ті роки, то їх небезпідставно названо МОЛОДИМ УКРАЇНСЬКИМ РЕНЕСАНСОМ, першим нашим відродженням, то й там з смутком побачимо, як нещадно самознижувалась творча енергія народу, скільки здорових сил було змарновано у взаємних побоїшах, скільки найжорстокіших звинувачень кинуто було ОДИН ОДНОМУ з різних творчих угруповань, скільки, зрештою, було спалено пороку для стрільби по СВОЇХ, по СПІВБРАТАХ, хоч ніби ж і тоді могло бути ясно, що в таких побоїшах переможців не буває, бувають тільки переможені... Візьмемо ж із того для себе хоч запізнитий історичний урок. Не даймо розгулятися груповим пристрастям, непомірно розбухлим егоїстичним амбітностям - адже не цього від нас жде наша перестраджена Україна. З каміння розбрату не збудувати світлиці. Тільки з єдності, з національної згуртованості, з нашої солідарності може прорости і набратися сили наше таке нелегке, таке складне й суперечливе українське відродження. Так порадуймо УКРАЇНУ нашою збратною працею, ДРУЗІ! Порадуймо вірною, НЕЛУКАВОЮ ЄДНІСТЮ, що сьогодні для нас МАЄ СТАТИ ПОНАД УСЕ".

ЗБОРИ сприйняли настанови Олесь Гончара надзвичайно схвально.

Зачитаний ПРОЕКТ СТАТУТУ було прийнято одногосно й передано на затвердження до Управи УГВ.

Після цього збори приступили до вибору Управи І-ДК і вибрали її в такому складі: Ф. Габелко - голова, Д. Бурмич - оргреферент, О. Малимоненко - секретар, І. Соколовський - скарбник, П. Шкурат - адмінгоспреферент, А. Рибіцький - член.

Обраний Голова у заключному слові заявив, що Управа І-ДК буде керуватися не емоційно-політичними симпатіями або антипатіями, а підходом всебічного аналізу минулих і сучасних подій та дій у нашому суспільстві.

Від того часу минуло три роки, протягом яких Управа І-ДК влаштувала 12 дикусійних доповідей, дві інформаційні лекції та три відеовисвітлення.

З метою дати фінансову допомогу важливим заходам в Україні, Клюб жертвував 150 доларів українському видавництву "Дзвін" у Севастополі та 200 доларів на пам'ятник воїнам Української Повстанської Армії.

Крім плянованої праці І-ДК, члени Клубу беруть участь у імпрезах Української Громади Відторії. На останньому поширеному засіданні Управи І-ДК було кооптовано в члени Управи п. Івана Хоменка. Ухвалено в найближчому часі замовити й заслухати на зібранні членів Клубу лекцію на тему "Християнізм та християнська єдність українського народу" і, як і попередньо, влаштовувати висвітлення інформаційних відеофільмів.

На переконання Голови Управи УГВ шан. п. С. Романіва, І-ДК проявив себе одним із активніших організацій Української Громади Вікторії.

Управа І-ДК
20.6.1996

Василь Сокіл

З ІТАЛІЙСЬКОГО ЩОДЕННИКА

/скорочено з рукопису другої книжки спогадів/

Ну, от нарешті пройшли принизливий, навіть брутальний, контроль на Берестейській митниці, і нас випустили за кордон, на перон залізниці, де чекав нас австрійський потяг...

12 днів пробули ми у Відні для оформлення нашого дальшого шляху, і ось ми вже в'їжджаємо в Італію...

В першій книжці спогадів "Здалека до близького" я стисло розповів про загальні враження від цієї чудової країни. Однак, чимало цікавого лишилося неопублікованим.

Березень 1979 року. 13 березня /щасливе родинне число!/ прибули до Риму. Потяг зупинився десь поблизу цього міста, щоб ближче було перевезти нас до містечка Ладисполі на березі Тиренського моря. Поселили у готелі "МЕХІКО" на вулиці Наполі. Можливо, він був достойним своєї назви, але нічого мексиканського для нас у ньому не було, як і реклямованих обслуг. Тільки назви про них нагадували: "Бар, Пастичерія, Піццерія, Сала Атракціоні та Дансині". Мені з дружиною приділили крихітну кімнатку на другому поверсі з вікном на майже впритул поставлену стіну сусіднього будинку. Зате кімната була під числом 13!

Поки підшукали собі краще житло, минуло п'ять днів. Годували нас /загалом у цьому "Мехіко" мешкало понад тридцять родин/ у просторій кімнаті /можливо, тут була ота Сала Атракціоні або Дансинг/, в якій були розставлені впритул у три ряди голі дерев'яні столи, біля яких ми споживали овочеві супи та макарони. На десерт давали багато фруктів. Отже, почували себе, як на курорті, - та ще - аж в Італії!

Адміністратор готелю і наш годувальник, без сумніву, мав великий заробіток, отримуючи певну суму грошей від переселенчих організацій за кожного. Цей Девід - майстер свого діла, добродушно всміхнений і поштивий, безсовісно обкрадав усіх, ощаджуючи на харчуванні та обслузі. Особливий бізнес він мав від перекупства речей, які привозили з собою біженці. Користуючися з того, що люди з країни планової економіки виявилися невігласами в умовах вільного ринку, він умів зарекомендувати себе добрим порадиником і вигідним посередником у продажу понавезених фотоапаратів, годинників, біноклів, магрьошок, скатертин, самоварів, барвистих хусток, коралів, бурштинів, навіть золота та дорогоцінних ювелірних виробів. Дехто з біженців ладний був дякувати йому за хорошу ціну, яку він давав за ту чи іншу річ, а коли дізнавався, скільки можна самому заробити, було вже пізно: для багатьох набігав час вильоту з Італії.

Спритний Девід, крім того залякував карами за незареєстрований

продаж, і дехто вірив у це, аж поки не дізнавався, що не в Ладисполі слід займатися бізнесом, а в Римі на спеціально дозволеному базарі.

Хоч у нас не знайшлося коштовного краму, ми вирішили також податися на заробітки до римського базару. Він розташований на великій території на околиці міста з сотнями малих та більших крамниць на будь-які смаки і потреби. Окрему частину базару надано, по-нашому кажучи, "товчку", а римляни назвали його Американа. Там можна знайти столик, щоб на ньому розкласти крам, а хто спізнився, мусить стояти чи ходити в натовпі таких же комерсантів, шукаючи покупців...

На базарах за все життя я бував, щоб щось купити, а щоб продати - ні разу не доводилось. Тепер довелося побувати і в такій ролі. Скільки тут збирається радянських продавців свого скарбу! Кого тут тільки не зустрінеш! Інженери, педагоги, лікарі, діячі мистецтва і культури з високими званнями, кандидати, доктори наук, заслужені діячі стоять обвішані разками намиста, фото та кіноприладами, хустками, рушниками, а в руках годинники, персні...

Видавлюючи з себе усмішку, припрошують: "Синьйоре! Регало! Нон тропо, бене, - прего чінква міле, синьйоре!" А що відіш?

Приїхали переважно голі й босі, - все там довелося залишити за безцінь або даром, грошей вигідно не можна було реалізувати.

За два дні до нашого виїзду нам щедра держава подарувала за півроку наперед, наші пенсії, - ми отримали понад тисячу двісті карбованців. А куди їх діти? Нема чого путнього купити, з собою не забереш - не дозволяють таку "валюту" вивозити. Довелося роздарувати родичам та приятелям. Тож не треба стидити людей, доведених до римської Америки...

Як я згадував у першій книжці, нам довелося побути в Італії значно більше часу, ніж іншим. На оформлення дальшого шляху кожному припадало два-три місяці, якщо у нього були гарантії бути прийнятим у країні, до якої він хотів прямувати. У нас же лише через вісім місяців з'ясувалося, що ми можемо дістати дозвіл оселитися в США, а син з сім'єю отримав документи на переліт до Австралії. За ці вісім місяців ми вже, так би мовити, почали приживатися в Італії.

Рим у загальних контурах справив незабутнє враження. Через десять років /це я додаю вже з Австралії/ виринають картини з наших "Римських канікул" /пригадуєте такий італійський фільм?/ і в згадках приємно знову опинитися на римських вулицях, майданах, побувати в Колізеї, на руїнах древнього форуму, зайти в галереї Ватикану, походити вздовж велетенських стін - фортець колись могутньої держави завойовника, посидіти в затишній кав'ярні на площі ІнDEPENDенца...

А дорога з Ладисполі до Риму! Щойно виїхавши з нашого містечка, як на екрані кіно, перед очима пролітають картини: барвисте шапіто - дискотека, далі розвилка доріг, - направо на Пасоскуро та Сан Маріно, але ми прямуємо вліво на автомагістраль. Мчимось повз барвисті рекламні щити, милуємося виноградними та овочевими плантаціями,

кукурудзяними ланами, - все росте, квітне, вистигає, наче без участі людей... Суворо зустрічають нас рештки залізобетонних дзотів, як згадка про воєнну пору. А от уже й околиці Риму, - вїжджаємо до широкої Вія Аврелії, праворуч височить дорогий супермаркет "Сілос", ліворуч - трохи дешевша "Станда", проїжджаємо еспланадами вулиць Скандія, Кресцендо, майданів Рисоджименто, Кавура, Пополо, Інденденца... Тут виходимо, йдучи на англомовні курси...

Травень, 1979 рік. Незабаром ладиспольське літо, почнеться курортний сезон. Наїжджають дачинки з Риму, квартири дорожчають. Звечора в п'ятницю по всьому місту сотні прибулих авт, від них та від гостей на вулицях не протовпишся. Навколо з'являються нові розвагові майданчики для музик, танцюристів, циркачів. Крамниці, бари, піщерії, тратторії відкриті з ранку до пізньої ночі. На тротуарах чи перед хатами столи, ятки, кріселки, стільці. Власники прибулих автомашин з відкритих багажників торгують дарами моря - черепашками, моллюсками, раками, устрицями, - свіжими і проготовленими для їжі, а поруч пропонуються різних гатунків маслини, мариновані овочі, рибні та м'ясні вироби, десятки інших небачених делікатесів.

Люди у вільному одязі, переважно в коротких штанцях та юпках, у сорочках на голе тіло, розмальованих чудернацькими емблемами, в легких сандаликах або й на босу ногу. Весело і мило, - лунає музика оркестриків, молодь тут же, аби було місце, темпераментно танцює, а літні люди завзято притупують ногами, щоб похизуватися перед дівчатами в легеньких суконках з занадто відкритими декольте. Молодь на святкових вулицях, та й узагалі в Італії поводить себе безпретенсійно, навіть на перший погляд безцеремонно. Хлопці сидять, лежать, обнявшись з дівчатами, а стоячи притискуються щільно, усмак цілуються. Коли випада простір, - несамовито гасають вулицями на мотоциклах, роверах, автах. Між іншим, шанувальники жіночої краси відзначають, що всі італійські дівчата красиві, стрункі, грайливі, а старші жінки невідомо з яких причин і навіть робляться товстими, розгодованими, неповороткими - точнісінько баби з харківського Благазу... Та не лише жінки, чимало й чоловіків пухлятих та мордатих. А вдачу все таки не можуть приховати: запальний, темпераментний, життєлюбний, рухливий народ - італійці. У гомінкому натовпі, в галасливому товаристві руки їхні в невинному русі промовляють виразніше, ніж слова...

Червень. Справжнє літо, не дуже жарке, поруч море. На пляжах ніде й притулитись. Зовсім так, як в Ялті... Згадаєш Крим чи Україну не тому, що нападає носталгія. Звичайно, ніколи не втрапиш зв'язку з рідним краєм. Ті чи інші деталі, та чи інша картинка природи неодмінно нагадують про батьківщину. З нашого вікна в Італії чуємо телефонний дзвінок, такий схожий на наш харківський, що прожогом схоплюєшся, кидаєшся, - хто це до тебе дзвонить?! Але марно... Ніхто не дзвонить. Хоч усі друзі знають мій номер телефону - 32.45.74. /Цікаво, хто тепер на нього відгукується.../

В римській бібліотеці ім. А. П. Чехова великий відділ літератури класичної російської, дещо є з українки. Ми часто відвідували, брали нову для нас літературу, заборонену на батьківщині. Критичний інтерес викликала сучасна радянська періодика. Читаємо "Вісті з ССРСР" про жебраків, які "зрадили свою вітчизну": "На вулицях і базарах можна їх бачити, коли вони все з себе продають, мало не голі лишаються, аби з голоду не пропасти... Згоджуються на будь-яку роботу. Кватири дорогі, в одній кімнаті живуть по дві-три чужі сім'ї. Матеріальна допомога мізерна, та й ту дають лише главі сім'ї. Дівчата, нещасні матері займаються проституцією... Чоловіки робляться грабіжниками..."

А одна з таких "пропавших", прочитавши це, сказала:

"Хай брешуть, а мої родичі, що лишилися там, ніколи не повірять, бо від мене вже одержали по три посилки з одягом і взуттям."

І ми скористалися з такої антисоветської пропаганди: за час своїх "італійських канікул" спромоглися на кілька років одягти і взути у виробі капіталістичного ширвжитку далєбі всіх родичів і багатьох друзів в Україні.

Не можу сказати, що то спеціально задля біженців з Союзу багато торгівельних фірм оголосило банкрутство, однак нам відразу, як ми прибули до Італії, сказали, що грандіозного масштабу супермаркет "МАЗ" збанкрутував і весь крам фірми пустили на продаж буквально за безцінь.

Коли ми прийшли до цього "МАЗА", то остовпіли: всесвітньо відомі джинси фірм "ЛІ", "ЛІВС" та інших продавалися за три - чотири мілі. Насамперед ми самі вдяглися в ці штани. А коли нам за п'ять міль дали взутися в шеврові черевики італійського дизайну, ми спакували нашим рідним кілька пакунків такого краму з того збанкрутілого "МАЗ"у.

А листів з батьківщини і не розраховували одержувати взагалі, навіть у подяку за джинси та черевики, якими ми, бачте, підривали основи тамошньої системи. Настійне бажання дати справжнім друзям в Україні знайшло шлях, як це зробити без шкоди адресатам.

У моїх паперах, привезених з дому, знайшлося кілька стандартних радянських конвертів з марками. Подумав, добре було б знайти нагоду, щоб лист у такому конверті хтонебудь з іноземних туристів кинув у поштову скриньку, скажімо, на московській вулиці. А вже до Харкова лист дійде без будь-яких проблем. І ніяких неприємностей для адресата, адже лист не з-за кордону.

Син якось повідомив, що має потребу побувати в деяких європейських країнах. Для таких пасажирів замість закордонного пашпорту дозволяється придбати, так звану в Італії, кілометрику - залізничний квиток на ту чи іншу кількість кілометрів, на підставі якого маєш право їздити якимзавгодно маршрутом по будь-яких країнах демократичної Європи. На кожній станції при пересадці на квитку відмічається кількість покритих кілометрів, - ото і весь клопіт. Син заздалегідь накреслив

маршрут і календар подорожі, врахувавши оптимальні варіанти майбутніх ділових зустрічей. Щасливо трапилось, що я про свою "шпигунську поштову операцію" вчасно повідомив його, і знову ж таки за щасливим збігом обставин синові на самому початку поїздки потрібно було зустрітися з колишнім приятелем - працівником швейцарського посольства в Москві, який саме в ці дні мав повертатися до Москви і погодився стати учасником цієї "диверсії".

Лист цей, адресований до одного з моїх кращих харківських друзів, Миколи Шаповала, таки дійшов. Не можу пригадати, що я йому тоді писав, але, мабуть, щось його в ньому зворушило. Через десять літ у Сідней я отримав теплого листа від Радія Полонського, в якому він згадав, що Микола з радістю показував йому мого листа.

Хоч що б казали, але дуже зворушливо через стільки років почути відгук на твій заклик! Так довго він до мене летів, наче з космічних віддалей!

Під вікном, що виходить з нашої квартири на вулицю Дюка Абруччі, стоїть телефонна будка - автомат. Пригадую, і в Харкові такі є. Тільки в них часто пошкоджені апарати. Якщо з харківського навіть цілком справного автомата непросто подзвонити було мені до приятеля, - бо щось на лінії ввесь час несправно, то щоб подзвонити з цієї будки до іншого міста, вважалося казковим чудом в умовах 70-ти ліття радянської влади.

А тут, у маленькому містечку Ладисполі, чую, як мій син з отієї будки під вікном /в нашій квартирі тут нема телефону, бо будинок давно вважається аварійним і його будуть бульдозерами незабаром ламати/ розмовляє з Нью-Йорком. Абсолютно проста операція: для міжміських чи міжнародних телефонних розмов необхідно купити на пошті металеві жетончики відповідної вартості і кидати їх у спеціальний пристрій на телефонній доробці. Потім, знявши слухавку, набрати число коду держави, до якої дзвониш, далі номер абонента, - і будь ласка, слухай, кого ти забажав: Сідней, Лондон, Токіо і т.д.

11 липня... Тиждень тому син знову вирушив у ділову подорож до Європи. Процедура отримання дозволу на закордонну поїздку навіть для таких безпапшпортних, як він, не дуже складна. Необхідно заповнити відповідну анкету, в якій зазначити мотиви подорожі та маршрут - і зобов'язання повернутися назад у визначений строк. Певна річ, такі дозволи давали одному з членів родини, в даному разі, главі родини, який виїжджаючи за кордон, лишав, так би мовити, закладниками дружину та дітей. Як я вже згадував, залізничний квиток - кілометрика служив офіційним документом як дозвіл на таку поїздку.

Листовно і по телефону син попередньо домовився з особами, до яких мав їхати, і визначив час прибуття до них на зустріч. Цього разу маршрут включав в основному Бельгію та Англію, а по дорозі належало побувати в Люксембурзі, Франції та Швейцарії. Попередньо мала бути ще Західня

Німеччина, але обмежений час примусив його приятеля приїхати з Штутгардту до Брюсселю, щоб побачитися.

Про свої враження від подорожі, повернувшись 26-го липня, нам докладно і мальовничо розповів. Побував у Парижі, зустрівся з друзями, знаними ще з Москви, зокрема, з кіноактрисою Мариною Влад та з її сестрою Олею Поляковою, французькою журналісткою, яка зберегла прізвище батька, емігранта ще з царської Росії.

В Бельгії мав ділову зустріч зі знайомим співробітником бельгійського посольства в Москві Жаном Луї. Для цього син поїхав до містечка Верб'є, де жили батьки Жана, до яких він приїхав разом з сім'єю на час своєї відпустки. А до Англії синові пощастило поїхати автом приятеля, колишнього працівника англійського посольства в Москві, який для цього спеціально приїхав до Брюсселю. В Лондоні син мав чимало справ, але знайшов час ближче познайомитися з містом. Зумів відвідати три музеї, серед яких особливе враження справив Британський Музей, крім того, побував на виставах двох театрів, оглянув столицю Британської Корони. Зворушливою несподіванкою було побачити в Лондоні пам'ятник князеві Володимирові, збудованому українською громадою в Британії з нагоди 1000-ліття Хрещення Руси-України.

В Парижі зустрівся з друзями, знаними ще з Москви. Відвідав Лувр та пам'ятні з географії та історії місця. На зворотній дорозі зупинився в Лозанні, зїздив до Женеви, щоб у європейській головній квартирі організації в справах біженців з'ясувати наші переселенські проблеми.

Слухаючи розповідь про цю подорож, ми запишалися від того, що, дякуючи долі, нікому з нас відтепер не заборонено здійснити таку ж фантастичну /за нашими недавніми уявленнями/ подорож: Генуя, Мілан, Париж, Льеж, Брюссель, Лондон, Лозанна, Женева...

Аби гроші... В Італії ми не мали права витратити наші скромні ощадження на такі подорожі. Зважилися лише не відвідати Неаполя, Соренто, острова Капрі та Помпеїв. Враження незабутнє! Самі назви зачаровують, а самим тут побувати - казка! Неаполь, Соренто звучать пісню. На Капрі оглянули дім Горького і ніби зустрілися з Коцюбинським. Побували в Лазуровому Гроті, - надзвичайному чуді природи...

Наше довготривале перебування в Італії ніби давало можливість скористатися з нагоди оглянути якнайбільше визначних місцевостей країни. До наших послуг були екскурсійні агентства. Однак, ми не могли і не мали права вважати себе вільними туристами. Через непевність становища зобов'язані були не виїжджати на довший час з Ладисполі: щотижня разів по кілька нас викликали для різних справ. Отож ми дозволили собі лише дводенну екскурсію на південь до Риму, на Капрі, та до Помпеї.

ПОДОРОЖ З ДВАДЦЯТОГО СТОЛІТТЯ ДО ПЕРШОГО ВІД НАРОДЖЕННЯ ХРИСТА

Враження від Помпеїв потребують докладної розповіді. Мова йтиме про місто, точніше, про рештки знаменитого поселення, мешканці якого тисячу років тому жили в казовому багатстві, але за зневаги моральних принципів були, як писали древні історики, суворо покарані лютою карою.

Помпеї відомі ще у 8 столітті до Різдва Христового або, як пишеться, до Нашої Ери. З історичних матеріалів відомо, що населяли тоді це невелике селище люди з племені орчів. Розташоване поблизу Тиренського моря, в захищеній долині, воно незабаром зробилося торговельним осередком, пов'язаним не лише з сусідніми частинами тоді ще не об'єднаної Італії, а й з сусідніми країнами, головним чином з Грецією. Завдяки широко розвиненій торгівлі, Помпеї зробилися цілком залежними від цієї більш розвинутої держави. Через три століття Грецію з цього краю витіснило численне плем'я самнітів з північної Італії. Ця пора ознаменувалася буйним розквітом Помпеїв, доказом чого є наочні докази високої якісної будівельної культури та виробничої і торговельної діяльності. Однак, панування самнітів не встояло перед навалом Риму, завойовницька політика якого тоді набирала шаленого темпу. В середині 1-го століття до нашої ери Помпеї стали римською колонією. Розвиток міста відтоді став ще могутнішим. Фактично, це було не просто одне з інших міст цієї частини країни, а осередок торговельних, фінансових, міжрегіональних, дипломатичних операцій великого району середньої Італії. Лише через століття постали такі міста, як Неаполь, Соренто та інші. А вже задовго перед цим Помпеї були важливим центром життя всієї середньої Італії. Історія свідчить, що це був осередок купців, людей з великими капіталами, які, живучи в багатстві, великою мірою сприяли розвитку мистецтва, спорту. Життя текло безхмарно. Але 15 лютого 62 року Помпеї потряс грізний вибух Везувія. Протягом століть мирний вигляд вулкану нічим не тривожив розташоване на його схилах місто. В той лютий день несподівано заговорив він, нагадуючи легковажним людям про свою могутність.

Цього разу Везувій лише налякав. І, як потім казатимуть, суворо попередив. А місто і далі жило безтурботним життям, певне, що раювання ніколи не кінчиться.

Минуло трохи більше 17 років від першого поштовху, і 24 серпня 79 року пополудні вулкан викинув на місто таку колосальну масу вогненного каміння з стрімким потоком кипучої лави і хмарою попелу, що за лічені хвилини Помпеї опинилися під товстим шаром виверженої, спопеляючої маси.

Декому пощастило врятуватися, хоча історія засвідчила лише кількох свідків, зокрема, староримського письменника і державного діяча Плінія Молодшого, який у двох листах до історика Корнелія Тацита описує катастрофу, спостережену ним здалека. Він додавав, що люди загинули не стільки від розпеченої лави, як від сірчаних отруйних газів, які їх подушили. По дорозі до Помпеїв лава Везувія затопила менше містечко Геркуланум...

Не менше 700 років минуло, щоб за цей час земля вкрилася новим шаром плодоносного ґрунту, на якому почали селитися люди. Нові поселенці може й не знали, на яких лахах виростає їхня пшениця. Лише десь наприкінці 16 століття, коли розпочалися меліоративні операції в долині Сарно, натрапили на кам'яні споруди під товстим шаром землі. Це були рештки помпейського амфітеатру, в північно-західному краю того міста. Справжні розкопки почалися лише 1748 року. При чому першими відкопали Геркуланум, хоча він був засипаний в чотири рази товшою вулканічною масою. На місці Помпеїв довгі роки велися безконтрольні роботи місцевих жителів, які для власних потреб брали тут будівельний матеріал.

Чимало шкоди такі розкопки завдали історії та археології. А Геркуланум під брилами вулканічних каменів та закам'янілої лави зберігся у своїй спокоєвній красі і величі.

На той час, що ми були в Помпеях, не все місто відкопали, але загальний вигляд його чітко визначився. Розмір його становив територію довжиною з кілометр і шириною 800 метрів. Місто було обгороджене стіною з сімома брамами. Вулиці в основному прокладені геометрично-паралельними рядами з південного сходу на північний захід, а поперечні - під прямим кутом. Від Порта Маріно до Порта ді Сарно місто перетинала майже пряма вулиця Делл Аббонданца, а абсолютно рівна вулиця ді Стабія майже на дві рівні частини перетинала місто від Порта ді Стабія до Порта Везувіо. З інших трьох брам вулиці вели ззовні тільки в місто.

Наші оглядини почалися з Порта Маріно. При самому вході до міста праворуч побачили руїни храму Венери, опікунки Помпеїв. Трохи далі зліва рештки храму Аполлонові, напроти якого Базиліка, найважливіша громадська споруда, в якій засідав трибунал і містилися урядові установи. Розмір будівлі можна уявити з того, що в центральній її частині стоять 29 цегляних колон. Стіни з піщаника огорожували всю Базиліку. В деяких частинах стіни з'єднані покрівлею, але більшість будівлі лишалася відкритою. П'ять широких дверей виходили в бік форуму, який далі зліва займав широку і довгу площу. Функціонально Базиліка була пов'язана з Форумом.

На цій площі розміром 155 на 42 метри розташувалися будівлі різних епох, які перед катастрофою пережили Помпеї: храм Юпітеру з білого мармуру, храм Веспасіану, збудований в другому столітті до нашої ери. До форуму входив храм Аполлону, а з іншого боку будівлі громадського призначення, серед яких будинок жриці Евмахії, фактично її промислове підприємство, - там була фабрика пошиття, фарбування і прання одягу. Певне тут діяли й інші ремісники - виробники побутових речей. Неподалік квадратної форми критий ринок, званий Мацеліум, стіни якого оздоблені мармуровими плитами. Тут же був і склеп споживчих товарів, призначених на торгівлю закордон.

Документально доведено високий життєвий рівень мешканців міста і важливе економічне значення його. Міське господарство включало добру систему водопостачання, вулиці забруковані великими кам'яними плитами, поруч проїжджої частини вулиць прокладені вимощені цеглою хідники. Цікаво, по деяких вулицях, напевне, в районі багатіїв, щоб возики не торохтіли по камінню, поробили між бруківкою неглибокі канавки, по яких м'яко котилися колеса візків.

Задовго до нашої ери в Помпеях діяли зразково устатковані громадські лазні, найвидатніша з них Терма Стабіяне. Це велике приміщення для роздільного купання чоловіків і жінок, а для спільного користування кілька басейнів, один з яких спортивного призначення; в ньому тренувалися плавці. В цій лазні були перукарні, масажні кімнати, косметичні відділи. До послуг відвідувачів був і лікар. Для відпочинку та розваг існували спеціальні кімнати зі зручними кріслами та лежанками, тут же продавалися напої. Вода подавалася окремими трубами, - холодна, тепла і гаряча, - кому яка до вподоби. Досі після розкопок на приблизно 3/5 території міста крім цієї лазні відкрито ще три великих.

В місті існували різні виробництва. Найбільші з них і різноманітніші виявлені в будинку, розташованому на віддалі півкілометра за стінами Помпеїв в бік до Везувія. Відомий він під назвою Вілла деї Містері. Слово містері має два значення: таємниця і ремесло. Щоб зрозуміти, що було в тому будинкові, можна поєднати обидва ці поняття. Ця вілла збудована задовго до нашої ери, і власник огородив її чималу територію високим муром, що надавало цій оселі містерійного характеру.

Після того, як колишній власник, злякавшись мабуть землетрусу 62 року, продав маєток, його господарем став якийсь Істачиді. Відтоді й почався період життя і діяльності в цьому будинкові, який розкрився після того, як відкопали цей таємничий палац. А що це справді був палац, - варто сказати, що в ньому нараховувалося 55 кімнат досить великого розміру.

Дослідники встановили, що на цій посілости, - можливо, в додаткових спорудах, а головним чином у самому великому будинкові, діяли майстерні переважно мистецького напрямку. Очевидно, це були раби — майстри. Вони оздобили стіни всіх кімнат і коридорів картинами, мальованими фарбами і викладеними мозаїчними цятками. Картини

образно розповідали про події з грецької та римської міфології і поєднували кілька епізодів. На стіні, в приміщенні, названому Кімнатою Великих Картин, в певній послідовності зображено в діях 29 відомих у міфах осіб.

Майже на всіх мальовничих пап'ю переважають темночервоні та жовтозолотисті кольори. Мальовані в класичній формі, вони своєю реалістичністю справляють понині враження живого життя.

Під час катастрофічного землетрусу групи майстрів - криптографів не спромоглися вибратися з закритої галерії. Трагедійна ситуація їхньої загибелі демонструється десятками окам'янілих людей в марній боротьбі за життя. В іншому приміщенні після розкопок знайдені тіла майстрів ювелірної майстерні, в руках яких лишилися вироби з дорогоцінних металів та каменів.

Ще в одному приміщенні працювала винарня, - досить добре устаткована приладами до продукування вина. Звертає увагу відвідувачів величезний тліг для видушування з винограду соку. Цей, сказати б, агрегат, який тисячу років тому діяв силою рук невільників, нині так само здатний діяти.

Отже, тасмничість, яка пов'язана з цим маєтком, набрала цілком реального змісту: власник був великим підприємцем, прихильником мистецтва, але багатства, мабуть, нагромадив винопродукцією та обробкою дорогоцінних каменів.

Але повернемося до міста. Пройдемо крізь браму Ерколано, дійдемо вулицею Консоларе до вулиці Фортуни і звернемо вліво на малолюдну вуличку віколо деі Ветті, щоб зайти в гості до багатого купця, ім'ям якого названо вулицю.

Ця посілість ніякої тасмниці ні тепер, ні тоді не таїла. Тут двері були відкриті для друзів і добрих знайомих, - напевне, спільних поглядів на життя. Як у всіх помпейських багатіїв, в домі Ветті відразу за порогом нас зустрінуть купідони, один зліва їде на крабі, другий праворуч поганяє двох рибин. На відміну від раніш бачених, ці настінні малюнки витримані в кольоровій гаммі терракоти, - на чорному тлі коричневі зображення. Трохи далі в так званому лараріумі на стінах невеликого розміру ніби вмуровані в стіну декоративні композиції ліричного характеру. Вони виконані в іншій кольористичній гаммі кремового і коричневого відтінку. Ще далі зустріне нас Кипарис, улюбленець Аполлона, якого Бог перетворив у дерево кипарису за те, що в запальності помилково вбив свого улюбленого оленя. Далі перед нашими очима відкривається чудовий перистиль, - внутрішній дворик для розваг і відпочинку гостей. Форма його класична за розміром і оформленням: він оточений колонами, які підтримують перекриття над галерійкою з столиками та кріселками. По всьому параметру дворика грядки квітів, а посередній порожня частина для проходки з друзями в присміій розмові.

Знаменно те, що квіти і кушки на цих грядках нині відтворюють первісний вигляд дворика багача Ветті перед тою хвилиною, коли на нього

впала вивержена Везувієм пекельна маса. За документами, які з тих часів збереглися, в цьому садку посаджені квіти, які росли там тисячу літ тому. Ми безмежно до глибини сердець були зворушені, що побували в дворикі Ветті. Великий жаль, що господар не вийшов нас особисто привітати. Але ми подякували йому за велику спадщину, яку він нам лишив...

Ми з вами могли б намилюватися красою і величчю інших кімнат дому Ветті, - їх усіх, крім цих, ще вісім, однак, попереду у нас є кілька таких, а може й ще кращих будинків та вілл. Зайдімо на хвилинку до будинку позолочених купідонів з реставрованим критим двориком овальної форми і зупинімося перед настінною фрескою, на якій зображена богиня Венера в елементарній людській ситуації: вона ловить рибу, і весь вигляд її переконує, що це нормальна жінка, а не іконописна богиня.

Коли побуваємо в домах Джулії Фелікс чи в домі на честь Венери, або в домі Срібного Весілля, скрізь побачимо традиційні перистилі, але кожен з цих критих двориків побудований і опоряджений оригінально. Це переконливе свідчення багатства смаків їхніх господарів.

Ще слід завітати в дім Фавна, внутрішній дворик якого в кілька разів більший, ніж усі нами оглянуті. Названий так тому, що посередині двору стоїть бронзова фігура танцюючого фавна. Великого розміру і майстерно виконана настінна мозаїка "Битва між Олександром і Дарієм" з цього дому перенесена в Неаполітанський музей. Ми змогли оглянути її лише на фото. Цей дім ще й тим відомий, що побудований на площі понад 10 тисяч квадратних метрів і служив частково як дім для приїжджих, - своєрідний готель. Для зручності приїжджих господар дому побудував кімнати за сезонними вимогами: взимку він пропонував мешкання з вікнами на соняшний бік, а влітку - навпаки.

В домі Великого Фонтана й сьогодні можете побачити фонтан, збудований тисячу літ тому і діючий на повну потугу. На мозаїчній стіні барельєф Нептуна, з рота якого безперервно летить струмок, вода якого спадає по шістьох східцях в озерце, з другого боку - скульптура бронзового дельфіна.

Проходячи вулицею ді Нола, ми, щоб не шокувати вас, утримаємося завести в дім, над дверима якого тисячу літ назад світився червоний ліхтар. Ми самі не втрималися, зайшли і, хоч нас не зустріли служниці принадного дому, повірили в тисячолітнє існування цієї й понині популярної професії. Стіни цього будинку милих розваг мальовничі і вельми реалістично оздоблені малюнками та мозаїками, барви і сюжети яких не знищив навіть пекельний Везувій.

Наостанку побуваймо в спортивному центрі Помпеїв. Побудований він в південно-західному кутку міста і займає територію розміром приблизно 340 на 180 метрів. Відкопана майже в непошкодженому вигляді спортивна арена - овальний Амфітеатр і поряд з ним Палестра - тренувальний, навчальний і розваговий стадіон. Він відкритий в бік Амфітеатру, а з трьох боків огорожений стіною з 118 колонами з

внутрішнього боку. Посередині басейн для тренування і змагання плавців. Для потреб спортсменів тут, крім тренажерів різних видів спорту, були устатковані душі, лазні, масажні кімнати, - діяла спеціальна санітарна служба контролю, обов'язком якої була й обслуга Амфітеатру.

Амфітеатр цей перший в Італії спортивний центр, збудований з каменю. Він побудований у 80-х роках до нашої ери. Знаменитий Колізей, - такого ж змісту спортивний комплекс, збудований лише через п'ятдесят років, у 29 році. Помпейський Амфітеатр, як і Колізей у Римі, оточений стіною, - тільки римські втричі вищі. А внутрішня конструкція помпейського відрізняється від римського. Ряди кам'яних лав у Колізеї піднімаються досить рівновертикально, натомість у помпейському стадіоні лави для глядачів розташовані згори донизу похило. Навкруг арени по всьому стадіону перші нижні широкі лави призначалися напевне для знатних гостей, навіть є докази, що над ними існували парусинові намети від сонця чи дощу. За цими лавами йшли відгороджені доріжкою для проходу глядачів 13 лав, а ще вище - 20 рядів кам'яних сидінь. Великий розмір Амфітеатру свідчив, що на змагання глядачів з'їжджалося багато з навколишніх міст. Ці спортивні змагання не раз закінчувалися кривавими бійками між болільниками, прихильниками тих чи інших глядачів. Про це є згадка в документах, в 59 році нашої ери; на стадіоні зчинилася сутичка між мешканцями Помпеїв та сусіднього міста Ноцера, під час якої багато людей загинуло, і заколот перекинувся на вулиці міста. Наслідком цього Римський Сенат суворо покарав місто Помпеї: не менше десяти років Амфітеатр був закритий для змагання глядачів.

Бачите, коли вже існували недисципліновані болільники!

На цій же території існувала касарня для глядачів, - великого розміру приміщення, в якому глядачі не лише жили, а й відбували професійне навчання, - посередині касарні існували спортивні доріжки і басейни.

Спортивні змагання в ті роки були улюбленим видовищем, а спортивному вихованню надавалося великого значення. Мешканці Помпеїв мали низку загальноосвітніх публічних шкіл, які існували при домах багатіїв. В дільниці, де ще не завершені розкопки, знайдено будівлю під назвою "Школа Арматурарум". Ми вже згадували, що в багатих віллах існували навчальні заклади прикладного мистецтва: малювання (переважно настінного), ювелірних виробів. Діяли школи театрального мистецтва.

При вході до міста з півдня, відразу за брамою ді Стабія, на великій площині відкопано величаві споруди двох театрів; один звався Великий Театр, а другий, неподалік від нього, - театр Пікколо. Цей малий добре зберігся. Перед досить просторою сценою півколом піднімаються вгору близько тридцяти кам'яних лав. Перед сценою, яка була на підвищенні, безпосередньо поблизу перших лав глядачів, півовальний майданчик, очевидно, служив додатковим місцем театральної вистави. Великий театр, більше пошкоджений, справляв враження споруди для дійсно великих

театральних видовщ.

Розвиток Помпеїв у різні часи пов'язувався з економікою держав, під залежність яких це місто підпадало. Вплив Греції та Риму позначався і в культурному житті Помпеїв. В третьому віці до нашої ери в місті існували театри, мистецтво яких розвивалося на драматургії майстрів держав, твори яких дійшли до наших часів. Це переважно твори грецького драматурга Софокла та римського комедіографа Плавія. Свідченням високого шанування акторської професії і служить, зокрема, дім на помпейській вулиці делла Фортуна-ошатна, майстерно вдекорована будівля під назвою Дім Актора Трагіка. А неподалік і вулиця є - Театральна.

Прощаючись з Помпеями, з цим, як його називають, мертвим містом, пройдемо ще раз вулицею Страда делл'Аббонданца у зворотному напрямі, від Порта ді Сарно до Порта Маріна і відчуймо різноголосий гомін далекої минувшини. Уявімо, що йдемо в гомінкому потокові жителів тодішньої Помпеї, щоб довгі роки потім згадувати, як ми з 20 століття потрапили в Перше століття нашої ери і які незабутні були наші зустрічі з людьми, іменами яких названі тисячолітні будинки, майдани, пам'ятники.

Через кілька місяців закінчилися наші Римські Канікули, і з літака "Пан-Америка", який підняв нас у небо з аеропорту Да Вінчі, ми помахали руками чудовій Італії...

А ріведерчі, белліссімо!

Дмитро Нитченко

ЖУРБА

Яр. Славутичеві

Ну, хто збагне журбу мою в цю мить,
Коли в душі усе мені щемить,
Коли журба слідом за мною ходить?
Я ж сам один, на всі кімнати сам,
Я чую вже, як день мій погаса
І квилить серце чаркою в негоду.
А за вікном все білим облило:
Стоять в цвіті і яблуні, і груші,
Гуде бджола під соняшним крилом,
Але журби ніхто вже не заглушить.

ДОДОМУ

Не пригадую, хто з французьких письменників сказав, що на світі існує так багато Францій, як багато французів живе на цій землі. Те саме можна сказати і про Україну. Кожний з нас бачить її по-різному, і кожний з тих, кому пощастить відвідати її по багатьох роках, повертається з України з різними враженнями і різними почуттями. Я — плакала, довго і гірко, і пригадувала кожную стежку, і бачила в думці кожне обличчя, і старалась утихомирити наново розбурхану тугу.

30-го липня 1992 року, після 48-літніх скитань, моя ліпша половинка і я полетіли нарешті додому, щоб хоч декілька тижнів походити по рідній землі. Чомусь здавалося, що, побачивши її, нам відразу стане легше і ми позбудемось хоч до деякої міри наших вічних “скучань” і почуття бездомности в цьому дивному світі. Принаймні, я так думала. І — помилилась...

Мушу відразу ж зауважити, що наші враження залишилися найкращими. Україна — неймовірно багата! Багата своєю природою і багата ширими, добрими і терпеливими людьми, які, переживши всі окупації, війни та лихоліття, переживали тоді, коли ми там були, ще й велике “нашествіє” сиромудрих своїх братів і сестер з так званої “діяспори”, які часто-густо прибували туди лише з думкою: заїмпонувати своїм всезнайством, ароганцією, поверховістю або своїми долярами. Нехай би вже ліпше сиділи по своїх Америках, Канадах чи Австраліях і нікуди не рипались!...

Перше, що зворушує в Україні — це щирість і щедрість її людей. Де б ми не були, чи в Києві, Львові, Бориславі, Івано-Франківську, Сумах чи Полтаві — наші рідні і зовсім чужі люди обдаровували нас теплотою і безмежною гостинністю.

Правда, в крамницях, установах і навіть лікарнях у звичайних урядників цієї теплоти не відчувалося. Там панує, мабуть, ще черства байдужість, а деколи і зовсім грубіянство. Але це тільки залишки довголітнього советського режиму, де урядник мав бути лише малооплатним бездушним гудзиком під лапою ще більш бездушного начальника.

Та навіть серед урядників чи працівників уже трапляються винятки, і коли ми в потязі з Полтави до Києва поскаржилися кондукторці спального вагону на мокрі простирадла, вона лагідно відповіла:

— Ізвиняйте, ми їх отакі й отримуємо... Що здеєш? Може до ранку висохнуть...

Після такої, може й трохи нелогічної, відповіді (бо ж на них треба було цілу ніч спати), мокрі простирадла вже більше не перешкоджали.

Коли ми вперше за такі довгі літа ступили на рідну землю, хотілося, за прикладом папи римського, нахилитись і поцілувати її. Але у папи були, видно, зручніші обставини для цього. Нас, обвішаних клунками і торбами,

безжалісно штовхав натовп людей просто до багажного відділення, куди повинні були прийти рештки наших валізок. І, о чудо! Вони прийшли! За деякий час, правда...

Ідучи в Україну без “визову”, ми трохи потерпали: чи отримаємо візу без труднощів, бо ж довбезна черга — це ще не труднощі!

— Хочете на місяць чи довше? — запитав кирпатенький урядник.

— Як можна, то на два — відповіла я скромно.

— Сто доларів американських!

Штемпель стукнув по паспортах, і справа була полагоджена.

Майже всі 6 тижнів нашого перебування в Україні погода була гаряча. Кажуть, що такого теплового літа вже не було понад 45 літ. В Києві, де нас зустріли наші друзі з Мельборну, що раніше вилетіли в Україну, та їх київські родичі, ми лише викупались, смачно перекусили і, сівши на вечірній потяг, помчали до Львова.

Львів зачарував нас своїми мальовничими вулицями, вкритими бруком, гарними будинками, що пахнуть історією, і великою гостинною родиною мого чоловіка, яка огорнула нас теплотою і сердешністю і дуже скоро стала й для мене рідною.

Там, у Львові, мене несподівано запросили виступити в Спілці Письменників України. Це був мій перший виступ на рідній землі.

Я дуже хвилювалась, але казали, що цього не було видно. Оповідвши про Австралію і про нас в ній, я говорила про наш Літературно-Мистецький Клуб в Мельборні, читала деякі мої твори і відповідала на запитання. Пізніше, за чаркою вина, ми ще довго гуторили з творчими силами Львова.

Борислав, звідки походить мій чоловік і де мені також улаштували зустріч з письменниками, залишив спогад про знайомство з колишньою дисиденткою - поетесою Іриною Сенік, зворушливо скромною жінкою, яка подарувала мені свою книжку.

Івано-Франківський край полонив наші серця і душі незрівняною красою Карпат, тихим смутком Манявського Скиту і гостинністю наших друзів, яких ми пізнали колись в Мельборні.

Ледь повернувшись до Львова, пора вже було прощатися з нашими новознайденими рідними, друзями і Львовом. Прийшов час їхати до Києва.

О, Києве! Ширина вулиць і людських душ!...

21-го серпня почався в Києві “Всесвітній Форум Українців”. Ох форум!... Та це — окрема тема, до якої національний обов’язок вимагає підходити з повагою, пошаною, а головне, з трепетом серця.

Але тому, що я мушу щоранку ковтати “Ляноксин”, який має сповільняти мої сердешні трепети, я почекаю з цією темою до спокійніших часів. Скажу лише, що на цьому “форумі” ми зустріли багато наших австралійських знайомих, а я ще й моїх старих друзів з Європи, Канади й Америки.

Річницю Дня Проголошення Самостійності (24-го серпня) ми зустрічали

разом з багатотисячним людом Києва. Зустрічали на площі біля пам'ятника Богданові Хмельницькому, зустрічали походом до Києво-Могилянської Академії, зустрічали увечері на Хрещатику й на Майдані Незалежності, де відбувся концерт під відкритим небом і де ми заворожено дивились на фейерверки, що освітлювали нічне небо Києва. О, Києве!...

Через кілька днів глупа хвороба подарувала мені нагоду побачити один з кращих київських шпиталів із середини. О, Боже! Як же тоді виглядають ті, гірші?... На третій день я втекла з нього, але за цей час Іван Дзюба, до якого ми були запрошені, виїхав до Ізраїлю.

Годі перечислити все, що ми бачили в Києві. Самозрозуміло, побували і в Каневі, і квіти поклали біля підніжжя пам'ятника нашому невмирущому Кобзареві. Чорнобривці...

В Києві письменник і редактор журналу "Україна" Анатолій Михайленко влаштував мені зустріч з деякими письменниками і співпрацівниками в залі редакції, де я старалась спокійно читати і розумно відповідати на питання. Не знаю, чи вдалось.

Місто Суми залишило мені найважчий спогад: я не знайшла моєї хати. Чомусь дуже хотілося віднайти оте гніздо, де пройшли мої найщасливіші роки раннього дитинства. Знайшла, здається, і вулицю, і церкву, і "Липову алею", але хати не було. Там, де вона мала б бути, стояли поверхові сірі коробки, що сотнями вікон байдуже дивились на мокрі від дощу вулиці рідного міста.

Прибувши до Сум о 6-й годині ранку, ми не сподівались, що в такій годині хтось нас зустріне на станції, бо ж ми нікого там не знали. Тому були дуже зворушені, що голова товариства "Просвіта", він же заступник начальника управління культури Сумщини, пан Віктор Казбан, стояв з квітами на пероні і забрав нас до себе, де нас привітала його мила дружина і син Ясик, що так гарно читає вірші Глазового. Там, в Сумах, немов перекликаючись з моїм настроєм після безплідних шукань, небо було вкрите хмарами і падав тихий, безнадійний дощ...

В Полтаві, куди нас завезли автомашиною, дощ не переставав. Але Полтава дивилась на нього трохи знуджено, з насмішкою. На своєму віку вона бачила й не такі зливи... Чого вона лише не бачила?... І залишилась незмінно "виrozumілою" і терпеливою до всіх вибриків і людей, і природи...

Мені дуже сподобалась Полтава. І заколисаний спокій полтавських вулиць, і несподіванки наївних староміщанських хаток серед новозбудованих великих і безликих будинків. Чарівне місто! Місто, в якому мені пощастило виступити в просторій залі Педінституту перед багаточисельними рядами переважно молодих слухачів, з нагоди випуску в Полтаві моєї збірки вибраних поезій. Після виступу — підписувала книжки, придбані слухачами і схвильовано давала інтерв'ю для полтавського і київського радіо. І досі не знаю, що я там "глаголила", бо самих передач мені вже не вдалось почути.

У наших нових друзів: письменника і видавця Тараса Нікітіна і його дуже милої дружини Катерини, у яких ми перебували в Полтаві, було, як

в рідній хаті, і ніяк не хотілося від'їжджати. Але час не стояв на місці.

Прощатись з Києвом і нашими новознайденими родиною і друзями було нестерпно важко.

Прощатись з Україною — ще важче.

Там я написала вірш, яким закінчую ці короткі спогади:

Україно! Невже я по рідній землі
Знов ступаю ногами моїми?
В мене зморшки тепер на душі і чолі,
В мене спогад про весни і зими —
Деся розтрачені мною в нерідних краях,
Деся протринькані в світі чужому,
І тепер — тільки тугу в старечих очах
Привезла я до рідного дому.
Україно! В горінні нової доби
Так хотілося б знову вродитись!
Та запізно... То ж долю прошу я, аби
Дала змогу Тобою нагрітись.
Щоб, вертаючись знов до чужих берегів,
Зберігати цей спогад про Тебе
До кінця емігрантських скалічених днів,
Під чужим, хоч і лагідним небом.

Листопад 1992р.

Дмитро Пирогів

СПОГАДИ

Закінчення Другої світової війни

Друга половина квітня 1945 року. З правого берега ріки Одри доносились погрозливі звуки радянської артилерії. Валки німецьких солдатів і цивільних громадян тягнулись в протилежних напрямках. Одні тікали на захід перед Червоною Армією, других Гітлер заставляв боронити ворота Берліну.

По вулицях столиці Третього Райху в більшості вештались обмундировані діти і старики, яких тотальна мобілізація захопила в свої обійми. Рештки розбитої німецької армії пробували чинити останній опір перед Берліном. Багато з них вірили, що Гітлер має якусь невідому зброю і зможе зупинити червону "орду".

Третій Райх, розбомблений і розшматований, стогнав і показував останні ознаки життя. Вся Європа піднімалась з руїн. Нова надія, яка вмирає останньою, зроджувалась в серцях мільйонів на нові подвиги, нові досягнення... Наперекір тому всьому, кілька мільйонів людей не були певні своєї долі. З однієї сторони, раділи, що війна кінчається, хоч їхня батьківщина далі лишалась поневоленою, а, з другої сторони, непевність зростала з кожним днем.

Один ворог України конав, а другий стояв під ворітьми Берліну. Раненько 29 квітня 1945 року на вулиці було вже чути російську мову. Після вчорашнього кількогодинного бою, містечко Еркнер і села Нойцітав і Гозен здобула Червона Армія. Два дні тому, через Нойцітав відступала естонська військова частина. Чи вони брали участь у згаданому бою, не знаю. Скоро одягаюсь і йду на вулицю зустрічати червоних.

На подвір'ї у "бавера" вже розсташувалось біля півсотні солдатів, які досипляли недоспані ночі. Карль Штрайхан — бавер, у якого я працював, уже, мабуть, давно не спав, покликав мене набік і каже:

— Може треба ровери поховати, бо заберуть?

— Вже запізно, — я йому відповів. — Я постараюсь їх відмовити. Але на всякий випадок, я поспускав повітря з коліс.

Штрайхан мав великий будинок, у якому мешкало ще кілька родин, крім нас. Мені тоді було вже 19 років, але я уважав себе частиною родини Штрайхана, бо вони зі мною так поводитись. Не тільки діти, в них було двоє дівчат, а також Карль і фрав Штрайхан звертались до мене на ВИ. Не всі солдати спали, бо в цьому будинку жила також молода двадцятирічна німкеня. Хоч вона і пробувала одягатись, щоб виглядати старшою, за нею водив очима сержант з самого ранку. Вона напевно це помітила і десь заховалась. Я вже встиг познайомитися з кількома солдатами. Сержант підійшов до мене і питає:

— Чи ти знаєш, де заховалась та молода німка? Ми відіжджаємо через годину, — продовжував сержант — Як побачиш її, то скажи їй від мене, хай вона не ховається. Яка їй різниця? Якщо я її не знайду, то хтось інший знайде.

По селі ходили різні поголоски. Починалося гвалтуванням, а кінчалось грабунком та знахідками в городі закопаних речей. Розкопи по городах відбувались за допомогою так званих остарбайтерів, які віддячувались німцям за їхню наругу над ними під час війни. Я особисто знав одного старшого українця, який не знав німецької мови. З дозволу мами й бабусі, бо чоловік був на війні, діти знущалися над ним, включно з фізичними побоями. Я ходив з ним на поліцію, але нічого не помагало, бо, як кажуть, риба смерділа від голови. Їсти давали йому зовсім окремо — в комірчині. Очевидно, що Штрайхан чув і бачив, що робилось у його сусідів. Зустрічаючи мене на сходах з сльозами на очах, він каже: "Чи ви також приведете солдатів і покажете, де ми закопали наші речі?" Я відповів: "Якщо ви вважаєте, що ви мені кривди не зробили, то я вам також не зроблю".

Під час війни я передплачував українську газету, яка друкувалась у

Берліні. Вони всі були гарно поскладані. Що ж тепер з ними робити? На кожній газеті блищить тризуб. Побоявся я і спалив газети. Коли приглянувся - на українсько-німецьким словнику також є тризуб. Я його замазав чорнилом, бо словник мені був потрібний.

Багато моїх знайомих хлопців і дівчат, які в Гозені й інших селах працювали, особливо ті, що з Наддніпрянщини, поїхали з першим фронтом солдатів. Тимчасом в сусідньому селі створилась комендатура, і я вирішив там зголоситися. Мені сказали принести всі свої речі, бо мене візьмуть у Червону Армію. "Може без моєї допомоги не можуть взяти Унтер ден Лінден" — пожартував я собі в душі.

Комендант комендатури Василь Кононенко не дуже спішився мене кудись відсилати, а за той час війна скінчилася. Йому треба було перекладача, і, мабуть, чекав на дозвіл від головної комендатури, яка знаходилась у місті Бесков, за 60 кілометрів на південь від Берліну. Моє знання німецької мови перерішило дальше моє перебування в армії.

Мене призначили перекладачем в селі Нойштав, де комендантом був Василь Кононенко. Асистентом чи заступником Кононенка був лейтенант, за національністю грузин, а прізвища не пригадую. Крім нас трьох, комендатуру пильнували дев'ять солдатів. Українців було три: капітан, Микола з Волині і я. До комендатури належали три села: Вендорф, Годенав і Нойштав. Першим розпорядженням після війни був наказ маршала Жукова забрати від німецького населення автомашини, мотоцикли, радіоприймачі, радіоли, фотоапарати, машинки до писання, холодну і пальну зброю. Через два дні місцева школа була заповнена "трофеями"... Кожен солдат, що демобілізувався, дістає, як воєнну трофею, радіоприймач або фотоапарат.

Мої обов'язки, як перекладача, були в більшості сконцентровані з управами, сільрадами німецьких сіл, та бургомайстрами, якими в більшості були німецькі комуністи, що повернулись з концентраційних таборів... Кожен німецький солдат, що повертався з американського чи англійського полону, реєструвався. Обов'язки радянських солдатів зводились до варти при комендатурі і на заставах, що були пороблені на перехрестях доріг для ловлення дезертирів та всяких інших шукачів пригод.

Дуже цікаві епізоди записувалися, як кредит, на наше conto. Застава на головній дорозі затримала майора, який їхав на новому німецькому мотоциклі марки БМВ, не маючи на нього паперів чи документів. При від'їзді майор запевнив капітана, що увечорі привезе документи на мотоцикл. Коли Кононенко побачив такий новий мотоцикл, то наказав мені: "Так його заховай, щоб ніхто не знав, де він знаходиться". Я забрав мотоцикл, поїхав до знайомого німця й заховав у сіно. Увечорі приїхав майор з документами, але йому сказали, що відіслали мотоцикл до головної комендатури. Очевидно, знаючи і розуміючи жадобу всіх радянських офіцерів на гарні речі, він не повірив. Навпаки, він поїхав і вернувся з повною машиною солдатів, які швидко оточили комендатуру.

Відповідальним в той час був старший сержант Гончаров. Вартового, який

стояв при дверях з автоматом, офіцери, які приїхали з майором, не тільки роззбрóили, а ще й полицника йому дали. На їхню адресу посипалась лайка з приблизно таким докором: “Ми ж воювали, а вам ордени чіпляли, а тепер ви нас б’єте!”

Хвилин п’ятнадцять перед тим ми з Кононенком приїхали з Берліну. Ми там дуже довго затримались, може навмисно - не знаю. Коли ми заїхали на сусіднє подвір’я, де була наша їдальня, на нас чекали майорові солдати, мабуть, шукали нас. Один з них підбіг до шофера, німця, і забрав ключі від машини, мабуть, щоб Кононенко не пробував тікати. Але, як виявилось, в таких ситуаціях Кононенко добре орієнтувався. Користаючись з темряви, він перескочив паркан і зник.

На дорозі, з револьвером в руці, він зупинив вантажну машину і примусив шофера-солдата їхати в ліс, де стояли танкові полки, до полковника по допомогу. Полковник, знайомий Кононенка, негайно набрав дві машини солдатів і подався виручати комендатуру, яку він ще раз оточив. Все це вже тягнулось три або й більше годин. Майор мав час покликати свого полковника...

Цьому видовищу приглядалось кілька сотень німців, ховаючись поза тинами, радіючи в думці, що ось-ось “ді русен” постріляються - ситуація була досить серйозна. Переговори між полковниками закінчились десь біля першої години ночі без запаху пороху. Один, хто потерпів на тому, був майор, бо він свого мотоцикла так і не побачив. Крім мене, ніхто не знав, де його шукати.

Німецька організованість

Під час війни я працював у Берліні в фабриці кави “КАТРАЙНЕР”. Чомусь так склалось, що тут працювали самі українці: сім галичан і один закарпатець. Всі ми мешкали в таборі на протилежній стороні Берліну в Бух, а фабрика знаходилась у Кипеніку. Їсти нам давали дуже мало, й ми завжди були голодні. Одного дня ми надибали цілу копицю мішків, наповнених цукром по 75 кілограмів. Ми зробили дірку в мішку, і кожен з нас підходив з кульком, зробленим з газети, наповняв його і замикався в туалеті, щоб з’їсти. За тиждень ми з’їли один мішок цукру. Німці очевидно помітили, що бракує одного мішка цукру, але не розуміли, що з ним сталося, бо на воротах завжди перевіряли наші торби і кишені.

Весь цукор перенесли до кімнати, яка була під замком, або там завжди працював німець, якому було 75 років: він був глухуватий. Крім цукру, в тій кімнаті лежали брили, які нагадували шоколад і на смак були непогані, а їх вживали для надання блиску ячменеві, з якого робили ерзац-каву.

Ми вирішили, що наші свята закінчились, але всеодно пробували знайти спосіб дістатись до кімнати нашої харчової бази. Тут було дві кімнати, пов’язані дверима. Німець працював у другій кімнаті, але завжди виходив, тільки ми відчиняли передні двері. Мабуть, цілий тиждень ми ламали собі голову, як він чує, будучи глухуватим. Одного дня, працюючи у дворі, хтось з нас помітив, що на четвертому поверсі, де працює цей німець, відкрите вікно. Тоді ми зрозуміли, що протяг змушує його

виходити. Тоді й ми примудрилися: відчиняли вікна і двері в протилежних кімнатах і робили свій протяг, і ходили даліше красти “шоколад”.

Одного дня солдати привели якогось німця й посадили до пивниці. Це була наша тюрма. Переночувавши там, він почав стукати з самого ранку, бо хотів щось сказати. Вартовий солдат його не розумів і покликав мене.

- Ви знаєте, - звертається він до мене, - за тією стіною щось заховане. Постукайте і почуєте, що стіна звучить зовсім інакше, ніж інші... Розбивши стіну, солдати знайшли все майно німців, які мешкали в цьому двоповерховому будинку, що його зайняла комендатура.

Кілька днів пізніше кличе мене Кононенко: “Іди, бо німець зайшов до мене і хоче мені щось сказати”. “Я знаю, де закопане золото”, - каже німець. Капітан не гаяв часу. Взяли машину, кількох солдатів і поїхали. Почали ми копати і натрапили на велику скриню. Відчинивши її, ми знайшли тільки старі німецькі монети, а їх було дуже багато, і напевно, дуже вартісних. Хто був власником монет, ми не знали і не пробували його шукати. Через деякий час заходить до нас середнього віку жінка і каже: “Я знаю, де захована машина Форд-Лінкольн”. “Добре, - каже їй Кононенко, - завтра поїдемо й покажеш нам”. Вона дала нам адресу, але сама відмовилась туди прийти. Ранком ми поїхали до села Нідерлеме. Тут в більшості стояли малі хатки, бо це були дачі берлінців. По обох боках дороги ріс ліс, а поміж деревами стояли дачі. Заїхали ми на подвір'я однієї такої дачі, яка відповідала нашій адресі, і почали розглядатись. Де ж тут може бути заховане авто? Хата маленька, гаража нема. Одиноке, що впадає в око, це велика купа рубаних дров, гарно покладаних посеред подвір'я. Коли б ми не шукали машини, то ми б цієї купи дров не зачіпали. Відсунули ми кілька оберемків дров, і показався гарний темно-зелений колір авто. Таким автомат міг їздити тільки радянський генерал, бо капітан навіть не думав би затримати його собі.

Після таких зустрічей з німцями я побачив, що вони мають здібності організаційні, але їхні характери дуже подібні до всіх інших національностей, яких я зустрічав у своєму молодому віці.

До комендатури заходили чоловіки, жінки і дівчата в різних справах. Декотрі хотіли знати, чи їм можна починати комерційну діяльність. Другим не було ясно, де можна довідатись про долю синів чи чоловіків, які воювали на східному фронті. Але були і такі, які хотіли інтимного знайомства з капітаном. Кононенкові тоді було 33 роки, з вигляду він був гарний, високий чорнявий чоловік. Одягався в гарні сині штани з червоною облямівкою по боках. Ясною коричневого кольору китель з білим комірцем він міняв кожного дня. Очевидно, весь його одяг був “маде ін Германі”... Радянські офіцери особливо любувались шкіряним одягом. За гарну телячу шкіру, з якої можна пошити гарні чоботи або пальто, вони напевно б і “катюшу” обміняли.

Восени 1945 року Василь Кононенко дістав відпустку додому. Він походив з Сумської області. Ясно, що до відпустки треба було приготуватись. Приготування велось пляново. Німецьких марок у нас лежало сотні тисяч, які ми залишили для себе на чорний день, здаючи державі мільйони. Але за них

не можна було нічого путнього купити. Тому, як засіб для здобутку потрібних речей, ми використовували “воєнні трофеї”.

За радіоприймач, радіолу чи фотоапарат можна було вимінити мануфактуру, шкіру на взуття, білизну чи готові вже костюми. Багато різних зв'язків і знайомих доводилось розшукувати по всіх секторах Берліну. Користь була з того неабияка. Кононенко був досить щедрий, бо ділився зі мною своїм “заробітком”. Коли прийшов день від'їзду, ми найняли німця з однотоновою машиною й завантажили її вщерть. Чотири великі валізки, два ровери для жінки і для себе, бо дітей в них ще не було й, ви вже подумались, наш славний мотоцикл БМВ. Все це повіз Кононенко до міста Суми.

Нашим новим комендантом був призначений капітан Михайло Степаненко з Києва. Земляк відносився до мене досить добре. З солдатами був трохи строгіший, ніж Кононенко. Я навіть був піднятий в “ранзі”, бо мав право пити горілку і їсти в офіцерській їдальні.

Степаненко був призначений комендантом на два райони, район Кононенка і свій власний. Комендатуру було переведено до Нідерлеме. Мій новий комендант провадив такі самі “трансакції”, як і його попередник. Їздили ми часто до Берліну, міняючи “воєнні трофеї” на речі широкого вжитку.

У вільний час я брав лекції англійської мови. Степаненко сміявся з мене, докоряючи мені: “Навіщо тобі потрібна англійська мова?” Очевидно, що відповіді для нього я не мав, бо сам не знав, чи англійська мова колись мені пригодиться. Треба зазначити, що за науку я платив буханкою хліба, бо моя вчителька була пенсіонерка і досить часто голодувала.

Одного дня солдати зупинили вантажну американську машину і наказали шоферові їхати в комендатуру. Машина зупинилась, і висів з неї чорний, як ніч, негр. Вся увага була звернена на мене, бо думали, що я зможу з ним порозумітись. Після довгої розмови руками, головою й майже всіма іншими частинами тіла, виявилось, що він заблудив. Переночував у нас, а я, як “спеціаліст” англійської мови, на миги показав йому дорогу до американського сектора в Берліні.

Кожен раз, після виміни воєнних трофеїв на речі, потрібні капітанові, а деколи й мені, Степаненко мене попереджував: “Все, що ми робимо, лишається між нами”. Правда, він зі мною був дуже чесний і відкритий. Вернувшись з головної квартири, Степаненко мене покликав і сказав: “Заховай свій акордеон, бо приїде до нас завтра з головної комендатури майор і може в тебе його забрати”. Я тоді був знайшов собі вчителя-музиканта, що грав на акордеоні, але треба було інструмент заховати. Ми мали німця шофера, то могли спокійно про все говорити в машині, бо він нічого не розумів. Кажу: “Я переглядав протоколи в головній комендатурі й прийшов до висновку, що найменше п'ять радіол не було записано”. Звертається до мене Степаненко: “Ти робив цей протокол за підписом Кононенка. Що ви зробили з ними?”

- Товаришу капітане, - звернувся я до нього. - Коли б Кононенко, який вже вернувся з України, поставив би мені питання, звідки Степаненко бере гроші, що він так добре одягається, що я мав би йому сказати?

- Ну, ладно, ми це полагодимо, - сказав Степаненко. До подібних питань ми ніколи не повертались.

П'ять тижнів скоро пролетіли, й Василь Кононенко повернувся з України. Його привезли до нас вночі. Я мешкав окремо від комендатури через дорогу. Мене він розбудив першого, щоб випити з ним чарку. Випити він любив, але не вмів курити й танцювати. Не раз на німецьких танцях почувався трохи незграбно. Проте втішався дуже великою симпатією серед блондинок. Розмовляючи при чарці з Кононенком, я помітив, що його українська мова була набагато гарніша і чистіша. На другий день я кажу принагідно Степаненкові, чи він помітив якою гарною українською мовою говорить тепер Кононенко.

- Чого ти дивуєшся? - відповів Степаненко. - Сільський син поїхав додому і навчився української мови.

Тоді я ще не знав, а може не розумів, що між капітанами відбувалось тихе суперництво за працю в головній комендатурі.

В сусідньому будинку примістився лейтенант МВД-ист з своїм перекладачем Сашею з Ленінграду. Яке їхнє завдання було, ми не знали. Може капітан по патрійній лінії знав, але мовчав. Через кілька тижнів лейтенант покликав мене до своєї резиденції і каже:

- Слухай, Мітя, /так мене росіяни називали/ завтра приїде вантажна машина, я візьму кількох солдатів і вас обох - Сашу і тебе - і поїдемо відвідати кількох гітлерюгендів, тільки візьми з собою свій наган.

Надвечір приїхала машина, й ми поїхали до сусіднього села. Прізвища й адреси в лейтенанта були точні. Забрали ми того вечора п'яťох хлопців. Ніколи не чув від когось, яка була доля тих чотирнадцятирічних юнаків. Може вони повернулись додому, я не знаю.

Коли комендатура була в Нойцітаві, то ми їздили старим німецьким автом ДКВ, яке ми розбили під час відсутности Кононенка. Були щасливі, що самі не загинули. Автом керував п'ятнадцятирічний солдат-генерал Макаров /так ми його прозивали/, а я був пасажиром.

Однак, в Нідерлеме в нас був гарний червоний Опель-капітан. Коли ми повертались додому з одного з наших роз'їздів по району, німкені вибігли на вулицю і кричать: "Гальт! Гальт!" Ми зупинились. Німкені, плачучи, кричать, голосять: "Ді русіше золдатен ройбен унзере гойзер!" Я пояснив, у чому справа-солдати грабують їхні будинки. З нами був також МВД-ист.

Всі ми вискочили з авта і женемось в сторону лісу. Солдати, почувши мотор нашої машини, встигли вискочити з подвір'я, таскаючи "за вуха" великий кіш, навантажений білизною і одягом. Оглянувшись, солдати побачили, що ми їх доганяємо. Поставили коша, один з них зняв рушницю з плечей, і куля свиснула нам понад голови. Правда, ми вже лежали на землі. Грабіжники помітили, що їм не можна буде втекти з "воєнними трофеями", вони залишили кіш і почали самі тікати. Але ще одно нещастя стрінуло їх, бо один з них був такий п'яний, що ноги йому відмовили служити. Приятель взяв його на спину й заніс в недалеку густу соснину.

Хоч нас було три, але наша позиція для оборони була краща, ніж для наступу. Тому Степаненко змінив стратегію. Вернувшись назад до машини, ми поїхали до танкових полків, які були розміщені в тому лісі.

Озброївшись своїми автоматами, солдати зайняли свої місця у двох вантажних машинах і вирушили на "полювання" під командою майора з головної квартири... Після довгих розшуків знайшли п'яного солдата. На здивування всіх, він носив погони старшого сержанта. Майор, мабуть, щоб мати менше клопотів, віддав його Степаненкові. Дорогою до комендатури цей солдат лаявся в найбрудніший спосіб... Другого солдата так і не знайшли. Після однієї доби в пивниці, капітан покликав сержанта на допит. Він вже не лаявся, але клявся на чім світ стоїть, що він ніде не був, нічого не зробив, його п'яного капітан піймав на дорозі, і на тому кінець. Після другої доби тримання сержанта в холодній Степаненко побачив, що нема ніякого глузду його даліше допитувати і відіслав його в головну комендатуру. Але як саме?

Після кількох днів до гол. комендатури загостив якийсь генерал, шукаючи доброго шофера, бо його шофер демобілізувався. Полковник рішив покликати нашого грабіжника, бо по його документах було видно, що він добрий шофер. Генералові він сподобався, і вони поїхали. Така була вина і кара. Через тижнів два з'являється на нашому подвір'ї ад'ютант того самого генерала, що взяв собі за шофера нашого старшого сержанта, маючи писемний наказ рекувізувати нашого Опель-капітана, бо це було німецьке авто, на яке Степаненко не мав документів. Так славно прислужився наш сержант, якого піймано на гарячому, розказавши генералові про наше нове авто.

Бочка чистого спирту

На триста літрів чистого спирту потрібно добрих пияків, щоб його випити. І вони в нас були. Велика металева бочка, повна спирту, лежала у дров'яті, бо не було іншого місця для неї. До дверей дров'яті був тільки один ключ, і ним користався тільки Степаненко. Мені він дозволяв туди заходити час від часу, коли треба було заповнити спиртом графин. Перед обідом і вечерею, деколи за сніданком, я з капітаном випивали по півсклянки спирту, запиваючи відразу водою, бо дуже палило горло. Після такого напою я був такий голодний, що міг одного кролика сам зїсти. Степаненко насміхався з мене, що я можу коня зїсти. Правда, на коней ми не полювали, тільки на кроликів або зайців вечорами... Другим солдатам капітан дозволяв пити тільки принагідно.

Зимою 1946 року трапилась така нагода. Один із солдатів мав день народження, і треба було обов'язково щось випити. Тому заздалегідь був приготований плян. Удень, коли ми з капітаном були в Берліні, солдати вирвали одну дошку в стіні дров'яті й налили собі повне відро спирту, доливали в бочку води, щоб не було помітно. Після вечері я пішов на лекції англійської мови, беручи з собою завжди буханку хліба. Після лекції ми грали в шахи того вечора, і я там затримався досить довго.

Коли вертався додому вже після півночі, то надворі був мороз і сніг скрипів під ногами. Я помітив, що в комендатурі, в кухні, світилося світло. Чомусь мені було страшно. Ходили чутки, що ніби німці нападали на комендатури. Щоб побачити, що в кухні робиться, треба перелізти через ворота... Я витягнув свій наган і тихенько переліз на другу сторону. На моє здивування, дивлячись через вікно, я помітив, що в кухні сидів сам капітан з автоматом в руках.

— Що сталося? — відчинивши двері до кухні, спитав я Степаненка.

— Всі напились, — відповідає капітан, вживаючи при тому дуже грубої лайки.

— Коли б полковник або хтось інший з головної комендатури навідався тепер сюди, — продовжував Степаненко, — то мене понизили б до лейтенанта, і партійний квиток не поміг би. Йди негайно і шукай їх! Але спочатку подивися в пивниці, я туди посадив “генерала Макарова”.

В пивниці не було світла. Спустившись сходами вниз, я не відчував там жодного життя. Була морозна тиха ніч. “Може він помер?” — майнула мені в голові така думка. Але, вернувшись із світлом у руці, я побачив, що маленьке віконечко в стіні було відчинене. Тоді я зрозумів, що він виліз.

— Він далеко не пішов, — каже капітан. Він був такий п’яний, що ледве на ногах стояв. — Подивись у їдальні, — трохи злосливо крикнув капітан. Відхиляючи двері до солдатської їдальні, я трохи не перекинувся через ноги лежачого Макарова, які виглядали з-під стола. “Він тут!” — вигукнув я, щоб у кухні було чути. Увійшовши в їдальню, капітан наказав: “Принеси відро холодної води!”.

Коли я з’явився з холодною водою, він швидко взяв у мене відро і вилив на сплячого Макарова. В столовій було дуже холодно, бо тут ніколи не топили. Макаров почав рухатись і, зрозумівши, що сталося, вилаявся на капітана.

— Зі мною пив, а тепер мене саджаєш!

— Іди пошукай інших, — звернувся до мене капітан.

Коли я вийшов на вулицю, годинник на церковній вежі вибивав другу годину. Я пустився йти до центру Нідерлеме. Після може десятихвилинної ходи я побачив-щось чорніє на снігу. Наблизившись, дивлюсь - це Коля лежить з автоматом через спину. Не впізнаючи мене, він почав лаятись по-грузинському, мабуть, від звички. Додому довелося нам йти, мабуть, з години, хоч це не було так далеко. Дорога була слизька, й мені приходилось піднімати нашого грузина що кілька кроків. Десь біля п’ятої години рано, витвердившись на морозі, походились всі ті, яких ще бракувало. Крісла в кухні були складені півколом, і кожен, хто заходив, сідав поруч з другими. Степаненко ходив по кухні, мов лев у клітці, тримаючи міцно в руках свого автомата. Помітивши, що вже всі сиділи на місцях, капітан почав “читати мораль”.

— Ви сволочі! — вживаючи при тому кращих епітетів, — могли мені мою кар'єру зіпсувати. Мене могли б з партії вигнати. Я вас навчу, де раки зимують! — Так може після одногодинної переміни шепоту з криком, Степаненко виніс вирок: “Тиждень тюрми для кожного з вас!” Теоретично, ця кара не справляла ніякої проблеми. Але практично ця справа була трохи складніша. Капітан показав пальцем на молодого сержанта, який служив в армії від дев'яти літ.

— Ти йдеш тримати службу, а всі інші до пивниці.

Останнім зачинив двері в кухні сержант, який весь час не спускав очей із сходів, якими солдати спускалися в “холодну”. Витягнувши ключ з дверей, він доповів Степаненкові в кухні:

— Вісім солдатів сидять в “холодній”.

— Тебе змінить Іван після двох годин, і так будете мінятися кожних дві години, від години шостої ранку до години десятої вечора. Їсти будете в “подвалі”. Тільки спати дозволю вам у кімнаті, — наказав трохи тихше капітан, стараючись при тому “зберегти” свій утрачений авторитет.

— Єсть, товаришу капітане! — стоячи на струнко цілий час, голосно відповів сержант.

Сергій Онішко

КОНТРАКТ (Спогад)

9-го травня 1945-го року закінчилась Друга Світова Війна. Всі країни світу полегшено зітхнули. Але найбільше зітхнули чужинці (ауслендери), яких було на праці в Німеччині біля 18 мільйонів. Більшість народів раділи цій події і масово верталися додому у свою країну, до своєї сім'ї чи родини. Верталися додому: французи, бельгійці, голландці, італійці й інші національності. Але мільйони людей з таких країн як, Польща, Україна, Білорусія, Росія, Угорія, Чехо-Словаччина, Румунія й інших країн, не захотіли вертатися до своїх країн, бо вони були окуповані військами червоної Москви. Ці неповоротці вирішили краще залишитись на чужині і жити в злиднях, ніж повертатися під окупацію червоної Москви, а потім згинувати від тяжкої праці, голоду й холоду в далекому Сибірі.

До таких неповоротців належали й українці, які масово поселялися в

національних таборах. Таких таборів по всій Німеччині було організовано десятки, а мешкало в них тисячі українців. Жили вони в злиднях, а найбільше терпіли від московських людоловів, що називали себе "Репатріаційні місії". Таборами опікувалася спочатку організація УНРРА, а пізніше - ІРО.

В 1948-49 рр. почалася масова еміграція народів з Німеччини за океани, а в тому числі й українців. Записувались їхати до Аргентини, Австралії, Бразилії, Америки, Канади й інших країн. До таборів почали приїжджати представники урядів цих країн. Вони складали контракти з тими людьми, які хотіли виїхати на працю до їхніх країн. Контракт - це був договір між урядом і робітником про те, що робітник протягом 2-х років буде працювати там, куди його пошле уряд. Незважаючи на те, чи буде ця робота брудна і тяжка, чи легка і чиста. Хто цього контракту не дотримається, того робітника уряд має право негайно вислати назад до Європи.

Такий контракт підписали і ми з дружиною, і в кінці 1949 року всією сім'єю виїхали до Австралії. Через різні перешкоди в дорозі й переходових таборах, ми прибули в Австралію, в порт Мельборн, аж 21-лютого 1950 року. Привіз нас американський корабель Ген. В. Г. Гаан, на якому було 1300 душ емігрантів та 300 осіб обслуги. Зразу ж усіх нас перевезли поїздом до табору Боннегіла, а звідти уряд розсилав по всій Австралії.

В Боннегілі чоловіків відділили від жінок і дітей. Всіх емігрантів поселили у військових бараках. Не пробувши й одного тижня в Боннегілі разом із сім'єю, мене й інших робітників послали на працю в Аделаїду, у Південній Австралії. Працювати призначили робітником на мебельну фабрику. На цій фабриці працювало біля 30 столярів-меблярів. Моїм обов'язком праці було: підносити лісоматеріал до кожного столяра, запасні частини, сортувати й переносити готову меблю в окреме місце, складати в яруси лісоматеріал, привезений з порту, щодня замітати всю фабрику і випалювати надворі обрізки, стружки і сміття. Все це на одну людину.

Щодня я був надзвичайно зморений і виснажений. На руках у мене завжди були сині кров'яні пухирі від тяжкої праці, а тим більше, що надворі стояла велика спека. А в гостелі, де я жив у бараці на Гленельгу, не мав відпочинку. Там завжди був великий шум і крик. Мешканці цього гостелю працювали в 3 зміни, але п'яниці не давали їм спокою. вони пили, співали і кричали цілу добу. Ще скрізь панувала таборова європейська атмосфера.

Ось в таких умовах довелося жити і тяжко працювати. А одного дня на фабриці, під час роботи, сталася несподівана пригода. Я носив дена для великих гардеробів до кожного мебляра. Брав одно дубове дно, бо вони великі й важкі. Товстий і витрішкуватий господар фабрики стояв збоку і сердито дивився на мене. Потім підскочив до мене і наказав носити по двоє ден разом. Я став носити по двоє, як наказав господар, хоч мені було тяжко, аж очі лізли з лоба і від поту моя одежа робилась мокра.

Через деякий час господар знову підбігає до мене і наказує мені носити по троє ден. Я взяв троє ден і хотів їх нести, але в мене не хватило сили їх підняти. Бо за місяць праці я був такий виснажений спекою, тяжкою

працею і недосипанням, що на мене страшно було глянути. Тоді я покинув ті дена і сказав господареві: "Якщо ти хочеш мене замучити своєю працею, то краще відправте мене назад у Європу". На другий день я поїхав на біржу праці, розповів їм про цю подію і вони перевели мене на іншу роботу, незвертаючи уваги на мій контракт.

Я тоді подумав, що і в цій країні є добрі люди, які можуть спасти від контрактної смерті. Тим часом мою сім'ю перевезли теж до Південної Австралії в табір у місті Гавлер, за 40 км. від Аделаїди. Це був вихідний день, і я зразу ж поїхав до своєї сім'ї. І коли я з нею зустрівся, то дружина, глянувши на мене і мої руки, перелякалась і стала плакати.

- Що з тобою сталося, чоловіче? - Нічого, - кажу, - особливого. Мене замучив контракт.

На другий тиждень я пішов на іншу роботу. А ця подія відбулася в березні місяці 1950 року.

1965-го року
м. Аделаїда у П.А.

О. Ільків

КОРОВАЙ ВІД БАБИ З УКРАЇНИ

Подаю цей опис так, як нам оповідав наш син, Володимир Ільків, про свою подорож по Україні, по дорозі зі світової конференції ветеринарів, яка відбувалась у Москві в червні 1979.

Він оповідав так:

- Ось я дістав дозвіл на відвідини своїх родичів в Україні, про яких я лише чув від батьків та з листів. Був я в Одесі і в Ялті; там гарно, зелено. Іду я до кав'ярні щось випити, говорю до людей по-українськи, а мені відповідають або по-російськи, або по-англійськи. На берегах Чорного Моря повно людей. Для туристів є навіть окреме місце. Прислухаюся до розмов, чути лише чужу мову. Що ж це таке? Я в Україні, а людей не розумію.

Вечором біля моря тисячі людей ходять, сидять, говорять, відпочивають. Там є чудовий парк, в якому повно дачників.

Випозичаю собі авто і їду до Чернівців, де маю надію побачити свою бабцю Анну /татову маму/ і всю їхню рідню, які мусіли приїхати до міста з села, бо мене до них в село не пустили.

Приїхав я до готелю, помився від пилу, якою дихав в авті, бо там дороги не такі, як тут в Австралії, а був ще й дуже гарячий день. Перебрався я і виходжу на терасу. Розглядаю вулицю, може вже є хтось

із родичів, може по знімках когось пізнаю. Бачу: ото наче баба Анна, а отам наче чоловік татової сестри Пазуньки. Але не вірю, бо подібних людей багато. Біжу до ресторану, бо вже зголоднів, знов минаю цих людей. А вони, дивлячись на мене, щось перешіптувались, напевно думали те саме, що і я. А може це дійсно вони?

Пізніше приходять до мене дежурна по "готелю" і каже, що мене хтось хоче бачити. Біжу з радості і знову ж бачу тих самих людей. Це й були татові родичі. Вони підходять до мене і питають: - Це Ви Влодко із Австралії?

- Так, - кажу, - це я. А вас усіх я пізнав, та не був певний. Почалися знайомства, обійми, цілування, плачі та радість. Але я їх заспокоював:

- Не плачте, це ж радість. Будьте веселі.

Ведуть мене до парку, де на мене чекає моя бабця Анна, яку я ще ніколи в своєму житті не бачив. Я ще був далеко від них, а вони біжать вже до мене, цілують і плачуть, аж мені було їх шкода, що вони так переживають.

Всі сіли до авто і поїхали під гори зеленої чудової Буковини, красу якої і описати не можна. Надворі ж літо, тепло, вся земля вкрита зеленою травою з незчисельною кількістю різноманітних квітів. На траві пасуться корови. Аж шкода, що вони їдять такі гарні квіти.

Розташувалися на галявині, і почалася родинна стріча, з хлібом та сіллю. Але тому, що бабця мене ще не бачила, вона вирішила стріти внука з Австралії короваєм, вагою з 5 кілограмів з гарним написом (Вітаємо тебе! Твої рідні.) на гарній величезній тарілці та чудовій вишитій серветці. Діставши цей український коровай, я відчув ту родинну любов і від зворушення пустив сльозу. Знову обнялися й розцілувалися.

Наступні відвідини були до татової сестри Пазуньки; там мене стріли також зі сльозами, обіймами та ще двома короваями, та такими великими, що одного з них, цілою родиною, за обідом, не могли з'їсти. А які гарні та великі черешні були на обід! Були й помідори, огірки, вареники з вишнями, різні соки, компоти, молоко і навіть вода з власної криниці, яку в пляшці мені пошастило привезти аж додому, в Австралію. А в Австралії всі пробували її й раділи, що це вода з бабиної та дідової криниці, з якої тато не пив уже 35 років. А решта цієї води ще й тепер стоїть у холодильнику. А час біжить, і я маю ще 2 дні для цієї радісної зустрічі.

Другий день ми провели там же, під горою, лише на іншій галявині: робили знімки, кіно, записали розмови на касетки, які й тепер все слухаємо та плачемо. Чуємо голоси рідних та їхні співи, хоч не в рідній хаті, до якої не пустили, а під лісом на природньому килимі, на свіжому повітрі чудової Буковини. Тут не чути чужої мови, лише своя. Отут я дійсно чувся, що я на Україні. На дарунок я отримав 2 вишиті сорочки, які весь час носив в Чернівцях, бо й інші хлопці, ті що мене стрічали, були у вишитих сорочках, і тут на нас ніхто й уваги не звертав.

Дуже хотілося побачити татову хату, але закон "невільно" та й усе. Найгірше було, коли ми прощались; знову ж плач, плач і плач, бо відчували, що ця зустріч перша і остання. Знову ж бабуся вручає коровай, приказуючи: - Бери, внучку, на дорогу, а як зможеш, то завези татові та мамі. Так ми й розпрощались. І я той коровай довів аж додому, в Австралію.

А отут я вже додаю від себе, що ми дивувались, як він міг таку велику хлібину довести. А як вуло приємно тримати в руках той коровай, посланий матір'ю до сина після довгих 35 років. Ми його цілували і примочували сльозами радості. Хліб від рідних з української пшениці - цінніший за золоту. А син каже, що цілий час носив коровай на лівій руці неприкритим, і ніхто ніде його не питав, що це таке, де він його взяв і куди віз. Ніби ніхто його не помічав. Напевно, сам Господь Бог йому допомагав.

Син продовжував далі: - Від родичів з Буковини я поїхав до Києва стріти маминих родичів. Знову ж ті процедури, тільки без короваю. Віхню хату, що в Києві, зайти не довелося, бо тепер вона не була їхньою власністю. Вітали мене майже все молоді люди, яких наша родина теж ніколи не бачила, а лише листувалася. Всі вони дуже привітливі, милі та щирі. Хотіли б душу віддати, хоч нікого з нас ще не бачили, бо більшість з них народжені в Сибірі, куди 1930 року були вислані їхні батьки. А я теж народився, як і вони, в чужині - в Австралії. В цій частині України я зауважив бідність.

Місто Київ - чудове, каштани прикрашують вулиці. Ріка Дніпро широка і чиста, аж хотілося напитися тієї святої водички! Біля пам'ятників Т. Шевченкові та Б. Хмельницькому повно людей. Але якби Т. Шевченко встав з могили і почув, як його люди говорять, то напевно скочив би в Дніпро і втопився або тих всіх яничарів потопив би у хвилях Дніпра. Хоч як він навчав: "І чужого навчайтесь й свого не цурайтесь, бо хто Матір забуває, того Бог карає", її забули. Забули бідну Матір-Україну! Дуже прикро, що молоді люди, такі як я, говорять чужою мовою. Не мають жодного національного виховання, виростаючи в Україні - в Рідному Краї. Всі родичі, що прийшли з сіл мене стрічати, говорили до мене по-українському, інакше я не міг би їх розуміти.

Прикро дивитись, що українські хатки такі маленькі, що їх ледве видно за садочками, лише криничний журавель височить збоку та жінки пасуть корів попід плотом, тримаючи їх на шнурках. По вулицях сіл скрізь возять сіно, пшеницю лише кіньми. Всього там бракує, щоб належно обробити землю і доставити збіжжя на місце. Поля вкриті золотою пшеницею, соняшниками, кукурудзою.

Побачивши Україну, я тепер маю ще більшу любов до неї, а також до тих родичів, яких я вперше зустрів та щиро полюбив, бо відчув, що вони дійсно мої рідні. Важко було розлучатися з ними, але мусів вертатися в Австралію.

І ВІН МЕНІ З'ЯВИВСЯ

1930 року комуністична влада на Україні розкуркулювала заможних селян для того, щоб з їхнього добра створити колгоспи. Забирали коні, корови, вівці, всяку птицю та все інше, що їм було потрібно, а людей вивозили на Сибір. З усього села Кулеші на Житомирщині розкуркулено 32 родини. З нашої родини першого забрали батька, а через 9 місяців і матір. Нас, малих дітей: мене 6-и річну та 4-річного братика (навіть точної дати його народження я не знаю, бо нема кого запитати) вивели з хати на вулицю, а хату замкнули. Все добро розібрали, а решту продавали в центрі села.

Ми плакали, кричали за мамою, але ніхто не міг нам допомогти, всі боялися, бо група комуністів (ті, що розкуркулювали) сказали, що хто забере тих дітей, той буде розстріляний. Сусіди стояли і плакали, і не знали, що робити. А мій дядько Трохим Павлович Герасименко сказав: "Стріляйте мене, а я цих янголят не лишу на вулиці вмирати". Забрав нас до себе і доглядав, як своїх рідних дітей.

Однієї ночі 1933 року, група комуністів заходила в кожну хату села, забирали все, що люди мали, лишалась лише вода, полова та жолуді. Їсти це просто було неможливо, бо полова колола в кишках, зварені жолуді дуже гіркі, а відвар з них виглядав, як фарба до малювання. Пам'ятаю, як одного дня я сиділа біля печі, кидала в піч дрова, була голодна і почала плакати, а тітка Текля запитала: "Чого ти плачеш?"

— Я голодна, — відповіла я, — я хочу їсти, батьків не маю, а ви мені не даєте їсти".

Тітка з жалю теж заплакала, підійшла до мене і сказала: "Дитино, та ж ми самі нічого не їли, бо нічого не маємо, лише вода у відрі стоїть, і та замерзла, бо ніхто її не п'є і не вживає".

І ось на Різдво приїхав із села Підлуби материн родич Данило Хильченко; почувши, що мій братик помер перед Різдвом, вирішив забрати мене до себе, щоб врятувати від смерті з голоду. Він був настільки мудрий, що заховав картоплю і капусту під сніг в той час, як почув, що група комуністів вже ходить і забирає від людей все, щоб винищити наш нарід.

Як приїхав дядько, сіли ми всі за стіл у цей нещасливий Святвечір, заплакали, помолились і розійшлись по кутках. Братик мій Сергійко, хоч був маленький, але дуже розумний. Було, як тітка Текля поставить нас на коліна перед іконами Богу молитись, то він, як я гляну десь набік, скаржився до тітки, що Оля глянула набік. Це вона не хоче, щоб батьки вернулись з Сибіру.

А навкруги вмирали люди, як мухи, і він, 4-літній хлопчина, вже знав,

що таке смерть, труна тощо. І перед своєю смертю просив, щоб в його труну поклали б фотокартки мами і тата, і татову шапку, яку він так ревно зберігав, папір та олівець, щоб на тому світі він міг би до них листи писати.

Після довгих років заслання, моя мама, вже будучи на волі, розповідала таку подію. Коли вона рубала ліс, то недалеко від неї одна жінка з поселення різала траву на щитки для мазання хат, і мати, назбиравши жменю кедрових горішків, попросила ту жінку переслати нам. Та жінка була така добра, що сповнила її прохання, і ми отримали ті горішки, але братик уже був настільки хворий (йому спухло в горлі), що він тих горішок їсти вже не міг і просив теж кілька тих горішків покласти в труну.

Тітка Текля дуже бідкалась і переживала, що ж скаже Сергієва мама, коли вернеться з Сибіру? Що тітка не доглянула її дитини? Вона хапала хворого Сергієка, бігала по хаті і кричала: "Не вмирай! Не вмирай!" Почувши галас, позбігались сусіди і просили тітку дати хлопчині спокійно вмерти. Сергієко помер. Все, що він просив, поклали йому в труну. Ховали його з церкви, бо тоді ще дозволялося. Люди плакали і говорили: "А що б сказав Сергієків батько, що його синочка ховають без батька у його любимій церкві, старостою якої він був за кращих часів, а також співав у хорі?"

Я після похорону довго думала, що братик повернеться, і молилась за його душу. Тітка написала мамі про смерть Сергієка, і нам люди відповіли, що, сплавляючи дерева по Байкалі, вона страшенно плакала і рвала на собі волосся. А вже по звільненню мати розповідала, що коли Сергієко помер, то їй приснився сон, ніби стоїть вона при дорозі, а по дорозі іде старий дідусь, одягнений у білу одежу, а за ним іде великий гурт хлопчаків, всі одного росту і теж всі в білому. Дідусь, побачивши маму, сказав: "Жінко, не плач, твій син в раю", — і показав рукою на дітей. Від того часу мати все молилася і менше плакала.

А цього року ми відзначатимемо 60-ти річчя голодомору в Україні, де вимерло 7 млн. людей.

Я весь час молилася і зараз молюся за мого братика. Просила його хоч раз з'явитися мені у сні. І тієї ночі він мені з'явився. Сниться мені, нібито іду я поза нашою церквою в Лідкомбі і чую за собою гучний тупіт дитячих ніг. Я обернулася і побачила на розі хлопчика. Спочатку я думала, що то мій внучок, а коли підійшла ближче, то пізнала свого братика. Я почала його питати, як він тут опинився і що ж він тут робить? Але він лише мило посміхнувся і зник, наче розтанув у повітрі. Так мені стало сумно, що я не змогла з ним поговорити, а також радісно, що я його побачила. Тепер я згадую той сон і дякую братикові, що він з'явився і цим приніс мені неописну радість. Дякую тобі, Сергієку, без кінця і вірю, що ти дійсно знаходишся десь в раю, як сказав той дідусь мамі в Сибірі.

Царство тобі небесне!

Дмитро Нитченко

НАСЛІДКИ 18-го КОНКУРСУ МОЛОДЕЧОЇ ТВОРЧОСТІ

У четвер, 18-го листопада 1995р., відбулося засідання Жюрі 18-го Конкурсу молодечої творчості, який проголосив Літературно-мистецький клуб ім.Василя Симоненка в Мельборні. На конкурс надійшло 8 творів від 6 авторів, переважно від учнів Рідної школи в Нобл Парку, один від Братської школи в Мельборні та один від недавнього учня школи в Нобл Парку. Жюрі у складі Невана Грушецького, Зої Когут, під головуванням Дмитра Нитченка, розглянуло ці твори й ухвалило:

1. З першої групи щодо віку (від 9 до 12 років) присудити Першу нагороду в 100 доларів Надійці Стефин, 11 років, (псевдо Хитра Лисичка) за оповідання "Найкращий твір у світі".
2. З наступної групи, від 13 до 16 років, першу нагороду в 100 доларів, поділену надвоє, одержали два автори по 50 дол.: Ксеня Хамула, 14 років, (псевдо Оксана Лебідь) за фантастичне опов. "Сон" та Данило Стефин, 14р., (псевдо Маннана), 50 дол. за фантастичне оповідання "Зачарований криштал".
3. Третю нагороду в 30 дол. з цієї ж групи одержала Ксеня Хамула (псевдо Лісова папуга) за друге оповідання "Пригоди Бровка".
4. З наступної, третьої групи, від 17 до 20р., першу нагороду в 100 дол. присудили учневі австралійської школи Пилипкові Ботте, 17 років, недавньому учневі школи в Нобл Парку, за фантастичне оповідання "Легенда про крихітку-царівну" (псевдо Архип Барабаш).
5. Фантастичне оповідання Адріана Яроцького, 15р., "Сірко в Японії" (псевдо Пані Чаша) відзначене, з видачею для заохочення 10 дол. Причина неодержання нагороди в тому, що він втретє написав на ту саму тему про кота Сірка та вареники, хоч написав вправно.
6. Ще двоє оповідань Маркіяна Стефина не відповідали умовам конкурсу, були дуже короткі, а для першої групи - 9-12р., потрібно не менше 200 слів. Але написані вправно, тому жюрі для заохочення призначило по 10 дол.

Закінчуючи це повідомлення, висловлюємо щиру подяку всім учасникам конкурсу, учителям, які заохочували та виховували цих учнів, батькам, що допильнували мову своїх дітей, а також Українській Громаді Вікторії за пожертву 100 дол. на фонд конкурсів.

Зрозуміло, що брали участь у конкурсі учні тих шкіл, де звертається більше уваги на літературу й мову, на читання книжок, де дома, в рідній хаті, панує рідна мова.

Просимо кер. шкіл та вчителів прочитати ці наслідки конкурсу по всіх класах, а також і нагороджені та відзначені твори. Підкреслюємо, що журналістом чи й письменником може стати тільки той автор, який пише не тільки раз на рік, лише на конкурс, а який пише кілька творів протягом року, який систематично читає українські книжки, який пише хоч раз на тиждень свій щоденник, що рививає мислення й мову автора, і добре навчається в школі.

За Жюрі Конкурсу та Літературно-Мист. клубу ім.
В. Симоненка.

Пилипко Ботте - 17 років

ЛЕГЕНДА ПРО КРИХТКУ-ЦАРІВНУ

Давним-давно в Китаї помер старий цар. На престол сів його син і володарив над дуже великою країною.

Всі знають, яка це величезна країна була. Майже вся Азія підлягала Китаю. І хоч король керував дуже великою державою, розум його був дуже слабкий. В теперішні часи можна прямо сказати, що "він був дурний, нерозумний, недотепний або ідіот". Якщо б хтось так висловився про царя в ті часи, відомо, що б сталося з його головою. Отже, ніхто не смів правду ввічі сказати цареві.

Згодом він одружився з вродливою царівною, але з такою ж самою нерозумною, як і він. Бог так парус. Жили вдвох щасливо і мирно.

В цього подружжя вродилася справді прекрасна немовля-царівна. Ще ніхто не бачив такої хорошої дитини. Люди назвали її "Богданом", бо вона дана їм Богом. І вона була не тільки гарною, але й доброю дівчинкою. На жаль, цар і цариця були такі "йолопкуваті", що замість тішитися красою, добротою і розумом дитятка, були розчаровані, сумні і нещасливі і все нарікали: "Господи! Глянь на цю дитину. Вона така манюсінка, така немічна, її ноги такі куценькі, а руки такі худенькі, і вона без волоссячка. Немовлята часто родяться "лисї". Отже, щоденно вони пророкували, бубонівши, що їхня дитина не виросте; вона ненормальна: вона не похожа на інших — така мала, безрадна, нічого не вміє правильно робити, не говорить, не вміє їсти, не вміє ходити, не вміє читати книжок, не вміє співати, ні говорити, ні дивитися на телевізор, ні плавати. Нічого не вміє. Цар і цариця настільки були розчаровані, нещасливі й незадоволені, що почали підозрівати, що цю дитину послала їм якась нечиста сила й що це може бути поганою признакою.

Отож рішили позбутися дитини, бо ні цар, ні цариця ніколи не побували поза частоколом палацу і нікого, окрім дорослих людей, які їм служили, не бачили. Вони ніколи не їздили по своїй країні. Книжок не читали. В

контакті ні з ким не жили. Обое були, як два дикуни, і тому були такі розчаровані дівчинкою. І от тому, що ніколи не бачили немовлятка в своєму житті, бо жили в герметично закритому палаці, вони вирішили, що їхня дитина не така, як інші.

Кожний чиновник палацу намагався пояснити цареві й цариці, що всі новонароджені такі, як і їхня дитина, але вони не хотіли їх і слухати, і бажали позбутися цього "лідькового" сотворіння.

— Просимо й благаємо Вас, Ваші величності, — говорили слуги, — може ми якось Вам допоможемо. Не хвилюйтеся, ми зарадимо Вашому горю.

— Ні! — закричав цар, ще й ногами затупотів. — Я вб'ю цю дитину, якщо вона не виросте, не стане подібною до нас. Вб'ю!

А потім трішки пом'якшав і звелів, щоб всі лікарі, екстрасенси й спеціалісти Китаю й сусідніх королівств прибули до його палацу, щоб вилічити молоду царівну й зробити її дорослою.

— Може вона хвора? Якщо вона нормальна, то вона хвора, — думали благородні батько й мати.

Поз'їжджалися медичні експерти й намагалися заспокоїти злих царя й царицю. Але, як і всі мало поінформовані, зверхні, недотепні люди, вони відповіли:

— Сьогодні наші слуги задзвонять в дзвін. Після третього дзвону, після трьох годин, всі лікарі зобов'язані розв'язати проблему і подати протокол лікування на вилічення царівни: як її змінити, щоб вона вмиє стала дорослою. Інакше ми вб'ємо царівну і всіх лікарів.

У старовинні часи цар був, як Бог. Всі трусилися зі страху. Ніхто не мав розв'язки на таку проблему, бо лікарі привикли лічити людей від недуг і рятувати їм життя, але ніхто не міг створити дорослої людини з немовлятка за три години. Лікарі намагалися пояснити цареві й цариці елементарні закони природи про ріст людей, але володарі не хотіли й слухати. Їхня відповідь була: "Ми царі. Що ми скажемо, має бути виконане, а ні, то ваші голови з плечей. Або діло або вам смерть!" Від страху всі замовкли, ніби понабирали води в рот.

Задзвонив останній дзвін. Пишні цар з царицею з'явилися з грізною свитою. В руках лицарів тремтіли блискучі шаблі, готові до виконання наказу. Всі завмерли від страху. Цар в останній раз спитав, чи хтось має рецепт на оздоровлення хворої. Мовчанку перервав цар.

— Велю всім стати на коліна, помолитися, простягнути шиї і бути готовими вмирати, відійти у вічність! — заgrimів цар.

Всі стали готовими вмирати, бо не було іншого виходу. Але в останню хвилину пролунав голос одного з лікарів.

— Я маю розв'язання. Не вбивайте нас.

Придуркуватий цар аж підскочив з радості: — Бачте, я вам казав, що є ліки на таку хворобу!

Всі замовкли і, не дихаючи, слухали хороброго лікаря. А лікар і каже:

— Я знаю рідкісні ліки, які допоможуть царівні вирости.

— Які ліки? Негайно мені розповісти! Скільки небесних цукерок і солодких коржиків ти хочеш — дам без міри, тільки признайся, які ліки! — зарепетував цар.

— Окей, — тихо відповів хоробрий лікар. — Умовно я назву цю медицину “Час Медицина”. Щоб замішати ці ліки, нам потрібно чотириста п'ятдесят різних складових частин, три тисячі п'ятсот сімдесят одне ароматне зілля та олію. Це такі малознані речовини, що...

— Ну, що ще? — заревів цар.

Лікар протягав час, майже купував час, щоб зварити-видумати цю медицину. Він почав ще повільніше говорити, щоб не зрадити себе і не показати, як він тремтить.

— Я боюся, що таку кількість інгредієнтів важко здобути в один день. Це забере багато часу, — шепотів лікар. Він хитрував.

— Але ти ж знаєш, що я цар. Все можливе для мене. Тільки скажи, що потрібно, і я звелю слугам все придбати тобі, — цар сказав.

Тоді лікар відповів: — Ваша величність! Всім znana Ваша сила, але щоб знайти всі компоненти цих ліків у цілому світі, навіть сила царя недостатня, бо тут дещо потрібно додатково. Наприклад, один компонент зветься “Місяці й Роки”. За два роки й два місяці розцвітає тільки одна квітка. І навіть тоді ще треба почекати чотири дні, щоб в одну хвилину, дві секунди по півночі, зірвати цю квітку. Інакше не виходить. Цю квітку ще треба зривати взимку.

Він багато чого “набелякотів”. Знав, що цар нерозумний, то якнайскладніше все пояснював. Цар і так не здатний був розуміти, що він говорить, і лікар додав:

— Ще одна складова частина називається “Терпеливість”. Вона росте тільки в Гімалаях, і тільки раз у шість років. Сніг розстає один раз, і тому треба чекати ще шість місяців, шість днів, шість годин та шість секунд влітку четвертого року, і аж тоді можна “терпеливість-квітку” зірвати. Отож, якщо хочете, щоб ці ліки діяли, то треба робити точнісінько так, як приписано в медичній книзі. Інакше, це марнування часу, і ненормальність царівні ніколи не вилічиться.

Цар вже виходив з терпіння: — Чого так складно! Навіть для такого, як я?

— Це Божя воля, — відповів лікар. Я вже окреслив Вам медичну формулу. Все, що нам потрібно, це терпеливість для розшуку цієї медицини. Без неї я не зможу лікувати царівну.

Цар щось підозрівав, важко думав своїм незрілим розумом і вагався. Цариця, на щастя, будучи жінкою і, як всі жінки, маючи здоровіший розум, сказала:

— Не вагайся, мій царю. Погодись. Нічого на цьому не згубимо.

— Добре, — відповів цар. Бо всім відомо, що жінки рішають найважливіші справи у світі, в кожній державі. Навіть Перша Леді в Білому Домі в Америці.

— Ну, як довго? Тиждень - два? — запитав цар.

Хитаючи головою, лікар відповів: — Ні, ні. Мені дуже прикро, але це буде довше. Не швидше чотирнадцяти років. Ви мусите віддати царівну в мою опіку. Я єдиний, який зможе нею опікуватися. Ніхто не сміє, особливо з царського роду, і підійти до неї. Я вас запевняю, даю гарантію, що після чотирнадцяти літ царівна стане дорослою людиною. Якщо ж ні, ви зможете тоді відрубати мені голову.

Тут цариця допомогла цареві рішення, кажучи: — Згода. Не має іншого виходу. Після чотирнадцяти літ, якщо він не вилічить царівну, ми відрубаємо їм обом голови. Нема проблеми.

Цар покорився цариці і звелів віддати маленьку царівну в опіку лікаря, вимагаючи підпис на гарантію, і затвердив документ царського печаткою.

Лікар повіз дівчатко додому, і сталося те, що всім відоме.

Через чотирнадцять років лікар привіз царівну батькам. Вона була найгарнішою дівчинкою, яку вони бачили дотепер — довге блискуче волосся, великі карі очі й ласкава посмішка.

Всі були зачаровані її красою. Безперечно, цар і цариця належно нагородили лікаря, і всі жили щасливо і мед-горілку пили...

Царівна, за всі роки відсутности, навчилася валикої мудрости від професорів, докторів та учителів у країні, яку для неї лікар вибрав на той час. Вона виросла красива, вчена та розумна — все знала. Згодом царівна сіла на престол покійного батька і керувала царством з любов'ю, мудрістю та відданістю. Китай став під її володарством багатий і могутній.

Отож не повторюйте: "Що з тою Україною? Вже минуло чотири роки, а уряд ще не може дати собі ради. І все в них і не туди, і не так, як у інших країнах! Дивіться, як Німеччина чи Японія після війни розвинулися. В Польщі та Росії вже порядок, а в Україні не знаємо, коли буде".

На все потрібний час, розуміння і терпеливість. Не може немовля стати на ноги зразу, та ще, коли в нього ті ноги покалічені. З часом все буде, як в інших людей та держав. Дитина виросте, країна встане. Не раз прийдеться падати, плакати і знову вставати — вчитися на своїх помилках та невдачах, поки не виросте. Україна має весь потенціал, всі компоненти та природні дари на повний розквіт могутньої світової держави.

За цей твір Пилипко Ботте на 18-му конкурсі молодечої творчости, організованому Літературно-мистецьким клубом у Мельборні в 1995 році, одержав першу нагороду в сумі 100 доларів.

Надійка Стефін - 11 років

НАЙКРАЩА РІЧ У СВІТІ

Одного дня Катруся думала собі, коли лежала в ліжку, що є найкраща річ у світі?

Вставши з ліжка, Катруся пішла до кухні, де її тато сидів у кріслі, дрімаючи. Вона підійшла до нього і похитала його легенько за рамено.

- Аааааааа! Нащо ти мене настрашила? Чи ти хочеш, щоб твій тато дістав приступ серця?!

А Катруся йому сказала:

- Я тільки хотіла запитати, що є найкраща річ у світі?

- А то легко. Жінка, бо вона робить усе для тебе. Слухай, жінко, чи я можу мати склянку води?

- Ні, я мушу прати. Іди сам собі дістань, - відповіла його дружина.

- Ой! Ну, може то не вдалося тим разом, але... - і він заснув.

Катруся не думала, що то була найкраща річ у світі, вона сіла на свій роверолітак і полетіла до будинку парламенту Австралії.

Дівчинка зайшла до середини парламенту і скоро побачила прем'єр-міністра Пола Кітінга і сказала йому:

- Добрий день, пане Кітінг. Я хотіла б знати, що є найкраща річ у світі?

- Найкраща річ у світі - це вигравати всі перевибори! - відповів він і пішов геть.

- Я не думаю, що то правильно, - подумала Катруся. Вона пішла надвір, сіла на свій літаючий апарат. Роверолітак міг летіти у будь-який час і в будь-яке місце. Катруся поїхала назад у добу Марілін Монров. Вона опинилася біля її хати, зайшла до середини й побачила славу актрису.

- Добрий день, пані Монров. Я хотіла б знати, що є найкраща річ у світі?

Марілін їй відповіла:

- Найкраща річ у світі - це бути славною актрисою, бо мене тоді всі можуть бачити в телевізорі!

Катруся знов не думала, що то правильно.

- Ні, - вона подумала, - то не так. Я поїду до ще двох людей. Як не знайду правильної відповіді, тоді поїду додому.

Сідаючи на роверолітак, Катруся полетіла до Керрі Пакера. Вона зайшла до його хати і побачила, як Керрі плаває у величезній купі грошей.

- Перепрошую, пане Пакер. Я прийшла запитати, що є найкраща річ у світі?

- Гроші, тільки гроші! Аааааа! Поможі мені, я топлюся!

Катруся скоренько врятувала Керрі. Тоді вона попрощалася з ним і поїхала в Україну, де вона побачила Тараса Шевченка.

- Тарасе! Ви - остання особа, яку я буду питати, що є найкраща річ у світі. Інші люди казали: гроші, слава, вигравати вибори, але я знаю, що то не є найкраще. Що то може бути?

Тарас відповів:

- Є тільки одна річ. Я те знаю, а ти ще мусиш те віднайти, - і з тим він подав їй папір із віршем:

Обніміте ж, брати мої,
Найменшого брата,
Нехай мати усміхнеться,
Заплакана мати!...
І оживе добра слава,
Слава України,
І світ ясний, не вечерній,
Новий засіє...
Обніміться ж, брати мої,
Молю вас, благаю!

Катруся подякувала йому й поїхала додому. Вдома вона зрозуміла, що то було.

Найкраща річ у світі - ЛЮБОВ до своєї країни!

Надійка Стефін, 11 р., учениця школи в Нобл Парку, /Вік I/; на 18-му конкурсі молодечої творчості одержала в першій групі /Від 9 до 12 р./ першу нагороду в 100 доларів за фантастичне оповідання "Найкраща річ у світі". Конкурс організував Літературно-мистецький клуб ім. В. Симоненка в Мельборні. Листопад 1995 р.

Данило Стефін

ЗАЧАРОВАНИЙ КРИШТАЛЬ (у скороченому вигляді)

Колись давно, в світі Крінія жив чоловік, якого звали Жайворонок. Його присутність позбавляла інших сили духу, хоч здавалося, що він був

звичайною людиною, але справді він нею не був. Його очі були немов загублене море, його обличчя не було подібне до ніякого іншого, хоч не можна було пізнати чому. Він був високий кремезний чоловік з бронзовим, коротко обрізаним волоссям. Хоч він не виглядав диким, але він був зовсім непокірним.

Його товариш Елдар був білошкірий так само, як Жайворонок, і вони дійсно могли б бути братами. Вони обидва мали такі самі сині, загублені очі, таку саму особистість, і обидва мали по дев'ятнадцять років. Але їх найбільше злучувала мета їхнього життя. Вони були так званими криштальйонами - ціле життя віддали на розшук зачарованого кришталю. Цей кришталь відрізнявся від інших кристалів, бо це була одинока річ, яка мала силу повернути світові мир. Відколи його з Крінії викрав злобний чарівник Жал, то зло і жах панують усяди.

Старі легенди кажуть, що зачарований кришталь був частиною багато більшого кришталю, який був знищений, і лише цей один останній кусок залишився. Жайворонок і Елдар ціле своє життя старалися його віднайти і вони знали все, що можна було знати про зачарований кришталь, лише не знали, де він знаходився.

Одного соняшного дня, до них підійшов чоловік. З вигляду він був старий, як світ, але його очі блищали молодістю. Його волосся було біленьке-біленьке і сягало аж за пояс.

«Ви шукаєте зачарований кришталь?», - він сказав м'яким, лагідним голосом.

На чолі в дядька був знак у формі дубового листка.

«Ви з дубового племені!», - вигукнув Жайворонок.

«Так. Наше старовинне плем'я, провідником якого я був, колись було власником зачарованого кришталю, поки він ще був цілий», - сказав дядько сумним голосом.

«Ви - Маннанан! - вигукнув Елдар радісно. - Ви доглядали за кришталем, аж поки злобний чародій Жал не пробував вирвати кришталь. Тоді він був знищений, окрім одного куска. В злості, Жал пообіцяв, що принесе кінець світові. Він забрав шматок кришталю з собою і заховав його десь у своєму царстві, а сам став посилати своє демонічне кодро на решту світу.»

«Я вам можу показати, де знайти рештку зачарованого кришталю, якщо мене візьмете з собою».

***

До них долучився юнак Раїслін, і вони вирушили в дорогу. За закрутом в лісі з'явилася велика печера, темніша, ніж найтемніша ніч. У печері було багато, багато тунелів, кожен десь крутився в іншу сторону. Маннанан вибрав один десь посередині, і всі рушили за ним. Зразу десь з гори тунеля вискочив лісовик, виставив язик та закричав: «НЄЄЄЄЄЄЄ!», а тоді

побіг даліше в тунель, поки криштальйони здогадалися, що сталося. Незважаючи на те, група пішла далі.

Товариство ледве йшло, спотикалося по тунелі, бо навіть світло з їхніх смолоскилів не могло пробити більше, ніж метр чи два темряви.

Недовго по тім криштальйони вийшли у величезну печеру з ясним-ясним світлом при кінці. З світла вийшов людоджерний велетень і сказав:

«Забирайтеся геть»

Криштальйони вже дуже довго шукали зачарований кришталь і тепер, коли вони так близько до нього дійшли, вони не були приготовані здатися так скоро.

«А чому?» - запитав Раїслін.

«Я управитель цих печер. Я могутній Агуга. Готуйтеся вмирати».

Сказавши це, Агуга підніс свою шаблю і побіг, як сліпий, на групу криштальйонів, махаючи шаблею поперед себе. Всі почали втікати від велетня, але Раїслін не був готовий до атаки. Шабля Агуги прорізала живіт юнака і понеслася вгору, розкидаючи Раїслінові кишки на піскову землю печери.

Агуга був розлючений, що Раїслін так скоро загинув і присягнув собі, що інші будуть вмирати поволі і болісно. Агуга почав ганяти за товариством, аж поки їх усіх якось загнав у кут печери. Із витягненими шаблями, вони були приготовані хоробро боротися до самого кінця, коли щось зовсім несподіване сталося. Поки Агуга востаннє злобно засміявся, десь з гори печери спустився лісовик. Він виставив свій язик і заверещав: «НЄЄЄЄЄЄЄ!».

Цього було досить, щоб людоджерному велетневі відвернути увагу, і одним могутнім скоком Жайворонок відрубав йому голову. Перейшовши поза обезголовленого велетня, тріо побачило на вівтарі останній кусок зачарованого кришталю. Вони обережно підняли кришталь і повернули його королеві Касві, який покликав на світ силу кришталю, і перший раз за довгі століття у Крінї настав мир. Від того дня Король Кай праведно і чесно панував над цілою Крінією разом із його вірними радниками: Жайворонком, Єлдаром і Маннананом. Його всі любили, всі, окрім чародія Жала...

Данило Стефин, 14 р., учень української школи в Нобл Парку (Вік.) за це оповідання на 18-му конкурсі молодечої творчості в Мельборні у групі від 13 до 16 років разом з ученицею Ксенею Хамулою за її твір "Сон" одержав першу нагороду в 100 доларів, поділену надвоє /по 50 дол./ Конкурс організував Літературно-мистецький клуб ім. В. Симоненка в Мельборні.

Адріян Яроцький - 12р.

СІРКО В БАРСЕЛОНІ

Ви всі чули про Сірка, світового чемпіона з їдження вареників, який живе в Мельборні. Одного дня Сірко дістав листа, в якому було написано:

Київ, Україна, 1992

Дорогий Сірко!

Президент Олімпійського Комітету нас повідомив, що під час Олімпіади, яка відбудеться у Барселоні, буде новий спорт... Конкурс з їдження вареників. Ми просимо тебе, щоб ти приїхав на Олімпіаду репрезентувати Україну. Висилаємо тобі квиток на літак до Барселони. Бажаємо Тобі щастя, здоров'я й успіхів.

Міністр спорту

Прочитавши листа, Сірко почав скакати, співати і кричати. Він був радий і веселий. Побачивши пана Смітника, він прочитав йому листа. Тоді пан Смітник крикнув: "Пакуй валізку!" Сірко скоро це зробив, і того дня вони вилетіли до Барселони.

На літаку Сірко сидів коло "Hayley Lewis". Вони говорили про плавання й разом їли омлет. Літак два рази приземлявся. На другій зупинці Леонід Кравчук прийшов на літак і сів за Сірком. Леонід Кравчук запитав Сірка: "Чи ти будеш змагатися в ім'я України?" Сірко відповів: "Так, я буду змагатися в ім'я України".

Літак приземлився, і Сірко опинився в Іспанії. На летовищі Сіркові сказали, що він має запалити Олімпійський вогонь.

Прийшов день відкриття. Сіркові привезли олімпійський смолоскип, і він, убраний в червоні шаравари і вишивану сорочку, побіг до стадіону. Коли люди побачили його, вони почали кричати і плескати в долоні. Сірко запалив олімпійський вогонь. У той самий час він підпалив свої шаравари. Скоро він схопив гасильник. Задиміло, — і Сірка не було видно. Коли піднісся дим, Сірко побачив, що він не мав шараварів і що його хутро було обсмажене. Люди почали сміятися. Сіркові стало соромно, і він почав плакати.

У той сам час випустили сто білих голубів. Побачивши їх, Сірко подумав, що це великі літаючі вареники. Сірко ніби збожеволів. Він почав підскакувати. Він хотів їх з'їсти, але він не міг їх зловити.

Засурмили сурми. Почалося відкриття. Того самого дня Сірко взяв участь в Конкурсі їжі вареників. Заповідач сказав: Змагуни, зараз відбудеться Конкурс з їдження вареників. Коли Сірко це почув, він трохи не дістав інфаркту. Він побіг до місця, де мав відбутися Конкурс їжі вареників і сів між Лисом Микитою і Мавпою Фрузею. Подивившись на глядачів, він побачив пана Смітника, який був білий, як папір. Пан Смітник крикнув: Я думаю, що Сірко виграє конкурс, бо він є світовий чемпіон!!!

“Хай почнеться конкурс з їдження вареників”, — сказав заповідач. Сірко, Лис Микита і Мавпа Фрузя почали їсти вареники. Три години минули. Сірко з’їв 120 вареників, Мавпа Фрузя 119, а Лис Микита лишень чотири. Тоді Лис Микита крикнув: “Я вже не можу більше їсти!”

Минуло ще три години. Сірко з’їв 140 вареників, а Мавпа Фрузя 139 і пів. Сірко зідхнув і сказав: “О, я вже не можу їсти!” Фрузя мала пів вареника в руці, відкрила рот і крикнула: “О-х-х-х...” і здохла.

Сірко виграв золоту медаль. Йому повісили золоту медаль на шию. Засурмили сурми. Заграли український національний гімн. Піднесли український прапор.

Коли пан Смітник і Сірко повернулися до Австралії, Сірко відкрив склеп, де продають вареники.

Сьогодні Ви можете побачити цей склеп біля вікторіанського парламенту. Сірко продає вареники. На стіні висить його золота медала. Під час обіду приходить Joan Kirner і купує 20 вареників. “Смачного, Joan!” — кличе Сірко.

---

*Адріян Яроцький - 12р., учень 6-тої кл. Братської школи в Мельборні.
На 17-му конкурсі молодечої творчості в 1994 році одержав першу
нагороду в 60 доларів за це оповідання.*

Ксеня Хамула - 14 років

СОН

Одного вечора я допізна читала книжку. Читала про русалок з зеленим волоссям і білою шкірою. Вони жили в лісах поруч з лісовиками. Не пам’ятаю, коли перестала я читати, але раптом відчула, що русалкою стала.

Сиділа біля маленького потічка з багатьма іншими русалками, які то співали, то весело розмовляли, плетучи вінки з різнокольорових квітів. Ліс довкола нас був густий-густий, лиш де-не-де соняшне проміння пробивалося крізь листя високих дерев. Деякі русалки почали відходити в гліб лісу, і я пішла з ними. Ішли ми за потічком і дійшли до того місця, де він зникав у невеличкому озерці, спокійному, але глибшому. Я подивилася у воду, а вона була чиста й прозора, і побачила себе, ніби в дзеркалі. Мій вигляд дуже здивував мене: моє волосся було довге-довге та ще й зелене. На голові в мене лежав вінок з біленьких квітів. На мені була довга біла сукня, а шкіра на тілі біла-біла, а на ногах нічого не було.

Деякі русалки скакали в воду, обхлюпували одна одну, приспівуючи, з великою радістю бавилися у воді, а потім повилазили на берег озерця й заходилися в'язати вінки зі свіжих квітів. До мене підійшла одна русалка й поклала розкішний вінок мені на голову. А я їй. Вона мені сказала, що "сьогодні, як тільки зайде сонце", лісовики прийдуть до озерця, і буде весела забава.

Я ще ніколи не бачила лісовиків, але багато про них чула. Тож нетерпляче чекала заходу сонця. Нарешті русалки зібралися біля потічка, саме там, де він спливав на каміння, ніби маленький водоспад. Небо ще рожевіло промінням ласкавого сонця. Воно, здавалося, дихало тьмними чарами. Закрутилися мушки в повітрі, засвітилися, зближали. Вітрець тихенько повівав, несучи з собою лісові пахощі. Та ось зайшло сонце, і негайно донеслися здалеку вигуки і свист. То були лісовики. Вони появилися з-за дерев, ніби бджоли з вулика, й кинулися до русалок. Деякі з лісовиків заграли на сопілках, а всі інші завертілися з русалками в танцях. Музика була мелодійна, легенька, чарівна, нагадуючи задусhevний сміх русалок.

Я пильно оглядала лісовиків у танцях. Вони всі були високі, мали темне волосся і зелені жваві очі, широкі брови й високі чола. На ногах у них були чобітки, а одяг то зелений, то рудий.

І русалки, і лісовики весело танцювали. Раптом лагідна музика зупинилася. З глибини лісу почулося виття вовків. Вовки бігли до нас.

Лісовики поховалися на деревах, а русалки кинулися в озеро. Тільки я сама не знала, що робити, зі страху мої ноги ніби прилипили до землі. Не могла я навіть поворухнутися.

Вовки вискочили з-поміж дерев, великі сильні тварюки з гострими зубами й червоними очима. Побачивши мене, вони кинулися до мене, закам'янілої від страху. Раптом найбільший вовк вискочив наперед усієї зграї і плігнув на мене. Я впала й ледь жива лежала спиною на землі, а вовк, величезний, страшний і голодний, сперся передніми лапами мені на груди, готовий ось-ось роздерти своїми гострими зубищами моє тіло на куски. Він, слинявий, уже дихав мені в обличчя...

І, слава Богу, нарешті я прокинулася. Лежала я в своєму ліжку, а на мені лежав наш маленький песик Юрчик, який любить спати біля мене. Я глибоко зітхнула, поволі заспокоїлася й вимкнула світло. І знов заснула.

Ксеня Хамула, 14 років, учениця Української школи ім. Лесі Українки в Нобл Парку (штат Вікторія) на 18-му конкурсі молодечої творчості в Мельборні була нагороджена за фантастичне оповідання "Сон" першою стодоларовою нагородою, поділеною з іншим автором, Данилом Стефаним.

Конкурс організував Літературно-Мистецький Клуб ім. Василя Симоненка. Нагороди були оголошені й видані в листопаді 1995 року.

Петро Полатайко, Петро Романів - 14 років

ЗА ВІЛЬНУ УКРАЇНУ

Темна осіння ніч. Січе холодний дощ з вітром. Ми з Степаном лежимо в баюрі. Навкруги торохтять кулемети, свистять кулі. Раптом все поснуло. Лише вітер гуляє по наших спинах, гойдає дерева, зриваючи сухе пожовкле листя. Тепер можна і до своїх. Короткими перебіжками подалися удвох до лісу, де розташувався загін полковника Тараса. Довго йшли лісом, поки набрили на вартового.

— Хто такі?! Куди вас чорт несе в таку негоду?!

— Своїх шукаємо. Хочемо битися з москалями за батьківський рідний край.

— Що ж, то добре. За рідний край, як кажуть, і життя віддай.

— Іванку! — гукнув вартовий. — Відведи хлопців до штабу.

У штабі роз'яснили бойове завдання: раптово зробити наскок, вибити з села москалів, які збираються вивезти худобу і хліб до Москвщини. Рано-вранці командир вишикував загін, оглянув бійців.

— Браття!! Ви б'єтеся за вільну Україну. Всі ви молоді. Кожному хочеться жити. Але знаю: кожен із вас готовий віддати життя за Батьківщину.

— Слава Україні!! — дружно вигукнули юнаки, готові до бою.

Почався бій. Москалі поливали нас свинцем, та сміливці відважно поскакали вперед. Попереду майорів жовто-блакитний прапор. Раптом я помітив, що прапор похитнувся і зник. "Прапоносець загинув!" — миттю блиснула думка. Щосили погнав я свого коня, підхопив знамено. Коли зійшло сонце, москалів у селі вже не було. Хлібом-сіллю зустріли селяни визволителів. Але де ж Степан? Його не було серед вояків. Я повернув коня і поїхав у сторону лісу. У ярку лежав Степан. Кров цілкою стікала на землю.

— Пити... — попрохав поранений. Я відстебнув флягу, напоїв друга.

— Прощай, друже... помираю за батьківщину...

— Ні, Степане, не смієш помирати, жити треба.

Три місяці пролежав у партизанському шпиталі. Коли трохи одужав, розгорнув газету. А в ній: "За мужність і відвагу у бою з більшовиками оголошую подяку славним партизанам Дмитрові і Степанові. Героям Слава!!!"

Петро Романів та Петро Полатайко, по 14 років, за цей твір на конкурсі молодечої творчості одержали другу нагороду для середньої групи (14-16р.) поділену з іншим автором - Адріаном Яроцьким. 17-ий конкурс проголосив Літературно-мистецький клуб ім.В. Симоненка в Мельборні. Листопад 1994р.

Ксеня Хамула - 14 років

ПРИГОДИ БРОВКА

Бровко, пес господаря, був послухний, хоч не дуже мудрий. Старався цей великий сірий пес якнайкраще робити все, що господар наказував, але йому не завжди вдавалося.

Одного дня господар повів жінку і Бровко на прохід у горах; ішли вони стежкою, що була на самому краю великої скелі. Погода була приємна, гарний день вийти на прохід, а краєвид — знаменитий. Скеля кінчалася у зеленій долині, а через долину текла річечка з такою синьою водою, що Бровко ніколи не бачив.

Йшли вони, йшли, як раптом стежка стала дуже вузькою. А ще до того, коли господар оступився, камінь відламався і впав у долину, і лишилася діра у стежці.

Бровко легко перескочив діру у стежці і пішов собі далі, не думаючи, як жінка має перейти її. І ось ішов та йшов і раптом зауважив, що господаря і жінки за ним не було. Повернувся наш Бровко назад, щоб знайти їх, і дійшов до діри у стежці. Легко перескочив і пішов далі. А тоді побачив, що стежка перед ним ішла вгору, не вниз, куди він хотів йти. Але Бровко, справді не зовсім мудрий, далі йшов стежкою, не думаючи про вживання свого носа, щоб знайти господаря.

“А може ця стежка ще піде у долину”, — подумав собі й далі пішов.

Години перейшли, і Бровко годинами ходив. Хоч не хотів допускати, що він заблудив, маленький голос йому казав, що він далеко від улюбленого господаря, далеко від хати, далеко від своєї вечері, і не знав, як їх знайти.

Місяцями та місяцями Бровко блукав по краю. Він ловив диких тварин, щоб їсти, і пив воду з річок, а спав під широким небом, під сріблястими зірками.

Одного дня прийшов на ферму, де жив старий дідусь Андрушко, який мав бабусю Марушку, яка мала дочку Мінку, яка мала собачку Хвінку, яка мала кицю Варварку за товаришку, яка мала вихованку мишку Сіроманку. Сховався Бровко у стайні і стежив, що всі робили.

Дід Андрушко на городі ріпку садив, баба Марушка курей годувала, дочка Мінка яблука збирала, собачка Хвінка рибу ловила, киця Варварка воду носила, а мишка Сіроманка пшеницю носила. Бровко подумав собі: “Як гарно тут жити! Всі дуже веселі. Я також хочу тут жити”. І з цєю думкою сірий пес ліг спати за соломою.

Уранці прокинувся і побачив, що собачка Хвінка посклала свої речі до риболовства у стайні. Якесь майже мудра думка йому стрибнула в голову. Бровко придумав добрий спосіб, щоб тут жити, і ніхто не знатиме, хто він є.

Коли собачка Хвінка прийшла до стайні взяти свої речі до риболовства, Бровко вискочив з-за купи сіна і зловив її.

“Скоро втікай звідси, бо я тебе замордую і з’їм” — сказав він і показав свої довгі зуби.

Собачка Хвінка перелякалася, бо вона була маленька собачка, а Бровко був великий пес. Вибігла вона з стайні і побігла сховатися в ліс.

Бровко взяв речі до риболовства та вийшов надвір. Там ніде не міг бачити діда Андрушку, бабу Марушку чи дочку Мінку. Сів Бровко біля річки і почав своє риболовство.

От прийшла киця Варварка до річки наповнити свої відра. Бровко звернувся до неї і запитав:

“А де дід Андрушко, баба Марушка та дочка Мінка?”

“Вони на гореді ріпку пробують вирвати”.

“А чому у тебе такий грубий голос сьогодні?”

“Я перестудилася, і тепер мені горло дуже болить”.

Підійшла дочка Мінка.

“Ходи, Хвінко, не біжи, нам ріпку вирвати поможи”, — сказала Бровкові.

“Дивно”, — подумав Бровко. “Я маю рибу ловити, а не ріпку рвати”.

Але, всеодно, пішов на город: гуп, гуп! Дід Андрушко зловив ріпку сильно за великий залений чуб. Баба взяла діда за сорочку, а Мінка бабу за пояс. Бровко зловив Мінину спідничку, і всі вони тягнули, як могли, але ріпка ще далі сиділа в землі.

Тоді Бровко покликав кицю Варварку, і вона взяла його за хвіст. Ще раз всі тягнули, але ріпка ще далі сиділа в землі. Киця Варварка покликала мишку Сіроманку. Сіроманка зловила Варварку за хвіст, і всі потягнули. Раптом ріпка вирвалася з землі і впала на діда, дідо на бабу, баба на дочку, дочка на Бровка, Бровко на кицю, а мишка втекла перед тим, як киця сіла на неї.

Подумав собі Бровко: “Яка сильна мишка! Як вона дізнається, що я є Бровко, а не Хвінка, то наробить мені шкоди”.

Зірвався на ноги і втік у ліс. Біг він довго і далеко, аж забіг у степи, де зустрів чумаків. Побачили вони бідного пса, посадили його на віз біля скрині і поїхали далі.

Вже смеркало, коли чумаки зустріли малого хлопця, і малий розказав, що він є Тарас. Цей Тарас шукав залізні стовпи, які підпирали небо. Коли чумаки це почув, він засміявся і посадив хлопчину на скриню, біля якої сидів Бровко. Хлопчина погладив Бровка, а той йому руку лизнув.

Ще раз зупинилися чумаки, і хлопець зіскочив з воза, а Бровко за ним. Тарас побіг до маленької хатки, де його сестра підхопила на руки. Бровко крутився, крутився, але ніхто на нього не звертав уваги. Він відчув, що тут його ніхто не хоче, і помандрував у степ.

Ніч настала, і Бровко вийшов на високу могилу. Темне небо було повне маленьких зірок. Повний, круглий місяць давав слабе світло. Бровко рішив, що завтра піде у гори, де жив його господар, і ще раз поспробує

знайти його, а тоді ліг спати на високій могилі.

На другий день, Бровко встав дуже раненько і почав їти в гори. Цілий день ішов і нарешті знайшов у гори незадовго по обіді. У долині побачив річку, яка скоро текла. Бровко мав страшну спрагу і підійшов до річки, щоб напиться. Раптом почув крик і побачив у річці маленьку дитинку. Дівчинка пищала і плакала, а на протилежному березі ріки з'явився чоловік з жінкою. Бровко десь уже бачив цього чоловіка і коли подивився довше, то побачив, що то його улюблений господар і його жінка, і рішив, що дитина у річці напевно їхня доня.

“Цю дитину треба врятувати”, — подумав собі Бровко і побіг понад річкою туди, де дитина зникла за кущем. На другому березі господар вже пізнав Бровка і кричав йому не скакати у воду, бо ще наробить більше шкоди. Не звертаючи на це уваги, Бровко далі біг за дитиною, але вона вже зникла під водою, а на воді лишилися тільки бульки.

Бровко скочив у воду, де зникла дитина, а господар і жінка довго стояли і дивилися на воду, але нічого не було видно. Нарешті відвернулися від води, і жінка почала плакати. Тоді вискочив з води Бровко. У зубах він тримав комір дитячої суконки, а в суконці — дитину. Жінка стиснула дитині груди і подула їй у рот. Дитина почала дихати, і родина з Бровком вернулися додому.

Господар посадив Бровка перед вогнем і дав йому великий шматок хліба. Бровко до смерті жив з господарем, жінкою та маленькою Анною, яка його дуже любила за те, що він її врятував.

Ксеня Хамула - 14 років, учениця української школи ім. Лесі Українки в Нобл Парку (Вік., Австралія). За це оповідання одержала третю нагороду в 30 дол. на 18-му конкурсі молодечої творчості в 1995 році в Мельборні. Конкурс проголосив Літературно-мист. клуб ім.В. Симоненка в Мельборні.

Ірина Лембрик - 16 років

Ти стомилася, Жінко?.. Турботи.
Пізня осінь - не рання весна.
Хоч хвилину посидь без роботи:
Пісня щастя в повітрі луна!
Ти - красива, мов древня богиня.
Ти - добро і любов. Ти - життя.

Ти - султанша, раба і княгиня.
Ти - сьогодні і Ти - майбуття.
Ти - чарівність. Не скажеш словами,
І не зміряєш велич Твою.
Ти, мов сонце ясне, поміж нами,
Зірка волі у ріднім краю.
Ти - Надія, Дружина і Мати.
В цих маленьких тендітних руках
Сила правди. Її не зламати!
Не згасити вогонь у очах!
Ні, о Жінко, Тебе не збагнути:
Звідки чари у Тебе такі?
І шукати червоної рути
Не потрібно. Бо миті гіркі
Проминуть, мов у сні. Навіть рана
Заживе. Не рахуй своїх літ.
Будь завжди молода і кохана,
Біля ніжок Твоїх цілий світ!
Прокидається Всесвіт весною,
Знову б'є золоте джерело.
Ходить щастя десь поруч з Тобою,
Може літо його принесло?
Та не осінь чесатиме косу,
Доки голос надій не помер.
Біле личко вже скупане в росах,
Помолодшала, Жінко, тепер?
Годі плакати. Цвітом калини
Уквітчайся, сплети з мрій вінок.
Ти - це пісня й душа України,
Найпрекрасніша в світі з жінок!
Ти - в багатті родини - жаринка.
Там, де Ти - вічно квітне весна.
Будь такою, як є, Ти ж бо - ЖІНКА,
Ця одвічна людська таїна...

П. С. Ірина Лембрик - 16 років, з Івано-Франківська. Авторка двох збірок віршів. Перша "Кораблик на хвилях" вийшла, коли їй було ще 14 років. Друга - "Сплітає Мойра нить" вийшла цього, 1996 року.

Поезії Ірини Лембрик - ліричні. В них поєдналися радість і сум сирітської дитини. Вони досконало написані, часто з глибоким філософським змістом. Подаємо зразок її поетичної творчості.

Вшанували Василя Симоненка наші побратими в Лубнях.

О. Тарасенко

ПОЕТОВІ МИНУЛО ШІСТДЕСЯТ ОДИН РІК

Три з лишком десятиліття простує він Україною і світом, усе будучи тим — молодим, двадцятивосьмилітнім. Таким він і залишиться навічно. Тільки в пам'яті поколінь щодалі повнішим, виразнішим і величнішим поставатиме його образ. Безсумнівно, сприятимуть цьому наукові розвідки про Симоненкову творчість та спроби втілити образ поета в художній літературі, зокрема, у віршах.

Щороку, у Різдвяні дні, до Біївців, що на Лубенщині, тягнуться шанувальники творчості Василя Симоненка, аби привітати односельців з Днем народження "лицаря молодой української поезії" та вшанувати пам'ять поета.

Представниця делегація лубенців, очолювана головою райдержадміністрації Л.М. Діденком, побувала у селі, де народився Василь Симоненко, другого Різдвяного дня. У складі делегації заступники голови райдержадміністрації Г.Шматко та В. Алексієнко, завідувачі районними відділами народної освіти й культури М. Рогожа і Л. Пазенко. Основу делегації склали члени літературного об'єднання ім. Василя Симоненка — поети Наталя Баклай, Олександр Печора, Раїса Плотникова. У складі колективу були також журналісти, краєзнавці.

Біля хати, в якій народився поет, відбувся імпровізований мітинг, на який прибуло чимало сільських жителів. Відкрив його голова Біївської сільської Ради народних депутатів А.М. Черевко. До присутніх звернулися також голова райдержадміністрації Л. Діденко, журналіст Б. Ванцак та автор цих рядків. Лубенські поети прочитали свої вірші, присвячені Василеві Симоненкові.

Святкування продовжилося у Тарандинцівській середній школі ім. Василя Симоненка. Саме тут, у Тарандинцях, майбутній поет закінчив десятирічку.

І знову була поезія. Кілька своїх віршів прочитав директор школи В.Г. Бут. З великим піднесенням читали вірші вихованці школи Н. Шоста, О. Терещенко, І. Юрченко, А. Павленко та ін. До меморіальної дошки, що встановлена на приміщенні новозбудованої школи, лягли живі квіти.

Зі спогадами про поета перед присутніми виступила колишня однокласниця М.М. Швед. Цікавою була її розповідь про роки, коли разом довелося навчатися з Василем.

У заходах, що відбулися у Біївцях та Тарандинцях, взяв участь депутат Полтавської обласної Ради, Президент асоціації "Лубни-Бізнес" Володимир Дорош. Саме цього дня він також відзначив свій День народження серед земляків-односельців.

Лубенці бережно ставляться до творчості видатного поета, і дбайливо оберігають пам'ять про нього.

На фото учасники літературного вечора відомого поета Петро Засенка, що відбувся з нагоди його 60-ліття в Лубнях, у приміщенні Дитячої музичної школи. Петро Засенко стоїть з квітами. А навколо наші літературні побратими-члени Літературно-мистецького клубу і м. Василя Симоненка в Лубнях: голова клубу Олександр Тарасенко, Ніна Шаварська, Таня Тарасенко, Василь Лапушкін, Наталя Баклай, Марина Назаренко, Тетяна Домашенко, Раїса Плотнікова, а серед них і наш мельборнець Федір Габелко.

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА

Справжнє прізвище-Онішко Людмила Пилипівна (дівоче прізвище Самарець). Паніматка, дружина о.прот. Сергія Онішка. За фахом учителька ще з України. Вчителювала в Рідній Школі по таборах в Німеччині, а також і в Австралії. 25 років працювала в Союзі Українок на відповідальних роботах. Була Головою Союзу Українок на Австралію. Двічі була почесним членом цієї організації. Дуже любила вишивати. За свій вік вишила понад 200 речей укр. вишивки: рушники, блюзки, плаття, чоловічі сорочки, костюми тощо. Допомогала своєму чоловікові, о.Сергійові, у виконанні його пастирських обов'язків. Належала до мовно-літературного гуртка і часто виголошувала доповіді.

Багато дописувала до української преси. Написала чимало літературних творів: віршів, спогадів, оповідань про Україну, а особливо для дітей. Будучи вже пенсіонеркою, навчилася грати на бандурі і брала участь у концертах. Невтомна працівниця на культурно-освітній ниві і велика патріотка України, а родом з Полтавщини.

ЛИСТ ВІД НАЩАДКА СТЕПАНА РУДАНСЬКОГО ДО ДМИТРА НИТЧЕНКА В АВСТРАЛІЮ

Доброго дня Вам, шановний Дмитре Васильовичу!

Пише Вам листа Боржковський Олексій Васильович — правнучатий племінник українського поета й гумориста, лікаря за фахом Степана Руданського. Про Вас і ваші турботи про долю України я довідався від Анатолія Бортняка в с.Хомутинцях, Калинівського району, Вінницької області на урочистостях з нагоди 162-гої річниці від дня народження Степана Руданського.

Я військовий інженер-оториноларинголог у відставці, але ще працюю. Мені тепер 62 роки. Народився я в старовинному місті Брацлаві, Вінницької області, що на річці Південний Буг. Мешкаю в м. Житомирі. Мої діти, Олексій та Ігор, з сім'ями - в Івано-Франківському. Наш рід по батьківській

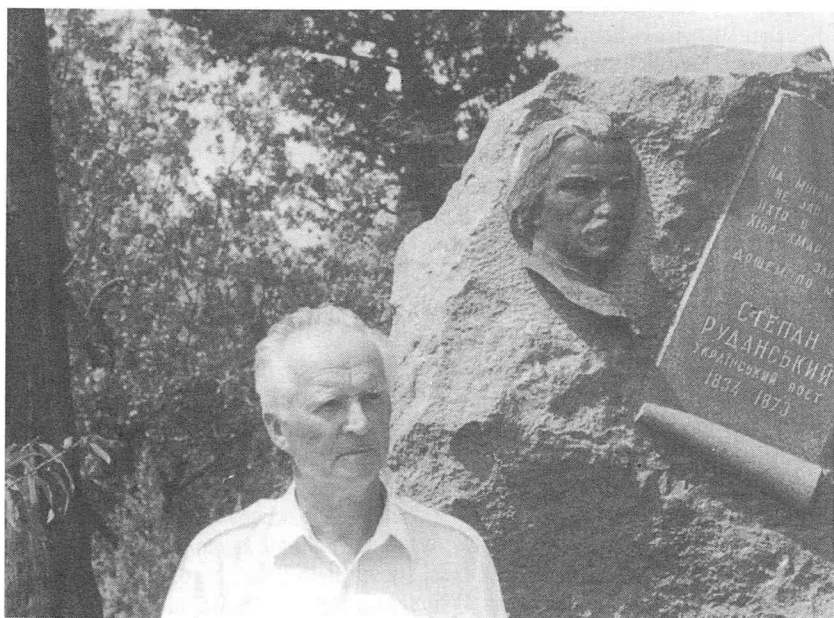
жіночій лінії іде від Ольги Василівни Руданської, сестри Степана Васильовича /Ст. Руданського-прим. ред./. 28 червня 1996 р., в день прийняття Верховною Радою Конституції України, я був у відрядженні в м. Львові. Як тільки оголосили по радіо, що Конституція України прийнята, - Львів замайорів національними жовто-блакитними прапорами. Фасад Львівського оперного театру прикрасили жовто-блакитними та червоно-чорними прапорами...

В газеті "Радянська Житомирщина" від 10 лютого 1996 року./ В Житомирі, певно, й досі ще існує радянська влада-прим. ред. / є публікація про нові знахідки із творчої спадщини Степана Руданського.

Здоров'я і наснаги Вам, Дмитре Васильовичу! Великий привіт з України українській громаді Австралії!

З повагою Олексій Боржковський. 20.7.1996 р.

П. С. Незабаром після цього листа, в серпні, п. О. Боржковський побував у Криму, де останні свої роки жив і працював як лікар і помер Степан Руданський, і зфотографувався на тлі пам'ятника нашому класикові. Нижче містимо це фото.

Правнучатий небіж Ст. Руданського - Олексій Боржковський — біля пам'ятника свого пращура, нашого славного письменника Степана Руданського в Ялі (в Криму). Серпень 1966р.

ПІСЛЯСЛОВО

Хоч не минуло ще п'ятьох традиційних років від виходу з друку попереднього номера нашого альманаха, випускаємо новий, присвячуючи його 50-літтю нашого поселення, яке наближається. Життя невпинно летить вперед, а з ним поспішаємо й ми. Події в Україні, здобуття незалежності відкрили можливість відвідувати рідну землю, поглибили наші зв'язки з нею, з рідною культурою, мовою та здобутками рідного краю.

Протягом цього 50-ліття наші літературні клуби, письменники та культурно-громадські діячі вклали багато праці для добра нашої спільноти на цьому терені. Протягом 30-літнього існування лише наш Літературно-мистецький клуб влаштував 102 прилюдні літературні вечори. Протягом згаданого періоду наші автори в Австралії та поза нею видали 190 книжок, в тому числі й деяку частину творів авторів з України, зокрема тих, чий твори були заборонені на рідній землі, а часто й самі автори були репресовані, як Остап Вишня, Антоненко-Давидович, Володимир Гжицький, Микола Зеров, Павло Филипович, Михайло Драй-Хмара та інші.

Наші автори також відвідали рідну землю, мали зустріч з письменниками, а деякі й виступали на літературних вечорах, зокрема Зоя Когут, Боженна Коваленко, Леся Богуславець, Пилип Вакуленко, Василь Сокіл, Дмитро Нитченко, Григорій Вишневий, Галина Кошарська, Орест Барчинський, Степан Радіон. Більше того, окремі твори наших авторів появились на шпальтах преси в Україні, а, крім того, надруковано там і низку творів наших авторів, зокрема Зої Когут, Лесі Богуславець, Григорія Вишневого, Пилипа Вакуленка, Дмитра Нитченка-Чуба, твори якого дістали в Україні дві премії: першу - Міжнародню премію ім. філософа Гр. Сковороди за спогади "Від Зінькова до Мельборну", а друга - ім. Лесі Українки - за три книжки: "Стежками пригод", "Слідами Миклухи-Маклая" та "Живий Шевченко", перевидані в Україні.

З другого боку, нас почали відвідувати не тільки політичні діячі, а й письменники з України, як Дмитро Павличко, Роман Іваничук, Анатолій Михайленко, Євген Дудар, Михайло Осадчий, Федір Зубанич, а з діаспори нас відвідали Яр Славутич, перекладачка Оксана Соловей, Ганна Черінь, артист Ст. Крижанівський. Як першим, так і другим ми влаштовували літературні вечори-виступи. Відрадною явищем було й те, що в Києві вийшов у в-ві "Веселка" гарний збірник "Рідні голоси з далекого континенту", а збірник упорядкував Анатолій Михайленко, куди увійшли кращі твори з поезії й прози головніших наших авторів, разом 20 осіб. Це були, за чергою, як подано в збірникові: Василь Онуфрієнко, Дмитро Нитченко, Пилип Вакуленко, Євген Гаран, Боженна Сібо, Неван Грушецький, Богдан Подолянко, Леся Богуславець /Ткач/, Василь Сокіл, Пилип Грін, Орест Барчинський, Клава Фольц, Степан Радіон, Марія Михайлів, Зоя Когут, Михайло Підріз, Боженна Коваленко, Клавдія Рошко, Євген Зозе, Григорій Вишневий та Галина Чернобицька /Далека/. До здобутків нашого Літературно-Мистецького клубу ім. Василя Симоненка в Мельборні

належить і праця з літературною молоддю. Клуб уже влаштував 19 конкурсів молодечої творчості, з грошовими нагородами та з влаштуванням їхніх виступів з читанням своїх нагороджених та відзначених творів. Їхніх виступів, разом з старшими авторами, відбулося 17.

Велику користь в популяризації України та її літературних здобутків зробив перекладач Юрій Ткач, переклавши близько 20 творів окремих письменників і видавши їх своїм коштом, зокрема, твори Б. Антоненка-Давидовича, Остапа Вишні, Василя Шевчука, Анатолія Дімарова, Олеса Бердника та збірник творів кращих українських письменників, яким користуються університети Америки й Канади. Також переклав антологію української прози в Австралії під назвою "Он тзе фенсе" та Роман Олеса Гончара "Собор", який був надрукований в Америці.

Одночасно з цим дуже багато корисного друкує як в діаспорі, так і в Україні літературознавець та доповідач на багатьох наукових конференціях д-р Марко Павлишин, друкуючи свої праці в багатьох діаспорних журналах та виданнях в Україні. Крім того, за його редакцією та з його упорядкуванням вийшло кілька збірників англійською мовою. Він же до того й лектор і керівник українознавчих студій в університеті ім. Монаша в Мельборні.

Окремою ланкою нашої діяльності є видання альманаха "Новий обрій", який охоплює всіх авторів, що живуть в Австралії/Упорядкування та редакція Дмитра Чуба, а редакція мови останнього 9-го та десятого, який друкуємо, належить Григорієві Вишневому. І треба підкреслити, що все це готується без будь-якої оплати за роботу, тобто готування до друку.

Крім альманаху, мета якого забезпечити, хоч в якійсь мірі, духовні потреби нашої спільноти та підтримати творчість наших авторів, включно з творчістю нашого доросту, Літературно-мистецький клуб видав своєрідну антологію української поезії "З-під евкаліптів", де взяли участь 15 авторів, а також уже згаданий збірник "On the fence", який упорядкував Дмитро Чуб, а видав наш клуб з допомогою австралійського допомогового фонду.

Кращим доказом тісного зв'язку з рідною землею є й той факт, що в останньому номері альманаху та і в цьому, що друкується, містимо чимало з кращих творів авторів з України, зокрема поезій, підкреслюючи тим наш зв'язок з Рідною землею.

До речі всі згадані видання як окремих авторів, так і альманахів, в Україні користуються добрим успіхом і популярністю. А декого з наших авторів уже прийнято до Спілки письменників України, як Зоя Когут, Боженна Коваленко, Дмитро Нитченко, Леся Богуславець (Ткач) та Григорій Вишневий.

П. С. Наприкінці варто згадати, що протягом останніх 30 років відійшли від нас на вічний спокій такі автори: Вол. Русальський, Ольга Литвин, Микола Лазорський, Кость Гіммельрайх, Сергій Домазар, Лідія Гаєвська, Г. Чорнобицька /Лідія Далека/, Божена Сібо /Індра Сірко/, Роман Драган, Нат. Яхненко, Ф. Миколаєнко, Люба Куценко /Михайлів/, Василь Онуфрієнко та Ярослав Масляк.

ЗМІСТ

Поезії, Проза, Нариси, Сильветки

1. Фото: Пам'ятник Т. Шевченкові в Каневі.	4
2. Оля Павлишин. Не забули пом'янути / До 135-ліття від часу перепоховання /. Фото	5
3. Фото: В. Савчак. Бульйонський ліс. Франція. 1981.	10
4. Фото: В. Савчак. Гітарист.	10
5. Зоя Когут. Нащадки куці. Вірш.	11
6. Микола Скеля-Студецький. Кінець імперії. Вірш.	11
7. Фото: Управа Союзу українських організацій Австралії - СУОА.	12
8. Джек Гайдс. Арешт Гопа - Гелу. З англ. мови переклав Гр. Вишневий.	13
9. Дмитро Павличко. Джохар Дудаєв. Вірш.	19
10. Фото: Ст. Хвиля. У світі уяви. Олія. Акрилік.	21
11. Зоя Когут. Чому ? Не для нас. Вірші.	22
12. Фото: Леся Богуславець та Катерина Нікітіна.	23
13. Б. Подолянко. В країні людодів.	24
14. Фото: Управа Української громади вікторії - УГВ.	26
15. Сергій Сурмач. Щоденник студента Скрипки. Фото. Поема.	27
16. Фото: Теодор Кучар - диригент нац. оркестри України з членами оркестри.	35
17. Марічка Галабурда-Чигрин. Петрові Кравченкові 75. Сильветка. Фото.	36
18. Фото: П. Кравченко. Святослав. Олія.	39
19. Євген Гаран. Український байбл бешер. Оповідання.	40
20. Фото: Ст. Хвиля. Композиція. Олія. Акрилік.	43
21. Анатолій Бортняк. Читаймо вірші Стуса Василя. Вірш.	44
22. Дмитро Павличко. Чечня. Вірш.	45
23. Петро Ротач. Коні мої, коні. Нарис.	46
24. Український національний хор "Боян-Сурма". Сильветка. Фото.	51
25. Г. Вишневий. Вірші. У березовім лісі. Вечірні зорі. Ти мій рай. Не по колу. Нічого не хвалю. Вісті з-за моря.	54
26. Г. Вишневий. З чужого поля. Переклади з нім. мови: Рибалка. Чорт.	60
27. Ф. Миколаєнко. Усі шляхи ведуть до содому. Оповідання.	63

28. Яр Славутич. Московія. Вірш.	69
29. Василь Онуфрієнко. Злодії. Вірш.	70
30. Зоя Когут. Порада редакторам.	71
31. Фото: Стефанія Петрик. Еспанка.	72
32. Леся Богуславець. Враження з подорожі. Нарис.	73
33. Ольга Страшенко. До австралійських членів клубу ім. В. Симоненка. Пані Божені Коваленко. Рідна мова. Вірші. Фото.	84
34. Б. Коваленко. Пані Олі Страшенко. Вірш.	87
35. Фото: В. Савчак. Три сестри із Синіх гір.	88
36. Петро Кравченко. Молодий видавець української газети. Сильветка. Фото.	89
37. Дмитро Нитченко. Перед очима вічності. Новорічна візія.	91
38. Григорій Вишневий. Миклухо-Маклай.	95
39. Боженна Коваленко. Лист О.К. Родині. Повернення. Спогад. В дорозі. Забуття. Рефлексії. Коли. Вірші. Фото.	102
40. Петро Овчар. Перевертні. Вірш.	110
41. Людмила Паниченко. Лесі Українці. Козацька слава. Богданова гора. Вірші.	112
42. Клавдія Фольц. Писмениницька доля на чужині. Нарис.	114
43. Наталя Баклай. Українській землі. Ворогам. Одинока. Вірші. Фото.	116
44. Антон Рибіцький. Мій шлях до театру. Сильветка. Фото.	120
45. Віталій Крикуненко. Михайлові Угріну-Галичанинові з Камчатки. Л.А. Озерову. Кобзареві Василеві Жданкіну.	122
46. Генрі Лавсон. Пес з патроном. Оповідання. З англійської мови: Ст. Радіон.	124
47. Олена Сухачова - Дехтерук. Лащиться Перелесник. Живемо у таку складну добу. У розмові гнучкий, незалежний. Вірші.	130
48. Зоя Когут. Якби. Оповідання.	132
49. Анатолій Бортяк. Картопля на січі. Заповіт своїм дітям. Вірші.	136
50. Людмила Онішко. Нам належить світ. Вірш. Фото.	138
51. Сергій Онішко. Ти моя страдниця /Присвята дружині/. Вірш. Сильветка.	140
52. Виконавці незабутнього веселого вечора в Сіднеї. Фото.	142
53. Мирон Лисенко. Самовпевнене кашляння. Білизну за книжки. Я Українець, мейт. З англійської переклали: д-р. Марко Павлишин з Олею Павлишин та Анною Берегуляк. Вірші.	142

54. Мирон Лисенко. Ласка. З англійської переклав	
Г. Вишневий. Вірш.	146
55. Євген Зозе. Сімнадцята весна. Оповідання.	148
56. Роман Іваничук. Зої Когут 70. Сильветка.	150
57. Євген Зозе. Леонідові Плющеві. Чайковському. Гоголеві. Поляглому бійцеві. Вірші.	152
58. Р.Г. Моррісон. Пісня моря. З англійської переклав Євген Зозе. Вірш.	154
59. Шевченкова хата в Моринцях, перенесена до заповідника в Києві Фото.	155
60. Б. Коваленко. На рідній землі. Нарис.	155
61. Антоніна Листопад. Три заповіді. Канівська земля. Вірші.	163
62. Петро Кравченко. Два мистці - одна ідея. А. Мірошник та А. Новицький. Фото.	164
63. Катерина Квітчаста. У отчому краї Охтирському. Вірш.	167
64. Катерина Квітчаста. Чорні лебеді, білі лебеді. Жебрачка. Вірші ..	170
65. Стефанія Петрик. Княгиня Ольга. Портрет.	171
66. І. Багряний. Марш каторжан. До 90-ліття з дня народження автора.	172
67. Диригент Молодечого катедрального хору. Життя й діяльність. ..	173
68. Фото дир. О. Тарнавської. Виступ її хору. Фото.	176
69. Молодечий катедральний хор в Мельборні та його історія і здобутки.....	177
70. Фото Молодечого катедрального хору в Мельборні.	178
71. Микола Скеля-Студецький. Із спогадів про розкопки жертв. Вірш.	179
72. Жіночий ансамбль "Суцвіття". Сідней. Сильветка. Фото.	180
73. Петро Ротач. Зачарування. Віра. Батьків Заповіт. Відірваний листок. Вірші.	182
74. Неван Грушецький. Інтерлюдія. Вірш.	184
75. Неван Грушецький. Роздуми про "генговер". З гумору на злобу дня.	185
76. Василь Боровий. Доля. Настрій. Марія. Вірші.	187
77. Ст. Хвиля. Материнство. Олія. Фото.	189
78. Наталка Поклад. На погреб української культури. Вірш.	189
79. Клавдія Фольц. Подорож до Квілпі. Нарис. Фото. Лист.	190
80. Роман Поляна. Степ чіпляється. Намалюю тебе. Вірші.	194
81. Дмитро Нитченко. Заповіт. Вірш.	196
82. Т. Волошка. Наша Україна. Епілог. Замість кулі. Вірші. Фото.	197

83. Клавдія Фольц. Повсякденність. Нарис.	200
84. Клавдія Фольц. Ювілей. /гумореска/	202
85. Стефанія Петрик. Люблю тебе, мій рідний краю. Вірш.	203
86. Дмитро Нитченко. Проф. Д-рові Юрієві Бойкові. Вірш.	203
87. Богдан Подолянко. "Дацол".	204
88. Богдан Рудинський. Найвища нагорода України св. пам. Зіні Ботте (посмертно). Фото.	208

Розвідки, Статті, Рецензії.

89. Марко Павлишин. Довкола "Живописної України" Шевченка.	211
90. Дмитро Нитченко. Останній лист Івана Багряного. 90 років з дня народження.	214
91. Оля Павлишин. "Народе мій, до тебе я ще верну". До десятої річниці зі смерти Василя Стуса.	216
92. В. Рожко. Мадонна нашої духовности. Фото. Стаття.	220
93. Б. Коваленко. У 40-ліття школи ім. Лесі Українки.	223
94. Фото. 1992. Школа ім. Лесі Українки в Нобл Парку.	225
95. Фото. Тетяна та Мирослав Сліпецькі.	226
96. Б. Коваленко. Трудовий шлях громадських діячів. Стаття.	226
97. В. Віталієв. Україно, ти прозріла, ти перемогла. З англійської мови переклав Григорій Вишневий.	231
98. Д. Нитченко. Півстоліття хору "Чайка" та диригента Ст. Кореня	233
99. Почесна грамота Ст. Кореня від Міністерства культури і мистецтва України.	234
100. Грамота Ст. Кореня від Громади Заліщики на Тернопільщині	237
101. О. Сергій Онішко. До історії школи гри на бандурі в Канберрі	238
102. Фото кер. школи на бандурі В. Мішалова, Р. Мішалової та студенти.....	239
103. Пл. сен. Олександра Павлишин. Пластова станиця Брізбану відзначає своє 35-ліття. Стаття. Фото.	241
104. О. Мартинович. Катинський злочин. /1940-1995/	242
105. Сталінська опіка над інвалідами війни. Переклав з польської Олексій Старжинський.	244
106. Лист зі Львова до Т. Сліпецької та Боженни Коваленко.	246
107. Д. Нитченко. Літературні побратими з Лубень.	249
108. Інформаційно-дискусійний клуб.	251

Спогади.

109. Василь Сокіл. З італійського щоденника. Скорочено з другої книжки спогадів.	253
110. Василь Сокіл. Подорож з двадцятого століття до першого від народження Христа.	259
111. Дмитро Нитченко. Журба. Вірш.	265
112. Зоя Когут. Додому. Спогади з подорожі в Україну.	266
113. Дмитро Пирогів. Спогади. Закінчення Другої світової війни.	269
114. Сергій Онішко. Контракт. Спогад.	278
115. О. Ільків. Коровай від баби з України.	280
116. О. Ільків. І він мені з'явився. Спогад.	283

Молодеча Творчість.

117. Наслідки 18-го конкурсу молодечої творчості.	285
118. Пилипко Богте. Легенда про крихітку-царівну. Оповідання.	286
119. Надійка Стефин. Найкраща річ у світі. Оповідання.	290
120. Данило Стефин. Зачарований кришталь. У скороченому вигляді.	291
121. Адріян Яроцький. Сірко в Барселоні. Фантастичне оповідання.	294
122. Ксеня Хамула. Сон. Оповідання.	295
123. Петро Полатайко та Петро Романів. За вільку Україну. Оповідання.	297
124. Ксеня Хамула. Пригоди Бровка. Оповідання.	298
125. Ірина Лембрик - 16 років. Вірш.	300

Хроніка.

126. О. Тарасенко. Вшанування Василя Симоненка в Лубнях. Фото.	302
127. Посмертна згадка про Людмилу Онішко - Самарець.	304
128. Лист від нащадка Степана Руданського до Дмитра Нитченка в Австралію. Фото.	304
129. Д. Нитченко. Післяслово.	306